

บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

โดย
นายศิวพงศ์ ทองเจือ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง
ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2552
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

โดย

นายศิวพงศ์ ทองเจือ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE ROLES AND WORKS OF URBAN DESIGN PROFESSION IN THAILAND

By

Siwaphong Thongjua

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARCHITECTURE

Department of Urban Design and Planning

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทและการทำงานของนักร้องแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย” เสนอโดย นายศิวพงศ์ ทองเจือ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิโรจน์ อนามบุตร

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพักตรา สุทนต์สุภา)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิโรจน์ อนามบุตร)

...../...../.....

50051209 : สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

คำสำคัญ : บทบาท / การทำงาน / นักออกแบบชุมชนเมือง

คิวงพงศ์ ทองเจือ : บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ. ดร. รุจิโรจน์ อนามบุตร. 313 หน้า

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย เพื่อศึกษาลักษณะการปฏิบัติวิชาชีพและงานออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ภาคสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน ภาครัฐ และองค์กรทางวิชาชีพ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาทางวิชาชีพสำหรับสาขาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองต่อไป วิธีการวิจัยเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร การสำรวจและการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคคล ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 26-30 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาโท โดยสาขาวิชาที่เรียนมากที่สุด คือ สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร ตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบเป็น สถาปนิก รองลงมาเป็น นักผังเมือง ปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน

2. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ งานออกแบบชุมชนเมือง ประเภทงาน อาณาเขตพื้นที่ ได้แก่ โครงการฟื้นฟูชุมชนเมือง และประเภทงานออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ พื้นที่ว่างสาธารณะและระบบสัญจรทางเท้า ในด้านขั้นตอนการทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทำงานด้านการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การวิเคราะห์ที่ตั้งโครงการ เก็บรวบรวมข้อมูล เช่น สำรวจภาคสนามและงานด้านเอกสาร

3. ในเรื่องแนวคิดทัศนคติในการทำงานด้านความรู้ความสามารถ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีโอกาสใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน และสามารถนำความรู้จากสาขาวิชาที่เรียนมาประยุกต์ใช้กับการทำงานด้านผังเมือง รวมถึงได้มีส่วนร่วมในการวางแผน เตรียมงาน รับผิดชอบงาน และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหางาน

4. ในเรื่องปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ได้แก่ ประชาชนยังไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง ส่วนปัญหาและอุปสรรคในด้านวิชาชีพ ได้แก่ การขาดความชัดเจนของการปฏิบัติงาน เช่น ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มาตรฐานขั้นตอนการทำงาน ค่าบริการวิชาชีพ ทฤษฎีและเนื้อหาความรู้ในเชิงวิชาการ

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....

50051209 : MAJOR : URBAN DESIGN

KEY WORD : ROLE / WORK / URBAN DESIGNER

SIWAPHONG THONGJUA : THE ROLES AND WORKS OF URBAN DESIGN PROFESSION IN THAILAND. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. RUJIROJA ANAMBUTR, Ph.D. 313 pp.

The primary purpose of this study was aimed to examine the role and function of urban designers in Thailand, and to explore nature of professional practices in urban design. The result are expected to be useful guidelines for concerned institutes; government and private educational institute and related professional associations for further improvement on professional and strategic planning in urban design. Methodologically, data was derived from literature review, survey, questionnaires, and interview method. The results have shown that

1. Most respondents were male, aged between 26-30 years old, graduating the Master Degree in Urban Design, Silapakorn University. Majorities are now architectures and have working for government agencies.

2. In respect of professional practices, most respondents have experienced urban/regional design such as community rehabilitation project, and infrastructural design such as public space and pedestrian traffic system. Regarding to performance procedures, most respondents are responsible for performing analysis of project location while data collection involved field survey and documentation.

3. Most respondents were of the opinion toward competency. Majority has been exposed of the opportunity to exercise the creative thinking onto work and applied knowledge learnt to realistic work, including having engaged in planning, preparation and problems-solving process.

4. Some problems were identified. People have fallen short of comprehensive understanding and still have not recognized the magnitude of the urban design. The problems and obstacles relevant to profession identified included the professional uncertainty, for examples, professional license, performance procedure standard, professional fees, theory and technical syllabus.

Department of Urban Design and Planning Graduate School, Silapakorn University Academic Year 2009

Student's signature .....

Thesis Advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) ถือได้ว่าเป็นวิชาชีพใหม่ที่เริ่มมีจุดยืนอย่างเห็นได้ชัดเจนในช่วงระยะเวลาาร่วม 30 ปีที่ผ่านมา แม้จะถูกระบุบัญญัติใน พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ.2543 ถึงความสำคัญของ สถาบันตยกรรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ว่าเป็นวิชาชีพเดียวกันแต่ก็มีข้อกังขาว่า นักออกแบบชุมชนเมืองเป็นใคร บทบาทของนักออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร การทำงานเป็นอย่างไร และทำไมถึงต้องมีนักออกแบบชุมชนเมือง คำถามเหล่านี้จึงต้องการคำตอบที่แน่นอนอย่างชัดเจน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา “บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย” เพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ภาคสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน ภาครัฐ และองค์กรทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาด้านวิชาชีพสำหรับ “วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง” ต่อไป การดำเนินการวิจัยสามารถเป็นไปตามกำหนดของแผนการดำเนินการวิจัย โดยได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยชี้แนะแนวทางและคอยให้คำปรึกษา รวมถึงการได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจากผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองทุกท่าน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิโรจน์ อนามบุตร ที่ปรึกษาของงานวิจัยครั้งนี้ รวมถึงคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพักตรา สุทสุภา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภักดีสุขเจริญ ที่ช่วยแนะนำเพิ่มเติมเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ตลอดจนขอขอบคุณบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ที่ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ท
สารบัญแผนภูมิ.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
คำถามของการศึกษา.....	5
ขอบเขตของการศึกษา.....	5
กลุ่มตัวอย่างการศึกษา.....	6
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	7
กระบวนการศึกษา.....	7
วิธีการศึกษา.....	8
ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง.....	10
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
พัฒนาการและความสำคัญของสาขาวิชา “การออกแบบชุมชนเมือง”.....	14
ความหมายและนิยามของการออกแบบชุมชนเมือง.....	32
ขอบเขตการทำงานวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง.....	37
หลักสูตรการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย.....	86

บทที่		หน้า
3	โครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย	96
	ลักษณะเฉพาะของงานออกแบบชุมชนเมือง	97
	ประเภทของลักษณะการทำงานออกแบบชุมชนเมืองและประเภทของ ผลผลิต	98
	ลักษณะของการปฏิบัติงานและความเกี่ยวข้องกับผู้ออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย	126
4	วิธีดำเนินการวิจัย	134
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	134
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	137
	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	140
	การวิเคราะห์ข้อมูล	141
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	143
5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	145
	จำนวนตัวอย่างที่เก็บข้อมูล	145
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสอบถามทั่วไป)	145
	ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ ตอบแบบสอบถาม	146
	ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ ด้านการทำงาน	157
	ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติ ในการทำงาน	177
	ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย	182
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)	194

บทที่	หน้า
6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 205
	สรุปผลการวิจัย 206
	การอภิปรายผลการวิจัย 213
	ข้อบกพร่องในการวิจัย 226
	ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ 226
บรรณานุกรม	230
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย	237
ภาคผนวก ข เอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	281
ประวัติผู้วิจัย	313

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงบุคลากรหลักในการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ.....	78
2	แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total Urban Design) ในต่างประเทศ	107
3	แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total Urban Design) ในประเทศไทย	108
4	แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a piece Urban Design) ในต่างประเทศ.....	114
5	แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a piece Urban Design) ในประเทศไทย.....	115
6	แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบที่ละส่วน (Piece-by-piece Urban Design) ในต่างประเทศ.....	118
7	แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบที่ละส่วน (Piece-by-piece Urban Design) ในประเทศไทย.....	119
8	แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in Urban Design) ในต่างประเทศ	124
9	แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in Urban Design) ในประเทศไทย	125
10	แสดงลำดับลักษณะการปฏิบัติงานของนักออกแบบชุมชนเมือง.....	131
11	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านเพศ	146
12	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านอายุ.....	147
13	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านระดับการศึกษา	148
14	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านสาขาวิชา	149

ตารางที่	หน้า
15	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านสถาบันที่จบการศึกษา 150
16	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบ 151
17	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน 152
18	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านจำนวนบุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน 153
19	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านจำนวนนักออกแบบชุมชนเมืองในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน 154
20	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านประสบการณ์ในการทำงาน 155
21	แสดงจำนวนและค่าร้อยละความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านคำที่ใช้เรียกวิชาชีพ 156
22	แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงานของผู้ตอบ แบบสอบถามตามประเภทโครงการและจำนวนโครงการที่ได้ปฏิบัติ 157
23	แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพ การออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน เมืองใหม่ (New Town) ของผู้ตอบแบบสอบถาม 158
24	แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพ การออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts) ของผู้ตอบแบบสอบถาม 159
25	แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน การออกแบบวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Design) ของผู้ตอบแบบสอบถาม 161
26	แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชนในงานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (Miscellaneous) ของผู้ตอบแบบสอบถาม 162

ตารางที่	หน้า
27	แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบ แบบสอบถาม ประเภทงานจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ 163
28	แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบ แบบสอบถาม ประเภทงานบริการอื่น ๆ 164
29	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวม งานออกแบบชุมชนเมืองที่รับผิดชอบ ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการ วางผังของผู้ตอบแบบสอบถาม 166
30	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวม งานออกแบบชุมชนเมืองที่รับผิดชอบ ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการ ออกแบบชุมชนเมือง ของผู้ตอบแบบสอบถาม 168
31	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในความคิดเห็นว่า ยังมีขั้นตอนใดอีกบ้างนอกเหนือจากตารางข้างต้น ที่เป็นหน้าที่โดยตรง หรือหน้าที่สนับสนุนของนักออกแบบชุมชนเมือง 170
32	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ตอบ แบบสอบถาม 171
33	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามด้านระยะเวลาในการ ดำเนินการของรายงานการศึกษาตั้งแต่ยื่นเสนอโครงการจนถึง ฉบับสมบูรณ์ 173
34	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้มูลค่าจัดจ้าง โครงการที่จนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์ 174
35	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามด้านจำนวนโครงการ ที่จัดทำจนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์ 175
36	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามด้านเจ้าของโครงการ และสัดส่วนในความรับผิดชอบ 176
37	แสดงจำนวนและค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเกี่ยวกับทัศนคติ ในการทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านความรู้ ความสามารถของ ผู้ตอบแบบสอบถาม 177

ตารางที่	หน้า	
38	แสดงจำนวนและค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเกี่ยวกับทัศนคติใน การทำงานในด้านความคิดเห็นด้านการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม....	179
39	แสดงจำนวนและค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเกี่ยวกับทัศนคติ ในการทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านวิชาชีพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม.	180
40	แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงาน ด้านการทำงานการปฏิบัติวิชาชีพ	182
41	แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงาน ด้านวิชาชีพ	184
42	แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในโครงการ งานออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรม	185
43	แสดงความถี่ของการตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นในการพัฒนา วิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง	187
44	แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสูตรด้านการออกแบบ ชุมชนเมืองของมหาวิทยาลัย ที่ควรเพิ่มรายวิชา.....	189
45	แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ	192
46	แสดงผลสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์	194

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	โฮเซ หลุยส์ เซิท (José Luis Sert) คนบดีบัณฑิตวิทยาลัยด้านการออกแบบ แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด ผู้ก่อตั้ง สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง....	15
2	แสดงแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง การออกแบบชุมชนเมือง กับสาขาหลักทั้งสาม ตามความคาดหวังของ โฮเซ หลุยส์เซิท และคณะ เมื่อปี ค.ศ.1960	16
3	แสดงแสดงความสัมพันธ์ ระหว่างการออกแบบชุมชนเมืองกับสาขาหลักทั้งสาม ในช่วงปี ค.ศ.2000 - ถึงปัจจุบัน.....	20
4	แสดงความสัมพันธ์กัน ของสาขาวิชาที่เน้นของการออกแบบชุมชนเมืองกับ สาขาวิชาด้านการออกแบบสาขาอื่น ๆ	21
5	แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง นักวิชาชีพสามสาขาหลักทั้งสาม.....	23
6	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างนักออกแบบชุมชนเมืองและกลุ่มบุคคล ผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ	31
7	แสดงลักษณะสามัญ 4 ชนิดของโครงการออกแบบชุมชนเมือง	39
8	แสดงแสดงการจำลองกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง	41
9	แสดงประเภทของผลผลิตโครงการออกแบบชุมชนเมือง.....	50
10	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการออกแบบชุมชนเมืองกับสาขาหลักทั้งสาม ในช่วงปี ค.ศ.2000 - ถึงปัจจุบัน.....	55
11	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพการวางผังเมืองกับการออกแบบชุมชนเมือง	56
12	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรมกับการออกแบบ ชุมชนเมือง	57
13	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพสถาปัตยกรรมกับการออกแบบชุมชนเมือง .	58
14	แสดงตัวอย่างของเมืองในรอบ 20 ปี ของกระบวนการทัศน์การออกแบบ.....	60
15	แสดง การศึกษาและทฤษฎีของชนิดโครงการออกแบบชุมชนเมือง	63
16	แสดงกระบวนการขั้นตอนจากแผนด้านกายภาพสู่โครงการออกแบบชุมชนเมือง เส้นประคือผัง 2 ประเภท ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518.....	74
17	แสดงความเกี่ยวเนื่องด้านกายภาพกับการออกแบบชุมชนเมือง	75

ภาพที่		หน้า
18	แสดงลำดับขั้นของการวางแผนด้านกายภาพและผู้จัดทำ	76
19	แสดงขั้นตอนของการจัดทำผังเมืองเฉพาะ ตาม พรบ.การผังเมือง พ.ศ.2518...	81
20	แสดงการประสานงานตามลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานออกแบบชุมชนเมือง ..	82
21	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างนักออกแบบชุมชนเมืองกับกลุ่มบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	83
22	แสดงความสัมพันธ์ของนักออกแบบกับกลุ่มวิชาชีพการออกแบบด้านกายภาพ..	83
23	แสดงความสัมพันธ์ตามกระบวนการออกแบบชุมชนเมืองและขั้นตอนการทำงาน	84
24	แสดงลักษณะงานออกแบบชุมชนเมือง 4 ประเภท	97
25	แสดงประเภทของผลผลิตโครงการออกแบบชุมชนเมือง	98
26	แสดงแบบอย่างของงานออกแบบชุมชนเมือง (Typology of Urban Design Projects)	99
27	แสดงวิธีดำเนินการและผลงาน (Urban Design : Procedures and Products) .	100
28	แสดงลักษณะประเภทของผลผลิตโครงการออกแบบชุมชนเมืองโดยแยกย่อย รายละเอียดต่าง ๆ	102
29	แสดงวิธีดำเนินการและผลงาน (Urban Design: Procedures and Products) ..	214
30	แสดงลักษณะของการปฏิบัติงานและความเกี่ยวข้องกับนักออกแบบชุมชน เมือง ในประเทศไทย.....	218

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ	146
2	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านอายุ	147
3	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านระดับการศึกษา	148
4	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านสาขาวิชาที่ จบการศึกษา	149
5	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านสถาบันที่จบการศึกษา..	150
6	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านตำแหน่ง/หน้าที่ รับผิดชอบ.....	151
7	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านหน่วยงาน/องค์กร ที่ทำงาน	152
8	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านจำนวนบุคลากร ทั้งหมดในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน	153
9	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านจำนวนนักออกแบบ ชุมชนเมืองในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน	154
10	แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านประสบการณ์ ในการทำงาน.....	155
11	แสดงความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านคำที่ใช้เรียกวิชาชีพ	156
12	แสดงประสบการณ์ด้านการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามตามประเภท โครงการและจำนวนโครงการที่ได้ปฏิบัติ	157
13	แสดงประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน เมืองใหม่ (New Town) ของผู้ตอบแบบสอบถาม	158
14	แสดงประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts) ของผู้ตอบแบบสอบถาม	160
15	แสดงประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน การออกแบบวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Design) ของ ผู้ตอบแบบสอบถาม	161

แผนภูมิที่	หน้า
16	แสดงประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน ในงานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (Miscellaneous) ของผู้ตอบแบบสอบถาม 162
17	แสดงโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประเภทงานจัดทำ แผนผังระดับต่าง ๆ..... 164
18	แสดงโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถามประเภทงานบริการอื่นๆ. 165
19	แสดงภาพรวม ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการวางผังของผู้ตอบ แบบสอบถาม 167
20	แสดงภาพรวม ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการออกแบบชุมชนเมืองของ ผู้ตอบแบบสอบถาม 169
21	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ขั้นตอนอื่น ๆ นอกเหนือจากตารางข้างต้น ที่เป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่สนับสนุนของนักออกแบบชุมชนเมือง..... 170
22	แสดงสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม 172
23	แสดงด้านระยะเวลาในการดำเนินการของรายงานการศึกษาตั้งแต่ยื่นเสนอ โครงการจนถึงฉบับสมบูรณ์..... 173
24	แสดงด้านมูลค่าจัดทำโครงการจนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์..... 174
25	แสดงด้านจำนวนโครงการที่จัดทำจนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์..... 175
26	แสดงด้านเจ้าของโครงการและสัดส่วนในความรับผิดชอบ 176
27	แสดงทัศนคติในการทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านความรู้ ความสามารถ ของผู้ตอบแบบสอบถาม 178
28	แสดงทัศนคติในการทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านการทำงานของ ผู้ตอบแบบสอบถาม 179
29	แสดงทัศนคติในการทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านวิชาชีพของ ผู้ตอบแบบสอบถาม 181

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนเมืองเป็นสถานที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในการตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน เป็นเวลาช้านาน นับศตวรรษ เริ่มจากการที่มนุษย์รู้จักการทำเกษตรกรรมการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ จนเกิดวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดสะท้อนออกมาในรูปแบบของสังคมเมือง และรูปแบบทางกายภาพของเมืองในแต่ละสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน รูปแบบทางกายภาพของเมืองนั้นคือผลการตัดสินใจของคนจำนวนมาก เกิดจากความพึงพอใจในรูปแบบที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา แต่ละยุคแต่ละสมัย

การออกแบบชุมชนเมือง เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองเริ่มขึ้นครั้งแรกในยุครีกเมื่อประมาณ 500 ปีก่อนคริสตกาล โดย พลาโตและอริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีก คือ ผู้วางรากฐานการออกแบบเมืองที่ยึดมั่นในเรื่องสุขภาพและความสะดวกสบายของประชาชน สืบเนื่องจนถึงอาณาจักรโรมันจนถึงในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในฝรั่งเศส สมัยนโปเลียนที่ 3 ซึ่งขึ้นสืบทอดอำนาจ ได้ให้ บาสอง ฮอสมัน (Baron Georges Eugene Haussmann) เป็นผู้รับผิดชอบการตัดถนนใหม่ของกรุงปารีสในปี ค.ศ.1853 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปราบจลาจล และเพื่อเชื่อมจุดยุทธศาสตร์และสถานที่สำคัญต่าง ๆ และเมื่อประเทศฝรั่งเศสได้เป็นเจ้าภาพจัดแสดงสินค้าโลกปี ค.ศ.1878 คนทั่วโลกก็ได้มีโอกาสชื่นชมโฉมใหม่ของกรุงปารีส ทำให้ บาสองฮอสมัน และศิลปะการออกแบบเมืองสมัยใหม่ในยุโรปและทวีปอื่น ๆ มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก ศิลปะการออกแบบเมือง จึงเป็นที่นิยม โดยเฉพาะวงการวิชาชีพสถาปัตยกรรม การผังเมือง ภูมิสถาปัตยกรรม และศิลปินการออกแบบสาขาอื่น ๆ ต่างใฝ่ฝันเดินทางไปศึกษาที่ สถาบันโบซา ณ กรุงปารีส ในช่วงต่อมามองการผังเมืองซึ่งเน้นการออกแบบและวางผังด้านกายภาพภายใต้การชี้นำของสถาปนิก ภูมิสถาปนิก และนักออกแบบ ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้ถูกปรับเปลี่ยนแนว กลายเป็นการวางผังเมืองในแนวสังคมศาสตร์และลดบทบาทของงานออกแบบสร้างสรรค์ โดยสิ้นเชิง จนกระทั่งเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงแล้วประมาณ 10 ปี จึงเริ่มมีการรื้อฟื้นเรื่องสุนทรียภาพในเมืองขึ้นใหม่โดยแยกออกเป็นวิชาชีพเฉพาะสาขาหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า "การออกแบบชุมชนเมือง"¹

---

¹ กำธร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545), 383.

วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง จึงเป็นวิชาชีพสาขาใหม่ที่เพิ่งได้รับการยอมรับและเห็นถึงความสำคัญที่แสดงลักษณะพิเศษแตกต่างจากวิชาชีพอื่น ๆ โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมและการวางผังเมือง คำว่า การออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) และนักออกแบบชุมชนเมือง (Urban Designer) เริ่มรู้จักแพร่หลายครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย (University of Pennsylvania) เปิดสอนหลักสูตรในระดับปริญญาโททางการออกแบบเมือง (Civic Design Program) ในปี ค.ศ.1954 และต่อมามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) เปิดสอนหลักสูตรการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Program) ในปี ค.ศ.1960 จากอดีตถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาประมาณ 56 ปี ที่วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับไปทั่วโลก² โดยได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ แนวคิดทฤษฎีในการออกแบบชุมชนเมืองที่ยังคงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา

ในปี พ.ศ.2517 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรได้เปิดหลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ในการเรียนการสอนในระดับปริญญาโทเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ต่อมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้เปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองเช่นกัน มีผู้ที่สนใจเข้ามาต่อยอดความรู้จากระดับปริญญาตรีทางด้านสถาปัตยกรรมและสาขาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เป็นจำนวนมากจนสามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองออกมามากมาย ในระยะเวลา 34 ปีของการเรียนการสอนในระดับปริญญาโทสาขาการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยที่ผ่านมา เมื่อบัณฑิตสำเร็จการศึกษาเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองมักจะทำงานทางด้านผังเมืองโดยส่วนใหญ่ ทั้งที่เนื้อหาการทำงานนั้น มีความแตกต่างกันเพียงแต่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันเท่านั้น ทำให้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์การนำองค์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา ไม่สามารถนำไปใช้ได้เต็มที่ โดยหลักสูตรการเรียนการสอนพยายามแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ระหว่างนักผังเมือง สถาปนิกและนักออกแบบชุมชนเมืองออกจากกัน แต่ในประเทศไทยความเข้าใจในเรื่องออกแบบชุมชนเมืองยังมีน้อยจึงทำให้ไม่เป็นที่ต้องการมากนัก ในช่วงแรกนักออกแบบชุมชนเมืองจึงทำหน้าที่นักผังเมืองไปโดยปริยายหรือบางครั้งก็กลับไปทำอาชีพสถาปนิกเช่นเดิม หลักสูตรการสอน สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น มีทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท เป้าหมายของการศึกษา คือ ต้องการผลิตนักออกแบบชุมชนเมืองที่มีความถนัดในวิชาชีพเฉพาะด้านเพื่อสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมของเมือง

---

² สติธิพร ภิรมย์รัตน์, การวางแผนและผังชุมชนเมือง : ประสบการณ์ของสหรัฐอเมริกา (กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541), 153.

ปัจจุบัน ท่ามกลางสถานการณ์เศรษฐกิจและการเมืองโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง และภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปรากฏการณ์สภาวะโลกร้อน รวมถึงกระแสการประหยัดพลังงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่และยั่งยืนนับวันจะมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น การออกแบบชุมชนเมืองซึ่งเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมเมือง ต้องพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนมุมมองโดยให้ความสำคัญปัจจัยเหล่านี้ในการปฏิบัติวิชาชีพพอกแบบชุมชนเมืองจะต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาชนจำนวนมาก เพราะฉะนั้นจึงต้องพิจารณาเงื่อนไขในการทำงานในวิชาชีพมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มีกรอบการทำงานของวิชาชีพที่เป็นระบบสมบูรณ์ กระทั่งเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2549 สภาสถาปนิกได้มีการประกาศกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งกฎกระทรวงฉบับนี้ ได้กำหนดคำนิยามของวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง ขอบเขตงานสถาปัตยกรรมผังเมืองและลักษณะงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ซึ่งมีผลใช้บังคับผู้ที่ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองที่เกี่ยวกับการวางผังสำหรับพื้นที่ สภาสถาปนิกได้จัดทำมาตรฐานการประกอบวิชาชีพขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพและยังอยู่ระหว่างการพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้นตามลำดับ

จากการศึกษาจากคู่มือ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2548 ในบทที่ 3 เรื่องมาตรฐานการผังเมือง เกี่ยวกับการจัดทำแผนทางกายภาพ ซึ่งได้วางมาตรฐานด้านบุคลากรจัดทำผังเมือง ตามคุณวุฒิในระดับปริญญาโทที่เลื่อมกับคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ทางสถาปัตยกรรม ในระดับที่มีบทบาทเท่าเทียมกัน และใช้ชื่อเรียกว่า นักผังเมือง โดยกำหนดให้สามารถวางมาตรฐานในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ ในระดับเทศบาลขนาดใหญ่ เทศบาลขนาดกลางและเทศบาลขนาดเล็ก³ ซึ่งคู่มือเล่มนี้ถูกจัดทำขึ้นเพื่อเป็นมาตรฐานคู่มือของหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงานด้านผังเมืองของท้องถิ่น เพราะฉะนั้นการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากในขณะนี้

สาเหตุที่ต้องศึกษาบทบาทหน้าที่ ของนักออกแบบชุมชนเมือง

1. กฎกระทรวงประกาศกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ปี พ.ศ.2549 สภาสถาปนิกได้ควบคุมการประกอบวิชาชีพโดย การกำหนดขอบเขต ประเภทของงานไว้อย่างชัดเจน

³ กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, มาตรฐานการวางผังเมือง (กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548), 9-22.

ในส่วนของประเภทตามสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ผู้ที่ถือใบอนุญาตจะต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง

2. นโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทำให้บทบาทของนักออกแบบชุมชนเมืองถูกบรรจุเป็นบุคลากรในการจัดทำผังเฉพาะ และผังในระดับต่าง ๆ ตาม พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518

3. ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมือง ยังคลุมเครือ แม้แต่นักออกแบบชุมชนเมืองเอง

4. วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ มีการพัฒนาตลอดเวลา เป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ความสามารถนักออกแบบชุมชนเมืองของไทย ให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

5. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมกับลักษณะการทำงานและสภาพแวดล้อมการปฏิบัติวิชาชีพจริงของประเทศไทย

6. การศึกษาวิเคราะห์แนวทางของประเทศต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนความเหมาะสมให้เป็นมาตรฐานสากล

7. การสร้างความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง จึงได้กำหนดวิธีการที่ใช้ในการศึกษาโดยเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจความหมายของการออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นลักษณะสากล โดยศึกษาจากประเทศที่มีความเจริญทางด้านสถาปัตยกรรมและการวางผังเมือง การศึกษาผู้วิจัยได้ยึดกรอบแนวคิดการออกแบบชุมชนเมืองของศาสตราจารย์ จอนแลง (Jon Lang) เป็นแนวทางหลักเพื่อใช้ในการวิจัย รวมถึงพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ.2543 และกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ในการวิจัยครั้งนี้จึงทำการศึกษามาตรฐานวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ใน 3 ด้าน คือ ด้านคุณวุฒิ / ความรู้ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและด้านขอบเขต ชนิดงาน ประเภทและขนาด

ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองให้บรรลุเป้าหมาย ผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นของการประกอบวิชาชีพในปัจจุบันของนักออกแบบชุมชนเมืองที่สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและผู้ที่ทำงานด้านการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรวิชาชีพ เช่น สถาปนิก ในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน

วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองทั้งในปัจจุบันและอนาคต อันจะนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองต่อไปในระดับสากล

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการศึกษาข้อมูล สร้างความเข้าใจการปฏิบัติวิชาชีพ โดยจะนำเสนอถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง บทบาท และการทำงานด้านวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองของนักออกแบบชุมชนเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบแนวคิดของการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองและการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยกับต่างประเทศ
3. เพื่อสำรวจบทบาทและการทำงานรวมถึงความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษา ด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่ทำงานในประเทศไทย

คำถามของการศึกษา

1. ทราบรูปแบบแนวคิดการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศและประเทศไทย นั้นมีความหมายว่าอย่างไร แตกต่างกันหรือไม่
2. ลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองและการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยเป็นอย่างไร คล้ายคลึงหรือแตกต่างกับงานออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ
3. ผู้ที่สำเร็จการศึกษา สาขาการออกแบบชุมชนเมือง ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทที่ทำงานในประเทศไทย ทำงานอะไร งานประเภทไหน และมีความเกี่ยวข้องกับงานออกแบบชุมชนเมือง หรือไม่อย่างไร

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยมีเนื้อหาดังนี้

- 1.1 ศึกษาแนวคิดของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง โดยกำหนดแนวทางการศึกษาได้ใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยเลือกทำการศึกษาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองใน

ต่างประเทศ โดยพิจารณาจากควมมีศักยภาพขององค์วิชาชีพและการพัฒนาทางวิชาชีพการ
ออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนหลักดังนี้

1.1.1 รูปแบบแนวคิดของการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศและ
ประเทศไทยในปัจจุบัน

1.1.2 ลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศและประเทศไทย

1.1.3 การปฏิบัติวิชาชีพของนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศและ
ประเทศไทย

1.2 ศึกษาและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพการออกแบบ
ชุมชนเมืองของนักออกแบบชุมชนเมืองที่สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองหรือ
สาขาอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ การสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและการ
สัมภาษณ์เชิงลึก

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม อันได้แก่

1.3.1 ข้อมูลส่วนตัว

1.3.2 ข้อมูลการปฏิบัติงานด้านการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

1.3.3 ข้อมูลทางด้านความคิดเห็น

1.3.4 ปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

1.4 สรุปผลการวิเคราะห์และอภิปรายผลเกี่ยวกับสภาพการทำงานในปัจจุบัน
ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น แนวทาง และข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง
ของประเทศไทยในอนาคต

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัย บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ครั้ง
นี้ได้ทำการศึกษาจากผู้สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองหรือสาขาอื่น ๆ ที่
ใกล้เคียง จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งยังปฏิบัติวิชาชีพอยู่ในปัจจุบันใน
เขตกรุงเทพฯและปริมณฑล

กลุ่มตัวอย่างการศึกษา

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ นักออกแบบชุมชนเมือง สาขาการออกแบบชุมชน
เมืองและสาขาอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง ซึ่งสำเร็จการศึกษาและทำงานในสำนักงานที่ยังคงให้บริการ
วิชาชีพในปัจจุบันในหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน โดยมีเกณฑ์การเลือก ดังนี้

1. เป็นนักออกแบบชุมชนเมือง ผู้สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง หรือสาขาอื่นๆ ที่ใกล้เคียงกับสาขาการออกแบบชุมชนเมือง ในระดับปริญญาต่าง ๆ
  2. เป็นผู้ทำงานในสำนักงานนิติบุคคลสถาปนิก ที่ให้บริการวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง วิชาชีพทางผังเมือง ของหน่วยงานเอกชนสำนักงานตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
  3. เป็นผู้ทำงานในหน่วยงานของรัฐ ที่ให้บริการวิชาชีพ สถาปัตยกรรมผังเมือง และวิชาชีพทางผังเมือง ที่ทำการตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
  4. เป็นผู้ที่ยังทำงานอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ทำกรวิจัย (พ.ศ.2551 - 2552)
- ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดประชากรของผู้ที่ประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ทั้งหมดเป็นไปได้ยาก การสุ่มตัวอย่างจึงใช้วิธีการแบบการสุ่มโดยการกำหนดเฉพาะเจาะจง หน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่เป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่ามีหน้าที่หรือความชำนาญเฉพาะ การออกแบบชุมชนเมืองโดยตรง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา มี 2 วิธี คือ วิธีการส่งแบบสอบถามแบบกรอกเองและวิธีการสัมภาษณ์

1. แบบสอบถาม ใช้เป็นการสำรวจทางไปรษณีย์ (Mailing survey) ไปยังกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบที่ต้องการศึกษาวิจัย (Representative sample) ตามประเภทของกลุ่มตัวอย่างเพื่อรวบรวม ข้อมูล การส่งแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์การกรอกแบบสอบถามและติดตามผล และ การใช้วิธีการทางสถิติวิเคราะห์ ทดสอบ สมมุติฐานอีกครั้งเพื่อให้ได้จำนวนผู้กรอกแบบสอบถาม ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบ ชุมชนเมือง เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งระบุไว้ในคำถามของการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้คำตอบใน มุมมองจากผู้เชี่ยวชาญด้านนั้น ๆ

โครงสร้างคำถามในแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

1. พื้นฐานส่วนตัวเกี่ยวกับประสบการณ์วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง
2. บทบาทและหน้าที่ของการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในปัจจุบัน
3. ปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

กระบวนการศึกษา

ในกระบวนการศึกษาจะประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้คือ

1. การออกแบบงานวิจัย และตั้งคำถามงานวิจัย

การวางแผนโครงการวิจัย กำหนดหัวข้อในการศึกษา ความเป็นมาปัญหาของงานวิจัยความมุ่งหมายของงานวิจัยวัตถุประสงค์ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างการวิจัยและวิธีการศึกษารวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อสร้างกรอบการวิจัยและขอบเขตของการศึกษา

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

การศึกษาเอกสารวรรณกรรม รวบรวม แนวคิดของบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศกระบวนการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง รวมถึงสถานภาพของนักออกแบบชุมชนเมืองทั้งในไทยและต่างประเทศ

3. ขั้นตอนการสำรวจภาคสนาม

3.1 การจัดทำแบบสอบถามตามประเภทของกลุ่มผู้ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งในพื้นที่ศึกษาและการส่งแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์การกรอแบบสอบถามและติดตามผลให้ได้จำนวนผู้กรอแบบสอบถามตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3.2 การสัมภาษณ์ การสำรวจความคิดเห็นของนักออกแบบชุมชนเมืองในปัจจุบันเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเจาะจงเป็นพิเศษซึ่งระบุไว้ในคำถามของการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้คำตอบตามที่คาดคะเนไว้

4. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการนำมาวิเคราะห์

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด และนำข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าตัวแปรที่กำหนดไว้

4.2 การพิสูจน์คำถามการวิจัยและข้อสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.3 ใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยในการวิจัยได้เลือกการให้ระดับค่าคะแนน (Value Scale) เข้ามาใช้ในการเก็บข้อมูลทางสถิติและการใช้โปรแกรม SPSS วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

4.4 การนำผลการศึกษาที่ได้มาสรุปร่วมกับทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

5. การสรุปผลการศึกษาและการเสนอแนะ

การจัดทำรายงานสรุปผลการศึกษาโดยการนำผลการอภิปราย สรุปผลข้อมูลให้เห็นสิ่งที่ได้ค้นพบจากงานวิจัยอธิบายผลจากการวิจัยที่เกิดขึ้นและเสนอแนะตามข้อสมมุติฐานที่ตั้งไว้รวมถึงการเสนอแนะแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

วิธีการศึกษา

1. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีการที่ใช้ในการศึกษานั้น เริ่มจากการเก็บข้อมูลจากวรรณกรรมต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวกับประเด็นของการประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศที่ได้ทำการเลือกศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมืองโดยการหาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และอินเทอร์เน็ต ประกอบกับการเขียนหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์จากองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพต่าง ๆ

2. การสำรวจภาคสนาม

เครื่องมือที่ใช้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยแต่ละแบบแบ่งเป็น 4 ตอนและ 2 ตอน คือ

แบบสอบถามทั่วไป (Quotation)

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองและขั้นตอนกระบวนการทำงานต่าง ๆ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมการทำงานการออกแบบชุมชนเมืองและความคิดเห็นต่อการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview)

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษา รวมถึงองค์รทางวิชาชีพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยการขอความอนุเคราะห์งานทะเบียนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อขอรายชื่อและที่อยู่ของผู้ที่สำเร็จการศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างดังที่ได้กำหนดไว้ในการส่งแบบสอบถามและการตอบกลับของแบบสอบถาม ผู้วิจัยอาจเดินทางไปส่งแบบสอบถามและไปเก็บรวบรวมด้วยตนเองหลังจากส่งไปแล้ว 1 เดือน ถ้ายังไม่ได้ ผู้วิจัยนัดว่าจะมาเก็บตามอีกภายใน 1 สัปดาห์

3.2 การสัมภาษณ์ หลังจากที่ได้ส่งแบบสอบถามแล้ว เพื่อให้ครบตามกระบวนการผู้วิจัยจึงใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ของผู้ที่ต้องการทราบข้อมูลในประเด็นที่ต้องการคำตอบโดยใช้พื้นฐานโครงร่างคำถามตามที่ระบุไว้เบื้องต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลของการศึกษา

4.1 การสังเคราะห์ข้อมูลซึ่งได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS มาทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และร้อยละ เพื่อให้อธิบายผลการสำรวจที่ได้ และการสรุปผลการวิจัยถึงสภาพการณ์ในปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางแก้ไขในอนาคต รวมถึงการนำไปเป็นข้อมูลอ้างอิงผลการวิจัยหรือเป็นแนวทางของการวิจัยขั้นต่อไปได้ โดยแสดงรายละเอียดและบริบทอย่างสมบูรณ์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยอาศัยการจับประเด็นที่สำคัญและตีความ เพื่อสรุปเป็นความคิดเห็นในเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทหน้าที่การประกอบวิชาชีพของนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศเปรียบเทียบกับนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย และการศึกษาความคิดเห็นของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ยึดกรอบแนวคิดการออกแบบชุมชนเมืองของศาสตราจารย์ จอนแลง (Jon Lang) เป็นแนวทางหลักเพื่อใช้ในการวิจัย รวมถึงพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ.2543 และกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ในการวิจัยครั้งนี้จึงทำการศึกษามาตรฐานวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ใน 3 ด้าน คือ ด้านคุณวุฒิ/ความรู้ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ และด้านขอบเขต ชนิดงาน ประเภทและขนาด

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

1. บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ถูกผู้อื่นคาดหวังว่าจะต้องแสดงออกให้สอดคล้องเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การงานของบุคคลนั้น
2. คุณวุฒิ/ความรู้ หมายถึง ความรู้ความสามารถความถนัดเชี่ยวชาญ ที่เหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่ตรงกับงานที่รับผิดชอบ

3. วิชาชีพ (Profession) หมายถึง เป็นอาชีพที่ให้บริการแก่สาธารณะที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเป็นการเฉพาะ ไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาชีพอื่น และมีมาตรฐานในการประกอบอาชีพ โดยผู้ประกอบวิชาชีพต้องฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอก่อนที่จะประกอบวิชาชีพต่างกับ อาชีพ (Career) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องทำให้สำเร็จ โดยมุ่งหวังตอบแทนเพื่อการดำรงชีพเท่านั้น

4. นักออกแบบชุมชนเมือง (Urban Designer) หรือ สถาปนิกผังเมือง หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนเมืองโดยเน้นคุณภาพ 3 ด้าน คือ คุณภาพทางด้านสุนทรียภาพ คุณภาพทางด้านชีวิตของสังคมเมือง และคุณภาพของสิ่งแวดล้อม

5. สถาปัตยกรรมผังเมือง หมายถึง วิชาชีพสถาปัตยกรรมที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการออกแบบวางผังเพื่อสร้างสรรค์องค์ประกอบและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ชุมชนเมือง ชุมชน และโครงการกลุ่มอาคารที่มีการใช้งานประเภทเดียวกันหรือหลายประเภท รวมถึงการวางผังเพื่อกำหนดกิจกรรม พื้นที่ ขนาด ความหนาแน่น ความสูง ที่โล่งหรือพื้นที่ระหว่างอาคาร และโครงสร้างระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการภายในพื้นที่ดังกล่าว

6. วิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม หมายถึง วิชาชีพสถาปัตยกรรมในสาขา ดังต่อไปนี้ (1) สถาปัตยกรรมหลัก (2) สถาปัตยกรรมผังเมือง (3) ภูมิสถาปัตยกรรม (4) สถาปัตยกรรมภายใน และมัณฑนศิลป์

7. ผังเมืองเฉพาะ (Specific Plan) หรือพื้นที่เฉพาะ (Area Plan) หมายถึง เป็นการวางผังเมืองเฉพาะในบริเวณหนึ่งบริเวณใด เช่น ในย่านชุมชนหรือในบริเวณที่จะพัฒนาเป็นเมืองใหม่ ผังเฉพาะ จัดทำขึ้นใช้สำหรับอาณาบริเวณที่กำหนดขอบเขตขึ้นเฉพาะเป็นพิเศษของชุมชนอย่างชัดเจน มีข้อแตกต่างจากผังเมืองรวม

8. สาขาอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับสาขาการออกแบบชุมชนเมือง หมายถึง คุณวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาต่าง ๆ ได้แก่ ปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ที่มีชื่อเรียกแตกต่างกัน แต่มีรายวิชาการเรียนการสอนที่เน้นด้านการออกแบบชุมชนเมืองเป็นหลัก หรือคุณวุฒิผู้มีพื้นฐานปริญญาตรีด้านสถาปัตยกรรม ศึกษาต่อในระดับปริญญาโทด้านผังเมืองและมีประสบการณ์หรือผลงานด้านการออกแบบชุมชนเมือง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบแนวทางการประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองความมีศักยภาพขององค์กรวิชาชีพและการพัฒนาวิชาชีพ

1. ทราบปัญหา ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษา สาขาการออกแบบชุมชนเมืองและภายหลังการประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

2. ทราบแนวทางรูปแบบการประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองที่สอดคล้องและตรงตามความต้องการของสังคมไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษ ที่วิชาชีพสาขาการออกแบบชุมชนเมือง เป็นที่รู้จักสามารถยืนหยัดได้ด้วยตัวเอง การศึกษาด้านกำเนิดและพัฒนาการของเมือง เริ่มตั้งแต่การตั้งหลักแหล่งในยุคแรกสุด ไปจนถึงการเกิดขึ้นของสังคมเมือง ตัวอย่างศูนย์กลางเมืองใหญ่ในยุคแรก ๆ ในอดีต เช่น เมโสโปเตเมีย เมืองหุบเขา อียิปต์ และจีนโบราณ สามารถช่วยให้เข้าใจความหมายของการออกแบบชุมชนเมืองเริ่มต้นจากที่ไหน เมื่อไหร่ และการศึกษาพัฒนาการของเมืองใหญ่ ๆ จากประสบการณ์ในอดีต สามารถช่วยแก้ปัญหาการออกแบบเมือง ในยุคต่อไป ๆ อย่างไรได้บ้าง โดยเฉพาะการออกแบบชุมชนเมืองในปัจจุบันที่คำนึงความสมดุลของธรรมชาติ สังคม และสร้างสภาพแวดล้อมในเมือง¹ ซึ่งในแต่ละยุคสมัยที่ผ่านมาได้คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้มาน้อยเพียงใด

ในบทนี้ จะเป็นการบรรยายถึงประวัติศาสตร์และต้นกำเนิดของสาขาวิชา “การออกแบบชุมชนเมือง” (Urban Design) การศึกษา แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งมุมมองของผู้ที่อยู่ในวงการวิชาการและวิชาชีพที่จะกล่าวถึงการออกแบบชุมชนเมือง การศึกษารวบรวมขอบเขตของงานออกแบบชุมชนเมืองในฐานะประเทศต้นกำเนิดของวิชาชีพ การก่อตั้งเป็นวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง รวมถึงการนำมาซึ่งหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. พัฒนาการและความสำคัญของสาขาวิชา “การออกแบบชุมชนเมือง”
2. ความหมายและนิยามของการออกแบบชุมชนเมือง
3. ขอบเขตการทำงานวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง
  - 3.1 แนวคิดการแบ่งแยกประเภทและขอบเขตการทำงานโครงการออกแบบชุมชนเมือง
  - 3.2 การศึกษารูปแบบและกระบวนการทัศน์ของการออกแบบชุมชนเมือง
  - 3.3 การกำหนดขอบเขตการทำงานโดย องค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย
4. การเรียนการสอนหลักสูตร ด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

---

¹Gideons Golany, Ethics & Urban Design : Culture, Form, & Environment (New York : J. Wiley, 1995), 1.

พัฒนาการที่สำคัญและความสำคัญของสาขาวิชา “การออกแบบชุมชนเมือง”

การออกแบบชุมชนเมืองเกิดขึ้นครั้งแรกในอเมริกา “ในปี ค.ศ. 1956 โดยโฮเซ หลุยส์ เซิท (José Luis Sert) ได้เป็นประธานและผู้จัดการประชุม การประชุมนานาชาติ ณ บัณฑิตวิทยาลัยด้านการออกแบบแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในระหว่างวันที่ 9-10 เมษายน กับความมุ่งมั่นที่จะรวบรวมข้อมูลหลักฐานในนามของสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการที่เขาเรียกว่า “การออกแบบชุมชนเมือง” ต่อมา มีผู้คนจำนวนมากให้ความสนใจคิดถึงอนาคตของเมืองต่าง ๆ และเข้าร่วมการประชุมนี้ ท่ามกลางผู้เข้าร่วมประชุมมากมาย ก็มีทั้ง เจน เจคอบส์ (Jane Jacobs) ที่ยังไม่มีชื่อเสียงเท่าไรในตอนนั้น เอ็ดมันด์ เบคอน (Edmund Bacon) และเลwis มัมฟอร์ด (Lewis Mumford) นักประวัติศาสตร์และเจ้าตำราปรัชญาสาขาวัฒนธรรม จอร์จ เคเปจ (Gyorgy Kepes) บุคคลสำคัญที่มีผู้ทรงอิทธิพล ผู้นำหลายคนของทีม 10 (Team 10) ที่ต่อมาได้รวมตัวกัน ภูมิสถาปนิกที่สำคัญ ๆ หลายคน อย่างเช่น ฮิเดโอะ ซาซากิ (Hideo Sasaki) แกเร็ท เอ็คโบ (Garrett Eckbo) อาจารย์จากมหาวิทยาลัยแห่งแคลิฟอร์เนียใต้ และเหล่านายกเทศมนตรีผู้ที่มีอำนาจการฟื้นฟูเมือง เช่น เดวิด ลอเรนซ์ (David Lawrence) แห่งรัฐพิททสเบิร์ก (Pittsburgh) และนักปฏิรูปอย่าง วิคเตอร์ กรวน (Victor Gruen) ผู้ได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างสรรค์ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น²

ในคำกล่าวเปิดประชุมวันแรกของ โฮเซ หลุยส์ เซิท ท่ามกลางผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมาก เขาได้แสดงความห่วงใยในสภาพใจกลางเมืองของสหรัฐ ซึ่งในขณะนั้นเต็มไปด้วยที่ดินรกร้างว่างเปล่า เกิดแหล่งเสื่อมโทรมของคนยากจน อาชญากรรม ความวุ่นวายปัญหาการจราจร รวมถึงการจัดสรรที่ดินตามย่านชานเมืองที่ไม่เป็นระเบียบและกระจัดกระจาย การขาดควบคุม เซิทจึงจัดประชุมเพื่อแสวงหาจุดร่วมของผู้ที่ทำงานสร้างสรรค์ด้านกายภาพ โดยเชื่อว่าเป็นงานที่มีขอบข่ายครอบคลุมอย่างน้อย 3 สาขา คือสาขาสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรมและผังเมือง รวมกันภายใต้ชื่อ “การออกแบบชุมชนเมือง”³

ซึ่งในการดำเนินงานการประชุมนั้น เซิทได้เปิดเผยคำจำกัดความด้านการออกแบบชุมชนเมืองใน 2 ลักษณะ จากการกล่าวโดยเซิทประธานการประชุม ได้กล่าวประเด็นแรกว่า “การออกแบบชุมชนเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการวางผังเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพของเมือง” นี่เป็นแนวคิดของการออกแบบที่เป็นส่วนหนึ่งของการวางผังเมือง ความเชี่ยวชาญพิเศษที่เขาจัดว่า “เป็นระยะที่สร้างสรรค์ที่สุดของการวางแผนเมือง ซึ่งจินตนาการและความสามารถทาง

² Alex Krieger, *Urban Design Futures* (London : Rutledge, 2006), 18-19.

³ กำธร กุลชล, *การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี* (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545), 125.

ศิลปะนี้มีบทบาทสำคัญมาก” ในช่วงต้นของการประชุม เซิทได้ระบุเป้าหมายที่มุ่งมั่นกว่าเดิมว่า “เพื่อที่จะค้นหาหลักทั่วไปสำหรับการทำงานร่วมกันของสถาปนิก ภูมิสถาปนิก และนักวางผังเมือง การออกแบบชุมชนเมืองนั้นกว้างกว่าขอบเขตของทั้ง 3 อาชีพนี้” ทั้งหมดนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นแนวคิดทางด้านสาขาการออกแบบแนวใหม่ในคำกล่าวของ เซิท

ภาพที่ 1 โยเซ หลุยส์ เซิท (José Luis Sert) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยด้านการออกแบบ
แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด ผู้ก่อตั้งสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

ที่มา : [José Luis Sert](http://media2.web.britannica.com/eb-media/27/26327-004-D4FFE45D.jpg) [Online], Accessed 7 May 2009, Available from <http://media2.web.britannica.com/eb-media/27/26327-004-D4FFE45D.jpg>

ในขณะนั้นผู้เข้าร่วมประชุมหลายคนดูเหมือนจะเห็นพ้องต้องกันว่า การแบ่งแยกความคิดที่กำลังขยายออกในช่วงกลางศตวรรษระหว่าง “ศิลปะการก่อสร้าง” กับ “ธรรมชาติของระบบของการวางผัง” นั้น ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างเมืองหรือการบูรณะเมือง ในขณะนั้นกำลังเป็นที่ต้องการอย่างมาก ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จากผลพวงเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดศาสตร์ใหม่ที่จะช่วยสร้างจุดยืนให้กับการออกแบบชุมชนเมืองให้เด่นชัดขึ้น ทั้งในสหรัฐอเมริกา และในยุโรป เช่น สภานานาชาติแห่งสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ CIAM (The Congress International Architecture Modern (CIAM) or International Congress of Modern Architecture) ตั้งแต่ก่อนช่วงปี ค.ศ.1940 ที่ให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบชุมชนเมืองใหญ่ (Urbanization) ผู้เข้าร่วมการประชุมต่างมีความมุ่งมั่นที่จะถ่ายทอดและต่อยอดทางความคิดรวมทั้งคาดหวังว่าศาสตร์ใหม่นี้จะสามารถเชื่อมการแบ่งแยกระหว่างการออกแบบกับการวางแผน

และผังได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในระยะเวลาไม่กี่ปี มหาวิทยาลัยฮาวาร์ดจะเริ่มหลักสูตรหนึ่งที่ได้รับปริญญาบัตรอย่างเป็นทางการหลักสูตรแรกที่เน้นด้านการออกแบบชุมชนเมือง และด้วยชื่อเสียงของสถาบันที่ให้น้ำหนักแก่แนวความคิด ในการฝึกฝนด้านการออกแบบชุมชนเมืองได้เป็นอาชีพ เพื่อผลิตนักออกแบบชุมชนเมืองซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการ โดยเฉพาะกับเมืองที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว⁴

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง การออกแบบชุมชนเมือง กับสาขาหลักทั้งสาม ตามความคาดหวังของ ไฮเซ หลุยส์เซ็ท และคณะ เมื่อปี ค.ศ.1960

ที่มา : กำธร กุศล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี

(กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545), 404.

ในครึ่งทศวรรษต่อมา กระบวนการทางความคิด 2 ประเภทนี้ยังคงมีบทบาทอย่างมาก และคำนิยามที่ชัดเจนสำหรับ “การออกแบบชุมชนเมือง” ยังคงไม่เป็นที่ยอมรับกันในวงกว้าง ไม่ว่าจะการออกแบบชุมชนเมืองจะเป็นความเชี่ยวชาญพิเศษทางอาชีพ หรือทักษะทั่วไปที่สามารถแสดงออกผ่านทางผลงานหลายชิ้นทางด้านสาขาออกแบบต่อการสร้างเมืองยังคงไม่เป็นหลักแหล่ง อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีข้อโต้แย้งในบางประเด็นเกี่ยวกับความชัดเจนสำหรับสาขาการออกแบบชุมชนเมือง

⁴ Alex Krieger, Urban Design Futures, 18-19.

อเล็ก กริสเกอร์ (Alex Krieger) กล่าวว่า ในโลกปัจจุบันได้กำหนดประเภท จำนวน และขนาดต่าง ๆ ของชุมชนที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ด้วยเหตุนี้การออกแบบชุมชนเมืองจึงได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องหลังจากเกิดเป็นองค์ความรู้ความชำนาญ (ถึงแม้ว่ายังไม่เป็นที่รู้จักกันเท่าไหร่นักในขณะนั้น) จึงเกิดความคาดหวังสูงว่าจะมีผู้รู้ถึงวิธีการออกแบบชุมชนเมือง แต่อย่างไรก็ตามมีข้อสงสัยว่า จะมีสักกี่คนที่รู้วิธีการออกแบบนี้ ในขณะที่เดียวกันก็มีผู้ที่อ้างถึงความชำนาญด้านการออกแบบชุมชนเมือง ดังนั้นจึงต้องรอบคอบที่จะสำรวจขอบเขตต่าง ๆ ทางด้านพื้นที่และด้านความคิดผ่านทางสิ่งที่นักออกแบบชุมชนเมืองได้กระทำอยู่ หากว่าการหาคำจำกัดความของคำว่า แนวแสดงอาณาเขต (Territory) เป็นไปได้อาจจะมองข้ามเรื่องภูมิศาสตร์ไปยังเรื่อง “ขอบเขตของการกระทำ” ด้วยเหตุนี้ อเล็กได้วิธีการคิดที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการออกแบบชุมชนเมือง กับขอบเขตของการกระทำในเมืองเพื่อส่งเสริมพลังชีวิต การดำรงชีวิตและลักษณะทางกายภาพของเมืองต่าง ๆ มีขอบเขตของการกระทำอยู่หลายขอบเขตมากกว่าการมุ่งไปสู่การสร้างรูปแบบเดียว เพื่อที่จะอธิบายถึงแผนงานด้านการออกแบบชุมชนเมืองขึ้นมา

ในขณะที่คำว่า “การออกแบบชุมชนเมือง” เป็นคำที่รู้จักกันครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ 20 ในปี ค.ศ.1956 ซึ่งแน่นอนว่าเมืองต่าง ๆ นั้นได้กลายเป็นประเด็นหนึ่งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติการด้านการออกแบบเป็นเวลาหลายศตวรรษ ประเด็นนี้เป็นขอบเขตของการออกแบบชุมชนเมืองในฐานะเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นต่างจากสถาปัตยกรรม การวางผัง หรือแม้กระทั่งด้านการทหารและวิศวกรรมโยธาซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ที่มีชื่อว่า “นักออกแบบชุมชนเมือง”⁵

หากย้อนไปถึงประวัติศาสตร์ของการออกแบบเมืองในยุโรปในระยะแรก ในศตวรรษที่ 16 เราไม่อาจเรียกบุคคลเหล่านี้ว่าเป็นนักออกแบบชุมชนเมืองได้ เช่น เจ้าชายฟิลิปส์ (Philip) ที่ 2 แห่งสเปน ผู้ที่ประกาศใช้ประมวลกฎหมาย 1 ที่กระชับที่สุดเพื่อกำหนดควบคุมเมืองต่าง ๆ เรียกว่ากฎหมายของหมู่เกาะอินเดียส (The Laws of the Indies) ซึ่งมีอำนาจสูงสุดเหมือนกษัตริย์ ต่อมาชื่อ บารอน ฮอสมัน (Baron Haussmann) เป็นเจ้าหน้าที่ของนโปเลียนที่ 3 แห่งแม่น้ำเซน ซึ่งเป็นนักบริหารที่มีมุมมองและความรับผิดชอบต่าง ๆ ใกล้เคียงกับ โรเบิร์ต โมเซต (Robert Moses) วิศวกรและข้าราชการ และมากกว่า เรย์มอนด์ อันวิน (Raymond Unwin) หรือ แดเนียล เบอร์เนม (Daniel Burnham) คู่สถาปนิกผู้ซึ่งปฏิบัติตนเหมือนนักวางผังเมือง อเบเนเซอร์ ไฮเวิร์ด (Ebenezer Howard) ผู้มีทฤษฎีใหม่สำหรับการสร้างให้เป็นเมืองใหญ่ เป็นนักเศรษฐศาสตร์ คามิโล ซิตเต (Camillo Sitte) เป็นนักประวัติศาสตร์ศิลปะ เฟรเดริก ลอว์ โอมสเต็ด (Frederick Law Olmsted)

⁵ Ibid., 19-20.

ผู้มีอิทธิพลต่อเมืองต่าง ๆ ในอเมริกามากกว่าบุคคลอื่นในศตวรรษที่ 19 เป็นภูมิสถาปนิกและก่อนหน้านี้นี้ยังเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคม เลwis มัมฟอร์ด (Lewis Mumford) เป็นนักประวัติศาสตร์เมืองและนักวิจารณ์สังคม นักทฤษฎีเมืองต่าง ๆ ในยุคเรนาซ็อง (Renaissance) ที่สำคัญที่สุดคือเหล่าสถาปนิกและศิลปิน เช่น เลอร์ คอร์บูซีเอ (Le Corbusier) ในช่วงที่มีประวัติศาสตร์ด้านการสร้างเมืองมากมายเหล่านี้ได้ทำให้ความเชี่ยวชาญพิเศษของสถาปนิกถูกคาดการณ์ให้กระจายไปยังแผนงานของเมือง นับตั้งแต่นั้นมา เหล่าสันตะปาปา เจ้าหน้าที่ รวมทั้งนักเศรษฐศาสตร์อุดมคติได้หันกลับมามองเหล่าสถาปนิกเพื่อคิดถึงมุมมองเกี่ยวกับเมือง ซึ่งผู้เข้าร่วมการประชุมที่มีจำนวนมากในปี ค.ศ. 1956 จะเป็นสถาปนิกที่จะเปลี่ยนมุมมองทางด้านสถาปัตยกรรม เพื่อที่จะอธิบายว่าการออกแบบชุมชนเมืองที่มีอยู่ทั่วไปนั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญที่ครอบคลุมทั้งหมด⁶

ต่อมา ไฮเซ หลุยส์เซิท (José Luis Sert) ได้กล่าวไว้ที่ประชุม ในข้อความสำคัญ ดังนี้

หลังจากที่ฝึกฝนและสอนการออกแบบชุมชนเมืองมา 25 ปี ข้อสรุปของผมเองมีดังนี้ การออกแบบชุมชนเมืองเป็นแนวคิดที่มีหลักเกณฑ์พื้นฐานหลากหลายมากกว่าที่จะเป็นหลักการทางเทคนิคหรือกลวิธี มีการมองหา แบ่งปัน และสนับสนุนความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับรูปแบบของสังคม สิ่งที่ถูกมัดนักออกแบบชุมชนเมืองคือความรับผิดชอบในการปรับปรุงแก้ไขความเหมาะสมในการอยู่อาศัยของเมืองต่าง ๆ ช่วยเรื่องการลงทุนของเมือง และการรักษาสภาพความเป็นเมือง และจริงแท้ที่สุดคือยกระดับความเป็นเมือง ความต้องการค่านิยมแคบ ๆ สำหรับกลุ่มผู้สนใจนั้นเห็นชัดโดยไม่ต้องอธิบาย เนื่องจากความรับผิดชอบต่อเมืองต่าง ๆ ที่มีนักออกแบบชุมชนเมืองแตกต่างจากอำนาจอื่น ๆ พวกเขาตระหนักดีว่าการจะสร้างศูนย์กลางของเมือง หรือสร้างเมือง การจะฟื้นฟูบางส่วนของเสื่อมโทรมของเมืองเก่าซึ่งควรค่าต่อการรักษา และการจะสร้างโครงการการจัดการการเติบโตที่ถูกต้องยุติธรรมนั้น อยู่บนกลวิธี ทฤษฎี และการออกแบบชุมชนเมืองที่แตกต่างกันอย่างมากมาย ที่จริงแล้วน่าปลื้มใจที่มีสาขามากมายในของวงการสร้างลักษณะความเป็นเมืองสำหรับผู้ที่มีใจรักในความเป็นเมือง⁷

ก่อนเปิดการประชุมในวันต่อมา ไฮเซ หลุยส์ เซิท สรุปว่า

⁶ Ibid.

⁷ Ibid., 28.

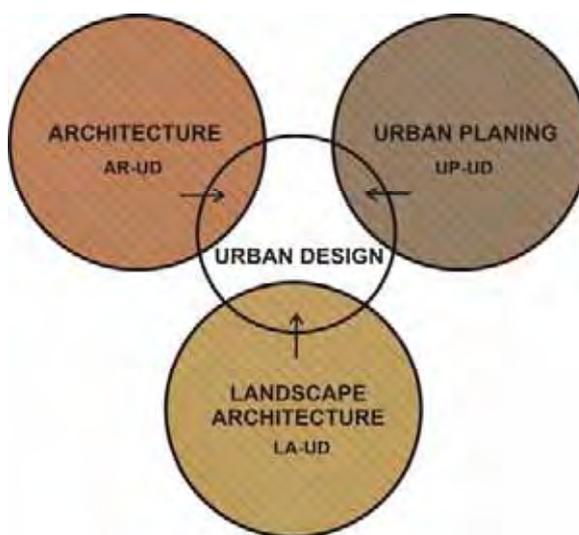
ผลจากการประชุมทำให้เห็นว่า สาขาสถาปัตยกรรมกับภูมิสถาปัตยกรรมมีความใกล้เคียงกัน เพราะลักษณะงานเกี่ยวข้องกับการออกแบบพื้นที่ว่างสามมิติ แต่สาขาผังเมืองแตกต่างกับสถาปัตยกรรมมาก เนื่องจากนักผังเมืองไม่ได้ทำงานสามมิติ ในขณะที่วิศวกรสถาปนิกก็ไม่มีความรู้เรื่องการวางแผน ดังนั้น ถ้าทั้งสาม 3 จับมือกันได้ก็เปรียบประดุจการบรรเลงดนตรีในวงดุริยางค์ ก็จะทำให้งานออกแบบชุมชนเมืองประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด⁸

หลังจากนั้นก็มีการจัดประชุมเกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมืองต่อ ๆ มาตลอดยุค 60 และยุค 70 ตามด้วยการเปิดหลักสูตรการออกแบบชุมชนเมือง ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ประมาณ 15 แห่งในสหรัฐอเมริกา หลักสูตรส่วนใหญ่จะเปิดสอนในระดับปริญญาโท โดยเน้นรับผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาสถาปัตยกรรมหรือภูมิสถาปัตยกรรมเป็นหลัก บางมหาวิทยาลัยก็มีการจัดร่วมโปรแกรมกับสาขาภูมิสถาปัตยกรรมหรือสาขาผังเมือง ซึ่งแต่ละหลักสูตรก็แตกต่างกันไปตามแนวคิดแต่ละของสถาบัน ในระยะเริ่มต้นการเรียนการสอนหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากคณาจารย์ผู้สอนสาขาผังเมือง ที่เน้นหนักไปทางวิชาการวางแผนแนวสังคมศาสตร์ หลังจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเปิดสอนหลักสูตรการออกแบบชุมชนเมือง ในปี ค.ศ. 1960 ได้ 9 ปี สถาบันสถาปนิกแห่งสหราชอาณาจักร (Royal Institute of British Architects หรือ RIBA) จึงเริ่มเห็นความจำเป็นที่จะต้องให้มีการสอนในแขนงนี้บ้าง แต่ก็ยังมีความแตกต่างกันในเนื้อหา เพราะนักผังเมืองอังกฤษค่อนข้างมีทักษะด้านการออกแบบเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว มหาวิทยาลัยที่เริ่มเปิดสอนสาขาการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศสหราชอาณาจักร ได้แก่ มหาวิทยาลัยแห่ง Edinburgh, มหาวิทยาลัย Central London และมหาวิทยาลัย Oxford Polytechnics ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น Oxford Brookes จนถึงปัจจุบันถึงแม้ยังไม่สามารถหาหนิยามที่ชัดเจนและกระชับเกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมืองได้ แต่ทิศทางการเรียนการสอนหรือความเข้าใจด้านการออกแบบชุมชนเมืองในระยะเวลาดังกล่าว เริ่มเดินไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การจัดการประชุมสัมมนาและการจัดตั้งสมาคม องค์กร หรือสถาบันเฉพาะทางด้านารออกแบบชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นเรื่อยมา รวมถึงการแลกเปลี่ยนเหล่าคณาจารย์นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบชุมชนเมืองระหว่างมหาวิทยาลัยด้านการออกแบบชุมชนเมืองต่าง ๆ ทั่วโลกตลอด

⁸ กำธร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี,

ระยะเวลาที่ผ่านมา จนอาจกล่าวได้ว่าการออกแบบชุมชนเมืองเริ่มมีลักษณะความเป็นสากลที่มีทิศทางเดียวกันมากขึ้น⁹

ปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การปฏิบัติตามแผนภูมิความสัมพันธ์ในรูปแบบดั้งเดิมที่ไฮเซ หลุยส์เซิท ได้เสนอไว้ในระยะแรกนั้น ไม่สามารถที่จะผนึกความร่วมมือทั้ง 3 สาขาวิชาได้ จึงมีแนวคิดแผนภูมิใหม่ตามคำนิยามของ ศาสตราจารย์ กำธร กุลชล อาจารย์ประจำสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้เพิ่มห่วงวงกลมอีก 1 ห่วงตรงกลางอันเล็ก หมายถึง สาขาการออกแบบชุมชนเมืองและถอยห่าง ส่วนวงกลมอันใหญ่ดั้งเดิม จนไม่ทับซ้อนกัน และให้คาบเกี่ยวกับวงกลมอันเล็กตรงกลางแทน ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาขาต่าง ๆ ทั้ง 3 สาขา โดยมีสาขาการออกแบบชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลาง (ดังภาพที่ 3)

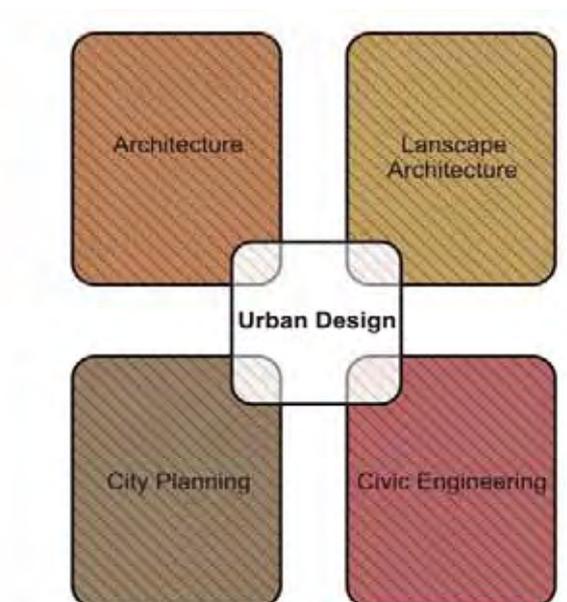

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างการออกแบบชุมชนเมืองกับสาขาหลักทั้งสาม ในช่วงปี ค.ศ. 2000 - ถึงปัจจุบัน

ที่มา : กำธร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี

(กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545), 406.

⁹ เรื่องเดียวกัน, 178.

ภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์กัน ของสาขาวิชาที่ถนัดของการออกแบบชุมชนเมือง กับสาขาวิชาด้านการออกแบบสาขาอื่น ๆ

ที่มา : Jon Lang, Urban Design a Typology of procedures and products (Oxford England : Burling Ton, MA Elsever/ Architectural Press, 2005), 394.

ในระยะเวลาต่อมาถึงปัจจุบัน ศาสตราจารย์ Jon Lang ผู้คร่ำหวอดในวงการออกแบบชุมชนเมืองมากกว่า 20 ปี ได้มีเพิ่มวิศวกรรมเกี่ยวกับเมืองเข้าไปด้วยดังเช่นที่แสดงไว้ในภาพที่ 4 ซึ่งเป็นการอนุมานได้อธิบายว่า

การออกแบบชุมชนเมืองในขณะที่มีการเหลื่อมล้ำกับสาขาเหล่านี้ก็ได้พัฒนาความรู้ความชำนาญของตัวเองด้วย การออกแบบชุมชนเมืองจึงต้องยอมรับรูปแบบของระเบียบวินัยเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับระเบียบวินัยอื่น ๆ (เช่น ที่อยู่ภายใต้การแพทย์และสังคมศาสตร์) จะเกิดขึ้นเมื่อความสนใจของศาสตร์ด้านต่าง ๆ นั้น ตัดกับความสนใจของสาขาดั้งเดิม กระตุ้นและช่วยสร้างภูมิศาสตร์ชุมชนเมือง วิศวกรรมศาสตร์ จิตวิทยาสภาวะแวดล้อม กาลวิทยา และวิทยาการจัดการ ซึ่งบุคคลเดี่ยว ๆ เพียงคนเดียว ไม่สามารถที่จะผนึกรวมความรู้ทั้งหมดเหล่านี้และเพื่อทำให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการออกแบบ¹⁰

¹⁰ Jon Lang, Urban Design a Typology of procedures and products (Oxford England : Burling Ton, MA Elsever/ Architectural Press, 2005), 392-394.

ถึงแม้ว่าการออกแบบชุมชนเมืองจะสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นระบบระเบียบหรือ อาจจะไม่พัฒนาให้เป็นระเบียบได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินโครงการออกแบบชุมชนเมืองนั้น จะยังคงเป็นภารกิจที่ต้องร่วมมือกัน

อเล็ก กริสเกอร์ ได้ทำการสรุปเกี่ยวกับ ขอบเขตด้านอาชีพของนักออกแบบชุมชนเมือง โดยได้ยึดแนวทางเดิม เหมือนอย่าง ที่ ไฮเซ หลุยส์ เซิท ได้ระบุไว้ในการประชุมที่ฮาวาร์ดในปี ค.ศ. 1956 ว่า “การออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ สมมุติฐานระหว่างการวางผังเมือง และสถาปัตยกรรม” โดยได้อธิบายไว้ 10 ประเด็น ดังนี้

1. เป็นสะพานที่เชื่อมระหว่างการวางผังเมืองและสถาปัตยกรรม (The Bridge Connecting Planning and Architecture)

อเล็ก กริสเกอร์ กล่าวว่า นักออกแบบชุมชนเมืองทำหน้าที่อะไร จากความหมายของนักออกแบบชุมชนเมือง ตามแนวคิดของเขาได้ระบุไว้ว่า นักออกแบบชุมชนเมืองได้ยืนอยู่ระหว่างแผนและโครงการต่าง ๆ บทบาทของนักออกแบบชุมชนเมือง คือ ทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ด้านการวางผังสำหรับพื้นที่ รูปแบบชุมชน และแม้แต่การจัดสรรแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ให้เข้ากับยุทธวิธีด้านกายภาพเพื่อที่จะชี้ทางแก่ ผลงานของสถาปนิก นักพัฒนา และผู้ดำเนินการอื่น ๆ โดยมีบทบาทเพื่อที่จะออกกฎเกณฑ์การออกแบบเพื่อโครงการการพัฒนาต่าง ๆ ที่มองข้ามการแบ่งเขตพื้นฐาน และจากนั้นก็ช่วยทบทวน ประเมินคุณค่า และอนุมัติงานของผู้ที่สนับสนุนโครงการ

จึงสรุปได้ว่า ความคิดแรกเริ่มของนักออกแบบชุมชนเมือง ในการคิดด้านสถาปัตยกรรม ควรกำหนดแนวคิดด้านการวางผังเมือง เพื่อที่จะให้แนวคิดเหล่านี้จะได้รับการแก้ไขก่อนจะมีการพิจารณาทางด้านความหมาย โดยนัยต่าง ๆ ทางกายภาพผ่านเรื่องราวการออกแบบ จากความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้วางแผน-ผู้ที่กำหนดกับการออกแบบและผู้แปลต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ¹¹ ในข้อนี้ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพ การวางผังเมืองและวิชาชีพสถาปัตยกรรม ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถบอกได้ว่านักออกแบบชุมชนเมืองจะต้องถ่ายทอด แนวความคิดด้านการวางแผน และนำไปสู่งานสถาปัตยกรรม โดยการกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบต่อไป ซึ่งในที่นี้โดยศาสตราจารย์ Jon Lang ได้ระบุ ถึงความสัมพันธ์ของวิชาชีพนี้ว่า นักวางผังเมือง (โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในแวดวงวิชาการ) นั้นมุ่งความสนใจไปที่ปัญหาทางสังคมและ

¹¹ Alex Krieger, *Urban Design Futures*, 20.

เศรษฐกิจของเมือง และกลุ่มสถาปนิก ภูมิสถาปนิก ยังคงสนใจที่คุณภาพของสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง¹²

ภาพที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง นักวิชาชีพสามสาขาหลักทั้งสาม

อเล็ก กริสเกอร์ (Alex Krieger)¹³ กล่าวว่า การออกแบบชุมชนเมืองได้ก่อให้เกิดเป็นศาสตร์หนึ่ง เหตุผลหลักเป็นเพราะการออกแบบชุมชนเมือง สามารถพิจารณาถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างรูปแบบทางกายภาพและหน้าที่ต่าง ๆ ของพื้นที่ที่อยู่ใกล้กัน ไม่เหมือนกับสถาปนิกที่ถูกปิดกั้นโดยขอบเขตของพื้นที่และความตั้งใจของลูกค้า รวมทั้งนักวางแผนและผังที่ต้องหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับหัวข้อทางการออกแบบกายภาพ จะเห็นได้ว่าขอบเขตด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้นอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพตามความรู้ความสามารถเฉพาะทางที่เด่นชัด

2. เป็นรูปแบบประเภทที่มีพื้นฐานของ “นโยบายสาธารณะ” (A Form-based Category of Public policy)

อเล็ก กริสเกอร์ (Alex Krieger)¹⁴ กล่าวว่า ลักษณะการออกแบบชุมชนเมือง คือแบบแผนนโยบายสาธารณะและโครงการพัฒนาลงทุนใด ๆ ก็ตาม การปฏิบัติตามกฎระเบียบผ่านข้อบังคับต่าง ๆ จากแผนงานที่ผ่านมา จะเห็นว่ามีผลต่อผลประโยชน์ ธุรกิจ ผลกำไร ทุน หรืออสังหาริมทรัพย์ ซึ่งผลประโยชน์เหล่านี้ไม่ได้มองถึงผลประโยชน์ของสาธารณะมาก่อน และบุคคลที่จะจัดการสิ่งเหล่านี้คือ “นักออกแบบชุมชนเมือง”

¹² Jon Lang, *Urban Design a Typology of procedures and products*, 390.

¹³ Alex Krieger, *Urban Design Futures*, 34

¹⁴ Ibid.

การออกแบบชุมชนเมืองได้ให้การสนับสนุนที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้ประชาชนรู้สึกเพลิดเพลินและภาคภูมิใจที่จะทำหน้าที่ดูแล รักษาเมืองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต ด้วยเหตุนี้เอง นักวิชาชีพทางการออกแบบต้องมีความสามารถที่จะแจ้งเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตให้กับนักการเมืองและสาธารณะชนทั่วไปได้รับทราบ เพื่อทำทนายสมมุติฐานทางการเมืองและเพื่อทำตามแนวคิด¹⁵

จากแนวคิดนี้จะเป็นไปได้ว่า ขอบเขตทางด้านอาชีพของนักออกแบบชุมชนเมืองได้ให้ความสำคัญถึงผลประโยชน์ของสาธารณะมาก่อน จึงเป็นวิธีที่จะผลักดันผู้ทำธุรกิจที่ดินตั้งแต่เริ่มแรกโครงการให้มีคุณภาพมาตรฐานให้สูงขึ้น โดยให้ข้อสันนิษฐานว่าอะไรคือแม่แบบที่ดีของการตั้งเมือง หรืออาจเป็นความต้องการในการใช้พื้นที่ หรือแนวทางพัฒนาขั้นพื้นฐาน เช่น พื้นดินเพื่อการพาณิชย์ หรือเปิดพื้นที่ว่าง จึงสามารถเป็นที่ยอมรับของสังคมได้ สิ่งเหล่านี้ควรมีกฎหมายควบคุม แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ การชี้แจงถึงผลประโยชน์ที่ได้จากการออกแบบชุมชนเมือง โดยแบ่งส่วนหนึ่งเป็นการประมวลคุณภาพการออกแบบ และอีกส่วนหนึ่งเป็นการจัดการกับระดับกฎการปฏิบัติของอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ ที่เน้นทำให้สะดวกดีกว่าทำให้พัฒนา ยกตัวอย่างเช่น โครงการแบตเตอรี่พาร์ค (Battery Park) ของนิวยอร์ก เป็นตัวอย่างในความสำเร็จที่ดีที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป สิ่งเหล่านี้จึงเป็นที่น่าสนใจและเหมาะสม¹⁶

3. เป็นสถาปัตยกรรมของเมือง (The Architecture of the City)

รูปแบบของการออกแบบชุมชนเมืองนี้ จะต้องใช้ความพยายามทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นฐานราก เช่นนโยบายสาธารณะ และแนวความคิดในการออกแบบ ซึ่งการออกแบบชุมชนเมืองในช่วงศตวรรษที่ 20 ตอนต้น ที่เน้นการดำเนินงานความสวยงามของเมืองในอเมริกา หรือก่อนหน้านั้นในศตวรรษที่ 19 ที่ย้อนไปถึงความสวยงามของศิลปะดั้งเดิมของชาวยุโรป โดยขั้นแรกคือวางแผนที่ว่างโดยสถาปนิกและนักออกแบบชุมชนเมือง ดังนั้นขั้นพื้นฐานของการวางผังเมือง คือ พัฒนาแบบแผนและเครื่องมือสำหรับงานนี้ ให้สำเร็จโดยผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ทั้งเมืองแม้แต่พื้นที่ส่วนตัวสามารถสร้างกฎและความเหมาะสมในความสัมพันธ์กับพื้นที่สาธารณะได้ โดยเฉพาะยุโรปมีการเชื่อมโยงกับทฤษฎีของ “โครงการเมือง” เกิดขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหนของโครงการแหล่งเงินทุน และแบบที่เป็นตัวกระตุ้นการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหนของสาธารณะหรือของส่วนรวมมักมี

¹⁵ Jon Lang, *Urban Design a Typology of procedures and products*, 391.

¹⁶ Ibid.

ความเสี่ยง ทำให้เป็นการกระตุ้นและฟื้นฟูแถบเมือง ซึ่งความคิดของการออกแบบชุมชนเมืองต้องเป็นแบบฐานที่มั่นคง¹⁷

โครงสร้างของการออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นสถาปัตยกรรม มักจะใช้ทฤษฎีแบบของโรม ซึ่งการพรรณนาเกี่ยวกับจักรวรรดิโรมที่ยิ่งใหญ่ เป็นแรงดึงดูดไปสู่พื้นฐานของการท่องเที่ยว แต่มักจะขัดแย้งกับส่วนการปฏิวัติอุตสาหกรรมของเมืองยุโรปที่เน้นในขอบเขตสาธารณะทำให้ เราเห็นการก้าวกระโดดจากการพัฒนาความคิดของการออกแบบชุมชนเมืองในอีกแง่มุม

4. การออกแบบชุมชนเมืองในฐานะการสร้างเมืองให้กลับสู่สภาพเดิม (Urban Design as Restorative Urbanisms)

รูปแบบโครงสร้างของเมืองในประเทศตะวันตกก่อนถึงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม เช่น ข้อตกลงการใช้ที่ดิน ความหนาแน่นของกลุ่มอาคาร กลุ่มคนชนชั้นต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ จะถูกควบคุมโดยนักวางผังเมืองและสาธารณะ ซึ่งหากสังเกตเมืองดั้งเดิมในอดีตดูเหมือนเป็นการจัดการที่ดี ขนาดที่พอดี สามารถจัดการได้และดูสวยงาม ข้อดีเหล่านี้เหมือนจะหายไปในเมืองหลวงใหม่ ๆ จึงเกิดคำถามว่าทำไมเราไม่นำสิ่งเหล่านี้กลับมา ปัจจุบันนักวางผังเมืองรุ่นใหม่มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับแนวคิด มีผู้ปกป้องและยกย่องข้อดีของการสร้างเมืองให้กลับสู่สภาพเดิม แต่เนื่องจากระบบแบ่งประเภทของเมืองอย่างเป็นทางการที่เป็นปัญหาของการดำเนินงาน ความสวยงามของเมืองในอเมริกาช่วงต้นศตวรรษ คริสโตเฟอร์ อเล็กซานเดอร์ (Christopher Alexander) กล่าวว่า “ในปี ค.ศ. 1977 ผู้เป็นนักวางผังเมืองสมัยใหม่ได้สนับสนุนการนำกลับมาของสิ่งที่ได้รับการพิสูจน์แล้ว ผ่านเวลาในหลักการออกแบบชุมชนเมืองขณะนี้ปรากฏปัญหาวัฒนธรรมตามชานเมืองที่กำลังเผชิญหน้ากับการทำเมืองให้ทันสมัย”

สรุปได้ว่า ปัจจุบันการหวนสู่อดีตแบบดั้งเดิมของการออกแบบชุมชนเมืองให้ผลสุกัลักษณะที่ดี ต่อการอยู่อาศัย สิ่งไหนที่มีการตอบรับที่ดีมักได้รับความสนใจ การควบคุมหรือการชะลอความเปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งที่ต้องการมากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านกายภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่าการฟื้นฟูสภาพเมืองเดิม และการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการออกแบบในแบบสถาปัตยกรรมอนุรักษ์นิยม นั้นเป็นกระแสหลักที่สำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง¹⁸

¹⁷ Alex Krieger, *Urban Design Futures*, 22.

¹⁸ Ibid., 23.

5. การออกแบบชุมชนเมืองคือศิลปะ “การสร้าง-สถานที่” (Urban Design as an Art of Place-Making)

ในขั้นต้น ผู้วิจัยจะอธิบายว่า การออกแบบชุมชนเมืองเป็นการจัดการทางพื้นที่ หรือการจัดการทางทัศนียภาพ จึงต้องกล่าวว่า แนวคิดของการออกแบบชุมชนเมือง อาศัย ปัจจัยทั้งสองอย่างในกระบวนการออกแบบ โดยมี 2 ประการ คือ

- 1) การมองการออกแบบชุมชนเมืองเป็นเครื่องมือช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี
  - 2) มองการออกแบบชุมชนเมืองเป็นการร่วมทางสุนทรียภาพต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อม
- สรุปได้ว่า ทัศนียภาพเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของลักษณะพื้นที่ในสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นเท่านั้น การสร้างสถานที่มาเพื่อรองรับจุดประสงค์ของมนุษย์หมายถึง การให้ความสำคัญกับศิลปะการสร้าง-สถานที่ โดยนักออกแบบชุมชนเมืองควรให้ความสำคัญที่จะทำสถานที่ใหม่ให้มีความเหมือนสิ่งที่สร้างก่อนหน้ามากกว่านี้ ในบางครั้งนักออกแบบชุมชนเมืองอาจบอกว่า เป้าหมายของตนนั้นเกือบจะชัดเจนแล้ว ซึ่งทำให้คิดว่าเป็นเพราะมาตรฐานและผลงานออกแบบที่ได้วางไว้ และบางครั้งก็ยึดติดกับความเคยชินของรูปแบบเดิมและสุนทรียภาพในแบบดั้งเดิมในสถานที่เหล่านั้น ซึ่งทั้งหมดอาจจะไม่ใช่สิ่งที่เราต้องการที่จะเป็นอยู่ในปัจจุบัน¹⁹

6. การออกแบบชุมชนเมืองให้ “เติบโตอย่างชาญฉลาด” (Urban Design as Smart Growth)

สำหรับแนวคิดนี้ เป็นกระแสแนวคิดสำคัญของอเมริกา เกิดขึ้นเนื่องจากทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 หลายมลรัฐในอเมริกาได้ตระหนักถึงปัญหาของ “การกระจัดกระจายตัวในย่านชานเมือง” (Suburban Sprawl) ซึ่งการพัฒนาเมืองสมัยต่อ ๆ มามักมองระหว่างความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกับการออกแบบชุมชนเมือง ได้มีการเรียกร้องการจัดการพัฒนาชนบทให้เติบโตพร้อม ๆ กับแผนการลงทุนใหม่ เมื่อกระแสความตื่นตัวได้ขยายวงกว้างจนสามารถกลืนกระแสลัทธิชุมชนเมืองยุคใหม่ (New Urbanism) ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้มีแนวทางที่คล้าย ๆ กัน²⁰

ในศตวรรษที่ 21 จึงกลายเป็นยุคอนุรักษ์นิยม และเห็นความสำคัญในการจัดการทรัพยากรและพื้นที่ ดังนั้นการมองไปถึงความสัมพันธ์ของการจัดการพลังงานกับสิ่งมีชีวิต การวิเคราะห์ระบบ การพัฒนาพื้นที่เพื่อทางเศรษฐศาสตร์ กฎการใช้พื้นที่และประเด็นสำคัญคือ

¹⁹ Ali Madanipour, Urban Design Reader (Amsterdam : Architectural Press, 2007), 14.

²⁰ กำธร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี, 367-369.

สุขอนามัยโดยส่วนรวมของประชาชนควรจะเป็นรากฐานของการฝึกฝนนักออกแบบชุมชนเมือง การสนับสนุนนักออกแบบชุมชนเมือง “เพื่อการเติบโตอย่างฉลาด” กฎระเบียบวันนี้เป็นความมั่นใจในมโนคติที่เป็นการลดขยาย หรือการอนุรักษ์แบบพื้นที่เปิดก็เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งนอกจากแนวคิดนี้แล้ว การทำงานร่วมกันจะช่วยให้ได้ทักษะเพิ่มและได้ผู้ร่วมวางแผน ก็เป็นสิ่งที่สำคัญเท่า ๆ กัน ในความเป็นจริงแล้ว การจัดการความเติบโตของเมืองหลวง จะทำให้เกิดความต้องการเหมือนการอนุรักษ์พื้นที่ การจัดการน้ำและการคมนาคม ตัดผ่านเขตแดนโดยอำนาจแห่งศาล ดังนั้นควรเพิ่มประเด็นสำคัญนี้ให้เกี่ยวข้องกับนักออกแบบชุมชนเมืองด้วย²¹

7. โครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานของเมือง (The Infrastructure of the City)

การจัดระเบียบถนนและอาคาร การแบ่งสรรพื้นที่ว่างสาธารณะ การจัดวางแนวระบบการขนส่ง ทางสัญจรเลียบบถนนใหญ่ และข้อกำหนดของการบริการเทศบาล ล้วนเป็นส่วนประกอบสำคัญในการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งการมุ่งเน้นไปที่โครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพียงประเภทเดียว เพียงแค่เล็กน้อยก็มีความสำคัญต่อเมืองหรือชุมชนต่าง ๆ อาจมากกว่า ระบบคมนาคมขนส่งที่ดีที่ต้องลงทุนสูงอื่น ๆ หากกล่าวถึงระบบการจราจรที่มีการปฏิบัติตามกันมา โดยมีความอิสระ หลากหลาย และแยกออกจากเครือข่ายที่ซับซ้อนของระบบในเมืองใหญ่อื่น ๆ นั้น ทำยที่สุดก็ขัดแย้งต่อการเกิดสังคมที่มั่นคงแข็งแรง หลักการทางวิศวกรรมที่เราได้เรียนมานั้นก็ไม่เพียงพอที่จะเป็นเครื่องมือในการสร้างเมืองที่ดีได้

นอกจากนี้ในบางครั้งการจะทำให้โครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่เป็นสถาปัตยกรรม ยังมีจากที่เห็นในข้อเสนอสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ที่นักวางผังและผู้ออกแบบ ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในระบบคมนาคม หรือ การวางแผนโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานอื่น ๆ ดังนั้นจึงกลายเป็นอีกสาขาหนึ่ง สำหรับนักออกแบบชุมชนเมืองที่ได้รับมอบหมายให้ทำเรื่องในระดับนี้ โดยสร้างข้อกำหนดมาตรฐานสำหรับระบบขนส่งให้เข้ากับความต้องการทางสังคม และในวิธีการแบบใหม่ ซึ่งรวมรูปแบบของเมืองและระบบคมนาคมเข้าด้วยกัน จะเห็นได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความน่าสนใจในปัจจุบันด้วยการพัฒนาการขนส่งในพื้นที่ใหม่ ๆ ของการสร้างเมืองและด้วยความหนาแน่น ความผสมผสาน จึงมักเชื่อมต่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะส่วนบุคคลเข้ากับศูนย์กลางคมนาคมหลากหลายรูปแบบในเมืองต่าง ๆ ที่มีขนาดใหญ่

ในศตวรรษที่ 20 เนื่องจากความนิยมรถยนต์ได้ลดความสำคัญของการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบเมืองและการคมนาคม ในช่วงต่อมาของศตวรรษ จึงได้ค้นพบอีกครั้งว่าการรวมรูปแบบเมืองและการขนส่งเข้าด้วยกันนั้น ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของสายเชื่อมโยงต่าง ๆ

²¹ Alex Krieger, *Urban Design Futures*, 21-22.

(สายไฟ สายเคเบิล) มากกว่าถนน และยิ่งเป็นจริงมากขึ้นตั้งแต่ โลกวิศวกรรมเปลี่ยนแปลงการมุ่งเน้น จากเครื่องมือทางกลไก (Hardware) ไปเป็นการออกแบบระบบโดยตัวอย่าง เช่น เทคโนโลยีการจัดการปัญหาจราจร ความรู้ของสาขาวิชานี้มีว่า ปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความเหมาะสมในการอยู่อาศัย (Livability) ความช่วยเหลือสามารถไปถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน(Sustainability) และความเจริญทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของโครงสร้างสถาปัตยกรรมยุคพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ²²

จากหลักการนี้จะเห็นได้ว่า ความสำคัญสำหรับโครงสร้างพื้นฐานกับการออกแบบชุมชนเมือง นั้นเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องและมีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การออกแบบชุมชนเมืองเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดโครงสร้างสถาปัตยกรรมยุคที่ผสมผสานและมีประสิทธิภาพพื้นฐานของเมือง

8. การออกแบบชุมชนเมืองในแบบภูมิทัศน์ในเมืองใหญ่ “ภูมิทัศน์ชุมชนเมืองยุคใหม่” (Urban Design as “Landscape Urbanism”)

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาแนวคิดใหม่เกี่ยวกับเมืองต่าง ๆ เกิดขึ้นเรียกว่า ภูมิทัศน์ในเมืองใหญ่ ผู้สนับสนุนในแนวคิดนี้ พยายามรวมเอานิเวศวิทยา ภูมิสถาปัตยกรรม และโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นฐาน เข้าด้วยกันในการอภิปรายเกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมือง ถึงแม้ว่าข้ออภิปรายในการเปลี่ยนแปลงนี้ดูเหมือนจะเป็นพื้นที่ว่างทางภูมิทัศน์ ไม่ใช่สถาปัตยกรรมอีกต่อไป แต่ก็ยังเป็นพลังในการสร้างสรรค์ เมืองขนาดใหญ่ให้ทันสมัย

ในการประชุมครั้งที่ 56 ในการอภิปรายของสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ทำให้มีการเสนอความคิดมากมายเกี่ยวกับ การที่ภูมิสถาปัตยกรรมได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการเติมเต็มการออกแบบชุมชนเมือง แต่แนวคิดก็ได้ถูกจัดไว้ในสถาปัตยกรรมทันที มีอยู่ช่วงหนึ่งที่ไม่มีความว่างสำหรับแนวคิดภูมิสถาปัตยกรรมเลย แต่ในทางกลับกัน พื้นที่ชุมชนในอเมริกาเหนือได้ถูกออกแบบโดยภูมิสถาปนิกมากกว่าผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ อย่างไรก็ตามมีคำกล่าวหาว่า ภูมิสถาปนิก นักออกแบบชุมชนเมืองที่ชื่นชอบการสร้างพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อย แสดงความเป็นทางการน้อย และปล่อยให้พื้นที่เปิดโล่งเป็นส่วนใหญ่ ได้สร้างสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ลักษณะเมืองที่สมบูรณ์

ผู้สนับสนุนแนวคิด “ภูมิทัศน์ในเมืองใหญ่” อีกคนหนึ่ง ได้แก่ เจมส์ คอนเนอร์ (James Corner) ได้ยืนยันว่า การเกิดขึ้นในการรับรู้ส่วนที่บอบของเมือง (Conception of solid) ในจินตนาการทางประวัติศาสตร์ ได้พยายามทำให้มุมมองที่ว่า กลวิธีของมนุษย์กับธรรมชาตินั้นคง

²² Ibid., 24-26.

อยู่ตลอดไป โครงการภูมิทัศน์ในเมืองใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อเอาชนะความแตกต่างนี้ ไม่ยึดถือทั้งนโยบายเศรษฐกิจ และกระแสหลัก ๆ ของเทคนิคในการสร้างเมืองมาใช้ในขั้นพื้นฐาน ผู้สนับสนุนแนวคิด “ภูมิทัศน์ในเมืองใหญ่” ยืนยันว่าการออกแบบชุมชนเมืองที่มีคุณค่าต้องหาจุดเชื่อมระหว่าง นิเวศวิทยา วิศวกรรม การออกแบบ การวางแผนงานที่รอบคอบ และนโยบายทางสังคมให้ได้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของคุณค่ามากกว่าการปฏิบัติให้ทันตามกำหนด

การเคลื่อนไหวอาจจะเป็นการตอบสนองต่อทฤษฎีในการสร้างเมืองในรูปแบบของแผนที่นอยลิ (Nolli Map) ซึ่งมีแนวคิด 2 ด้านเกี่ยวกับเมืองต่าง ๆ คือ การมีอยู่ของสิ่งก่อสร้างและที่ว่าง ที่เป็นส่วนสีขาวของแผนที่ (ความว่างเปล่า) ซึ่งมาจากส่วนสีดำของแผนที่นั่นเอง บางทีอาจจะเป็นการตีความที่มีประโยชน์ต่อเมืองอุตสาหกรรมในอนาคต ที่มีพื้นที่ภูมิประเทศที่ไม่ได้รับการออกแบบภูมิทัศน์ แต่ภายในเมืองพื้นที่นั้นมีผลมาจากแบบการสร้าง แต่ก็ยังไม่มีการพิจารณาอย่างรอบคอบของแผนที่เมืองใดพิสุจน์ให้เห็นว่าการแทรกแซงแบบนี้มันผิด แน่แน่นอนว่าพื้นที่สีขาวของนอยลิ มีหลากหลายเฉดสีและความหมายของการไล่สี และกลุ่มพวกที่หัวรุนแรงด้านความเชื่อ (Racism) ก็ได้รับเอาแนวคิดภูมิทัศน์นี้มาใช้ในการพิจารณาและจัดระเบียบรูปแบบของเมือง และแนวคิดพื้นที่สีขาวของนอยลิ ก็ได้รับการประยุกต์โดยกลุ่มนี้ เกิดสีสันแห่งความเชื่อข่มขู่ที่กลายมาเป็นองค์ประกอบหลักของการออกแบบชุมชนเมืองในปัจจุบัน²³

9. การออกแบบชุมชนเมืองในแบบ “ลัทธิชุมชนเมืองในอุดมคติ” (Urban Design as “Visionary Urbanism”)

แนวคิดนี้เป็นความคาดหวังในการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งผู้สร้างทฤษฎีได้ให้แนวความคิดไว้อย่างลึกซึ้ง และรูปแบบเกี่ยวกับวิธีที่เราควรจะจัดระเบียบชุมชนให้มีพื้นที่ว่าง การคาดการณ์ของสมมุติฐานเกี่ยวกับการสร้างเมืองในอนาคตสามารถดึงดูดคนให้มาศึกษาโปรแกรมการออกแบบชุมชนเมืองได้มากกว่าวิธีการอื่น ๆ เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงในการสร้างเมืองใหญ่ จึงเป็นสาขาหรือแวดวงที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบครั้งใหญ่ในการสร้างเมืองแบบทันสมัยจากบาสอง ฮอสมัน (Baron Haussmann) ไปจนถึงแดเนียล เบอร์เนม (Daniel Burnham) อเบ็นเซอร์ ไฮเวิร์ด (Ebenezzer Howard) เรย์มอนด์ อันวิน (Raymond Unwin) เลอร์ คอรัซซีเย (Le Corbusier) หรือบางทีแม้แต่เรม คูฮาท (Rem Koolhaas) และอันเดส ดันนี (Andres Duany) ทุกวันนี้มีผู้ยึดถือแนวคิดนี้ ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ในประเทศจีน หรือแม้แต่ส่วนอื่น ๆ ของโลกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังไม่มีการนำไปใช้จริงในทางปฏิบัติ

²³ Ibid., 26-27.

ได้มีนักทฤษฎีหรือนักสังคมวิทยา ได้ก้าวอีกขั้นไปสู่การสำรวจธรรมชาติของวัฒนธรรมสังคมเมืองในปัจจุบัน ทั้งนี้ไม่ได้จัดว่าเป็นนักออกแบบชุมชนเมืองแต่ในยุคปัจจุบันนี้ถือว่าพวกเขาเป็นนักแปลงชุมชนเมือง (Urban transformers) ที่ยิ่งใหญ่ในอดีต

ในศตวรรษที่ 20 เราได้เห็นการทำลายความเป็นเมืองเกิดขึ้นอย่างรุนแรง โดยเหล่าผู้ที่เสนอแนวคิดหนึ่งเดียวหรือแนวคิดสากล (Singular or universal idea) ว่าเมืองคืออะไร หรือลักษณะสังคมเมืองควรสร้างอะไร แต่ก็มีเหล่าผู้สังเกตการณ์ทางวัฒนธรรมออกมาเตือนว่าการปฏิบัติกับกลวิธีไม่สามารถทดแทนกันได้ และผู้ปฏิบัติวิชาชีพในการออกแบบทั้งหลายควรขอข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ในการสร้างความสนใจต่อสาธารณะ แต่ยังคงมีคำถามว่าการออกแบบชุมชนเมืองต้องเป็นอย่างไรในโลกของความเป็นจริง²⁴

10. การออกแบบชุมชนเมืองในแบบ”สร้างการแรงสนับสนุนทางสังคม” (Urban Design as Community Advocacy (Or Doing No Harm))

โดยภาพรวมตั้งแต่ปี ค.ศ.1956 การออกแบบชุมชนเมืองแสดงให้เห็นถึงแนวคิดในระดับใหญ่ ที่ไม่ใช่การพิจารณาพื้นที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ก็เป็นการสร้างทฤษฎีระดับใหญ่เกี่ยวกับธรรมชาติของวิถีชีวิตในเมือง แต่ในหมู่ผู้อยู่อาศัยที่เป็นละแวกชุมชนกับชุมชนเมือง การออกแบบชุมชนเมืองเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับประชาชนมากขึ้นเรื่อย ๆ มีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงในเรื่องการปรับปรุงละแวกชุมชน การบรรเทาปัญหาจราจร การลดผลกระทบแง่ลบในการพัฒนาแบบใหม่ การขยายทางเลือกที่อยู่อาศัย การคงไว้ซึ่งสถานที่โล่งกว้าง การแก้ไขไหล่ทางเพื่อการสัญจร และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดูสบายตามากขึ้น

ความร่วมมือในการออกแบบชุมชนเมืองและการที่ประชาชนมีส่วนร่วมทำที่ดีที่สุดก็เป็นผลมาจากของระบบการบริหารราชการที่เกิดขึ้นช้า ๆ จากการวางแผนชุมชนของตัวเอง จากสถานการณ์ไม่สงบทางสังคมในยุค 60s และความเห็นเป็นเอกฉันท์ที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความล้มเหลวของการเปลี่ยนรูปแบบเมืองใหม่ ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการวางแผนจึงเริ่มเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วจากการวางแผนแบบรูปธรรมไปเป็นกระบวนการและการกำหนดนโยบาย หากสถาปนิกและนักออกแบบชุมชนเมืองเป็นคนแน่แน่ว มีทัศนคติของตน และมุ่งมั่นในทฤษฎี ดังนั้นหน้าที่ของนักผังเมือง (planner) ก็ต้องพิจารณาถึงความต้องการและกระบวนการทางเหตุผล ที่ไม่ใช่การทำตามทัศนคติของตนเอง ที่จะนำไปสู่การวางแผนทางเทคนิคเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในวงกว้าง

²⁴ Ibid., 27.

และการสนับสนุนทางสังคม แต่ในทางกลับกันทำให้ผู้วางผัง เริ่มห่างจากกิจกรรมที่จะวางแผน สร้างละแวกชุมชน ที่ดีกว่า หนทางสู่สถานที่ทำงานและพาณิชยกรรมที่ดี รวมถึงสภาพแวดล้อมที่จะช่วยลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน

เมื่อวิชาชีพด้านการวางแผนเริ่มขยายไปสู่ขอบเขตของการกำหนดนโยบายที่กว้างขึ้น จุดมุ่งหมายของการวางแผนเริ่มปรากฏต่อสาธารณะชน เป็นรูปนามธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งแทบไม่แตกต่างไปจากความต้องการในชีวิตประจำวันโดยตรงเลย และผู้วางผังก็จะเริ่มเป็นที่รู้จักในนามผู้เชี่ยวชาญที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการแก้ปัญหาของเมืองได้ดีที่สุด แต่ไม่ใช่ตัวแทนของหน่วยงานที่จะมาเปลี่ยนแปลงเมือง ในความคิดของประชาชนผู้คนที่ทำการออกแบบชุมชนเมือง ไม่ใช่ผู้กำหนดทิศทางของเมืองเพราะหากเป็นเช่นนั้นบุคคลเหล่านี้ก็จะดูไม่น่าไว้วางใจได้ ปัจจุบันนักออกแบบชุมชนเมือง (Urban designer) จะเป็นผู้ที่ปรากฏในฐานะผู้เชี่ยวชาญแทนที่นักผังเมือง (planner) และโดยนัยแล้วก็จะเป็นผู้ผูกมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดีมากกว่าการมุ่งเน้นที่การวางแผนอย่างเดียว²⁵

ภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง นักออกแบบชุมชนเมืองและกลุ่มบุคคลผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ

²⁵ Ibid., 27.

ความหมายและคำนิยามของการออกแบบชุมชนเมือง

หลังจากการจัดการประชุมนานาชาติ ในปี ค.ศ.1956 โฮเซ หลุยส์เซิร์ต (José Luis Sert) โดยคณะตีพิมพ์ตีพิมพ์วิทยาลัยสาขาการออกแบบ แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด เพื่ออภิปรายปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลหลักฐานรายวิชาที่กำลังเป็นที่ต้องการในสมัยนั้น ซึ่งเรียกว่า “การออกแบบชุมชนเมือง” (Urban Design) ผลจากการประชุมครั้งนั้น ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งได้ทำให้ศาสตร์ทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองได้ปรากฏขึ้นบ่อยครั้ง โดยการค้นคว้าเป็นงานเขียนทางการศึกษารวมถึงทางด้านวิชาชีพออกมาอย่างสม่ำเสมอและกำลังเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน “การออกแบบชุมชนเมือง” ยังคงมีความหมายคลุมเครืออยู่ มีความพยายามที่จะสร้างคำนิยามที่สั้นกระชับและมีความชัดเจน

อเล็ก กริสเกอร์ (Alex Krieger)²⁶ กล่าวว่า ในเมื่อการออกแบบชุมชนเมืองนั้นไม่มีความหมายชัดเจนทางด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงส่งผลให้เกิดความต้องการคำจำกัดความที่แน่ชัดทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าทำไมการค้นหาคำนิยามที่ชัดเจนสำหรับการออกแบบชุมชนเมืองยังคงดำเนินต่อไป อย่างไรก็ตาม โรวลีย์ (Rowley) ได้กล่าวว่า เมื่อครั้งที่การค้นหาคำนิยามครั้งนี้อย่างคร่าว ๆ จะรู้ว่าการค้นหายังอยู่ในระยะแรก ๆ ตัวอย่าง เช่น ความพยายามครั้งก่อน ๆ หลังจากได้ทบทวนคำนิยามทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองจำนวนมาก ซึ่งได้สรุปว่า คำนิยามที่สั้นและชัดเจนนั้นไม่อาจจะเป็นไปได้ มีคำแนะนำว่า เราควรมุ่งประเด็นไปที่เนื้อหาสาระ แรงจูงใจ วิธีการ รวมทั้งบทบาทต่าง ๆ ของการออกแบบชุมชนเมืองมากกว่า²⁷

การค้นหาคำนิยามของการออกแบบชุมชนเมืองว่า การออกแบบเป็นกระบวนการแก้ปัญหา หัวใจของกระบวนการแก้ปัญหาคือ กิจกรรมที่ต้องการเปลี่ยนสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่สภาพที่ควรจะเป็น การแก้ปัญหาคือการบรรลุผลในอนาคต เกิดผลที่ดีกว่าเดิม จึงเป็นการแก้ปัญหาในเชิง “พัฒนา” ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่า “การออกแบบชุมชนเมือง” หรือ “Urban Design” นั้น แท้จริง คือ กระบวนการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเมือง²⁸

²⁶ Ibid., 34

²⁷ Ali Madanipour, *Urban Design Reader*, 12-13.

²⁸ ยุทธศาสตร์ ภาบาลบุตร, 2547, อ้างถึงใน วิมลสิทธิ์ ทรยางกูร, *พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม : มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), 5.

การค้นหาคำหมาย ของความคลุมเครือโดยการมองถึงการใช้คำว่า “Urban Design” หรือ “การออกแบบชุมชนเมือง” ซึ่ง Urban ได้ให้ความหมายว่า เกี่ยวกับเมือง อะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับเมือง และ “Design” อาจหมายถึง กระบวนการ เพราะฉะนั้นความหมายที่เกิดขึ้น ของการออกแบบชุมชนเมือง น่าจะหมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเมือง ซึ่งจากความหมายที่คลุมเครือเหล่านี้ คือสิ่งที่ช่วยสร้างจุดยืนของวิชาชีพทางการออกแบบชุมชนเมืองและความหนักแน่นของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นหรือบางประเด็นที่ละเอียด ได้เกิดความสำคัญขึ้นมา

อลิ มาดานิปอล (Ali madanipour) ได้อธิบายในการหาคำนิยามสำหรับการออกแบบชุมชนเมืองว่า เราจะต้องยึดเอาข้อมูลจากความพยายามต่าง ๆ เหล่านี้เป็นหลัก และจะต้องชี้ถึงตัวแปรต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความกำกวมและความสับสน จากนั้นเราก็จะสามารถหาคำหมายที่ชัดเจนขึ้นได้ด้วยตัวของเราเอง ในการหาคำนิยามด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้น ในบทความนี้จะใช้ข้อมูลทางการออกแบบชุมชนเมืองจากสามแหล่งด้วยกัน คือ

1. วิธีการเข้าถึงการออกแบบชุมชนเมืองของผู้ฝึกฝนวิชาชีพ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากหลายบริษัทในประเทศอังกฤษที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบชุมชนเมือง

2. วิธีการของผู้อบรม ซึ่งได้รวบรวมแผ่นพับและเอกสารต่าง ๆ จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศอังกฤษและประเทศอเมริกาซึ่งมีการสอนด้านการออกแบบชุมชนเมืองในระดับบัณฑิตวิทยาลัย

3. จากบทความตีพิมพ์ต่าง ๆ ด้านการออกแบบซึ่งเขียนโดยนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงขอบเขตของความกำกวมในด้านการใช้ รวมทั้งด้านการประยุกต์ใช้คำว่าออกแบบ และยังได้แสดงถึงแนวทางต่าง ๆ ในการคลี่คลายความกำกวมต่าง ๆ เหล่านี้

หลังจากได้ทบทวนเอกสารต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว ได้ระบุความสับสนและความกำกวมไว้ประเด็นใหญ่ ๆ 7 ข้อ ได้แก่

1. ขนาดโครงสร้างของการออกแบบชุมชนเมือง
2. การเน้นย้ำของการออกแบบชุมชนเมืองว่าเป็นการจัดการด้านพื้นที่หรือด้านทัศนียภาพ
3. การเน้นย้ำของการออกแบบชุมชนเมืองว่าเป็นการจัดการด้านสังคมหรือด้านพื้นที่
4. ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการกับสิ่งที่ได้จากการออกแบบ
5. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ กับกิจกรรมที่ทำ

6. การมีส่วนร่วมด้านการออกแบบชุมชนเมืองว่าเป็นของภาครัฐหรือภาคเอกชน

7. การออกแบบในฐานะเป็นกระบวนการตามหลักเหตุผลกฎเกณฑ์ หรือ เป็นกระบวนการที่แสดงทัศนคติส่วนตัว²⁹

ซึ่งประเด็นสาระสำคัญทั้ง 7 ข้อนี้ ทำให้สามารถที่จะสร้างค่านิยมของการออกแบบชุมชนเมือง โดยให้ครอบคลุมประเด็นทั้งหมดได้ โดยอาศัยแนวคิดข้างต้นเหล่านี้ เพื่อสะท้อนถึงความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง โดยผนวกกับความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถจะควบคุมทำลายและสร้างอนาคตได้ การวางแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ จึงมีผลต่อการกำหนดอนาคต ซึ่งสอดคล้องแนวคิดสมัยนิยมที่มองว่า การพัฒนาไม่ได้เกิดขึ้นได้เอง ต้องมีการวางแผน กำหนดทิศทาง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ปรารถนาและต้องตามค่านิยมของสังคม กล่าวคือการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกระบวนการสร้างความสมัยใหม่ (Modernization process) จึงกล่าวได้ว่าการออกแบบชุมชนเมืองจะต้องเปลี่ยนไปตามค่านิยมของสังคมในปัจจุบันตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเมือง

จากอดีตถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาประมาณ 58 ปีในต่างประเทศ ที่วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับไปทั่วโลก โดยได้รับการพัฒนาองค์ความรู้แนวคิดทฤษฎีในการออกแบบชุมชนเมืองที่ยังคงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้หยิบยกค่านิยมต่าง ๆ ได้ โดยการศึกษาค้นคว้า ซึ่งปัจจุบันนิยามต่าง ๆ ของการออกแบบชุมชนเมืองนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปมากและมีความหลากหลายขึ้น ทั้งนี้จะขอยกเฉพาะ นิยามที่มีความสำคัญและมีลักษณะโดดเด่น ตามลำดับเหตุการณ์จนถึงปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมมาได้ดังนี้

1. ค่านิยมแรกเริ่มของการออกแบบชุมชนเมืองโดย ไฮเซ หลุยส์ เชิท ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนเมืองจะมีคุณภาพดียิ่งขึ้นถ้าสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสาขา สถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และผังเมือง³⁰

²⁹ Ali Madanipour, Urban Design Reader, 12-13.

³⁰ Harvard University. Harvard Design Magazine. 24, (Spring : Summer 2006) : 146.

2. เควิน ลินท์ ได้นิยามการออกแบบชุมชนเมืองว่าเกี่ยวกับ “รูปแบบสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปได้” และได้ให้คำจำกัดความที่กว้างขึ้นไปอีกว่า “ศิลปะการสร้างความเป็นไปได้สำหรับการใช้ การจัดการ และรูปแบบของชุมชนต่าง ๆ หรือส่วนสำคัญต่าง ๆ”³¹

3. เอ็ดเวิร์ด เรฟ (Ralph) ผู้ที่มองการออกแบบชุมชนเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับด้านทัศนียภาพ ได้มุ่งประเด็นไปที่ “ความผสมผสานของวิวทัศน์เมืองรวมทั้งแหล่งมรดกต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งปลูกสร้างทั้งใหม่และเก่า รูปแบบต่าง ๆ ของพื้นที่ และการปรับปรุงในระดับเล็ก ๆ ของถนนหนทางทั้งหลาย”³²

4. คณะสิ่งแวดล้อมด้านการออกแบบเมืองของสหราชอาณาจักร ได้ให้นิยามซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์หลายอย่าง คือ ระหว่างสิ่งปลูกสร้างกับถนน จัดรั้วกับสวนสาธารณะ และพื้นที่เปิดอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดอาณาเขตชุมชนเป็นความสัมพันธ์ส่วนหนึ่งของหมู่บ้าน เขตเมือง และเมืองกับส่วนอื่น ๆ และเป็นบทบาทร่วมกันของสิ่งแวดล้อมที่กำลังพัฒนาของสิ่งปลูกสร้างและคุณค่า ความคาดหวังต่าง ๆ รวมทั้งแหล่งทรัพยากรทั้งหลายของผู้คน สรุปคือ เป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนต่อกันระหว่างส่วนประกอบทั้งหลายทั้งหมดของพื้นที่ที่สร้างขึ้นมาและพื้นที่ว่างกับความรับผิดชอบต่อพื้นที่นั้น³³

5. การออกแบบชุมชนเมืองสามารถนิยามได้ว่า เป็นกิจกรรมแห่งการกำหนดรูปแบบและการจัดการทางสิ่งแวดล้อมของหลายสาขาวิชาที่สนใจทั้งในด้านกระบวนการกำหนดรูปแบบและด้านพื้นที่ต่าง ๆ นั้น การออกแบบชุมชนเมืองเป็นตัวช่วยกำหนดขึ้นมา นักออกแบบชุมชนเมืองได้รวมเอาความสำคัญต่าง ๆ ทางด้านการสื่อสาร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านการแสดงออกทางความเห็น รวมทั้งได้ให้ความสนใจต่อภาวะต่อเนื่องทางพื้นที่และสังคมเมืองในทุก ๆ ระดับ³⁴

³¹ Ali Madanipour, *Urban Design Reader*, 13.

³² Ibid., 13.

³³ Ibid., 13.

³⁴ Ibid., 14.

6. การออกแบบชุมชนเมืองคือกระบวนการของการตั้งคำรูปร่างทางกายภาพสำหรับชีวิตในเมือง ชุมชนเมือง และหมู่บ้าน คือศิลปะของการสร้างสถานที่ ซึ่งรวมอยู่ด้วยกับการออกแบบของอาคาร กลุ่มของอาคาร ที่ว่าง ภูมิทัศน์ และการตั้งกระบวนการซึ่งทำให้การพัฒนา มีความเป็นไปได้และประสบความสำเร็จ³⁵

7. การออกแบบชุมชนเมืองอยู่ระหว่างกลางของวิชาชีพการวางแผนที่ (Urban Planning) และสถาปัตยกรรม (Architecture) การออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวข้องกับการจัดวางและออกแบบพื้นที่หรือบริเวณขนาดใหญ่ของเมือง การกำหนดรูปร่างและมวล (Massing) และการจัดวางอาคารหลายหลัง ที่ว่างระหว่างกลุ่มอาคาร ซึ่งการออกแบบชุมชนเมืองมีหลายองค์ประกอบ (Factor) การออกแบบชุมชนเมืองต้องเกี่ยวข้องกับพื้นที่ขนาดใหญ่ บางส่วนของเมือง หรือทั้งหมดของเมือง นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับระยะเวลาที่ยาวนาน 15 ถึง 20 ปี ซึ่งเป็นเรื่องปกติ³⁶

8. การออกแบบชุมชนเมือง คือ การสร้างสรรพคุณภาพแวดล้อมทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐาน ของมนุษย์ ซึ่งเน้นคุณภาพ 3 ประการ ได้แก่ คุณภาพทางด้านสุนทรียภาพ คุณภาพชีวิตของสังคมเมือง คุณภาพของสิ่งแวดล้อม³⁷

9. การออกแบบชุมชนเมือง คือ ศิลปะของการสร้างสถานที่สำหรับผู้คน (The art of making places for people) รวมถึงการเชื่อมต่อระหว่างคนและสถานที่ การเคลื่อนไหวและรูปแบบในเมือง ธรรมชาติ และรูปแบบการสรรค์สร้าง กระบวนการของการจัดการที่ประสบความสำเร็จ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งหมดของการสร้างและไม่สร้างในที่ว่าง รวมถึงการออกแบบภูมิทัศน์ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตึกต่าง ๆ ระหว่างตึกและที่ว่างซึ่งทำขึ้นในอาณาเขตพื้นที่ของสาธารณะ ระหว่างส่วนหนึ่งของที่ตั้งและส่วนอื่น ๆ เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและคุณภาพของขอบเขตการกระทำเพื่อสาธารณะ และรูปแบบของกิจกรรมและการเคลื่อนไหว³⁸

³⁵ Urban Design Group [Online], Accessed 7 May 2009, Available from <http://www.udg.org.uk>

³⁶ สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, การวางแผนและผังชุมชนเมือง ประสพการณ์ของสหรัฐอเมริกา (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541), 162

³⁷ กำธร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี, 402.

³⁸ Torrige District Councilm [Online], Accessed 7 May 2009, Available from <http://www.torrige.gov.uk/index.aspx?articleid=1>

10. การออกแบบชุมชนเมืองคือศิลปะของการสร้างสถานที่สำหรับผู้คน (Urban Design is the art of making places for people) เพราะฉะนั้นจะอยู่ในความสนใจกับด้านประโยชน์ใช้สอย, โดยครอบคลุมการเชื่อมต่อระหว่างผู้คนและสถานที่, การเคลื่อนไหวและรูปแบบชุมชนเมือง, ธรรมชาติและการติดตั้งองค์ประกอบรวมถึงกระบวนการสำหรับการสร้างสถานที่ให้ประสบความสำเร็จและดำรงรักษาไว้ การออกแบบชุมชนเมืองถูกวาดด้วยกันเส้นใยมากมายเกี่ยวกับ สถานที่-การสร้าง-ความห่วงใยต่อสภาพแวดล้อม, ความเสมอภาคทางสังคมและเศรษฐศาสตร์ที่สามารถเจริญเติบโตหรือพัฒนาได้ เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานภายใต้เงื่อนไขของความยั่งยืนยาวนาน

การออกแบบชุมชนเมืองจึงถูกเชื่อมเข้าด้วยกันระหว่าง การวางผังเมือง ระบบขนส่งคมนาคม การออกแบบสถาปัตยกรรม เศรษฐศาสตร์การพัฒนา ภูมิสถาปัตยกรรม และวิศวกรรม เพื่อการสร้างสรรค์ทางวิสัยทัศน์ของพื้นที่ พื้นฐานได้หลักการของการออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวข้องกับศิลปะของการสร้างสถานที่สำหรับผู้คน คือพื้นฐานของการส่งต่อของสถานที่ที่มีคุณภาพเกี่ยวข้องกับกระบวนการสำหรับการสร้างให้สถานที่ประสบความสำเร็จและดำรงรักษาไว้³⁹

ขอบเขตการทำงานวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

แนวคิดการแบ่งขอบเขตการออกแบบชุมชนเมืองโดย ศาสตราจารย์ จอนแลง (Jon Lang) นักวิชาการด้านการออกแบบชุมชนเมือง

ศาสตราจารย์ จอนแลง (Jon Lang, Ph.D., Professor ผู้รับผิดชอบหลักสูตรการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยเพ็นซิลวาเนีย ตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1970 ถึง 1990 ปัจจุบันเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร MUDD Program, Faculty of the Built Environment มหาวิทยาลัย New South Wales ซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย) ได้กล่าวไว้ว่า

ในปัจจุบันมีแผนการออกแบบชุมชนเมืองหลายแผนการทั่วโลก ที่เริ่มต้นมาจากประกายความคิดของบุคคลบางคนจนประสบผลสำเร็จกลายเป็นส่วนหนึ่งของเมืองขึ้นมา และอีกหลาย ๆ โครงการที่ยังคงไม่สัมฤทธิ์ผล บ้างก็ยังอยู่ในกระบวนการตรวจสอบความเป็นไปได้ และอีกหลายร่างโครงการที่กำหนดลักษณะโครงการไว้แน่นอนตายตัว บาง

---

³⁹ Urban design compendium [Online], Accessed 7 May 2009, Available from <http://www.urbandesigncompendium.co.uk/importanceofdesign>

โครงการออกแบบด้วยกระบวนการสู่ความสำเร็จเพื่อพิสูจน์ถึงสิ่งที่ไม่สามารถดำเนินการได้ให้เกิดผล บางโครงการก็ขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนทางการเมือง และอีกหลายโครงการที่ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ไม่สามารถชักนำให้เกิดการมีส่วนร่วมในองค์ประกอบโครงการของสิ่งก่อสร้างได้⁴⁰

รูปแบบทั่วไปของกระบวนการจะใช้แบบขั้นตอนต่อขั้นตอน (Step-by-step) ซึ่งมาจากการรับรู้ปัญหาทางวิวัฒนาการภายหลังการประสบผลสำเร็จของงานที่เสร็จสมบูรณ์แล้วแบบจำลองทำให้เกิดโครงสร้างภายในจิตใจและเกิดการตัดสินใจในการออกแบบชุมชนเมืองด้วยกระบวนการที่เหมาะสมต่องานที่รับผิดชอบ ซึ่งทั้งนี้ ศาสตราจารย์ จอนแลง ได้แบ่งลักษณะการดำเนินการและผลผลิตของงานออกแบบชุมชนเมือง ไว้ดังนี้

การออกแบบชุมชนเมืองโดยทั่วไปมีด้วยกัน 4 รูปแบบที่เปลี่ยนแปลงกระบวนการตามระดับการควบคุมของนักออกแบบ ทั้งที่เป็นบุคคลและแบบกลุ่มได้สร้างผลผลิตขึ้น มีดังนี้

1. การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design) เป็นลักษณะของนักออกแบบชุมชนเมืองที่อยู่ในส่วนของกลุ่มพัฒนาได้ดำเนินโครงการตั้งแต่การเริ่มต้นไปจนเสร็จสมบูรณ์ โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น

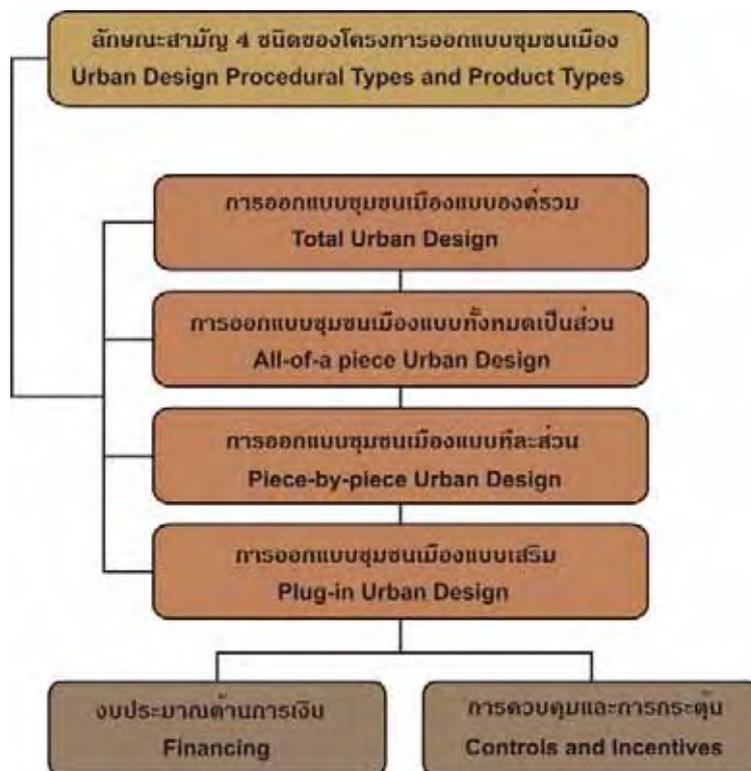
2. การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece urban design) เป็นลักษณะของกลุ่มการออกแบบชุมชนเมืองที่ออกแบบแผนหลักขึ้นมาและกำหนดตัวแปรหรือปัจจัยหลักภายใต้จำนวนการทำงานของนักพัฒนาบนส่วนประกอบของโครงการทั้งหมด

3. การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece urban design) เป็นกระบวนการและนโยบายทั่วไปที่ถูกประยุกต์ใช้ในอาณาเขตพื้นที่ของเมืองเพื่อควบคุมการพัฒนาโดยกำหนดวิธีการไว้อย่างแน่นอน

4. การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in urban design) เป้าหมายของการออกแบบคือเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและเกิดการพัฒนาในภายหลัง โดยสามารถ plug-in เข้าไปยังพื้นที่ได้ องค์ประกอบใหม่ทางโครงสร้างพื้นฐานจะถูกดึงเข้าไปยังโครงสร้างชุมชนเมืองเดิมที่มีอยู่แล้วเพื่อช่วยเพิ่มระดับสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งที่ตั้งในฐานะของตัวเร่งการพัฒนา

ซึ่งงานออกแบบชุมชนเมืองทั้ง 4 ชนิดนี้ ศาสตราจารย์ จอนแลง ได้เขียนอธิบายรายละเอียดปลีกย่อยในแต่ละชนิด ให้สามารถทำความเข้าใจ ดังนี้

⁴⁰ Jon Lang. Urban Design a Typology of Procedures and Products, 24-33.

ภาพที่ 7 แสดงลักษณะสามัญ 4 ชนิดของโครงการออกแบบชุมชนเมือง

1. การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design)

คือ การออกแบบชุมชนเมืองขนาดใหญ่เป็นการรวมทั้งหมดของโครงการ โดยการออกแบบเป็นกลุ่มการพัฒนาของผู้ที่ชำนาญในแต่ละด้าน ทั้งสถาปนิก ภูมิสถาปนิก นักวางแผน วิศวกรรมการขนส่ง ฯลฯ ประกอบด้วย สิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน การวางกลุ่มตึกที่ได้รับการออกแบบ รวมถึงการออกแบบลานกว้างหรือที่ว่างของชุมชนเมือง ซึ่งการออกแบบชุมชนเมืองรวมนั้น จะครอบคลุมขอบเขตของเมืองมากกว่าความเป็นเมืองทั้งหมด ดังเช่น เมือง จันดีกา (Chandigarh) ซึ่งออกแบบโดย เลอร์ คอร์บูซีเอ (Le Corbusier) และตัวอย่างของเมืองเช่น the plan of Brasilia. การเกิดโครงการเมืองใหม่มีมากมายทั่วโลก แต่ก็ถูกตรึงไว้ ทั้งนี้การเกิดโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวมให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต่างขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองของประเทศนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในสังคมเกี่ยวกับระบบการปกครองแบบเผด็จการนั้น จึงมีพลังพอที่จะทำให้โครงการเหล่านี้ประสบความสำเร็จสูง ซึ่งนักออกแบบชุมชนเมือง คือส่วนหนึ่งที่สำคัญของทีมการพัฒนา โดยการควบคุมของโครงการทั้งหมดเริ่มตั้งแต่จากแผน จนถึงการเสร็จสิ้นโครงการ

การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวมจึงเป็นลักษณะของการรวมสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ เกี่ยวข้องกับการออกแบบโครงสร้างทั้งเขตสาธารณะและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ กลุ่มบุคคลผู้ดำเนินการจะรับผิดชอบการพัฒนาและควบคุมการออกแบบทั้งหมด โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งก่อสร้างจะถูกออกแบบโดยกลุ่มนักออกแบบ การออกแบบจะเสร็จสมบูรณ์โดยวิศวกรการขนส่ง สถาปนิกและภูมิสถาปนิกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มผู้ดำเนินการอภิปรายเรื่องต่าง ๆ จะเกิดภายในกลุ่ม หลายคนเห็นว่า การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design) เป็นมาตรฐานการดำเนินการของการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งเป็นสิ่งได้หายากมากในปัจจุบัน

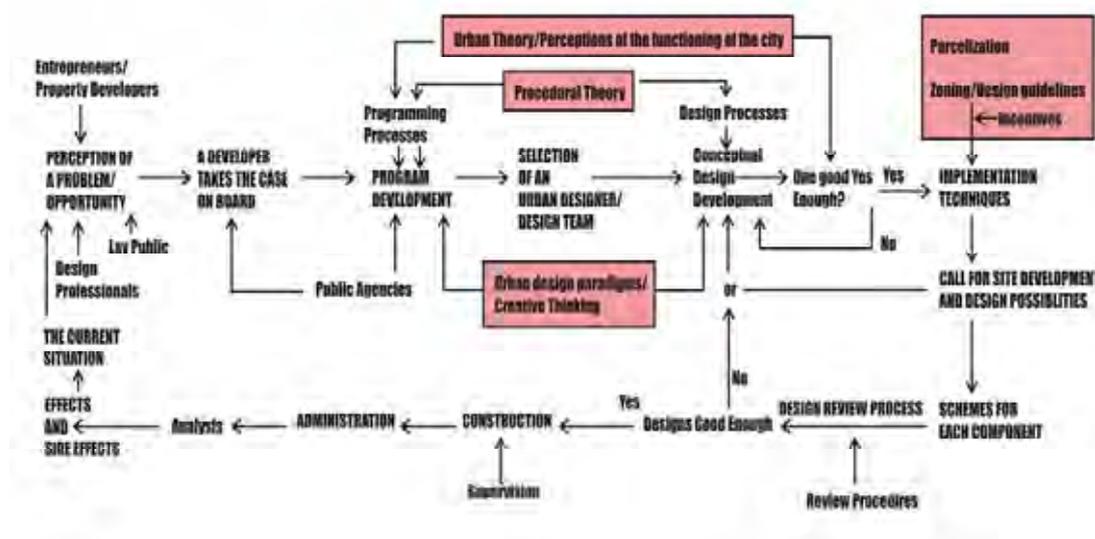
ในปัจจุบันมีโครงการออกแบบชุมชนเมืองที่สำคัญอยู่หลายแห่งทั่วโลกที่ถูกจัดอยู่ในประเภท การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design) โดยมักเปลี่ยนแปลงระดับตั้งแต่เมืองใหม่ เขตเมืองใหญ่ การออกแบบลานกว้างในเมืองจนไปถึงพื้นที่เปิดโล่งอื่น อีกทั้งมีรูปแบบเมืองบริษัท (Company town) จำนวนมากมายทั่วโลกซึ่งถือเป็นตัวอย่างของการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวมทั้งสิ้น และส่วนใหญ่การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม มักเกี่ยวข้องกับบริเวณของเมืองมากกว่าเขตเมืองทั้งหมด⁴¹

2. การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece urban design)

กลุ่มการออกแบบชุมชนเมืองโดยถือนโยบายเกี่ยวกับความคิด แผนผังและแนวทางสำหรับการพัฒนาทั้งหมด ซึ่งมีตัวแปรคือผู้ที่ต้องการร่วมลงทุนการพัฒนารายย่อยเป็นส่วนประกอบของโครงการ โดยแต่ละผังจะแสดงถึงการออกแบบการพัฒนา การลงทุน และการบอกรายละเอียดโครงการทั้งหมด ซึ่งผู้ที่ต้องการลงทุนการพัฒนาจะต้องเตรียมส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับแผน เพื่อประมาณราคาสำหรับการก่อสร้าง การออกแบบชุมชนเมืองประเภทนี้ถือว่าเป็น กลอุบายอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้แผนผังความคิดเป็นที่ยอมรับ การมีส่วนประกอบและแนวทางการพัฒนาทั้งหมด เพื่อสร้างแนวทางให้ผู้พัฒนารายย่อยเห็นความสำคัญ มีวิธีการปฏิบัติการจัดการรวมถึงการครอบคลุมการก่อสร้างทั้งหมด ด้วยกระบวนการจัดการโครงการออกแบบชุมชนเมือง และนำไปสู่การออกแบบของการวางผังแม่บท (Master Plan) และในท้ายที่สุด ผลผลิตโครงการอาจจะแตกต่างจาก ผังแม่บทต้นฉบับในตอนแรก แต่ก็ถือว่ายังเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังเช่น สวนสาธารณะแบตเตอรี่พาร์ค (Battery Park City, Manhattan), ศูนย์ Charles หรือ Potsdamer Platz เป็นต้น

⁴¹ Ibid., 28-30.

โครงการพัฒนาชุมชนเมืองขึ้นใหม่และการพัฒนาเขตชานเมืองหลายโครงการเป็นโครงการใหญ่ โดยที่ขนาดของผู้พัฒนารายเดียวและนักลงทุนจะขาดความสามารถในเรื่องการเงินสำหรับการดำเนินการ ซึ่งการจัดการและการเชื่อมต่อแหล่งพื้นที่อาจเป็นไปได้ยากสำหรับนักพัฒนารายเดียว ในกรณีนี้จึงมีการให้คำแนะนำกับกลุ่มพัฒนาในการออกแบบในลักษณะสามมิติครอบคลุมการพัฒนาทุกส่วน ชิ้นส่วนของโครงการจะถูกแบ่งให้กับนักพัฒนาหลายๆ ราย แตกต่างกันไปหลังจากนั้นพวกเขาจะรับผิดชอบทั้งในส่วนของการเงินและการออกแบบ โครงการเช่นนี้ส่วนมาก นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ รัฐบาลหรือเอกชนอาจสร้างโครงสร้างพื้นฐานทั้งหมดขึ้น แต่ก็อาจมีปัญหาในการประสบความสำเร็จ อีกทั้งโครงการทางการเงินหรือเป้าหมายโครงการล้วนถูกประเมินโดยกลุ่มลูกค้าและคณะกรรมการตรวจสอบ ซึ่งสุดท้ายมักเกิดการออกแบบแผนหลักขึ้นมาใหม่ ดังนั้น ผลลัพธ์เมื่อสิ้นสุดอาจแตกต่างจากการคาดคะเนไว้

ภาพที่ 8 แสดงการจำลองกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง

ที่มา : Jon Lang, *Urban Design a Typology of Procedures and Products* (Oxford, England : Burling Ton, MA Elsevier/Architectural Press, 2005), 24-33.

กระบวนการของการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece design) จะดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ รัฐบาลหรือเอกชนจะเริ่มต้นโครงการด้วยการแสวงหาที่ดินและทำการตัดสินใจว่าจะสร้างอะไร ความต้องการทางการตลาดในท้องถิ่นและตั้งข้อสมมุติฐานว่าอะไรที่อยู่ในความสนใจของสาธารณชน นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ รัฐบาลหรือเอกชนจะว่าจ้างนักออกแบบชุมชนเมือง ทั้งลักษณะเดี่ยวและแบบทีมเพื่อสร้างจินตนาการในการออกแบบและเพื่อพัฒนาการออกแบบ

การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece design) มีวิวัฒนาการมายาวนานดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างไม่เพียงแต่การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายแล้วยังรวมถึงคุณภาพทางด้านสุนทรียภาพอีกด้วยเพื่อยกระดับรูปแบบให้ทันโลก ส่วนแบ่งทางการตลาดแบ่งออกเป็นหลายส่วนในรูปแบบของวัฒนธรรม วงจรชีวิต และสถานะของผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้คนประเภทต่าง ๆ ซึ่งแต่ละโครงการออกแบบชุมชนเมืองล้วนมีเป้าหมายในส่วนแบ่งเฉพาะทางการตลาดทั้งสิ้น⁴²

3. การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece urban design)

เป็นนโยบายทั่วไปและวิธีการนำไปปฏิบัติได้รับการนำเข้าสู่ขอบเขตของเมืองเพื่อที่จะดำเนินวิถีการพัฒนาในทิศทางที่เจาะจงเข้าไปในพื้นที่เป็นการควบคุมพื้นที่และผลประโยชน์รวมถึงบทลงโทษจากกฎหมาย ทั้งนี้กระบวนการออกแบบ จะได้จากการตัดสินใจของบุคคลผู้มีส่วนร่วม มากมาย การลงทุน ภายใต้กระบวนการของกฎหมาย ซึ่งหากเปรียบเทียบ ในขอบเขตของงานออกแบบชุมชนเมือง 2 ข้อแรก การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน ก็คือขอบเขต เช่น บ้านเรือนใกล้เคียง (Neighborhood) ซึ่งแตกต่างกับการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน คือการไม่ขึ้นอยู่กับที่ตั้ง เช่น ตึกโดยตึก ทั้งนี้พื้นฐานที่สำคัญคือ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการรับรู้ของสาธารณะ ซึ่งหากแนวทางการพัฒนาอยู่ภายใต้กฎระเบียบของการอนุญาตทางกฎหมาย ก็อาจได้รับรางวัลตอบแทนจากการพัฒนา

หลายเมืองล้วนมีการออกแบบแทบทั้งสิ้น ซึ่งการสร้างสิ่งก่อสร้างขึ้นอยู่กับการตัดสินใจออกแบบของบุคคลภายใต้โครงสร้างของการตัดสินใจลงทุนในเมืองสำคัญและภายใต้กฎหมายข้อบังคับ ถ้าการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design) มุ่งที่จะรวมระดับโครงการทางสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ไว้ด้วยกัน การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece urban design) ก็มุ่งเพื่อการวางแผนสร้างเมือง ในขณะที่การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece urban design) คืออาณาเขตบริเวณหรือย่านที่อยู่อาศัย

⁴² Ibid., 30-32.

พื้นฐานลักษณะนี้จะตรงกันข้ามกับการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece design) ซึ่งไม่ได้เป็นในลักษณะของแหล่งพื้นที่ต่อแหล่งพื้นที่ อาคารต่ออาคาร

กระบวนการอันดับแรกของการออกแบบชุมชนเมืองแบบที่ละส่วน (Piece-by-piece urban design) จะเกี่ยวข้องกับการตั้งวัตถุประสงค์สำหรับบริเวณพื้นที่และหลังจากนั้นจะพัฒนาและออกแบบนโยบายเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ การตั้งวัตถุประสงค์เป็นแนวคิดทางนโยบายขั้นสูงแต่ก็เป็นเพียงตามที่กล่าวกันเท่านั้นโดยพื้นฐานจริง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับความรู้ถึงสิ่งที่สาธารณชนให้ความสนใจมากกว่า เมื่อวัตถุประสงค์ใดได้รับการยอมรับ ขั้นตอนถัดไปคือการออกแบบและควบคุมเพื่อให้บรรลุผล⁴³

4. การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in urban design)

การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มของการออกแบบต้องสร้างสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้การพัฒนาภายหลังสามารถที่จะ “เสริม” สิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเข้าไปในเนื้อของชุมชนเมืองที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มความเรียบร้อยของที่ตั้งและเป็นตัวเร่งปฏิบัติการสำหรับการพัฒนา การออกแบบและเครื่องมือของสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน มี 2 ชนิดของโครงการออกแบบชุมชนเมือง ได้แก่

4.1 เป็นสิ่งที่มีอยู่ในข้อกำหนดของการพัฒนาสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานอยู่แล้ว โดยปกติ

4.2 คือ การเสริมระบบโครงสร้างพื้นฐานเข้าไปในเนื้อเมือง เพื่อการแก้ปัญหา เพิ่มคุณค่า และการพัฒนาให้ดีขึ้น

ทั้งนี้ บางครั้งการเป็นตัวเสริมของสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน ในกรณีนี้ก็แตกต่างกับการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน ซึ่งหากต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเข้าไปในเนื้อเมือง จะต้องมีการทำสำรวจ วิเคราะห์ตลาดของสถานที่และการลงทุน เพื่อคาดการณ์ล่วงหน้าตัวเสริมของการออกแบบชุมชนเมืองจะช่วยกระตุ้นการพัฒนาที่สำคัญ โครงการที่ประสบความสำเร็จที่ผ่านมา ได้แก่ ระบบทางสัญจรยกระดับ (Sky Walk) ที่เมือง Minneapolis และระบบ A tubular bus station เมือง Curitiba ประเทศบราซิล

กรณีศึกษาของการออกแบบและการดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จของโครงการ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานโดยได้รับแรงกระตุ้นเป็นตัวเร่งปฏิบัติการในการดำเนินการ โครงการในลักษณะของการออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in urban design) นี้มีด้วยกันสองแบบ คือ

⁴³ Ibid., 32-33.

1. เกี่ยวข้องกับการจัดหาโครงสร้างพื้นฐาน ในเขตเมืองและชานเมืองและการทำพาณิชย์ในพื้นที่เหล่านั้นให้กับนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่สามารถทำการก่อสร้างได้

2. เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานไปยังโครงสร้างชุมชนเมืองที่ยังดำรงอยู่ก่อนแล้วเพื่อเพิ่มคุณค่าของสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้มากขึ้น

บางครั้งกระบวนการสร้างโครงสร้างพื้นฐานของอาคารและโครงสร้างในเขตเมืองหรือเขตชานเมืองล้วนควบคุมอย่างยากลำบาก ประโยชน์ของสิ่งก่อสร้างจะถูกกำหนดไว้พร้อมกับการสร้างแนวทางการออกแบบเพื่อให้ผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์แต่ละคนได้ปฏิบัติตาม กรณีนี้กระบวนการจะเปลี่ยนแปลงเป็นการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece urban design)

แบบลำดับที่สองของการออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in urban design) กล่าวถึง สถานการณ์ที่องค์ประกอบของโครงสร้างพื้นฐานถูกนำไปเข้าไปยังเมืองที่ตั้งอยู่ก่อนแล้วเพื่อหวังให้มีการกระตุ้นจนเกิดการพัฒนาขึ้นใหม่หรือการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายแก่สาธารณะให้มากขึ้น องค์ประกอบของโครงสร้างพื้นฐานอาจถูกเชื่อมโยงเข้ากับแหล่งพื้นที่ต่าง ๆ หรือการจัดหาอาคารเพื่อประโยชน์โดยเฉพาะ สิ่งเหล่านี้ถูกคาดว่าจะเป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาในลำดับต่อไป⁴⁴

5. เงื่อนไขด้านการเงิน (Financing)

การออกแบบชุมชนเมืองทั้งหลายล้วนมีผลกระทบในด้านการเงินทั้งสิ้น นั่นคือต้องมีใครสักคนเป็นผู้รับผิดชอบการจ่ายเงินสำหรับโครงการทั้งหมด แผนงบประมาณหลักมีด้วยกันสองประเภทดังนี้

5.1 เงินลงทุน

5.2 ต้นทุนการดำเนินการ

ซึ่งหลักพื้นฐานของคำถามในด้านการเงินคือ “เงินงบประมาณมาจากที่ไหน? ใครเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่าย? อะไรคือต้นทุนทางการเงิน?” ซึ่งอัตราดอกเบี้ยมักส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจในการออกแบบด้วย

การดำเนินการในหลาย ๆ โครงการขึ้นอยู่กับความสามารถด้านกองทุนสนับสนุนของประเทศ แหล่งการเงินมีด้วยกันสองแหล่งคือ จากภาครัฐและภาคเอกชน ในสังคมแบบสังคมนิยมกองทุนสนับสนุนส่วนใหญ่มักมาจากรัฐบาล สังคมแบบทุนนิยมแหล่งเงินทุนสนับสนุน

⁴⁴ Ibid., 33.

โครงการบางครั้งมาจากรายได้ในการจัดเก็บภาษีและบางครั้งมาจากการกู้ยืมเงิน แต่โดยปกติจะรวมสองส่วนนี้เข้าด้วยกัน ในกลุ่มสังคมแบบเผด็จการศูนย์กลางอำนาจที่แข็งแกร่งทำให้การหาแหล่งทางการเงินเป็นเรื่องง่ายสำหรับรัฐบาลในการเพิ่มเงินตราแต่ความเชื่อมั่นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามารถในการเพิ่มรายรับจากภาษีอากรในอนาคต หลาย ๆ เมืองมีเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคงและไม่แน่นอน นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ส่วนบุคคลต้องเพิ่มเงินทุนสนับสนุนในลักษณะโครงการต่อโครงการและค้นหาแหล่งเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

ผลรวมความต้องการต่อโครงการออกแบบชุมชนเมืองจะถูกพิจารณาและการลงทุนต้องดำเนินการก่อนที่เงินลงทุนจะย้อนกลับมา ค่าใช้จ่ายที่เห็นได้ชัดคือ การซื้อที่ดิน แผนการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน การสร้างแผนที่บริเวณภายนอกเพื่อการพัฒนา การเขียนแนวทางการออกแบบชุมชนเมือง การเจรจาขายที่ดิน การสำรวจโครงการพัฒนาส่วนบุคคล ขั้นตอนของการพัฒนาถือว่าสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการกำหนดการพัฒนาของสิ่งก่อสร้างก่อนจะมีราคาสูง

การลงทุนของภาครัฐในส่วนของโครงสร้างพื้นฐานจะเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนามากมาย ความล้มเหลวที่เกิดจากการคาดหวังในการลงทุน ทำยที่สุดแล้วจะต้องปล่อยให้ภาวะการเงินเพิ่มขึ้นในแต่ละโครงการ มีหลาย ๆ โครงการที่ได้สร้างโครงสร้างพื้นฐานขึ้นและภาคเอกชนยังมองไม่เห็นประโยชน์ในสิ่งก่อสร้างเหล่านั้น ในปัจจุบันนี้แหล่งการเงินมักจะไม่เหลือในหลาย ๆ เมืองทั้งแบบเผด็จการและภาคเอกชน⁴⁵

6. การตลาด (The Market)

ไม่มีโครงการใดในสังคมแบบเผด็จการที่จะดำเนินการโดยปราศจากแนวคิดในเรื่องการตลาด ทุกอย่างต้องสามารถขายได้ ตลาดถูกต้องการเพื่อสนับสนุนโครงการและสามารถใช้ได้ในสายตาของนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ต่อการค้นหาแหล่งพื้นที่ทางประชากรและบริการอื่น ๆ สำหรับแผนการออกแบบชุมชนเมืองประเภทต่าง ๆ ที่กำลังพิจารณาถึงคำถามที่ว่า “ขนาดของตลาดใหญ่พอที่จะให้การสนับสนุนได้หรือไม่?” มีบางโครงการที่อยู่บนพื้นฐานการวิจัยทางการตลาดและบนพื้นฐานของความรู้สึกทางสัญชาตญาณอื่น ๆ และรวมไปถึงความคาดหวังด้วย มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองจำนวนมากทั่วโลกที่ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่เพราะการตลาดถูกกำหนดไว้อย่างไม่ถูกต้องเหมาะสม

⁴⁵ Ibid., 33-35.

ภาครัฐและภาคเอกชนมีความแตกต่างกันแต่ก็มีแนวคิดที่เหมือนในเรื่องการตลาด ภาคเอกชนมักเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการซื้อขายด้านศักยภาพของนักลงทุน การจัดการรายได้ ส่วนภาครัฐอาจเข้าไปมีบทบาทในรูปแบบการรับรู้ความสนใจของสาธารณะชน ซึ่งความต้องการของสาธารณะเหล่านั้นที่ภาคเอกชนไม่สนใจ

การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece design) มีวิวัฒนาการมายาวนานดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างไม่เพียงแต่การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายแล้วยังรวมไปถึงคุณภาพทางด้านสุนทรียภาพอีกด้วย เพื่อยกระดับรูปแบบให้ทันโลก ส่วนแบ่งทางทางการตลาดแบ่งออกเป็นหลายส่วนในรูปแบบของวัฒนธรรม วงจรชีวิต และสถานะของผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้คนประเภทต่าง ๆ แต่ละครองการการออกแบบชุมชนเมืองล้วนมีเป้าหมายในส่วนแบ่งเฉพาะทางการตลาดเกือบทั้งสิ้น⁴⁶

7. การควบคุมและการกระตุ้น (Controls and Incentives)

กลไกทางกฎหมายมักใช้ในการวางแผนสร้างเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างสิ่งแวดล้อม ข้อกำหนดเขตการใช้พื้นที่ (Zoning) ถือเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดเกี่ยวกับข้อบังคับทางกฎหมาย และยังรวมถึงนโยบายการจัดเก็บภาษีการกำหนดเขตการใช้พื้นที่ ยังถูกใช้เพื่อกำหนดขนาดและความสูงของอาคารและความต้องการที่จอดรถ การยับยั้งความต้องการทางถนนและวัตถุประสงค์ในการสร้างอาคาร ประเภทของข้อกำหนดเขตการใช้พื้นที่ โดยทั่วไปมักประยุกต์ใช้ในบริเวณเขตเมืองโดยการสร้างถนนซึ่งเรียกว่านักวางแผนผังกลุ่ม (Planner blocks) นักออกแบบชุมชนเมืองควรมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นบนสองฝั่งถนนเพราะถนนนั้นเปรียบเหมือนรอยต่อของชีวิตชุมชนเมือง

ข้อจำกัดของข้อกำหนดเขตการใช้พื้นที่ (Zoning) ถือเป็นเครื่องมือในการออกแบบที่ไม่เกี่ยวกับประสิทธิภาพการสร้างพฤติกรรมและการแสดงถึงสุนทรียภาพ การใช้ข้อกำหนดเขตการใช้พื้นที่ในการเชื่อมต่อกับเขตพื้นที่พิเศษสามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดผลสำเร็จในระดับอื่นได้

8. การตรวจสอบการออกแบบ (Design Review)

มีหลายตัวอย่างที่อ้างถึงโครงการที่สร้างขึ้นมาจากความล้มเหลวจนประสบผลสำเร็จได้รับรางวัลจนมีชื่อเสียง วิวัฒนาการของการออกแบบเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

⁴⁶ Ibid., 35.

8.1 คาดคะเนถึงสภาพแวดล้อมในอนาคตที่โครงการจะมีบทบาททางสุนทรียภาพ และลักษณะทางพฤติกรรม

8.2 คาดคะเนว่าโครงการจะสามารถดำเนินการในอนาคตได้อย่างไร

8.3 ประเมินผลการปฏิบัติงานต่อโครงการอื่นที่มีความเป็นไปได้

อย่างไรก็ตามอนาคตเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถรู้ล่วงหน้าได้แม้จะทำการคาดคะเน ด้วยเหตุผลอันสมควรแล้วก็ตาม ดังนั้น เราจะใช้แผนการเล่นอย่างปลอดภัย หรือ จะเดินไปสู่ความ ล้มเหลว

ในบางพื้นที่กระบวนการตรวจสอบการออกแบบดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีในระยะช่วงหลังนี้จะเน้นน้ำหนักไปที่เป้าหมายเป็นส่วนมาก จดจำว่าเป้าหมายคือสิ่งที่สำคัญ ที่สุดกว่าสิ่งอื่น แต่ลักษณะของการออกแบบถูกประเมินค่าทางตัวเลขภายใต้พื้นฐานทาง ความคิดของผู้เชี่ยวชาญในรูปแบบของสภาวะการณ์ทางเป้าหมายสำหรับแหล่งการพัฒนา กระบวนการอาจมีลักษณะที่เด่นชัด เข้าใจง่ายแต่ก็ต้องยอมรับสำหรับการวิพากษ์วิจารณ์ด้วย ปัจจุบันนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์มักทำความเข้าใจหลักเหตุผลของการตรวจสอบกระบวนการว่า อะไรคือสิ่งที่สาธารณะสนใจและไม่สนใจ

หลายอำนาจในการตัดสินใจวางแผนทั่วโลกได้ออกแบบนโยบายและการควบคุม ที่ขาดความชัดเจนหรือพลาดประเด็นสำคัญ ผลลัพธ์ก็คือ การตรวจสอบของร่างข้อเสนอ การพัฒนาและการออกแบบมีความคลุมเครือ การออกแบบนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่มีความ ชัดเจนจะทำให้มีเหตุผลเพียงพอในการเลือกแผนการที่ดีที่สุดได้ แนวทางปฏิบัติต้องพิสูจน์ได้ว่า สามารถสนองความต้องการเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว

ในอำนาจการตัดสินใจที่มีความต้องการการพัฒนานั้นอำนาจของคณะตรวจสอบการ ออกแบบจะมีศักยภาพมากกว่าในแหล่งพื้นที่ที่เรียกหาบุคคลเพื่อมาพัฒนาบางสิ่งบางอย่าง ใน สังคมแบบเผด็จการที่นักพัฒนาเป็นบริษัทเอกชนมีอำนาจมอบงานให้กับนักพัฒนา อสังหาริมทรัพย์รายอื่น หรือการขายที่ดินออกไปให้ผู้อื่นทำการพัฒนา อำนาจของคณะตรวจสอบ บริษัทอาจทำได้อย่างสมบูรณ์แบบ⁴⁷

⁴⁷ Ibid., 35-36.

การศึกษารูปแบบและกระบวนทัศน์ของโครงการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Paradigms)⁴⁸

1. ชนิดและการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและสัญลักษณ์

ประเภท (Type) เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นของผลผลิตหรือกระบวนการที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นแบบจำลองเฉพาะของวิธีการคิด สถาปนิกยังคงออกแบบชนิดเพื่อที่จะเลียนแบบในการแก้ไขประเภทของปัญหาการรวมกันของที่อยู่อาศัย (Unite d'Habitation) ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นโดย เลอ คอร์ บูซีเย (Le Corbusier) เพื่อเป็นรูปแบบ (type) ที่ได้รับการผลิตซ้ำทั่วโลก ในการออกแบบอาคารจำเป็นต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของแผนแม่บทนั้น ที่ได้รับการจำแนกโดยชนิด (คุณลักษณะด้านการใช้สอย การรวมตัว และทางสุนทรียศาสตร์) ชนิดนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนระหว่างกรณีหรือตัวอย่างของการออกแบบชุมชนเมือง มีหลาย ๆ วิธีของการมองหาชนิดของการออกแบบชุมชนเมือง วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกต่อวิธีการต่าง ๆ เหล่านั้นโดยการจัดเข้าในประเภทและโดยการพัฒนาการศึกษารูปแบบและสัญลักษณ์ของโครงการ

คำว่า ไทโปโลยี (Typology) หมายถึง การศึกษาและทฤษฎีของชนิดและระบบการจัดหมวดหมู่ ในที่นี้หมายถึงระบบการจัดหมวดหมู่ของสิ่งหนึ่งให้ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนแต่เข้าใจง่าย ซึ่งจะง่ายกว่าที่จะครอบคลุมทุกชนิดของความสนใจด้วยความชัดเจนที่เกิดขึ้น โดยมีจำนวนตัวแปรน้อยซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์ ที่จะทำให้นักบุคคลสามารถที่จะเข้าใจความคงตัวซึ่งตั้งอยู่เบื้องหลังของตัวอย่างเฉพาะ

ศาสตราจารย์ Jon Lang การจำแนกประเภทช่วยให้จัดระบบความคิดด้วยวิธีการง่าย ๆ วิธีหนึ่ง คือ จำแนกกระบวนทัศน์ของผลผลิตที่หลากหลาย ให้ถูกจัดหมวดหมู่ภายใต้หัวข้อเรื่อง “การออกแบบชุมชนเมือง” และชนิดที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการทำงานที่สำคัญมากกว่ากรณีแรก จัดการกับผลผลิตของงานออกแบบชุมชนเมืองและจากนั้นดำเนินการตามที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเข้ามาอยู่ในลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ของนักออกแบบชุมชนเมือง

2. ประโยชน์และปัญหาของการศึกษาเรื่องรูปแบบและสัญลักษณ์

สาขาด้านการออกแบบนั้นขึ้นอยู่กับประเภทต่าง ๆ ในการคิดเกี่ยวกับโปรแกรมการออกแบบอาคารและตัวอาคาร สำนักงานทางวิชาชีพต่างก็มีหนังสือที่อธิบายเกี่ยวกับโครงร่างอาคาร ถนน และพื้นที่เปิดโล่งที่เหมาะสมกับประเภทของกิจกรรม ระบบการจัดจำแนกใด ๆ ซึ่งสามารถช่วยเรียกคืนข้อมูลหรือมุ่งความสนใจไปที่ตัวแปรหลักซึ่งต้องถูกจัดการโดยนัก

⁴⁸ Jon Lang, Urban Design a Typology of procedures and products, 42-44.

ออกแบบในสถานการณ์เฉพาะนั้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมาก ของการศึกษาด้านรูปแบบและสัญลักษณ์ที่พัฒนาขึ้น

การศึกษารูปแบบและสัญลักษณ์ที่นำเสนอขึ้นได้ช่วยให้กรณีศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ ถูกจัดหมวดหมู่ 3 ลำดับชั้น คือ

1. ตามกระบวนการซึ่งกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ถูกผลิตและสร้างขึ้น
2. ตามชนิดของผลผลิตที่เป็น
3. ตามกระบวนการที่ดำเนินการออกแบบชุมชนเมืองภายในที่ที่ถูกออกแบบมา โดย

การใช้การศึกษารูปแบบและสัญลักษณ์ที่นำเสนอในนี้

เราสามารถเริ่มที่จะเข้าใจกระบวนการ ผลผลิตและอุดมการณ์ด้านการออกแบบที่ ซึ่งการออกแบบเฉพาะนั้นถูกสร้างขึ้น ความเป็นไปได้ในการใช้การศึกษารูปแบบและสัญลักษณ์ ใด ๆ ก็คือการมุ่งเน้นไปที่การจัดหมวดหมู่ความเหมือนระหว่างตัวอย่างและไม่ใช้ความแตกต่าง ในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นเรื่องง่ายที่จะแสดงให้เห็นสถานการณ์ที่กำลังเผชิญว่าเป็นประเภทเฉพาะ เนื่องจากความเหมือนที่ดูผิวเผินจากนั้นจึงใช้กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ที่ธรรมดาสำหรับแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3. ประเภทเชิงขั้นตอนและประเภทผลผลิตของการออกแบบชุมชนเมือง

ศาสตราจารย์ Jon Lang ได้เขียนระบุไว้ก่อนหน้าว่ามีกระบวนการเชิงขั้นตอนของการออกแบบชุมชนเมืองที่สำคัญ 4 ประเภท ได้แก่

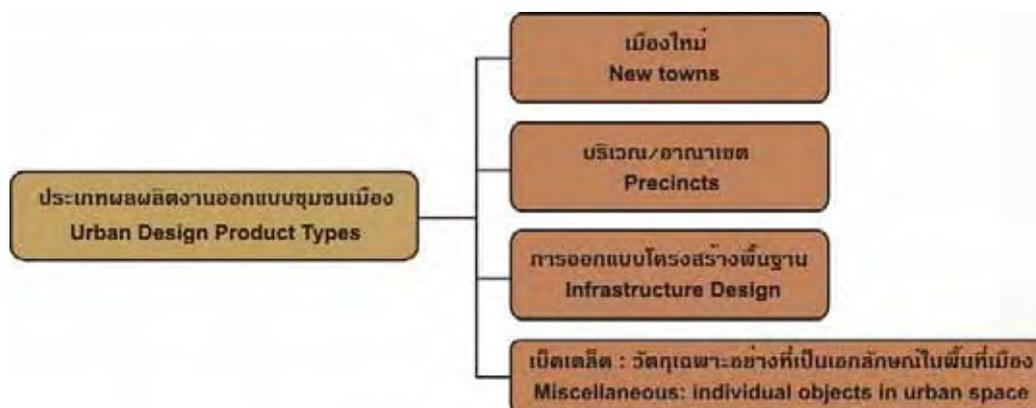
1. การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban Design) ซึ่งทีมหนึ่งนั้น ได้รับการควบคุมจากโครงการทั้งหมด
2. การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece Urban Design) ซึ่งทีมหนึ่งสร้างแผนแม่บทหรือแผนเบื้องต้นและเขียนนโยบายสำหรับการพัฒนาพื้นที่ส่วนบุคคลภายในแผนนั้นโดยผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันและสถาปนิกของผู้ประกอบการ เหล่านี้
3. การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece Urban Design) ซึ่ง ข้อเสนอเพื่อที่จะรับกิจกรรมเฉพาะเข้าสู่พื้นที่นั้นถูกควบคุมจากหลักเกณฑ์ของแต่ละเขตและสิ่ง กระตุ้นและการลงโทษ
4. การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in Urban Design) ซึ่งองค์ประกอบ ด้านโครงสร้างพื้นฐานนั้นถูกใช้เป็นตัวเร่งการพัฒนา

ชนิดผลผลิตด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้นสามารถจัดจำแนกในหลาย ๆ วิธี แต่ก็เป็นการยากที่จะออกแบบระบบการจัดจำแนกอย่างละเอียดถี่ถ้วน และจัดหมวดหมู่ให้ประเภทต่าง ๆ นั้นไม่ได้เหลื่อมล้ำ การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและสัญลักษณ์ ในที่นี้จึงเป็นลักษณะแบบง่าย ๆ เป็นแบบพื้น ๆ ประเภทของผลผลิตของการออกแบบชุมชนเมืองที่สามารถสะท้อนออกมา ดังนี้

1. เมืองใหม่ (New towns)
2. ขอบเขตของชุมชนเมืองซึ่งมีชนิดที่มากมาย ใหม่และเริ่มใหม่ (Urban precincts)
3. องค์ประกอบของโครงสร้างพื้นฐาน (Elements of Infrastructure)
4. เบ็ดเตล็ด : วัตถุเฉพาะอย่างที่เห็นไปได้ภายในเมืองซึ่งเพิ่มความรุ่งโรจน์ให้กับ

ชุมชนเมือง (Miscellaneous: individual objects in urban space)

จุดรวมความสนใจในนั้นอยู่ที่ 3 ประเภทแรกแต่ละประเภทนั้นมีประเภทย่อย ๆ อีกมากมาย ทั้งหมดนั้นผนึกรวมการวางแผน ภูมิสถาปัตยกรรม และงานด้านสถาปัตยกรรมในแบบเฉพาะซึ่งรวมกันเป็น “การออกแบบชุมชนเมือง”

ภาพที่ 9 แสดงประเภทของผลผลิตโครงการออกแบบชุมชนเมือง

1. เมืองใหม่ (New Town) ลักษณะของเมืองใหม่เป็นการตั้งถิ่นฐานซึ่งถูกสร้างขึ้นจากพื้นที่ที่ปกติแล้วไม่เคยใช้งานมาก่อน การที่จะเป็นเมืองใหม่ได้นั้นจำเป็นต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งหมด รวมทั้งโอกาสในการทำงาน อาจไม่มีการสำรวจล้ามโนประชากรของเมืองใหม่ที่ได้รับการออกแบบและสร้างขึ้น จำนวนประชากรนั้นเปลี่ยนแปลงในด้านขนาดและ

ความสำคัญจากเมืองเล็ก ๆ ที่มีลักษณะคล้ายบริษัทไปเป็นเมืองหลวงของประเทศเกือบทั้งหมด นั้น โดยส่วนมากจะเป็นการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์กรรวมหรือแบบเลือกทั้งหมด

ประเทศต่าง ๆ จำนวนมากได้มีการสร้างเมืองใหม่ ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวาระทางการเมืองของประเทศ นโยบายต่าง ๆ ได้ส่งผลให้เกิดตามคำสั่งโดยพื้นที่บางส่วนนั้นมีขนาดใหญ่พอที่จะเป็นเมือง เมืองใหม่ ๆ มากมายนั้นเป็นเมืองแบบบริษัท (Company Town) บางส่วนมีเหมืองหรือฐานข้อมูลอื่น ๆ และเมืองอื่น ๆ นั้น เป็นเมืองอุตสาหกรรมหรือเป็นที่ตั้งของการทหาร ตัวอย่างบางเมืองที่ไม่เป็นการทหารนั้นเป็นผลผลิตของนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสังคมนิยม แต่เมืองอื่น ๆ นั้น มักถูกสร้างโดยองค์กรภาคธุรกิจเอกชนเพื่อให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ขององค์กรเหล่านั้น เมืองต่าง ๆ นั้น แตกต่างกันในแง่ของขนาดและความยั่งยืน (ช่วงอายุ) เมืองเหล่านี้อาจจะมีประชากรจำนวนเล็กน้อยแค่ 500 คนในขณะที่เมืองอื่น ๆ อาจจะมีผู้อยู่อาศัยมากกว่าแสนคน

การออกแบบของเมืองใหม่นี้อยู่ในประเภทต่าง ๆ ซึ่งจำนวนมากขึ้นอยู่กับกระบวนการทัศน์ที่แพร่หลายในช่วงที่มีการสร้างเมืองเหล่านั้น เมืองใหม่ในที่เป็นแบบอังกฤษ-อเมริกันนั้นเจริญรอยตามหลักการเมืองในสวน (Garden City) ในขณะที่เมืองอื่น ๆ ในยุโรปและเอเชียตะวันออกนั้นเจริญรอยตามหลักการของผู้ถือเหตุและผล ถึงแม้ในกระบวนการทัศน์ที่มีอยู่ทั่วไปจะมีความแตกต่างกันในด้านการออกแบบก็ตาม การออกแบบเมืองใหม่ของอังกฤษนั้นจะเป็นเมืองในสวนแบบหลวม ๆ ขึ้นอยู่กับการตระหนักรู้ถึงการออกแบบร่วมสมัยของปัญหาที่จะถูกแก้ไขและรูปแบบที่จำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหานั้น บางเมืองได้รับการออกแบบด้วยเหตุผลเรื่องของการรองรับรถยนต์ นอกจากนี้ยังออกแบบก็พยายามอย่างหนักเพื่อที่จะประท้วงเอกลักษณ์ส่วนตัวไว้ในการออกแบบเช่นกัน⁴⁹

2. บริเวณ/อาณาเขต (Precincts) การออกแบบชุมชนเมืองส่วนใหญ่ที่ไม่ได้จัดการกับเมืองใหม่ ๆ แต่เน้นจัดการกับเรื่องบริเวณ/อาณาเขต – พื้นที่เล็ก ๆ ของเมืองและพื้นที่ใหม่ ๆ บางส่วนที่อยู่บนชานเมือง พื้นที่ในเมืองอาจจะมีไว้สำหรับการใช้งานในทางธุรกิจ ที่อยู่อาศัย และเพื่อความบันเทิง แต่พื้นที่มากมายที่เป็นแบบใช้งานผสม บางเมืองนั้นถูกสร้างตามแบบการออกแบบในภาพรวม และเมืองอื่น ๆ นั้นเป็นการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วนมีพื้นที่ใหม่ ๆ มากมายในเมืองซึ่งเรียกกันว่า เมืองใหม่ การใช้จ่ายนั้นนั้นอาจจะทำให้เข้าใจผิด การออกแบบ

⁴⁹ Ibid., 44-45.

ชุมชนเมืองในเมืองจำนวนมากประกอบไปด้วยพื้นที่เล็กของอาคารบ้านเรือนที่มีการใช้สอยที่เหมือนกัน พื้นที่เหล่านี้อาจจะเป็นพื้นที่ทางธุรกิจหรือองค์กรที่สำคัญของเมือง

หนึ่งในประเด็นที่ถกเถียงกันในด้านกรออกแบบชุมชนเมืองก็คือเรื่องที่ว่าสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้นควรจะถูกจับมารวมกันเป็นกลุ่มเดียวหรือกระจายไปทั่วเมือง คำถามนี้ถูกยกมาเกี่ยวกับการตัดสินใจเพื่อประกอบสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

พื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ใช้สอยแบบพิเศษของกลุ่มอาคารในสภาพแวดล้อมที่คล้าย ๆ สวนและถูกแยกโดยระยะห่าง (โดยการใช้สวนหรือถนน) หรือรั้วจากส่วนอื่น ๆ ของเมืองหรือชนบท โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ นั้นเกิดเป็นเอกลักษณ์ที่แยกออกจากกัน วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยจึงเป็นตัวอย่างที่ดี ในขณะที่บางมหาวิทยาลัยถูกรวมเข้าไปกับเมืองที่ล้อมรอบ แนวคิดด้านการออกแบบชุมชนเมืองปรากฏในโครงร่างของสำนักงานและพื้นที่ธุรกิจ การพัฒนาจำนวนมากนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยเงินทุนจากภาครัฐและเงินช่วยเหลือจากภาครัฐอื่น ๆ

การพัฒนาชานเมืองส่วนใหญ่ในหลาย ๆ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลียนั้นดำเนินตามแนวคิดเมืองในสวน (Garden City) และยังคงเป็นแบบนั้นอยู่ เมื่อเร็ว ๆ นี้แนวคิด ชุมชนเมืองยุคใหม่ (New Urbanist) โดยวิธีการแบบ Neo-Traditionalist ต่อการออกแบบชุมชนเมืองได้รับการสนับสนุนมากขึ้น

พื้นที่มากมายไม่ได้มีขอบเขตที่ชัดเจนแต่มีแกนหลักที่ชัดเจน เช่น จัตุรัสหรือถนน การออกแบบถนนและจัตุรัสนั้นเป็นขอบเขตของภูมิสถาปัตยกรรมแต่ก็สามารถเป็นการออกแบบชุมชนเมืองด้วย จะเป็นภูมิสถาปัตยกรรมถ้าเฉพาะพื้นที่เปิดโล่งถูกออกแบบ และจะเป็นการออกแบบชุมชนเมืองถ้ามีองค์ประกอบปิดล้อมรวมอยู่ในการออกแบบด้วย ในกรณีหลังนั้นก่อให้เกิดอาณาบริเวณ

50

2.1 การฟื้นฟูชุมชนเมือง (Urban renewal) การฟื้นฟูชุมชนเมืองนั้นหมายความว่าถึงกระบวนการของการสร้างใหม่ในพื้นที่ของเมืองซึ่งได้กลายมาเป็นรูปแบบเก่าล้าสมัยและถูกทิ้งร้างหรือในสถานะที่เสื่อมโทรม นอกเสียจากว่าเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีสภาพทางเศรษฐกิจแบบหยุดนิ่งมากกว่า 20 ปี สาขาการออกแบบชุมชนเมืองในฐานะความชำนาญทางวิชาชีพนั้นได้เติบโตพร้อมกับการประสบความสำเร็จของการสร้างโครงการฟื้นฟูชุมชนเมืองแบบองค์รวมหรือแบบเลือกทั้งหมดเป็นส่วน บางครั้งการฟื้นฟูชุมชนเมืองนั้นรวมไปถึงการจัดสั้มและการสร้างขึ้นมาใหม่ของสภาพแวดล้อมทั้งหมด แต่ในตอนนี้นั้นมักรวมถึงการรื้อถอนและการผสานของการออกแบบเก่าและใหม่

⁵⁰ Ibid., 45-51.

บางครั้งที่การฟื้นฟูชุมชนเมืองเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่มีความมุ่งหมายในการร่วมมือกัน ในที่นี้จะไม่ถือว่าเป็นการออกแบบชุมชนเมือง ถึงแม้ว่าบางโครงการอาจจะถือว่าเป็นการออกแบบชุมชนเมืองแบบเลือกทีละส่วน บางโครงการออกแบบชุมชนเมืองได้รวมการดัดแปลงพื้นที่ที่มีอยู่โดยการปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพและการเตรียมการใช้งานใหม่สำหรับอาคารบ้านเรือน

โครงการรื้อฟื้นชุมชนเมืองแบบใหม่ ปรากฏขึ้นระหว่างสองทศวรรษหลังของศตวรรษที่ 20 เนื่องจากคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของพื้นที่ชานเมืองนั้นได้เปลี่ยนไป ดังนั้นเกิดความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในรูปแบบของศูนย์การค้า เกิดปรากฏที่เป็นใจกลางเมืองของชานเมืองมากกว่าที่จะเป็นใจกลางเมืองแบบดั้งเดิม

ในเวลาอื่น ๆ นั้นก็เกิดขึ้นเพราะว่าชานเมืองมีพื้นที่เชิงกลยุทธ์บนถนนสายหลักระหว่างเมืองสำคัญ สิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ก็คืออาคารสองหรือสามชั้นนั้นจะถูกแทนที่การพัฒนาด้วยอาคารสูงเพื่อการธุรกิจและการพักอาศัยถึงแม้ กระบวนการนั้นนั้นเกิดขึ้นอย่างเต็มใจสมัครใจหรือไม่ก็ตาม แต่ยังมีตัวอย่างมากมายซึ่งการพัฒนาใหม่นั้นได้รับความใส่ใจต่อความพยายามในการออกแบบชุมชนเมืองไว้ด้วย

3. การออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Design) ธรรมชาติของโครงสร้างพื้นฐานเป็นอะไรที่จำแนกความแตกต่างของเมืองหนึ่งจากอีกเมืองหนึ่ง มากเท่า ๆ กับธรรมชาติของสถาปัตยกรรม มีหลากหลายวิธีการของการพิจารณาโครงสร้างพื้นฐานของเมือง แต่รูปแบบอย่างกว้าง ๆ สามารถครอบคลุมทุกสิ่งซึ่งเป็นส่วนของสาธารณะสมบัติไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครองของรัฐหรือเอกชน ในมุมมองนี้ คือถนนและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการคมนาคมขนส่ง โรงเรียนและสถาบันของรัฐ เช่น ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์ ทั้งหมดนั้นสามารถเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างพื้นฐานของเมือง

มีประเด็นมากมายที่เกี่ยวข้องในการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานที่เกิดขึ้นนอกกรอบของการออกแบบชุมชนเมือง เข้าสู่สภาพที่แท้จริงของการวางผังเมืองและวิศวกรรมโยธา ผลที่ตามมาของการตัดสินใจสำหรับการออกแบบอาณาเขตของเมืองนั้น เป็นเพราะการเพิ่มแบบเท่าทวีคูณและผลกระทบที่ได้สร้างขึ้น สิ่งที่น่าเป็นห่วงในเรื่ององค์ประกอบโครงสร้างพื้นฐานของการออกแบบจึงไม่ใช่เพียงแค่กับการบริการต่าง ๆ ที่ได้จัดไว้ให้แต่ยังรวมถึงกับผลกระทบด้วย พื้นที่และการออกแบบถนนหนทางที่ชัดเจนมีผลกระทบที่สำคัญต่อเมืองในศตวรรษที่ 20 และจะเป็นเช่นเดียวกันในศตวรรษที่ 21 ตัวอย่างเช่น การพัฒนาทางหลวงระหว่างเมืองได้สร้างเมืองบริวารมากมายและการสร้างเครือข่ายรถไฟและสถานีรถไฟใหม่ ๆ ได้กระตุ้นการพัฒนาที่สำคัญรอบ ๆ

สถานีนั่น ๆ บางครั้งการพัฒนาพื้นที่และพื้นที่สถานที่นั้นเป็นไปตามแผนที่ประสานก่อนการเริ่มการก่อสร้าง บ่อย ๆ ที่ถูกปล่อยสู่ตลาดเพื่อควบคุมผลลัพธ์หลังจากโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ได้ก่อสร้างแล้ว

มีประเด็นอีกมากมายที่เกี่ยวข้องในการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานซึ่งเป็นความสนใจโดยตรงในการออกแบบชุมชนเมือง ประเด็นหนึ่งก็คือการแยกคนเดินเท้าและยานพาหนะต่าง ๆ เพื่อจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นที่พอใจและปลอดภัย การแยกนั้นสามารถเกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งแนวนอนและแนวตั้ง วิธีการแบบเก่านี้เป็นมาตรฐาน ด้วยการแบ่งทางเดินเท้าซึ่งจัดไว้สำหรับคนเดินถนน แต่ยังมีตัวอย่างการแบ่งแยกในแนวตั้งอีกมากมาย ในหลาย ๆ สถานที่ทั่วโลกบางถนนเพื่อการจราจรนั้นถูกปิดลงห้ามรถวิ่งและเปลี่ยนไปเป็นร้านค้าสำหรับคนเดินเท้าแทน เป้าหมายนั้นก็เพื่อดึงดูดให้คนเข้ามาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บางครั้งห้างสรรพสินค้าบนถนนนั้นได้รับการพิสูจน์แล้วว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก แต่บางช่วงก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

แผนการแบบนี้เป็นโครงการทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น ซึ่งโครงการเหล่านี้ยังคงถูกสร้างต่อไป การแบ่งแยกคนเดินถนนและยานพาหนะสัญญาณนั้นเกิดขึ้นในหลาย ๆ ที่ และด้วยความสำเร็จที่แตกต่างกัน ระบบเหล่านี้มีหลาย ๆ รูปแบบ รูปแบบหนึ่งก็คือการจัดการจราจรของยานพาหนะไว้ที่ระดับใต้ดินและสร้างร้านค้าและทางเดินสำหรับคนเดินเท้าไว้บนถนนใต้ดินนั้น อีกชนิดคือการจัดสะพานคนเดินเชื่อมภายในกิ่งสาขารถของอาคารต่าง ๆ ในระบบทางเดินสำหรับคนเดินเท้าแบบลอยฟ้า (Skywalk system) และรูปแบบอื่น ๆ นั้นจัดให้คนเดินเท้าอยู่ใต้ถนนหลาย ๆ เมืองมีโครงข่ายรถไฟใต้ดินเพื่อการโดยสารที่ทำให้คนเดินถนนข้ามจากอีกฝั่งไปยังอีกฝั่งโดยปราศจากการรบกวนการจราจร สิ่งเหล่านี้ยังคงถูกสร้างอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสถานที่เหล่านี้เป็นสถานที่ที่มีชีวิตชีวา แต่บางครั้งก็อาจเป็นสถานที่ไม่น่าอภิรมย์⁵¹

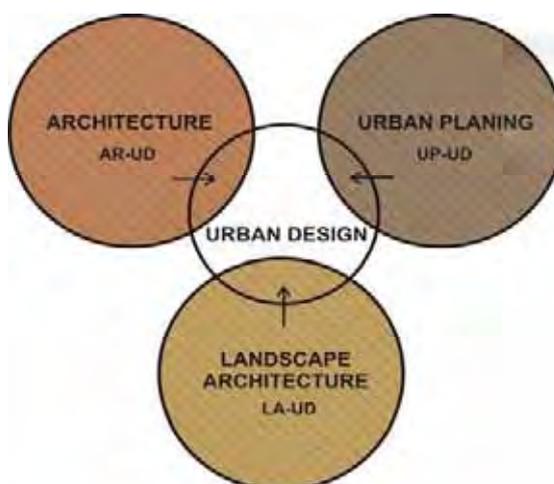
4. เบ็ดเตล็ด : วัตถุเฉพาะอย่างที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ว่างของเมือง (Miscellaneous: individual objects in urban space) มีวัตถุ 2 อย่างที่แยกออกจากอาคารบ้านเรือนซึ่งถือเป็นผลตอบแทนสำหรับการออกแบบชุมชนเมือง ได้แก่

1. ประกอบไปด้วยงานศิลปะ ตามปกติแล้วเป็นงานประติมากรรมแต่ยังรวมถึงจิตรกรรมฝาผนัง เพื่อเป็นสื่อทางวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่ที่ถูกแนะนำเพื่อให้เป็นจุดหลักช่วยสร้างความน่าสนใจในสถานที่ที่ซบเซาหรือเพื่อทำให้กำแพง/ผนังที่ว่างเปล่าให้มีชีวิตชีวา หรือเป็นองค์ประกอบของตัวกระตุ้นในเมืองหรือองค์กร

⁵¹ Ibid., 51-57.

2. ประกอบไปด้วยวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง เช่น อนุสาวรีย์ น้ำพุ หอนาฬิกา และเครื่องตกแต่งถนนหนทาง และการออกแบบวัตถุต่าง ๆ ซึ่งถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของแผนการใหญ่ที่สำคัญของเมือง

อนุสาวรีย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ อนุสาวรีย์ต่าง ๆ นั้นมีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากช่วยปกป้องย้ำเตือนความทรงจำมากมายและเป็นเครื่องหมายของเอกลักษณ์และคุณค่าในตัวเองของชาติหรือกลุ่มชนที่มีขนาดเล็กลง ๆ บางครั้งอนุสาวรีย์เหล่านี้ก็สามารถเป็นจุดรวมของกลุ่มคน หอนาฬิกา เสาหิน และน้ำพุ นั้นถือเป็นจุดสังเกตในแผนการออกแบบชุมชนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เพิ่มความสวยงามของเมือง หรือศิลปะแนวบาโรกที่สอดแทรกอยู่ สิ่งเหล่านี้เป็นจุดรวมและเสริมการประสบการณ์ชีวิตในชุมชนเมือง

ภาพที่ 10 แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างการออกแบบชุมชนเมืองกับสาขาหลักทั้งสาม

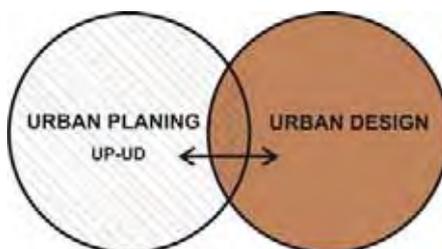
ในช่วงปี ค.ศ.2000 - ถึงปัจจุบัน

ที่มา : กำธร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545), 406.

ทั้งนี้ หากมองในการปฏิบัติงาน ตามแผนภูมิโดย ศาสตราจารย์ กำธร กุลชล ที่ได้ระบุไว้ตอนต้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ของ 3 วิชาชีพหลักดั้งเดิม ได้แก่ สถาปัตยกรรม การวางผังเมือง และภูมิสถาปัตยกรรม ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสาขาจะมีรายละเอียดปลีกย่อยของการปฏิบัติงาน ในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยศูนย์กลางความสัมพันธ์หลักคือการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งงานประเภทเหล่านี้จะเห็นได้ชัดเจนมากในปัจจุบัน ถือว่าเป็นลักษณะของงานของผลผลิต

ที่เกิดขึ้นเป็นงานออกแบบชุมชนเมือง โดยได้หยิบยก การอธิบายความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างสาขาต่าง ๆ ซึ่งรายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ผลผลิตของการวางผังเมืองกับธรรมชาติของการออกแบบชุมชนเมือง (The products of city planning and the nature of urban design) ความสัมพันธ์ระหว่างสาขาการออกแบบชุมชนเมือง กับสาขาผังเมือง หมายถึงความคล้ายคลึงกันเพราะต่างก็กำหนดนโยบายเป็นกรอบการพัฒนาอย่างกว้าง ๆ ใช้กระบวนการแก้ปัญหาซึ่งเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ และเป็นภารกิจที่ไม่มีกำหนดเวลาแล้วเสร็จแน่นอน ต้องกระทำต่อเนื่องกันไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง แต่แตกต่างกันโดยที่งานด้านกายภาพของสาขาผังเมืองมีข้อจำกัดเพราะเป็นงาน 2 มิติ เช่น การวางแผนการใช้ที่ดินการควบคุมความสูงของอาคารและความหนาแน่น โครงสร้างพื้นฐาน การจราจรและขนส่ง เป็นต้น ขณะที่สาขาการออกแบบชุมชนเมืองเน้นการสร้างสรรคส์สุนทรียภาพในมิติที่ 3 และมิติที่ 4 ด้วย อีกทั้งจะต้องตอบสนองต่อพฤติกรรมของสังคม โดยมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติความต้องการของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม⁵²

ภาพที่ 11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพการวางผังเมืองกับการออกแบบชุมชนเมือง

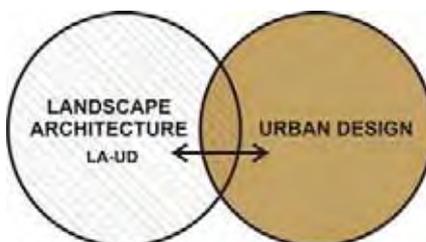
ลักษณะของการปฏิบัติงาน (Urban Design Practice)

1. การออกแบบแนวความคิด (Conceptual site design) และแนวทางในการพัฒนา (Guidelines for development)
2. การวางผังเมืองรวม (Traditional planning product types : comprehensive plans)
3. การวางผังเมืองใหม่กับการออกแบบชุมชนเมือง (New town planning and urban design)

⁵² กำธร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี, 407.

4. แผนผังแม่บท (Master Plan)
  - 4.1 พื้นที่ที่มีการพัฒนาแล้ว (brown-field)
  - 4.2 พื้นที่ที่ยังไม่มีการพัฒนา (green-field)
  - 4.3 พื้นที่ในเมืองมีอาคารเดิม (urban infill)
5. บริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
6. บริเวณที่ไม่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ

2. ผลผลิตของภูมิสถาปัตยกรรมกับธรรมชาติของการออกแบบชุมชนเมือง (The products of landscape architecture and the nature of urban design) ความสัมพันธ์ระหว่างสาขาการออกแบบชุมชนเมืองกับสาขาภูมิสถาปัตยกรรม หมายถึงความคล้ายคลึงกันเพราะต่างก็จัดระเบียบสภาพแวดล้อมภายนอกอาคารด้วยรูปทรงทางกายภาพ รวมทั้งศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้งานและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม แต่แตกต่างกันโดยธรรมชาติของการให้บริการคล้าย ๆ กับสาขาสถาปัตยกรรมที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ สาขาภูมิสถาปัตยกรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวอาคารน้อย และให้บริการทั้งภาครัฐและเอกชน ขณะที่สาขาการออกแบบชุมชนเมืองใช้ตัวอาคารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดรูปทรงของที่ว่าง และรับผิดชอบการออกแบบพื้นที่สาธารณะเป็นหลัก⁵³

ภาพที่ 12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรมกับการออกแบบชุมชนเมือง

ลักษณะของการปฏิบัติงาน (Urban Design Practice)

1. การออกแบบภูมิทัศน์ของชุมชน (Urban landscape design)
2. การออกแบบในขอบเขตสาธารณะ (public realm)
  - 2.1 การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape design)

⁵³ เรืองเดียวกัน, 408.

2.2 ระบบสัญจรทางเท้า (Pedestrian malls, walkway and experiential trails)

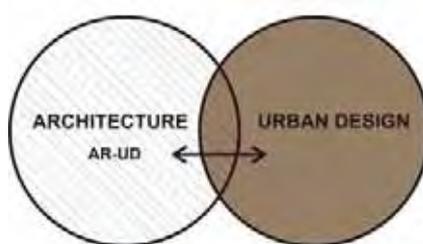
2.3 พื้นที่สี่เหลี่ยมจัตุรัส (Squares)

2.4 ถนน (Streets)

2.5 สวน (Parks)

- ฯลฯ

3. ผลผลิตของสถาปัตยกรรมกับธรรมชาติของการออกแบบชุมชนเมือง (The products of architecture and the nature of urban design) ความสัมพันธ์ระหว่างสาขาการออกแบบชุมชนเมือง กับสาขาสถาปัตยกรรม หมายถึง ความคล้ายคลึงกันเพราะต่างก็มีหน้าที่สร้างสรรค์รูปทรง 3 มิติ และจัดระเบียบด้วยเส้นเรขาคณิต แต่แตกต่างกันโดยธรรมชาติของการให้บริการ กล่าวคือ งานสถาปัตยกรรมจะตอบสนองความต้องการของลูกค้าเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียว มักเกี่ยวข้องกับพื้นที่ของเอกชน ฟังก์ชันอัจฉริยะภาพและประสบการณ์ของผู้ออกแบบเป็นหลัก รวมทั้งมีการกำหนดระยะเวลาที่เสร็จตายตัว ขณะที่สาขาการออกแบบชุมชนเมืองจะเกี่ยวข้องกับการออกแบบพื้นที่ว่างและพื้นที่สาธารณะซึ่งมีความซับซ้อนเพื่อตอบสนองพฤติกรรมมนุษย์ทุกเพศทุกวัยและทุกกลุ่ม พื้นที่รับผิดชอบมักเป็นของภาครัฐ ไม่มีการออกแบบในรายละเอียด ทว่าสร้างกรอบการออกแบบไว้เป็นนโยบายอย่างกว้าง ๆ ใช้กระบวนการแก้ปัญหาซึ่งตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเป็นงานที่กำหนดเวลาแล้วเสร็จได้ยาก ต้องกระทำต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ ดังนั้น ข้อถกเถียงที่ว่าโครงการพัฒนาพื้นที่ขนาดใหญ่จะเข้าข่ายโครงการออกแบบสถาปัตยกรรมหรือโครงการออกแบบชุมชนเมือง จึงต้องพิจารณาจากธรรมชาติของการให้บริการดังกล่าว⁵⁴

ภาพที่ 13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพสถาปัตยกรรมกับการออกแบบชุมชนเมือง

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, 407.

ลักษณะของการปฏิบัติงาน (Urban Design Practice)

การออกแบบโครงการขนาดใหญ่ (Large scale design -Architecture)

คล้ายคลึงกับงานสถาปัตยกรรม

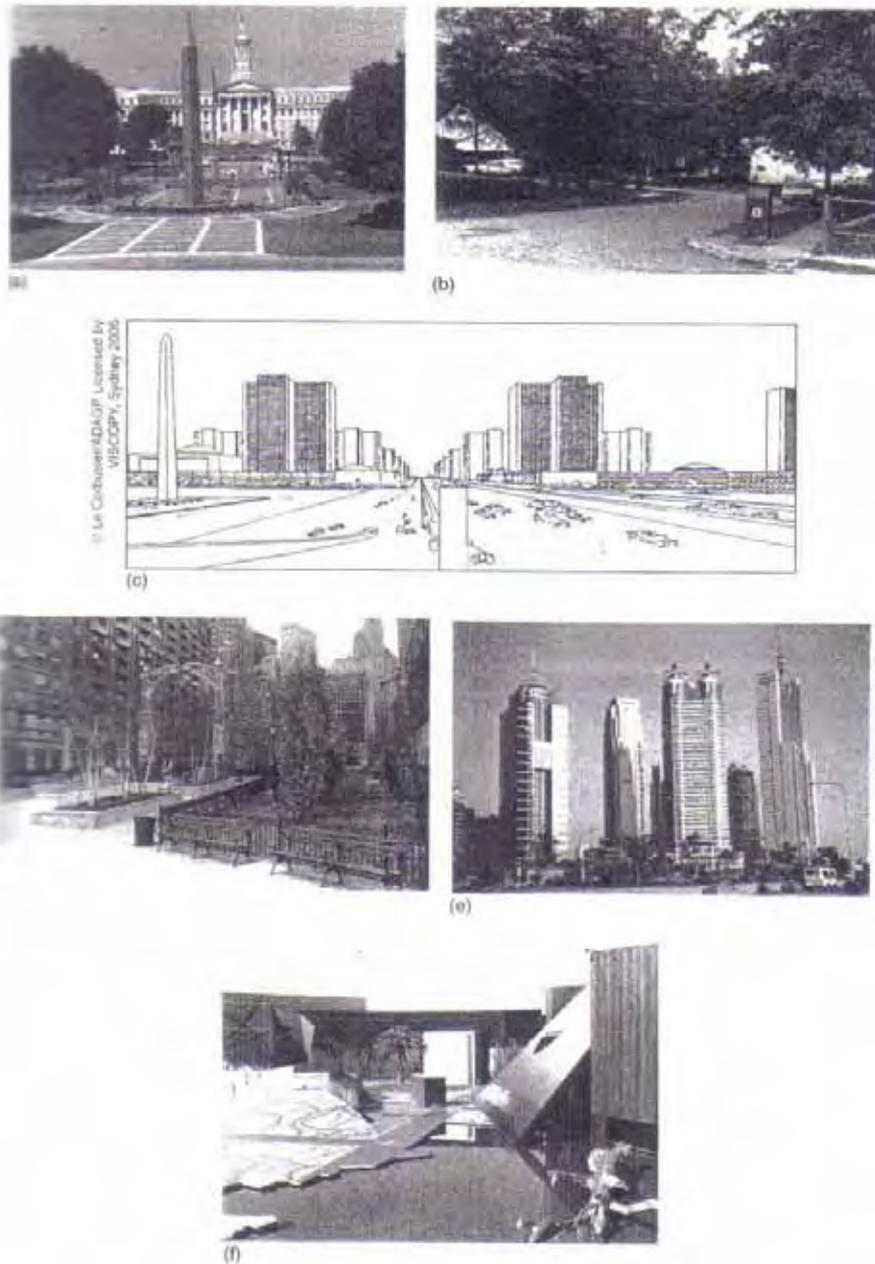
1. อาคาร (Building)
2. การออกแบบพื้นที่บริบท (Contextual Design)
3. การกระตุ้นอาคาร สำหรับการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเมือง (Building as catalysts for urban development)
4. การออกแบบชุมชนเมืองตามกลุ่มอาคาร (Building as urban design)
5. การออกแบบชุมชนเมืองตามกลุ่มอาคารที่มีลักษณะซับซ้อนหลากหลาย (Building complexes as urban design)

ฯลฯ

4. กระบวนทัศน์การออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Paradigms) อีกวิธีของการจำแนกการออกแบบชุมชนเมืองนั้นก็คือโดยกระบวนทัศน์ที่สำคัญที่ถูกใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบ กระบวนทัศน์เป็นแบบจำลองที่ถือเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติที่ดี ประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมมากมาย เกี่ยวข้องกับการจำแนกกระบวนทัศน์ของการเคลื่อนไหวที่สำคัญในสถาปัตยกรรมและรูปแบบที่ได้รับการส่งเสริมเพื่อตอบสนองต่ออะไรที่ผู้สนับสนุนรับรู้ว่าเป็นปัญหาร่วมสมัย ในการออกแบบชุมชนเมืองในศตวรรษที่ 20 นั้น ซึ่งแบ่งตามยุคสมัยและพัฒนาการ ดังนี้

1. เรื่องความสวยงามของเมือง (City Beautiful) วิธีแบบใช้ศิลปะแบบบาโรกต่อพิภคทางเรขาคณิตของเมืองต่าง ๆ เป็นกระบวนทัศน์ที่สำคัญ ผู้เข้าแข่งขันเกือบทั้งหมดในการแข่งขันออกแบบเมือง Canberra (1911) นั้นได้ใช้แผนการนี้ (ภาพประกอบที่ 14 a)
2. กลุ่มประสบการณ์นิยม (กลุ่มที่ยอมรับความจริง) และกลุ่มที่ยึดเหตุและผล (ผู้ยึดมั่นในอุดมคติ) เป็นสาขาของการพัฒนาสมัยใหม่ตามแนวคิด เมืองในสวน (City Garden) (ภาพประกอบที่ 14 b) และหน่วยระดับระแวกบ้าน (Neighborhood unit)
3. แบบจำลองการออกแบบชุมชนเมืองของเลอ คอร์บูซีเย (Le Corbusier) (ภาพประกอบ 3.0c) และกลุ่มบาวเฮาส์ (Bauhaus) (ภาพประกอบ 14 d)
4. ตัวอย่างของช่วงหลัง ตลอดช่วงศตวรรษที่ 20 มีความตึงเครียดระหว่างกลุ่มความคิดสองสายซึ่งยังคงมีอยู่ ยังคงมีการออกแบบชุมชนเมืองของกระบวนทัศน์ทางธุรกิจ (ภาพประกอบที่ 14 e)

5. การสำรวจด้วยเรขาคณิตเชิงพื้นฐาน (ส่วนใหญ่แล้วประยุกต์ใช้กับขอบเขตของการก่อสร้าง ดูภาพประกอบ 14 f)

ภาพที่ 14 แสดงตัวอย่างของเมืองในรอบ 20 ปี ของกระบวนการออกแบบ
 ที่มา : Jon Lang, Urban Design a Typology of Procedures and Products (Oxford,
 England : Burling Ton, MA Elsevier/Architectural Press, 2005), 55.

กลุ่มประสบการณ์นิยมนั้นมีแนวโน้มที่จะพึ่งพาแบบอย่างที่มีมาก่อนแล้ว และการสังเกตว่าอะไรใช้การได้และอะไรใช้การไม่ได้เป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบ มีตัวอย่างของเมืองในอดีตมากมายซึ่งช่วยสามารถพิจารณา ดังนั้นมีสายความคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับอนาคตในหมู่สมาชิกกลุ่มประสบการณ์นิยม เมืองในชนบทเล็ก ๆ เป็นอดีตแบบหนึ่ง เมืองในยุคกลางก็เช่นกัน เช่นเดียวกันมีสายความคิดที่แตกต่างกันในเรื่องของอนาคตในกลุ่มเหตุผลนิยม สมาชิกกลุ่มเหตุผลนิยมแยกตัวจากแนวความคิดในอดีต แบบจำลองของกลุ่มเหตุผลนิยมนั้นอยู่บนพื้นฐานของสมมุติฐานที่หลากหลายเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอนาคตในจินตนาการ กระบวนทัศน์การออกแบบชุมชนเมืองของกลุ่มความคิด (ลัทธิ) ในยุคก่อน ๆ นั้นยกตัวอย่างได้โดยแผนการเชิงชีวิตและในยุคหลัง ๆ นั้นยกตัวอย่างได้โดยเรขาคณิตเส้นตรง สมัยก่อนนั้นหันหน้าเข้าหาถนนแต่ในระยะหลัง ๆ นั้นหันหลังให้กับถนน

กระบวนทัศน์ทั้งหมดเหล่านี้เอนเอียงไปมากับขอบเขตที่ยิ่งใหญ่กว่าและน้อยกว่าในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ได้เกิดวิธีการแกแนวคิดแบบยุคหลังสมัยใหม่ (Post modernism) เป็นผลลัพธ์ของการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงซึ่งแนวคิดทางการออกแบบสมัยใหม่ ได้รับในช่วงทศวรรษ 1960 และ 1970 แนวคิดเหล่านี้นำเสนอในงานของทั้งกลุ่มเหตุผลนิยมสมัยใหม่ (Neo-Rationalists) และกลุ่มประสบการณ์นิยมสมัยใหม่ (Neo-Empiricists) ในตอนหลัง ๆ นั้นนำเสนอซึ่งคิดว่าน่าจะเป็นที่ดีที่สุดโดยวิธีการแบบประเพณีนิยมสมัยใหม่ (Neo-Traditional) ต่อการออกแบบชุมชนเมืองซึ่งค่อย ๆ พัฒนาไปเป็นกลุ่มเชี่ยวชาญด้านชุมชนเมืองยุคใหม่ (New Urbanist) และแบบจำลองการเติบโตอย่างชาญฉลาด (Smart Growth Models) การเข้าใจกระบวนทัศน์เหล่านี้สำคัญเพราะว่ากระบวนทัศน์ต่าง ๆ เหล่านี้ให้ตัวอย่างว่าอะไรที่นักออกแบบชุมชนเมืองมากมายได้พินิจและพิจารณาปัญหาร่วมสมัยของสังคมที่ควรจะเป็น

ในแต่ละกระบวนทัศน์นำเสนอโลกทัศน์ แต่ละแบบเสนอการยอมรับวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อจัดการกับปัญหาการออกแบบชุมชนเมืองของโลกเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ไม่มีอันไหนที่จะจัดการกับข้อสงสัยที่ว่า “คนคนหนึ่งจะสามารถกระจายการจำแนกปัญหาและวิธีการแก้ไขที่น่าเป็นไปได้ได้อย่างไร?” ซึ่งเป็นการจัดการกับผลผลิตไม่ใช่กระบวนการ การพัฒนาของแต่ละกระบวนทัศน์เกี่ยวข้องกับแนวความคิดสร้างสรรค์ ความยากลำบากก็คือแต่ละส่วนมีแนวโน้มที่จะกลายมาถูกแซงให้เข้ากับสูตรของรูปแบบซึ่งถูกประยุกต์ใช้โดยปราศจากการคิด เพราะรูปแบบเหล่านี้เป็นที่รับรู้ว่าได้นำเสนอไปสู่ “วิธีการปฏิบัติที่ดีที่สุด” และ “ทันสมัย”

5. การศึกษารูปแบบและสัญลักษณ์ของโครงการออกแบบชุมชนเมือง

แต่ละโครงการที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นสามารถจัดหมวดหมู่ได้ตามประเภทของกระบวนการประเภทของโครงการ และกระบวนการทัศน์หลักที่ถูกใช้ และด้วยเหตุนี้จึงนำเสนอประเด็นที่มุ่งสนใจกระบวนการทัศน์การออกแบบชุมชนเมือง⁵⁵

1. ทฤษฎีการออกแบบชุมชนเมืองในทวีปยุโรป

1.1 การใช้หลักการเหตุและผล (Neo-Rationalism)

1.2 การกลับไปสู่รูปแบบดั้งเดิม (Neo-Classicism)

2. ทฤษฎีการออกแบบชุมชนเมือง : โดยสัมพันธ์กับอเมริกาฝั่งตะวันตก

2.1 การเคลื่อนไหวของภูมิทัศน์ในเมือง (The Townscape Movement)

2.2 ระบบเส้นทิวและอรรถาธิบายเนื้อความ (Venturi and Conceptualism)

2.3 การเลือกหาจากสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ (Historical Eclecticism)

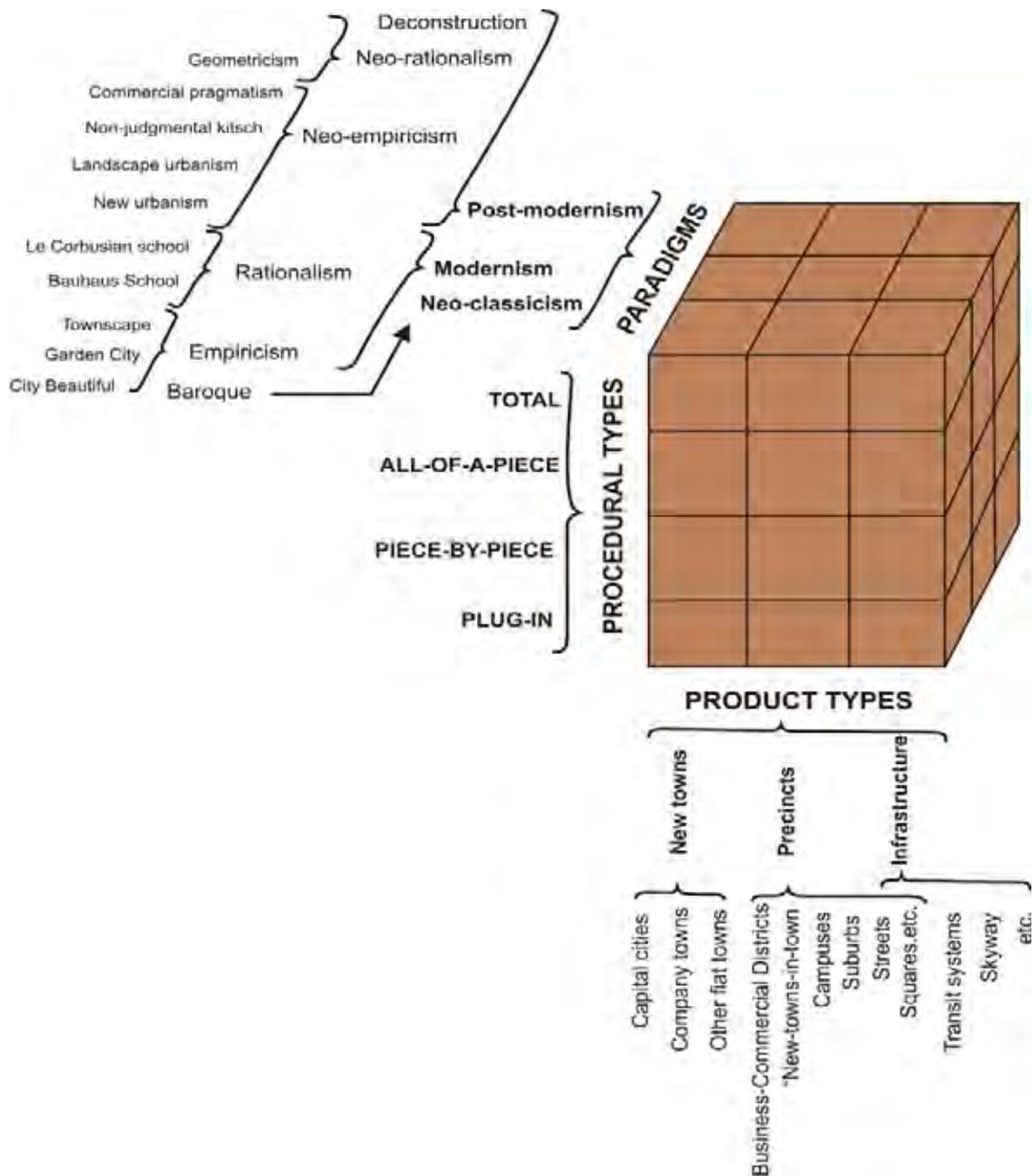
2.4 กระแสของชุมชนเมืองยุคใหม่ (Neo-traditional Urbanism) การกลับมาของ

รูปแบบประเพณีหรือประเพณีนิยมสมัยใหม่ เป็นผลงานที่มีลักษณะการออกแบบผสมผสาน ระหว่างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น กับ รูปทรงคลาสสิก⁵⁶

---

⁵⁵ Urban Design –Lecture Notes-Spring 2002 [Online], Accessed 14 May 2009, Available from <http://www.angelfire.com/ar/corei/UDLectureNotes2002.pdf>

⁵⁶ กำจร กุลชล, การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี,

ภาพที่ 15 แสดงการศึกษาและทฤษฎีของชนิดโครงการออกแบบชุมชนเมือง
 ที่มา : Jon Lang, *Urban Design a Typology of Procedures and Products* (Oxford, England : Burling Ton, MA Elsevier/Architectural Press, 2005), 56

สรุปความคิดเห็น

แนวคิดด้านการออกแบบชุมชนเมือง ได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย จึงอยู่ในความสนใจของสาขาวิชาอาชีพอื่น ๆ มากมาย บ้างก็เกิดแนวคิดของการเพิ่มสาขาวิชา ทางด้านวิศวกรรมเกี่ยวกับเมืองผนวกเข้าไปด้วย แต่ความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง ยังอยู่บนจุดตัดของความสนใจของอาชีพหลักทั้งสามซึ่งเกี่ยวข้องกับแผนผังของสภาพแวดล้อม ได้แก่ สถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และการวางผังเมือง กล่าวคือ ทั้งหมดนี้อาจเปลี่ยนแปลง ไปเมื่อศาสตร์ทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง มีการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เกิดความหลากหลาย เกิดประเด็นใหม่ ๆ เพื่อช่วยสร้างจุดยืนของวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมืองให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การออกแบบชุมชนเมือง ก็ยังมีความหมายที่คลุมเครือ และความพยายามค้นหานิยาม ที่มีความสั้นและชัดเจน หากแต่ความคลุมเครือของคำว่า “การออกแบบชุมชนเมือง” (Urban Design) เป็นพลังในการช่วยสร้างความหลากหลาย ของการค้นหาคำตอบมากมายและเพื่อความน่าสนใจของสาขาวิชาที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า หากการออกแบบชุมชนเมือง มีความหมายชัดเจน แล้วนั้น ก็จะไม่มีการหาประเด็นที่ช่วยให้มีความเกี่ยวข้องได้เลยที่ผ่านมามาประเด็นต่าง ๆ ที่ไม่ควรมองข้ามนั้น เกิดขึ้นมาเพื่อส่งเสริมมากมาย จนทำให้ศาสตร์ของสาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง สามารถสร้างจุดยืนและมีความเข้มแข็งมากขึ้นนั่นเอง

ในการอภิปรายเกี่ยวกับธรรมชาติของการออกแบบชุมชนเมือง ได้สรุปการแบ่งประเภท โดย ศาสตราจารย์ จอนแลง โดยการแบ่งประเภทและขอบเขตของงานโดยส่วนใหญ่แต่เดิมได้มุ่งเน้นไปที่ประเภทของผลผลิตและกระบวนการที่ดำเนินการออกแบบมากกว่าที่จะเน้นที่ประเภทของขั้นตอนการทำงาน ในที่นี้จึงได้จัดหมวดหมู่โครงการต่าง ๆ อย่างพื้น ๆ ตามประเภทของกระบวนการและตามด้วยประเภทผลผลิตแต่ได้พยายามที่จะชี้ให้เห็นจุดสนใจและกระบวนการที่สัมพันธ์ทางปัญญาภายในโครงการออกแบบชุมชนเมืองเหล่านั้น การเข้าใจในประเภทจึงเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ สาขาด้านการออกแบบ แต่ก็ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและสัญลักษณ์เดี่ยว ๆ ไหนที่ถูกต้อง แต่ละอย่างมีข้อได้เปรียบและข้อจำกัดที่เป็นไปได้ไม่ว่าใครก็ตามที่ใช้ ในการพัฒนาการศึกษารูปแบบและสัญลักษณ์ของโครงการออกแบบชุมชนเมือง ประโยชน์ของ Typology นั้น จะขึ้นอยู่กับวิธีการที่คนอื่น ๆ จะสามารถใช้มันได้หรือไม่ได้อย่างไรก็ตามสาขาการออกแบบชุมชนเมืองจะค่อย ๆ พัฒนาไปตามลำดับของขอบเขตที่จะสร้างความเข้าใจในลำดับต่อไป

ความสนใจด้านการออกแบบชุมชนเมือง จึงเป็นที่ตระหนักและต้องการ เมื่อสภาพความเป็นเมืองถึงจุดตกต่ำ การรักษาไว้ซึ่งโดยเฉพาะการออกแบบชุมชนเมืองที่คำนึงความสมดุลของธรรมชาติ สังคม และสร้างสภาพแวดล้อมในเมือง รวมถึงการค้นหาแขนงและแง่มุมต่าง ๆ ของศาสตร์ ที่เกิดขึ้นจากความสนใจในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น การออกแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Design) สภาพะโลกร้อนที่เกิดขึ้น (Global Warming) และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ฯลฯ ในบริบทนี้ อาจช่วยสร้างความกระจ่าง เข้าใจด้านการออกแบบชุมชนเมืองมากยิ่งขึ้น

การกำหนดขอบเขตการทำงานโดย องค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย การก่อตั้งเป็นวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง โดยสภาสถาปนิก

การควบคุมด้านวิชาชีพ ในประเทศไทยนั้น โดยเฉพาะสาขาด้านการวางแผนทางด้านกายภาพ ได้รับความอิทธิพลมาจากต่างประเทศ ในระยะแรกโดยสมาคมสถาปนิกสยาม ซึ่งถือกำเนิดในปี พ.ศ.2477 จากการร่วมมือกันของสถาปนิก ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศกลุ่มหนึ่งจำนวน 7 คนในขณะนั้น ด้วยความตั้งใจที่จะส่งเสริม และเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาสถาปัตยกรรมให้เจริญรุ่งเรืองและให้เป็นที่รู้จักและอำนวยความสะดวกแก่สาธารณชน โดยเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นในหมู่สถาปนิกด้วยกัน คณะผู้ก่อตั้งและคณะกรรมการอำนวยการของสมาคมฯในยุคแรก จึงได้ร่วมกันร่างข้อบังคับและระเบียบของสมาคมฯ และจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทั้งในส่วนของสมาคมเอง และในระดับชาติ

ปี พ.ศ. 2484 ประเทศไทย ได้รับผลกระทบจากภาวะสงครามโลก ครั้งที่ 2 และกรณีพิพาทอินโดจีนเป็นผลให้สมาคมฯหยุดดำเนินการไปชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง

ปี พ.ศ. 2489 ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติ จึงได้มีการฟื้นฟูสมาคมสถาปนิกสยามขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่วางโครงการ และพิจารณาร่างระเบียบการของสมาคมฯขึ้นใหม่และได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ให้เป็นสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ในปี พ.ศ. 2497

ปี พ.ศ. 2499 คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมให้เป็นอาชีพสำหรับคนไทย โดยเฉพาะ ในการร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพขึ้นนั้นในขั้นแรกได้บัญญัติเฉพาะ สาขาสถาปัตยกรรมหลักเพียงสาขาเดียว แต่ในขณะเดียวกันวิชาชีพวิศวกรรมได้เสนอร่างในขอบเขตของสาขาอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วยจึงมีการเสนอสาขาอื่น ๆ เพิ่มเติมอีก 5 สาขาได้แก่สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม สาขาสถาปัตยกรรมอุตสาหกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมมัณฑนศิลป์ จากนั้น

9 ปีต่อมา ในวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2508 การผลักดันพระราชบัญญัติวิชาชีพนี้จึงประสบความสำเร็จ และมีผลบังคับใช้⁵⁷

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการควบคุมทางวิชาชีพนั้น จึงทำได้โดยระยะเวลาไม่นานนัก วิชาชีพวิศวกรรมได้รับการควบคุมเมื่อ พ.ศ. 2505 และต่อมาวิชาชีพสถาปัตยกรรมได้รับการควบคุมเมื่อ พ.ศ. 2508 ทั้งนี้ ปัจจัยหลักโดยได้รับแรงผลักดันจากสมาคมสถาปนิกสยามฯ หลังจากการก่อตั้งสมาคมขึ้น เป็นพระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม หนึ่งในนั้น มีวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง รวมอยู่ด้วย ทั้งนี้ยังไม่มีผลบังคับใช้จนกว่าจะมีประกาศกฎกระทรวง ในภายหลัง

ปัจจุบันวิชาชีพสถาปัตยกรรมและสถาปนิก มีสภาสถาปนิกเป็นผู้กำกับ ดูแล ควบคุม ความประพฤติ และการประกอบวิชาชีพให้เป็นไปตามกฎหมาย จรรยาบรรณ และข้อกำหนด ที่ได้ระบุไว้ โดยสภาสถาปนิกเป็นนิติบุคคลตาม พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ.2543 ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2543 เพื่อดำเนินงานต่าง ๆ แทนคณะกรรมการ ควบคุมการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมหรือ ก.ส. เดิม และมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย⁵⁸

ทั้งนี้ในปัจจุบัน ได้มีกฎกระทรวง ฉบับใหม่ เป็นกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 โดยได้รับการแก้ไข เพิ่มเติมเกี่ยวกับขอบเขตของการปฏิบัติ วิชาชีพ ทั้ง 4 สาขา ได้แก่ สาขาสถาปัตยกรรมหลัก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ และสาขาภูมิสถาปัตยกรรม

1. ความหมายของ "สถาปัตยกรรมผังเมือง" กับ "การออกแบบชุมชนเมือง"

หากพิจารณาถึงคำว่า "การออกแบบชุมชนเมือง" ในบทที่กล่าวมาส่วนก่อนหน้านี้ แสดงให้เห็นว่า ความหมายของการออกแบบชุมชนเมืองนั้น ที่มีความคลุมเครือ อยู่แล้วในความหมายของคำแต่ก็ได้รับความนิยม และเป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวางและได้รับการยอมรับไปแล้วทั่วโลก หากมองในส่วนของประเทศไทยการใช้คำว่า "สถาปัตยกรรมผังเมือง" (Urban Architecture) แทนคำว่า "การออกแบบชุมชนเมือง" (Urban Design) นั้น จึงต้องย้อนกลับไปดู

⁵⁷ สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, The association of Siamese architects under royal patronage (กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2537), 9-11.

⁵⁸ รัชต ชมภูนิช, "รู้จัก...สถาปนิก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : บริษัท พลัสเพรส จำกัด, 2549), 128-129.

คำตอบของการสัมมนาวิชาการเรื่อง “สถาปัตยกรรมผังเมือง” หรือ “การออกแบบชุมชนเมือง” เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ณ ห้องประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ จึงได้ข้อสรุปว่า ลักษณะของวิวัฒนาการการศึกษาทางด้านการวางแผนทางด้านกายภาพในส่วนของประเทศไทย นั้น “ได้รับการสืบทอดมาจากผู้ที่ได้เดินทางไปศึกษาจากต่างประเทศในระยะแรก ๆ ผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ของผู้ที่ได้จบการศึกษา ภายใต้เงื่อนไขของเวลาในขณะนั้น ซึ่งศาสตร์องค์ความรู้การพัฒนาแนวความคิดและทฤษฎีด้านการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศได้รับการพัฒนาต่อเนื่องมาโดยตลอด จึงส่งผลให้ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้ที่ได้จบการศึกษาจึงมีความแตกต่างกันตามวิวัฒนาการขององค์ความรู้” ซึ่งอาจเป็นลักษณะของคำที่ใช้เรียกในระยะแรก เพื่อสร้างความเข้าใจ หรือ แสดงให้เห็นว่าสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองนั้น เป็นตัวเชื่อมระหว่าง งานสถาปัตยกรรม และงานผังเมือง การสะท้อนของลักษณะคำจึงมีชื่อเรียกต่าง ๆ ที่ยังเป็นปัญหาและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน แต่อาจเป็นคำที่สร้างความเข้าใจของการออกแบบชุมชนเมืองในสมัยนั้น หากพิจารณา คำว่า “สถาปัตยกรรมผังเมือง” หรือ (Urban Architecture) เป็นวิวัฒนาการของการพัฒนาองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาสภาพกายภาพของเมืองและชุมชน และกำลังพัฒนาให้เข้าสู่กระบวนการพัฒนาของสังคมไทยก็จะสามารถเข้าใจและสามารถปรับการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่ในต่างกรรมต่างวาระ เข้าสู่กระบวนการพัฒนาความรู้อย่างเป็นเอกภาพ และสามารถนำมาปฏิบัติจริงในสภาพสังคมไทย เกิดประสบการณ์และสรุปเป็นหลักการหรือทฤษฎีที่เหมาะสมกับสังคมไทยต่อไป ดังนั้น การที่มีพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 และกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 จึงเป็นส่วนหนึ่งของการวิวัฒนาการโดยการกำหนดขอบเขตงานและผู้รับผิดชอบชัดเจน และใช้คำว่า “สถาปัตยกรรมผังเมือง” ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การที่จะใช้คำเรียกและการให้คำนิยามซึ่งมีความหมายเฉพาะตัวของการให้คำเรียก ความสำคัญที่อยู่ที่เนื้อหาในความหมายนั้นจะสามารถครอบคลุมงานและความรับผิดชอบให้แก่ผู้ที่มีบทบาทรับมอบหมายในหน้าที่ต่อสังคมเพื่อดูแลการแก้ไขปัญหาเมืองและชุมชนเมือง ได้มากน้อยแค่ไหน⁵⁹

2. คำนิยามโดย สถาปนิก

“สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง” หมายความว่า วิชาชีพสถาปัตยกรรมที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการออกแบบวางแผนผังเพื่อสร้างสรรค์องค์ประกอบและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของ

⁵⁹ สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย, “ชาววิชาการ สัมมนาวิชาการเรื่อง สถาปัตยกรรมผังเมืองหรือการออกแบบชุมชนเมือง,” จดหมายข่าว สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย, 1, 2 (สิงหาคม 2549) : 8-10.

เมือง ชุมชนเมือง ชุมชน และโครงการกลุ่มอาคารที่มีการใช้งานประเภทเดียวกันหรือหลายประเภท รวมถึงการวางผังเพื่อกำหนดกิจกรรม พื้นที่ ขนาด ความหนาแน่น ความสูง ที่โล่ง หรือที่ว่าง ระหว่างอาคาร และโครงสร้างทางระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการภายในพื้นที่ดังกล่าว⁶⁰

นิยามข้างต้นจะมีความคล้ายคลึง กับนิยามของการออกแบบชุมชนเมืองในช่วงแรกที่ได้กล่าว ซึ่งได้บอกถึงลักษณะของการปฏิบัติงานและหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งนิยามเหล่านี้มักจะมีประเด็นสาระที่สำคัญรวมอยู่ แต่ขอบเขตของงานออกแบบชุมชนเมือง ดังที่ได้กล่าว มาในก่อนหน้านี้ มักจะหนีไม่พ้นความสัมพันธ์ระหว่าง 3 สาขาวิชาชีพหลัก ซึ่งได้แก่ สถาสถาปัตยกรรม สาขาผังเมืองและสาขาภูมิสถาปัตยกรรม โดยจะมีความเกี่ยวข้องกับประเภทของผลผลิตที่ออกแบบในแต่ละประเภท ตามสาขา รวมถึงการรวมทุกสาขาเข้าด้วยกันเป็นงานออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้มากกว่า

3. ประเภทงานสถาปัตยกรรมผังเมือง ขอบเขตของการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง

ชนิดงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง มีดังต่อไปนี้

1. งานศึกษาโครงการ ได้แก่ การศึกษาโครงการตามรายละเอียดขอบเขตของงาน สามารถจัดให้บริการในระดับ และขนาดพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

1.1 งานศึกษาโครงการระดับการจัดทำแผนนโยบายแผนงานโครงการ แผนงบประมาณโครงการของการพัฒนาขนาดชุมชน พื้นที่เฉพาะ และกลุ่มอาคาร

1.2 งานศึกษาโครงการ ระดับการจัดทำแผนปฏิบัติการโครงการแผนงานการจัดการ แผนการจัดองค์กร แผนงานจัดการด้านกฎหมายของการพัฒนาขนาดชุมชนเมือง พื้นที่เฉพาะ และกลุ่มอาคาร

1.3 งานศึกษาโครงการระดับ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การใช้พื้นที่ของการพัฒนาขนาดชุมชน พื้นที่เฉพาะ และกลุ่มอาคาร

1.4 งานศึกษาโครงการระดับการจัดทำแผน และออกแบบ และวางผังของการพัฒนาขนาดชุมชน พื้นที่เฉพาะ และกลุ่มอาคาร

1.5 งานตามข้อ 3 ที่เกี่ยวข้องกับวางผังพื้นที่หรือกลุ่มอาคารตามกฎหมายกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ข้อ 2 (2)

⁶⁰ กระทรวงมหาดไทย, กฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 (กรุงเทพมหานคร : สถาสถาปนิก, 2549).

2. งานออกแบบและวางผัง จำแนกออกเป็นรายละเอียดขอบเขตของงาน สามารถจัดให้บริการตามขนาดของงาน ดังนี้

2.1 งานออกแบบและวางผังขนาดชุมชนเมือง

2.2 งานออกแบบและวางผังขนาดพื้นที่เฉพาะ

2.3 งานออกแบบและวางผังที่มีผลต่อการวางผังกลุ่มอาคาร

2.4 งานตามข้อ 3 ที่เกี่ยวกับการวางผังสำหรับพื้นที่หรือกลุ่มอาคาร ตามกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ข้อ 2 (2)

3. งานบริหารโครงการและอำนวยความสะดวกก่อสร้าง ทั้งนี้งานบริหารโครงการ สามารถให้บริการตามขนาดของโครงการ ดังนี้

3.1 งานบริหารโครงการขนาดของชุมชนเมือง

3.2 งานบริหารโครงการ ขนาดพื้นที่สาธารณะ

3.3 งานบริหารโครงการ ตามขนาดพื้นที่ที่มีผลต่อการวางผังกลุ่มอาคาร

3.4 งานตามข้อ 3 ที่เกี่ยวกับการวางผังสำหรับพื้นที่หรือกลุ่มอาคาร ตามกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ข้อ 2 (2)

4. งานตรวจสอบ หมายถึง การสำรวจ การค้นคว้า การวิเคราะห์ การทดสอบ รวมทั้งการหาข้อมูลสถิติต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบงาน โดยจำแนกเป็นรายละเอียดเนื้อหาและ ขอบเขตการให้บริการ ดังนี้

4.1 งานตรวจสอบดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงาน ขั้นตอน และให้บริการตามขนาดของงานศึกษาโครงการ

4.2 งานตรวจสอบดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงาน ขั้นตอน และให้บริการตามขนาดของงานออกแบบ

4.3 งานตรวจสอบดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงาน ขั้นตอน และให้บริการตามขนาดของงานบริหารโครงการ และอำนวยความสะดวกก่อสร้าง

5. งานให้คำปรึกษา หมายถึง การให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้คำปรึกษาในงานศึกษาโครงการ ออกแบบ งานบริหารโครงการและอำนวยความสะดวกก่อสร้าง และงานตรวจสอบโดยเสนอแนวความคิด แนวทาง ทางเลือกต่าง ๆ โดยแสดงความเห็นจากประสบการณ์ หรือการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและปริมาณเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจตัดสินใจ จำแนกเป็นรายละเอียดดังนี้

5.1 งานให้คำปรึกษาดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตของงาน และขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานศึกษาโครงการ

5.2 งานให้คำปรึกษาดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตของงาน และขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานออกแบบ

5.3 งานให้คำปรึกษาดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตของงาน และขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานบริหารโครงการก่อนดำเนินการก่อสร้าง

5.4 งานให้คำปรึกษาดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตของงาน และขั้นตอนงานตรวจสอบ

6. งานประกอบวิชาชีพ หมายถึง งานบริการที่นอกเหนือจากงานศึกษาโครงการ งานออกแบบ งานบริหารโครงการและอำนวยความสะดวก งานให้คำปรึกษา และงานตรวจสอบ ซึ่งสถานึกสามารถให้บริการได้แต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดของกฎหมาย เช่น

6.1 การดำเนินการขออนุญาตต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

6.2 งานเจรจาต่อรอง ในฐานะตัวแทนในกรณีโครงการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาธารณะ

6.3 การตรวจรับงาน

6.4 การเป็นพยานในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ทางสถาปัตยกรรมผังเมือง

6.5 การเป็นอนุญาโตตุลาการ

4. ลักษณะงาน ที่เกี่ยวกับการวางผังพื้นที่ มีลักษณะดังต่อไปนี้

ประเภทและขอบเขตของการปฏิบัติงานในกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพ สถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ฉบับนี้ ได้ให้ความหมาย ตามข้อ 1 กฎกระทรวง สำหรับ สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

ทั้งนี้ได้กำหนด ลักษณะงาน เกี่ยวกับการวางผังพื้นที่ หรือกลุ่มอาคาร ดังต่อไปนี้

ก พื้นที่ที่มีการบังคับใช้ผังเมืองรวมและการจัดทำผังเมืองเฉพาะ ตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง

ข พื้นที่ที่มีการจัดรูปที่ดินตามกฎหมาย ว่าด้วยการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่

ค พื้นที่ที่มีการจัดสรรที่ดินตามกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน

ง พื้นที่อนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

จ พื้นที่ในเขตเพลิงไหม้ ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือพื้นที่ที่มีภัยพิบัติและอุบัติเหตุตามที่กฎหมายกำหนด

ฉ นิคมอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือพื้นที่พัฒนาพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด

ช กลุ่มอาคารที่ประกอบด้วยอาคารขนาดใหญ่ อาคารขนาดใหญ่พิเศษ อาคารสาธารณะ อาคารสูง และอาคารพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารที่มีพื้นที่รวมกันตั้งแต่ 30,000 ตารางเมตรขึ้นไป

ทั้งนี้ ผู้ที่จะประกอบวิชาชีพ ดังกล่าว จะต้องได้รับอนุญาต โดยมีใบประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง⁶¹

5. คุณสมบัติปริญญาในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง พ.ศ.2546 และระดับของสถาปนิก มีลักษณะดังต่อไปนี้

สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ผู้สมัครเป็นสมาชิก สามัญสภาสถาปนิก จะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จบการศึกษา ได้รับปริญญาสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในหลักสูตรและสถาบันการศึกษาตามที่กำหนดในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ ก่อนปี พ.ศ.2546

สำหรับผู้จบปริญญาหมาบัณฑิต สาขาการออกแบบชุมชนเมืองหรือสาขาใกล้เคียงที่เทียบเท่าจากสถานศึกษาที่ไม่มีชื่อในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ ต้องจบปริญญาบัณฑิต (ปริญญาตรี) จากสถานศึกษาในประเทศหรือในต่างประเทศ ในสาขาสถาปัตยกรรมหลัก หรือในสาขาภูมิสถาปัตยกรรม หรือในสาขาสถาปัตยกรรมอื่นที่สภาสถาปนิกรับรอง และต้องยื่นเอกสารหลักฐานสำเนาใบปริญญา และสำเนาหลักฐานแสดงผลการศึกษา (Transcript) เพื่อให้คณะอนุกรรมการพิจารณาด้วย⁶²

⁶¹ สภาสถาปนิก, มาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2550 (ฉบับร่าง) (กรุงเทพมหานคร : สภาสถาปนิก, 2550).

⁶² สภาสถาปนิก, ประกาศคณะกรรมการสภาสถาปนิก เรื่องการรับรองคุณสมบัติปริญญาในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ พ.ศ.2546 (กรุงเทพมหานคร : สภาสถาปนิก, 2546).

ซึ่งบัญชีแนบท้ายได้ระบุ ผู้ที่จบปริญญา 2 สถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาบัณฑิต (สทศ.) สาขาการออกแบบชุมชนเมือง
  2. มหาวิทยาลัยศิลปากร ปริญญาบัณฑิต (สทศ.) สาขาการออกแบบชุมชนเมือง
- ระดับของสถาปนิกในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ได้แก่

1. ระดับปริญญาตรี ตามหลักสูตร 5 ปีขึ้นไป

1.1 ระดับภาคีสถาปนิก ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาก่อนวันที่ออกข้อบังคับ และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายใน และมัณฑนศิลป์

1.2 ระดับสามัญสถาปนิก ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

1.3 ระดับวุฒิสถาปนิก ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 30 ปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง ภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

2. ระดับปริญญาโทขึ้นไป

2.1 ระดับภาคีสถาปนิก ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาก่อนวันที่ออกข้อบังคับ และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

2.2 ระดับสามัญสถาปนิก ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

2.3 ระดับวุฒิสถาปนิก ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 12 ปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง ภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

หมายเหตุ ผู้ที่ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง ตามประเภทต่าง ๆ ต้องผ่านการอบรมและทดสอบความรู้เกี่ยวกับความพร้อมในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามหลักสูตรที่สภาสถาปนิกกำหนด และใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ให้มีอายุ 5 ปี นับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

มาตรฐานการผังเมือง โดยกรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

1. อำนาจหน้าที่และส่วนราชการกรมโยธาธิการและผังเมือง ที่มีความเกี่ยวข้องด้านการออกแบบชุมชนเมือง

วิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง มีความเกี่ยวข้อง กับการวางผังเมืองในระดับต่าง ๆ และความคาบเกี่ยวระหว่างสาขาสถาปัตยกรรมและสาขาการวางผังเมืองเป็นสำคัญ กรมโยธาธิการและผังเมืองซึ่งเป็นหน่วยงาน มีภารกิจเกี่ยวกับงานด้านการผังเมืองระดับต่าง ๆ การโยธาธิการ การออกแบบก่อสร้างและการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ดำเนินการและสนับสนุนองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นในด้านการพัฒนาเมือง พื้นที่และชนบท โดยการกำหนดและกำกับดูแลนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบการตั้งถิ่นฐานและโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการกำหนดคุณภาพและมาตรฐานการก่อสร้างสถาปัตยกรรมวิศวกรรมและการผังเมือง เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีเกิดมาตรฐานความปลอดภัยแห่งสาธารณชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและสิ่งปลูกสร้างตามระบบการผังเมืองที่ดี อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งอำนาจหน้าที่ภายในกรม ได้มีการแบ่งส่วนราชการกรมโยธาธิการและผังเมือง ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการงานทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง ได้แก่ สำนักผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ⁶³

สำนักผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

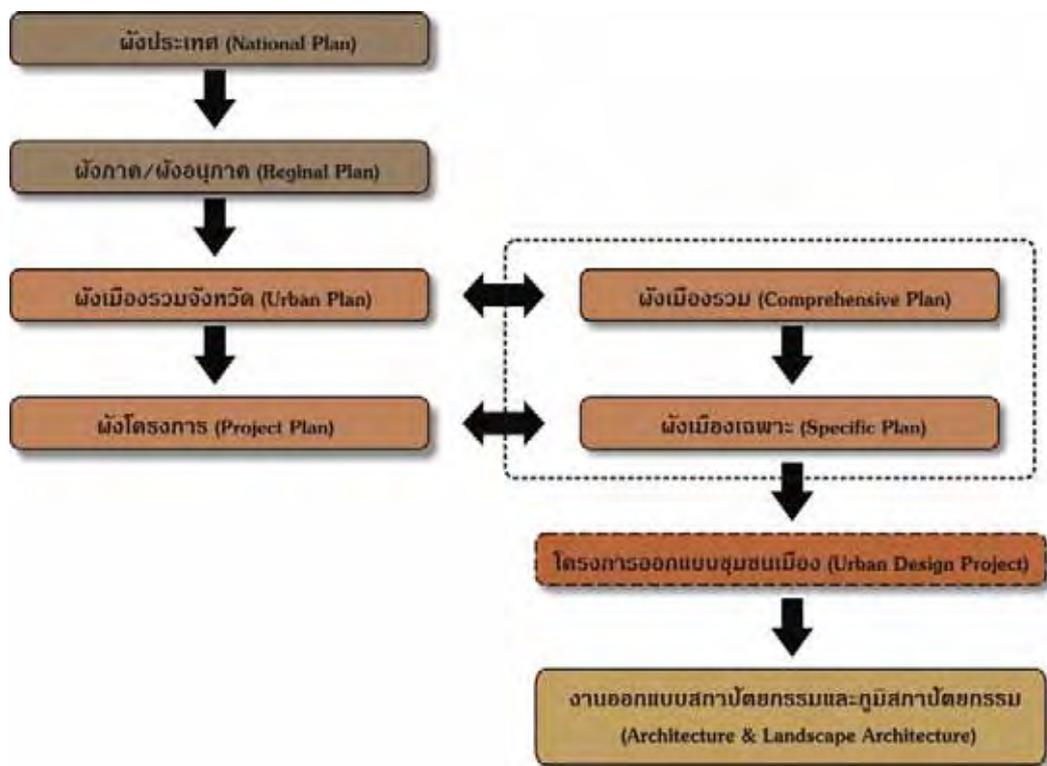
1. ดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง รวมทั้งผังประเภทอื่น ๆ ตามนโยบายของรัฐ
2. ส่งเสริม สนับสนุน กำกับดูแลและตรวจสอบการวางและจัดทำผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่น
3. ให้คำปรึกษาด้านวิชาการผังเมืองแก่องค์ประกอบส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ เอกชน และประชาชน
4. วิเคราะห์ กลั่นกรองเรื่องและเสนอความคิดเห็นในเบื้องต้นและดำเนินการเกี่ยวกับงานวิชาการและงานประชุมของคณะกรรมการผังเมือง คณะอนุกรรมการผังเมืองและคณะกรรมการอุทธรณ์

⁶³ กรมโยธาธิการและผังเมือง, อำนาจหน้าที่ กรมโยธาธิการและผังเมือง (กรุงเทพมหานคร : กองเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2549).

5. ดำเนินการด้านพิจารณาคำร้องและอุทธรณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมทั้งแจ้งมติคณะกรรมการผังเมืองและติดตามผลการปฏิบัติตามมติของหน่วยงานหรือบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง

6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

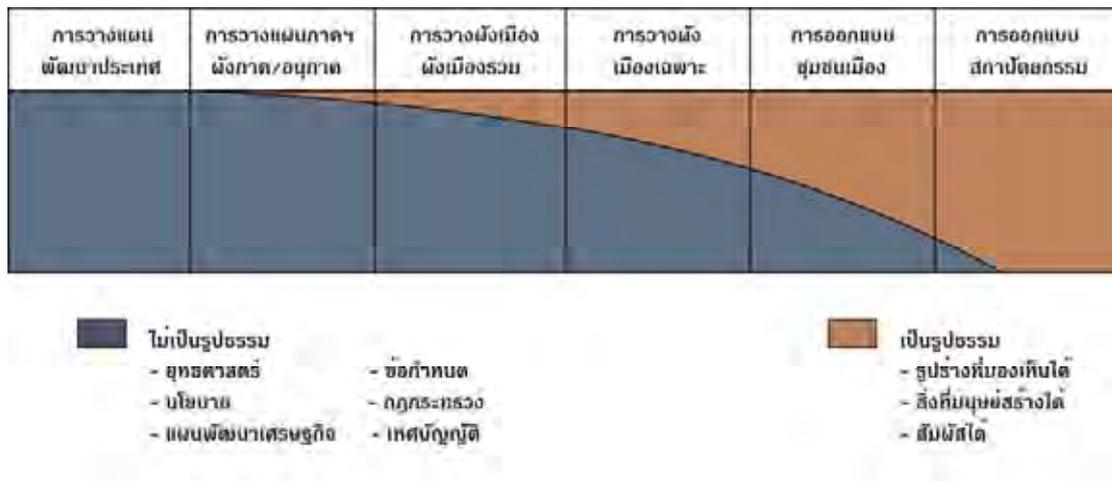
2. การจัดทำผังในระดับต่าง ๆ โดยกรมโยธาธิการและผังเมือง

ภาพที่ 16 แสดงกระบวนการขั้นตอนจากแผนด้านกายภาพสู่โครงการออกแบบชุมชนเมือง

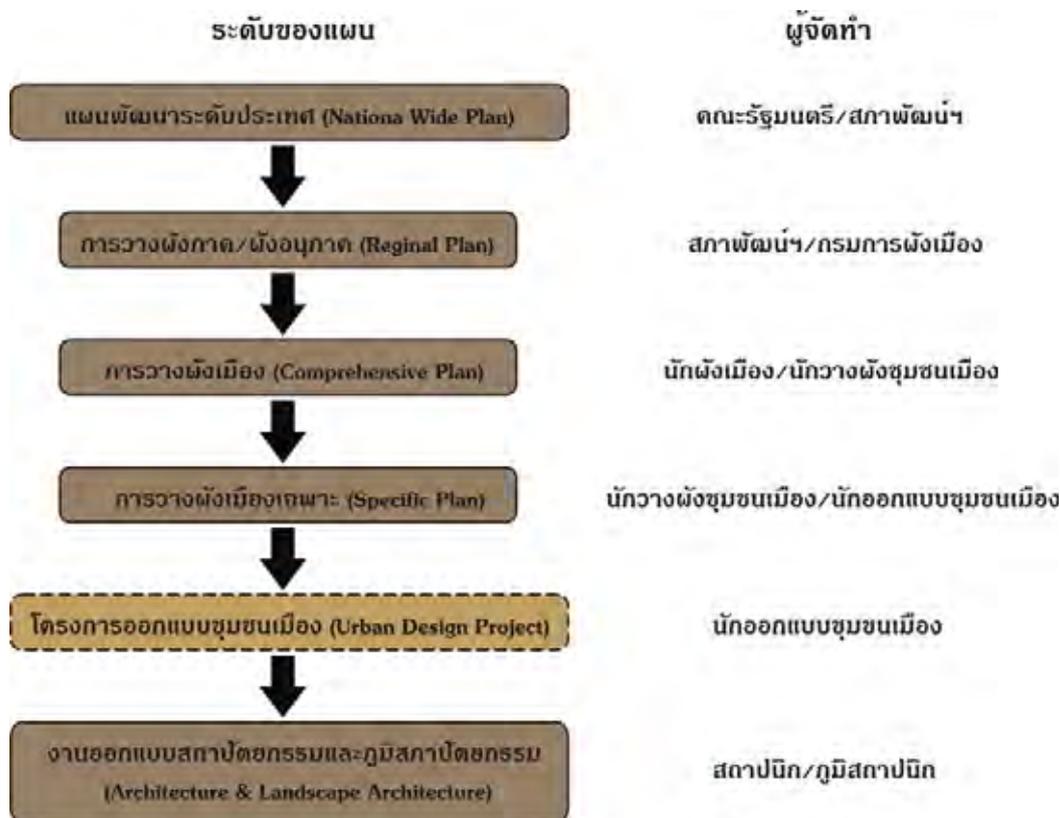
เส้นประ คือ ผัง 2 ประเภท ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518

ที่มา : ปรับปรุงจาก กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, มาตรฐานการวางผังเมือง (กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548), 16.

ภาพที่ 17 แสดงความเกี่ยวเนื่องด้านกายภาพกับการออกแบบชุมชนเมือง

ที่มา : ปรับปรุงจาก พัฒนจิต ศรีรัตน์, “กระบวนการออกแบบชุมชนเมืองประสานระบบการวางผังเมืองกับการออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อกระบวนการออกแบบครบวงจร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529), 35.

ภาพที่ 18 แสดงลำดับขั้นของการวางแผนด้านกายภาพและผู้จัดทำ

ที่มา : ปรับปรุงจาก สมพล ดำรงเสถียร, การออกแบบชุมชนเมือง Urban Design (กรุงเทพฯ : ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2548), 1_1.

3. ข้อเสนอโครงการวางการจัดทำผังเฉพาะ กรมโยธาธิการและผังเมือง

การเสนอโครงการเพื่อการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะนั้น ในเอกสารข้อกำหนดโครงการ มักจะกำหนดคุณสมบัติของที่ปรึกษากรมโยธาธิการและผังเมือง ที่จะทำการว่าจ้างเพื่อดำเนินการโครงการวางและจัดทำผังเฉพาะ โดยได้ระบุบุคลากรหลักไว้ในหลายสาขาอาชีพ โดยการพิจารณาข้อเสนอโครงการ กรมโยธาธิการและผังเมืองจะยึดถือหลักเกณฑ์ความเหมาะสมทางด้านเทคนิค ความเหมาะสมทางด้านบุคลากร และประสบการณ์ เป็นหลัก

คุณสมบัติของที่ปรึกษา

คุณสมบัติของบริษัทที่ปรึกษาที่กรมโยธาธิการและผังเมืองจะทำการว่าจ้างเพื่อดำเนินการศึกษาในการวางและจัดทำผังเฉพาะพื้นที่ชุมชน... จังหวัด...

1. ที่ปรึกษาต้องเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการเป็นที่ปรึกษา
2. มีรายชื่อเป็นที่ปรึกษาไว้กับศูนย์ข้อมูลที่เป็นที่ปรึกษา กระทรวงการคลังในสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยแสดงหนังสือรับรองจากหน่วยงานที่ดำเนินการจดทะเบียน
3. ที่ปรึกษาต้องเป็นผู้มีความชำนาญ มีประสบการณ์และผลงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการวางผังเมืองในระดับต่าง ๆ **การออกแบบเมืองหรือชุมชน** ด้านการจัดทำแผนด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และอื่น ๆ
4. ที่ปรึกษาต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์และผลงานในสาขาต่าง ๆ พร้อมหนังสือยืนยันการร่วมงานของบุคลากรหลักที่เข้าร่วมดำเนินการด้วย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการผังเมือง **ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบชุมชนเมือง** ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิสถาปัตยกรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมโยธา ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค ผู้เชี่ยวชาญด้านคมนาคมขนส่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรสุขาภิบาล ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์และประชากรศาสตร์ และผู้ชำนาญการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นต้น **โดยบุคลากรในสาขาดังกล่าวจะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ประจำบริษัท จำนวนไม่น้อยกว่า 4 สาขา**

หมายเหตุ ข้อเสนอแนะด้านเทคนิคทั้งหมด ในการคัดเลือกถือเป็นกรรมสิทธิ์ของกรมโยธาธิการและผังเมือง ซึ่งกรมโยธาธิการและผังเมืองขอสงวนสิทธิ์ในการนำไปใช้ประโยชน์หรือดัดแปลงเพิ่มเติม เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจการของกรมโยธาธิการและผังเมืองต่อไป โดยไม่ถือเป็นการลอกเลียนหรือละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของที่ปรึกษา และไม่มีภาระต้องจ่ายค่าตอบแทนใดๆ แก่ที่ปรึกษา

กรมโยธาธิการและผังเมืองขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณา ให้ที่ปรึกษารายหนึ่งรายใดได้รับการคัดเลือก โดยที่ปรึกษารายอื่นที่เข้าร่วมในการคัดเลือกไม่มีสิทธิ์โต้แย้งหรือเรียกร้องใดๆ ทั้งสิ้น⁶⁴

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นักออกแบบชุมชนเมืองนั้นมีส่วนร่วมที่สำคัญในกระบวนการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ มีการระบุคุณวุฒิที่ถูกต้องชัดเจนในการรับผิดชอบโครงการ ซึ่งจะเห็นได้ว่านักออกแบบชุมชนเมืองนั้นจะเริ่มมีความสำคัญมากขึ้นในส่วนของ

⁶⁴กรมโยธาธิการและผังเมือง, กระทรวงมหาดไทย, แบบฟอร์ม ขอบเขตว่าจ้างที่ปรึกษาโครงการวางและจัดทำผังพื้นที่เฉพาะชุมชน จังหวัด (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.).

รายละเอียดของการวางผังที่มีความรู้ในเชิงลึกเฉพาะทาง และมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ จึงบ่งบอกได้ว่าบทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองนั้น เริ่มมีความสำคัญมากขึ้นตั้งแต่ระดับผังเมืองเฉพาะลงมาถึงระดับพื้นที่ชุมชน มีการทำงานร่วมกับวิชาชีพเฉพาะสาขาอื่น ๆ มากมายในนามของบริษัทที่ปรึกษา

มาตรฐานด้านบุคลากร ในการจัดทำผังเฉพาะ โดยกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทย

การวางผังเมือง เป็นภารกิจด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ซึ่งส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ในด้านที่อยู่อาศัยและด้านสิ่งแวดล้อม ภารกิจดังกล่าวเป็นภารกิจที่แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการกำหนดให้กรมโยธาธิการและผังเมืองถ่ายโอนงานให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ

จากการโอนถ่ายภารกิจด้านผังเมือง สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องจัดทำคู่มือเพื่อให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการบริหารท้องถิ่นของตนเองให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้านรวมถึงการบริหารงานด้านผังเมือง ทั้งนี้ ได้กำหนดการจัดทำแผนผังทางกายภาพและมาตรฐานด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องในแผนผังระดับต่าง ๆ เอาไว้ดังนี้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสงค์จะวางและจัดทำผังจังหวัด หรือร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่น ๆ ในการวางและจัดทำผังเฉพาะ ควรมีบุคลากร ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงบุคลากรหลักในการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ

องค์กรท้องถิ่น	บุคลากร
เทศบาลขนาดใหญ่	<ul style="list-style-type: none"> - นักผังเมือง (สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง) - สถาปนิก (สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต) - ภูมิสถาปนิก (ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต) - วิศวกร (วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิศวกรรมโยธา) - นักเศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์บัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์จุลภาค) - นิติกร (นิติศาสตร์บัณฑิต)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์กรท้องถิ่น	บุคลากร
เทศบาลขนาดกลาง	- นักผังเมือง (สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง) หรือ สถาปนิก (สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต) - วิศวกร (วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิศวกรรมโยธา)
เทศบาลขนาดเล็ก/ อบต.	- นักผังเมือง (สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง) หรือ สถาปนิก (สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต) - วิศวกร (วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิศวกรรมโยธา)

ที่มา : กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, มาตรฐานการวางผังเมือง (กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548), 21.

ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจขอรับการสนับสนุนบุคลากรจากหน่วยงาน (โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบุคลากร) กรณีไม่มีบุคลากรเฉพาะด้านตามที่กำหนดไว้มาตรฐานนี้⁶⁵

ในส่วนนี้มีความเกี่ยวเนื่องกัน เนื่องจากนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในส่วนการถ่ายโอนภารกิจด้านผังเมืองให้ท้องถิ่นรับผิดชอบ ในข้อนี้ คุณวุฒิของนักออกแบบชุมชนเมือง ถูกระบุเป็นบุคลากรหลักในการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 แต่มีการระบุเพิ่มเติมถึงขนาดขององค์กรท้องถิ่น และบุคลากรด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำ ทั้งนี้ได้กำหนดว่าหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความประสงค์จะดำเนินการจัดทำผังเมืองเฉพาะตามขนาดขององค์กรจะต้องมีบุคลากรหลักด้านใดบ้างสังเกตได้ว่า คุณวุฒิด้านการออกแบบชุมชนเมืองถูกระบุ ในตำแหน่ง “นักผังเมือง” ตามมาตรฐานสายงานของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) และหากดูตามขนาดองค์กร

⁶⁵ กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, มาตรฐานการวางผังเมือง (กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548), 9-22.

เทศบาลขนาดกลางและขนาดเล็ก/อบต. สามารถใช้นักออกแบบชุมชนเมืองหรือสถาปนิกแทนได้ ซึ่งในความเป็นจริงนั้น คุณวุฒิในระดับปริญญาชั้น แตกต่างกัน

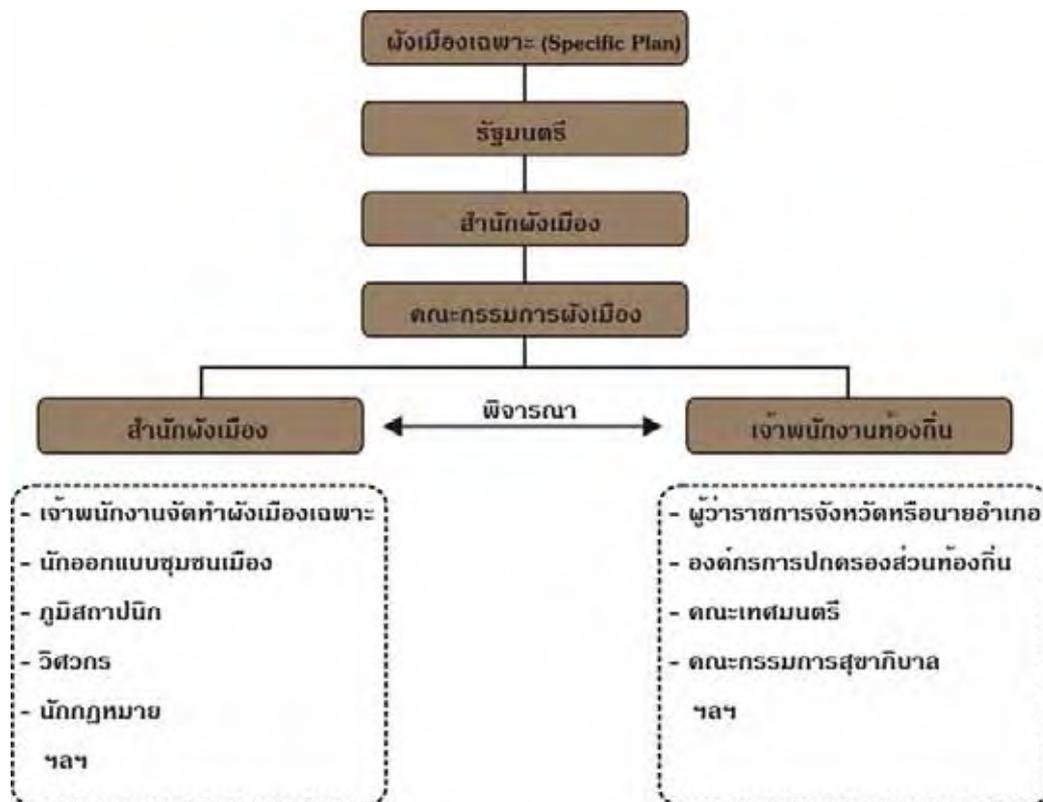
1. การพัฒนามาตรฐานการวางผังเมือง

การวางผังเมืองที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมุ่งเน้นแต่เพียงการวางและจัดทำผังเมืองรวม โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 ดังนั้นเพื่อให้การผังเมืองมีความครอบคลุมครบทุกระดับของการวางแผน จึงสมควรสนับสนุนและกำหนดมาตรฐานการวางผังเมือง ผังจังหวัด ผังอนุภาค ผังภาค นอกจากนี้ยัง**สมควรสนับสนุนและกำหนดมาตรฐานการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518** ซึ่งเป็นผลให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำ “โครงการดำเนินการ” เพื่อการอนุรักษ์ การปรับปรุงฟื้นฟู หรือการพัฒนาบริเวณต่าง ๆ ของเมืองอย่างสอดคล้องกับนโยบายที่ได้กำหนดในผังเมืองรวมและย่อมเป็นโอกาสที่มาตรฐานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวางและจัดทำผังเฉพาะ ดังกล่าวนี้นี้จะกำหนดเกณฑ์ในด้านการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์คุณค่าความงามหรือสุนทรียภาพควบคู่กับการสร้างเสริมสุขลักษณะ ความสะอาดสวยงาม และปลอดภัยให้แก่บริเวณพื้นที่นั้น ๆ

จะเห็นได้ว่าในอนาคตอันใกล้ การวางแผนทางด้านกายภาพในระดับอื่น ๆ จะมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะการเน้น ในการวางและจัดทำผังเฉพาะ และมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการเกิดโครงการออกแบบชุมชนเมือง ในลักษณะต่าง ๆ และวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมืองก็จะเริ่มมีความสำคัญต่อบทบาทด้านการพัฒนาเมือง ในระยะต่อไป⁶⁶

---

⁶⁶ กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, มาตรฐานการวางผังเมือง, 82.

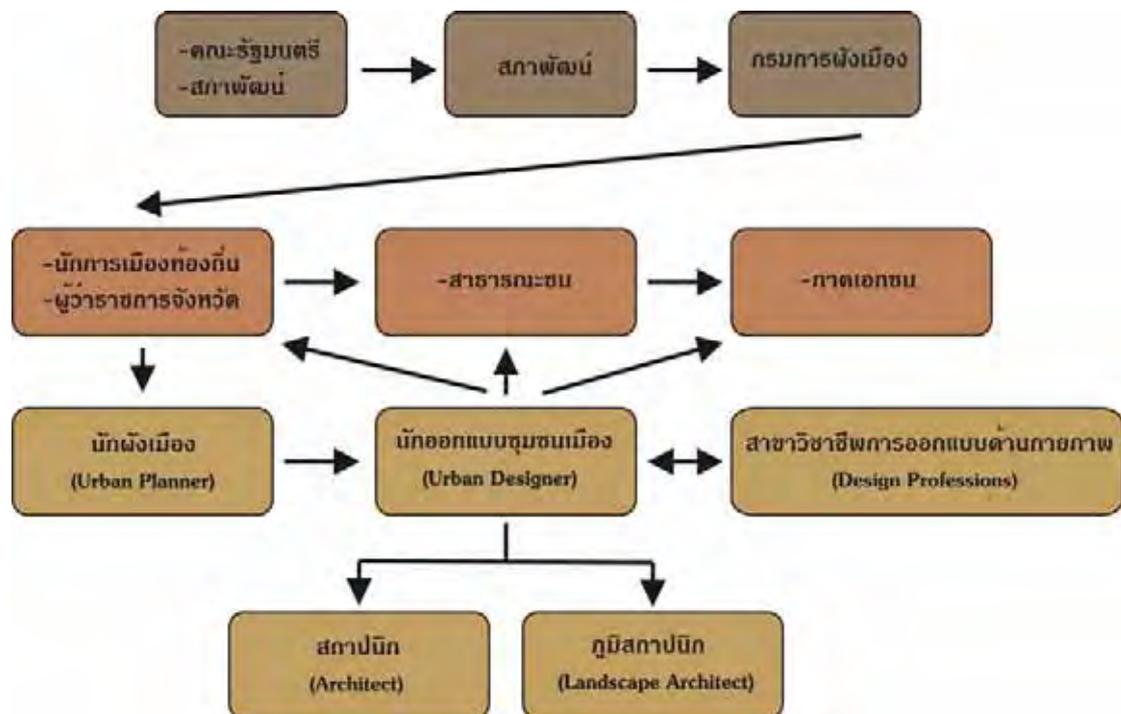
ภาพที่ 19 แสดงขั้นตอนของการจัดทำผังเมืองเฉพาะ ตาม พรบ.การผังเมือง พ.ศ.2518
ที่มา : สมพล ดำรงเสถียร, การออกแบบชุมชนเมือง Urban Design (กรุงเทพฯ : ภาควิชาครุศาสตร์
สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง, 2548), 3_4.

จากมาตรฐานของบุคลากรด้านผังเมือง ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้ระบุ คุณวุฒิไว้ ในการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ บทบาทของนักออกแบบชุมชนเมืองได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจน ในขอบเขตการทำงานจากการกระจายนโยบายด้านผังเมืองสู่ท้องถิ่น นักออกแบบชุมชนเมืองมีส่วนร่วมในการวางผังในระดับต่าง ๆ ตามขนาดขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมืองขนาดใหญ่ เทศบาลขนาดกลาง และเทศบาลขนาดเล็ก ทุกขนาดล้วนมีความเกี่ยวข้องทั้งสิ้น จากข้อมูลนี้ทำให้ทราบได้ว่า ในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ ความต้องการนักออกแบบชุมชนเมืองสู่ท้องถิ่น ส่วนภูมิภาคย่อมมีขึ้นตามลำดับ นักออกแบบชุมชนเมืองจะกระจายสู่ภูมิภาคท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อการควบคุมดูแลพัฒนาการเติบโตของเมืองในอนาคต

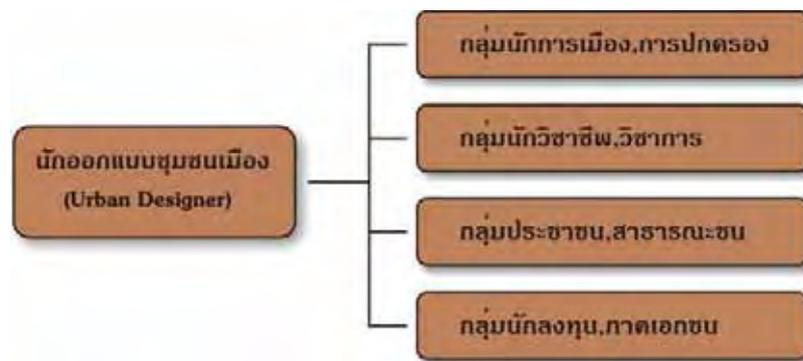
2. ขั้นตอนการทำงานออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Project)

ความสัมพันธ์กับกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ

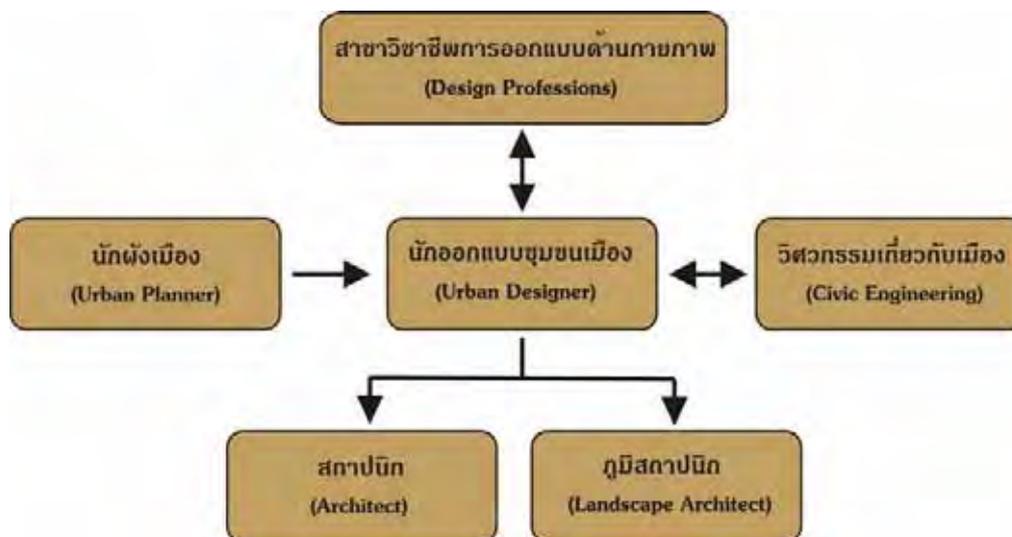
การออกแบบชุมชนเมืองนั้น หากมองในความสัมพันธ์กับ 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาผังเมือง สาขาสถาปัตยกรรม และสาขาภูมิสถาปัตยกรรม ทั้ง 3 สาขาที่ถือเป็นหัวใจหลักของงานออกแบบชุมชนเมือง แต่แท้จริงนั้น โครงการออกแบบชุมชนเมืองมีความสัมพันธ์กับสาขาวิชาอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้ในขั้นตอนกระบวนการทำงานนั้น จะต้องประสานการทำงานร่วมกับบุคคลผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ ตลอดเวลาจนจบโครงการ ซึ่งพอจะสรุปความสัมพันธ์กับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้ดังนี้

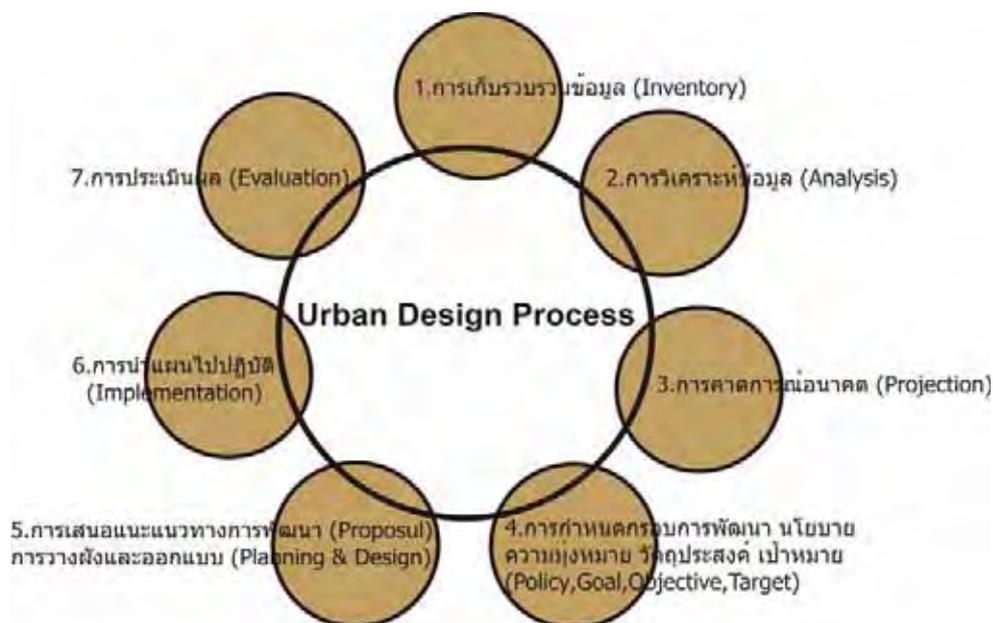
ภาพที่ 20 แสดงการประสานงานตามลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานออกแบบชุมชนเมือง

ภาพที่ 21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างนักออกแบบชุมชนเมืองกับกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 22 แสดงความสัมพันธ์ของนักออกแบบชุมชนเมืองกับกลุ่มวิชาชีพการออกแบบด้านกายภาพ

ภาพที่ 23 แสดงความสัมพันธ์ตามกระบวนการออกแบบชุมชนเมืองและขั้นตอนการทำงาน

มาตรฐานด้านบุคลากร ในการจัดทำรายการการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

ในส่วนนี้ มีความเกี่ยวข้องตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องในส่วนของ**ผู้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม** มีความเกี่ยวข้องโดยอ้อมในบางกรณีในส่วนของ**ผู้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม**

ในมาตรา 51 แห่ง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดให้รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment EIA) ต้องจัดทำและได้รับการรับรองจาก บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ชำนาญการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม จากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักออกแบบชุมชนเมืองอาจได้รับการเป็นผู้ชำนาญการด้านนี้

สำหรับโครงการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 นอกจากผู้ชำนาญการที่ได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องมีการผู้ชำนาญการเฉพาะสาขาร่วมจัดทำรายงานฯ ได้แก่ นักออกแบบชุมชนเมืองหรือสถาปนิกผังเมืองแล้วแต่กรณี

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กำหนดคุณสมบัติผู้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Initial Environmental Examination IEE) จัดทำโดยบุคคลผู้มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ซึ่งมีประสบการณ์หรือผ่านการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง รวมทั้งต้องมีผลงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และต้องแนบประวัติบุคคล ซึ่งแสดงคุณวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ ผลงาน หลักฐาน หรือหนังสือรับรองผ่านการฝึกอบรมแนบทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นครบถ้วน ซึ่งผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง หรือ ในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง หรืออื่น ๆ หากมีความรู้และประสบการณ์ดังกล่าว ข้างต้นก็มีสิทธิที่จะเป็นผู้จัดทำรายงานได้ตามกฎหมาย⁶⁷

ทั้งนี้ อาจรวมถึงการได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์เบื้องต้น หรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนองค์กรเอกชน อีกด้วย

จะเห็นได้ว่า บทบาทการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองนั้น หากมีความรู้ความชำนาญในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก็ย่อมมีโอกาสทำงานในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์และความหลากหลายของการทำงานที่ครอบคลุม โดยมองถึงประโยชน์ที่สาธารณะจะได้รับและคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นในเรื่องดุลยภาพระหว่างธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

กรมโยธาธิการและผังเมือง (ส่วนกลาง)

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด (ส่วนภูมิภาค เฉพาะปริมณฑล)

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักงานผังเมืองกรุงเทพมหานคร

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด

⁶⁷ บัณฑิต จุลาสัย, การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), 50.

สภาสถาปนิก

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย

สมาคมนักผังเมืองไทย

สมาคมภูมิสถาปนิกแห่งประเทศไทย

สถาบันพัฒนาเมือง สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

การเคหะแห่งชาติ

สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.)

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

กรมที่ดิน

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฯลฯ

หลักสูตรการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย

การเริ่มต้นการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ได้เกิดขึ้นเนื่องจากในขณะนั้น มีนักวิชาการและนักผังเมืองไทยได้ไปศึกษาการวางแผนทางกายภาพจากประเทศสหรัฐอเมริกา และเมื่อได้สำเร็จการศึกษาก็ได้นำอิทธิพลการเรียนการสอนประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ผู้ที่ได้ศึกษาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ในขณะนั้น ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เจตกำจร พรหมโยธี (ผู้ก่อตั้งสมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย) ตามด้วยแรงบัลดาลใจของการเปิดหลักสูตรในระดับปริญญาโท หลักสูตรการออกแบบชุมชนเมือง เป็นหลักสูตรระดับปริญญาโทสาขาวิชาแรกของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยศาสตราจารย์พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์ อดีตคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในขณะนั้น และบุคลากรผู้ที่ได้ไปศึกษาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองโดยตรงจากต่างประเทศในขณะนั้น ได้แก่ ศ.กำธร กุลชร จาก Kent State University และ รศ. สิทธิพร ภิรมย์รัตน์ จาก University of Pennsylvania ประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษาระดับมหาบัณฑิตในสาขาการวางแผนทางกายภาพในประเทศไทย จึงเริ่มต้นที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปี พ.ศ.2517 เมื่อได้โครงสร้างของหลักสูตร สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงได้เปิดหลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) ในระดับปริญญาโท เป็นแห่งแรกของประเทศไทย จากนั้นนับเป็นเวลา 12 ปี มีการวางผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวางผังเมืองสมัยใหม่ครั้งแรกตามแนวคิด Comprehensive Plan ในประเทศไทย และการสถาปนา "สำนักผังเมือง" หรือ (กรมโยธาธิการและผังเมืองในปัจจุบัน) หน่วยงานระดับกรมเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบทางด้านผังเมือง ก่อนที่จะมี พ.ร.บ. สถาปนิก พ.ศ.2543 เพื่อควบคุมวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง ถึง 23 ปี⁶⁸ ทั้งนี้ในปัจจุบัน ได้มีการเปิดหลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ในหลายมหาวิทยาลัย ทั้งของรัฐและเอกชน ปัจจุบันหลักสูตรที่เน้นการเรียนการสอนด้านการออกแบบชุมชนเมือง โดยเฉพาะ ซึ่งมีทั้งระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท ได้แก่

1. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร⁶⁹

ในปี พ.ศ. 2517 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เริ่มเปิดสอนหลักสูตร การออกแบบชุมชนเมือง ระดับปริญญาโท เป็นแห่งแรกของประเทศไทยชื่อว่า หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง (Master of Architecture program in Urban Design) โดยใช้ระยะเวลาหลักสูตรการศึกษา 2 ปี และต่อมา ในปี พ.ศ.2547

⁶⁸ สิทธิพร ภิรมย์ริน, ระบบการขนส่งประชากรเมือง. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

⁶⁹ มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง (หลักสูตรปรับปรุง) ปี พ.ศ.2547 [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552, เข้าถึงได้จาก <http://www.arch.su.ac.th>

ได้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาเดิม ซึ่งใช้เวลาการศึกษา 2 ปี เป็นหลักสูตรใหม่โดยใช้ระยะเวลาการศึกษา 1.5 ปี ในปัจจุบัน

ชื่อหลักสูตรและปริญญา

1. หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง
(Master of Architecture Program in Urban Design)
2. สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การออกแบบชุมชนเมือง)
Master of Architecture (Urban Design)
3. สถ.ม. (การออกแบบชุมชนเมือง)
M.Arch. (Urban Design)

โครงสร้างหลักสูตร

ลักษณะโครงสร้างหลักสูตรได้แบ่งออกเป็น 2 แผนการศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาต้องสำเร็จการศึกษาแผนใดแผนหนึ่งจากสองแผนการศึกษา ดังนี้

แผน ก แบบ ก (1) ที่เน้นการวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะ มีค่าเทียบเท่า 38 หน่วยกิต

แผน ก แบบ ก (2) การศึกษารายวิชาและวิทยานิพนธ์รวมไม่น้อยกว่า 38 หน่วยกิต

แผน ข การศึกษารายวิชาและสอบประมวลความรู้รวมไม่น้อยกว่า 38 หน่วยกิต

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจและทักษะด้านการออกแบบชุมชนเมือง
2. เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่มีจริยธรรมในการประกอบอาชีพสาขาการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนเมืองในอนาคต
3. เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพทางวิชาการและวิชาชีพสาขาการออกแบบชุมชนเมือง

เป้าหมายของหลักสูตรนั้น เน้นการประกอบวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง โดยผลิตนักออกแบบชุมชนเมืองที่มีทักษะ ทางด้านวิชาชีพในระดับสูง ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าแต่ละแผนการศึกษา ได้เน้นการเป็นนักวิชาการและนักปฏิบัติวิชาชีพ รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้การวิจัยด้านการออกแบบชุมชนเมือง ตามความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁷⁰

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง เป็นหลักสูตรของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่ได้รับความนิยมจากสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ 597 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2542 และได้เริ่มทำการสอนในภาคการศึกษาต้นปีการศึกษา 2543 โดยใช้ระยะเวลา 2 ปีการศึกษา

ในระยะเวลาต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนการสอน โดยการรวมกลุ่มรายวิชาบางรายวิชาและได้รับความนิยมจากสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการประชุมครั้งที่ 634 เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2545 และได้ทำการสอนโดยหลักสูตรที่ได้ปรับปรุงนี้มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ได้มีหลักสูตร การวางผังเมืองบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง โดยใช้ระยะเวลาการศึกษา 5 ปีการศึกษา ซึ่งได้เริ่มทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 และจะมีผู้สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2551 จึงเป็นเหตุผลความจำเป็นในการปรับปรุงหลักสูตรและในการเปลี่ยนชื่อปริญญาเป็นการวางผังเมืองมหาบัณฑิต เพื่อให้เป็นหลักสูตรระดับปริญญาโทที่ต่อเนื่องกับหลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิตซึ่งเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี รวมทั้งการแก้ไขโครงสร้างหลักสูตรที่เน้นการวิจัยโดยการทำวิทยานิพนธ์ตามแผน ก แบบ ก1 และเป็นหลักสูตรตามแผน ก แบบ ก2 ที่สอดคล้องกับการควบคุมวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ.2543 ปัจจุบัน

ชื่อหลักสูตรและปริญญา

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีหลักสูตรทางการออกแบบชุมชนเมือง 2 หลักสูตร ได้แก่

1. ระดับปริญญาโท

1.1 หลักสูตรการวางผังเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

(Master of Urban Planning Program in Urban Design)

1.2 การวางผังเมืองมหาบัณฑิต (การออกแบบชุมชนเมือง)

Master of Urban Planning (Urban Design)

⁷⁰ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552. เข้าถึงได้จาก <http://www.cuurp.org>

1.3 ผ.ม. (การออกแบบชุมชนเมือง)

M.U.P. (Urban Design)

2. ระดับปริญญาตรี

2.1 หลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง

(Bachelor of Urban planning Program in Urban Architecture)

2.2 การวางผังเมืองบัณฑิต (สถาปัตยกรรมผังเมือง)

Bachelor of Urban Planning (Urban Architecture)

2.3 ผ.บ. (สถาปัตยกรรมผังเมือง)

B.U.P (Urban Architecture)

โครงสร้างหลักสูตร

1. ระดับปริญญาโท

แผน ก แบบ ก (1) ที่เน้นการวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะ มีค่าเทียบเท่า 36 หน่วยกิต

แผน ก แบบ ก (2) การศึกษารายวิชาและวิทยานิพนธ์รวมไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต

หมายเหตุ : นิสิตสามารถเลือกเรียน แผน ก แบบ ก (1) หรือ แผน ก แบบ ก (2)

โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารหลักสูตรการวางผังเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

2. ระดับปริญญาตรี

ผู้ศึกษาใช้เวลาการศึกษา 5 ปีการศึกษา จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 162 หน่วยกิต

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในด้านการออกแบบชุมชนเมือง และมีทักษะในการศึกษาวิเคราะห์และการออกแบบชุมชนเมือง และมีคุณสมบัติตรงตามการควบคุมการประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543

2. เพื่อผลิตองค์ความรู้เฉพาะสำหรับประเทศไทยและองค์ความรู้สากลจากการศึกษาวิจัยในสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและการปฏิบัติวิชาชีพ

3. เพื่อร่วมมือบทบาทในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้แก่สังคม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเมือง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นคณะเดียวที่มีการเรียนการสอนทั้งวิชาการออกแบบชุมชนเมืองในระดับปริญญาโทและสถาปัตยกรรมผังเมืองในระดับปริญญาตรี (Urban Architecture) โดยในระดับปริญญาโท โดยได้เปลี่ยนจากหลักสูตรเดิมคือ Master of Architecture (Urban Design) ซึ่งใช้ในการเรียนการสอนในระยะแรก มาเป็น Master of Urban Design โดยตรง โดยมีโครงสร้างของหลักสูตรที่เน้นให้มีจำนวนหน่วยกิตที่น้อยที่สุดแต่ให้ได้ผลมากที่สุด สำหรับการศึกษาคือต่อเนื่องจากหลักสูตรระดับปริญญาตรีหากศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในสาขาเดียวกัน จะใช้เวลาการศึกษาเพียง 1 ปี เป็นการศึกษาระบบ 5+1 ซึ่งสามารถจบการศึกษาภายในระยะเวลา 6 ปี

จากภาวะความต้องการบัณฑิต หน่วยงานราชการทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาเมืองจำเป็นต้องมีนักออกแบบชุมชนเมือง เพื่อการศึกษาสำรวจ วิเคราะห์ และวางผังชุมชนเมือง ตามมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพภายใต้การควบคุมโดยพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ.2543

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม⁷¹

ในปี พ.ศ.2539 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรี สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน (Bachelor of Architecture program in City and Urban Design) เป็นหลักสูตรการศึกษา ระดับปริญญาตรี ใช้เวลาการศึกษา 5 ปีการศึกษา

ชื่อหลักสูตรและปริญญา

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน (Bachelor of Architecture program in City and Urban Design)

สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต (สถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน)

Bachelor of Architecture (City and Urban Design)

B.Arch. (City and Urban Design)

---

⁷¹ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมือง และนฤมิตศิลป์ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552, เข้าถึงได้จาก <http://www4.msu.ac.th/architect/archhome.html>

โครงสร้างหลักสูตร

ผู้ศึกษาใช้เวลาการศึกษา 5 ปีการศึกษา จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 180 หน่วยกิต

มหาวิทยาลัยมหาสารคามนั้น เน้นจุดเด่นที่เป็นสถานศึกษาท้องถิ่น โดยเฉพาะเป็นแห่งแรกของประเทศที่เปิดการเรียนการสอนทางด้าน การออกแบบชุมชนเมือง ในระดับปริญญาตรี เพื่อตอบสนองนโยบายและการปฏิบัติในเรื่องการกระจายอำนาจบริหารจัดการเมืองไปสู่ท้องถิ่นที่ได้ดำเนินการมาอย่างแท้จริง ทางมหาวิทยาลัยจึงเห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องผลิตบุคลากรด้านการออกแบบวางผังอย่างน้อยที่สุด เพื่อให้มีนักวางผังและจัดโครงสร้างพื้นฐานสำหรับชุมชน

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต⁷²

ปรัชญาของหลักสูตร เนื่องจากสภาพของเมืองและชนบทเป็นลักษณะในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การอยู่อย่างชนบทหมายถึงการทำมาหาเลี้ยงชีพแบบเกษตรกรรม เป็นชุมชนที่ไม่หนาแน่น ส่วนการอยู่อย่างชาวเมืองนั้นตรงข้ามกับชนบท มีอาชีพทางพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม รับจ้างต่าง ๆ มีลักษณะการอยู่อาศัยอย่างแออัด เบียดเสียด มีสาธารณูปโภค การบริการและสถาบันต่าง ๆ โดยหน้าที่และลักษณะชุมชนที่ตื้นที่นั้นทั้งชุมชนเมืองและชนบทจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันรวมถึงมีความสมดุล แต่ในปัจจุบันชุมชนเมืองและชนบทไม่ได้เป็นดังที่กล่าวไว้ ชนบทกำลังถูกเมืองบุกรุกมากขึ้นทุกที จึงทำให้ทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณีของชนบทถูกทำลายลงไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมทั้งของเมืองและชนบทตามมาอย่างมากมาย

ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้สนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นซึ่งรวมไปถึงการให้อำนาจท้องถิ่นได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถวางแผนการพัฒนาทางกายภาพเพื่อยกคุณภาพชีวิตของประชากรให้ดีขึ้นการควบคุมให้ชุมชนเติบโตอย่างมีระเบียบรวมถึงการกระจายทรัพยากรธรรมชาติในเมืองและชนบท ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาโดยใช้ผังเมืองและผังชนบทเป็นกลยุทธ์ในการควบคุม หากชุมชนเมืองและชนบทมีการพัฒนาควบคู่กันไปแล้วจะช่วยให้ชุมชนเติบโตอย่างมีระเบียบ มีการบริหาร การจัดการพื้นที่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถบรรเทาปัญหาที่สำคัญ เช่นพื้นที่ชนบทถูกบุกรุกจากชุมชนเมือง การอพยพของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง และการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ

⁷² มหาวิทยาลัยรังสิต, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552, เข้าถึงได้จาก http://www.rsu.ac.th/grad/programs/m-arch_01.html# Objective

เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันได้มีการดำเนินการอยู่บ้างแล้วบางส่วน เช่น ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังคงขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการวางแผนพัฒนาทางด้านกายภาพที่จะไปสนับสนุนการดำเนินงานของท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งแรกที่ได้เปิดสอน หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท ในระดับปริญญาโท (Master of Architecture program in Urban Design) ในปี พ.ศ. 2542 ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมา จึงได้เปิดหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบทขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านวางแผนพัฒนาทางกายภาพ อันจะเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้แก่ชุมชนเมืองและชนบท เพื่อให้ชุมชนเมืองและชนบทมีความสมดุลและสัมพันธ์ต่อกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8

ชื่อหลักสูตรและปริญญา

1. หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท (Master of Architecture Program in Urban Design)

2. สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การออกแบบชุมชนเมืองและชนบท)

Master of Architecture (Urban Design)

3. สถ.ม. (การออกแบบชุมชนเมืองและชนบท)

M.Arch. (Urban Design)

โครงสร้างหลักสูตร

ลักษณะโครงสร้างหลักสูตรได้แบ่งออกเป็น 2 แผนการศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาต้องสำเร็จการศึกษาแผนใดแผนหนึ่งจากสองแผนการศึกษา ดังนี้

แผน ก การศึกษารายวิชาและวิทยานิพนธ์รวมไม่น้อยกว่า 54 หน่วยกิต

แผน ข การศึกษารายวิชาและสอบประมวลความรู้ ไม่น้อยกว่า 54 หน่วยกิต

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงความต้องการของประเทศชาติในงานด้านการออกแบบและวางผังทางกายภาพของชุมชนเมืองและชนบท ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. เพื่อผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโทที่มีคุณภาพ มีความรู้และความสามารถในสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท
3. เพื่อผลิตเอกสาร ผลงานวิจัย ตำรา และเผยแพร่ให้บริการทางวิชาการ สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท อันจะทำให้เกิดการพัฒนาทางวิชาการและหลักสูตร การอบรมระยะสั้น
4. เพื่อให้เกิดหลักสูตรต่อเนื่องจากปริญญาตรีทางสถาปัตยกรรมไปสู่หลักสูตรมหาบัณฑิต เป็นการบริการสังคมในด้านวิชาการ ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

พัฒนาการของการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย

พ.ศ. 2517 มหาวิทยาลัยศิลปากร เปิดสอนสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) ระดับปริญญาโทเป็น แห่งแรกของประเทศไทย

พ.ศ. 2539 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรี สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน (Bachelor of Architecture program in City and Urban Design)

พ.ศ. 2541 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งแรกที่ได้เปิดสอน หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท ในระดับปริญญาโท (Master of Architecture program in Urban Design)

พ.ศ. 2543 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) ระดับปริญญาโท

พ.ศ. 2547 มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาเดิม ซึ่งใช้เวลาการศึกษา 2 ปี เป็นหลักสูตรใหม่โดยใช้ระยะเวลาการศึกษา 1.5 ปี

พ.ศ. 2547 ในปีเดียวกัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดสอนหลักสูตร ระดับปริญญาตรี หลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง โดยใช้ระยะเวลาการศึกษา 5 ปีการศึกษา

พ.ศ. 2551 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ปรับปรุงหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง (เดิม) โดยการเปลี่ยนชื่อปริญญาเป็นการวางผังเมืองมหาบัณฑิต เพื่อให้เป็นหลักสูตรระดับปริญญาโทที่ต่อเนื่องกับหลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิตซึ่งเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีโดยใช้ระยะเวลา 5+1 ปี หรือผู้ที่มาศึกษาต่อจากสาขาอื่นเป็น 2 ปีการศึกษา

พ.ศ. 2552 คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตศาลายา จังหวัดนครปฐม เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรีสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมและการออกแบบชุมชนเมือง⁷³

สรุปความคิดเห็น

จะเห็นได้ว่า แต่ละสถาบันการศึกษา ได้มุ่งเน้นการผลิตนักออกแบบชุมชนเมืองตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถจำแนกเป็นการวางแผน (Planning) และการออกแบบ (Design) โดยมากการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองในระดับปริญญาตรีนั้น จะมุ่งหมายเพื่อการผลิตนักวิชาชีพ (ปฏิบัติการ) เพื่อวางแผนและโครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่มีความลึกซึ้ง ในขณะที่ระดับปริญญาโทจะมุ่งเน้นในด้านความเชี่ยวชาญหรือชำนาญการที่มีความลึกซึ้งกว่า และเป็นหัวหน้าผู้ประสานงานกับสาขาวิชาชีพต่าง ๆ และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้โครงการออกแบบชุมชนเมืองบรรลุตามวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ในอนาคตคาดว่า จากนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 จะทำให้การเปิดการเรียนการสอน สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง จะเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะความต้องการบุคลากรในการจัดทำผังเมืองเฉพาะโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผังเมืองชุมชน (เทศบาล) ผังชุมชน (อบต.) และโครงการออกแบบชุมชนเมือง รวมถึงความต้องการผู้ให้คำปรึกษาการพัฒนาเมืองและงานด้านผังเมือง จึงจำเป็นต้องผลิตบุคลากรท้องถิ่น ที่มีความสามารถในการวางแผนและการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อตอบสนองนโยบายเหล่านี้ นอกจากนี้แนวโน้มในอนาคตคาดว่า มหาวิทยาลัยสวนกุหลาบจะมีบทบาทในการผลิตบัณฑิตและเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้าน การออกแบบชุมชนเมืองในอนาคตอันใกล้นี้ ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่
2. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา จังหวัดนครปฐม
4. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
5. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร

⁷³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, หลักสูตรที่เปิดสอน [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552, เข้าถึงได้จาก http://reg.rmutr.ac.th/registrar/program_info.asp

บทที่ 3

โครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

จากความเป็นมาในบทที่ผ่านมา เราได้ทราบถึงพัฒนาการของสาขาวิชา “การออกแบบชุมชนเมือง” ซึ่งได้เกิดขึ้นจนพัฒนามาถึงการกำหนดเป็นวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง และพัฒนาการศึกษาการเรียนการสอนด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยเป็นระยะเวลามากกว่า 30 ปี ถึงปัจจุบัน มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองมากมายเกิดขึ้นทั่วโลก บางโครงการประสบผลสำเร็จและบางโครงการก็ล้มเหลว ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากกระบวนการทำงานและลักษณะแนวความคิดที่แตกต่างกัน มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองต้นแบบที่สามารถนำไปปรับใช้ ได้ทำให้โครงการออกแบบชุมชนเมืองประสบความสำเร็จอย่างสูงและบางโครงการจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการให้เข้ากับพื้นที่และบริบทของตนเอง จากภาวการณ์ปัจจุบันในระยะเวลาที่ผ่านมาของการพัฒนาเมืองในประเทศไทย ทำให้เกิดโครงการที่มีลักษณะของงานออกแบบชุมชนเมืองเกิดขึ้นประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมอย่างเด่นชัด ในลักษณะของผลผลิตงานออกแบบชุมชนเมืองหลากหลายรูปแบบ

ในปัจจุบัน มีรายงานการศึกษาโครงการออกแบบชุมชนเมืองมากมายในพื้นที่หลายส่วนของประเทศไทย แต่โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นแผนงานที่ยังไม่ได้นำไปปฏิบัติจริง หรือปฏิบัติจริงแล้วในบางโครงการ หรืออยู่ระหว่างการค้าเนินการและการก่อสร้างอยู่ แต่ผลงานที่เกิดขึ้นก็ถือได้ว่า เข้าข่ายลักษณะงานออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสาธารณะโดยส่วนใหญ ในบทนี้จะเป็นการศึกษาสำรวจโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมหรือกำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่ เป็นผลผลิตเด่นชัดใช้ระยะเวลาอันยาวนานในการก่อสร้างและเข้าข่ายลักษณะงานออกแบบชุมชนเมือง ตามการแบ่งขอบเขตลักษณะการทำงานออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ

ดังนั้น เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษา ผู้วิจัยได้ยึดแนวทางโครงการออกแบบชุมชนเมือง 4 ชนิด และรายละเอียดปลีกย่อยในแต่ละชนิด รวมถึงลักษณะสำคัญของผลผลิตที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์แต่ละสาขาวิชาชีพ ได้แก่ สาขาผังเมือง สถาปัตยกรรมและสาขาภูมิสถาปัตยกรรม โดยพิจารณาโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ตามหลักการแนวคิด

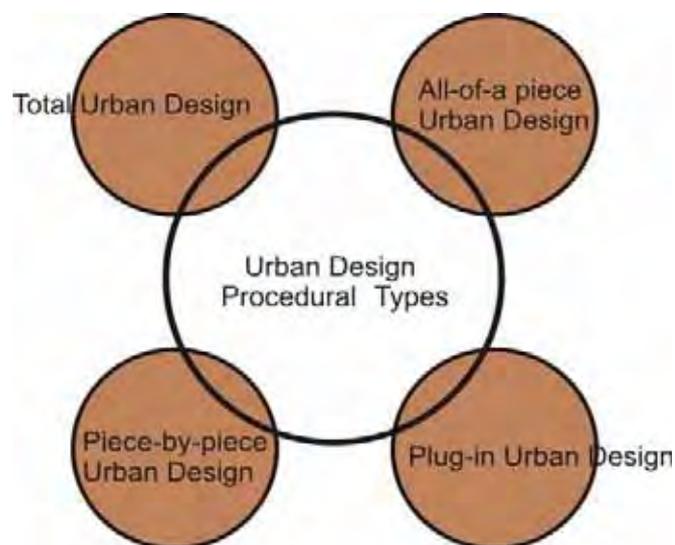
การออกแบบชุมชนเมือง โดย ศาสตราจารย์ Jon Lang คือ การแบ่งประเภทงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะการดำเนินงานและประเภทของผลผลิตงานออกแบบชุมชนเมือง เราสามารถอธิบายความหมายในแต่ละรูปแบบของโครงการออกแบบชุมชนเมืองทั้ง 4 ชนิดและสรุปเป็นตาราง โดยการจัดหมวดหมู่โครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ได้ดังนี้

ลักษณะเฉพาะของงานออกแบบชุมชนเมือง (Typology of Urban Design Projects)

ลักษณะงานออกแบบชุมชนเมือง 4 ประเภท

ผู้วิจัยได้ระบุไว้ก่อนหน้าว่ามีกระบวนการเชิงขั้นตอนของการออกแบบชุมชนเมืองที่สำคัญ 4 ประเภท โดยการแบ่งตามประเภทของการดำเนินงาน (Procedural Types) ได้แก่

1. การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design)
2. การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece urban design)
3. การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece urban design)
4. การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in urban design)

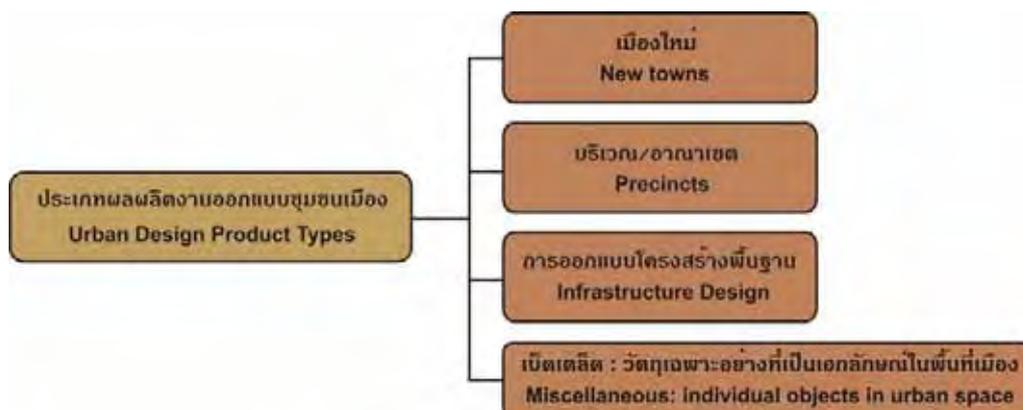
ภาพที่ 24 แสดงลักษณะโครงการออกแบบชุมชนเมือง 4 ประเภท

ประเภทของผลผลิตโครงการออกแบบชุมชนเมือง (Types of Urban Design Project)

ชนิดผลผลิตด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้นสามารถจัดจำแนกในหลาย ๆ วิธีแต่ก็เป็นไปได้ยากที่จะออกแบบระบบการจัดจำแนกอย่างละเอียดซึ่งละเอียดถี่ถ้วนและประเภทต่าง ๆ นั้นไม่ให้เหลื่อมล้ำ การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและสัญลักษณ์ในที่นี้จะเป็นแบบพื้น ๆ ที่ประเภทของผลผลิตของการออกแบบชุมชนเมืองนั้นสามารถเป็น ได้แก่

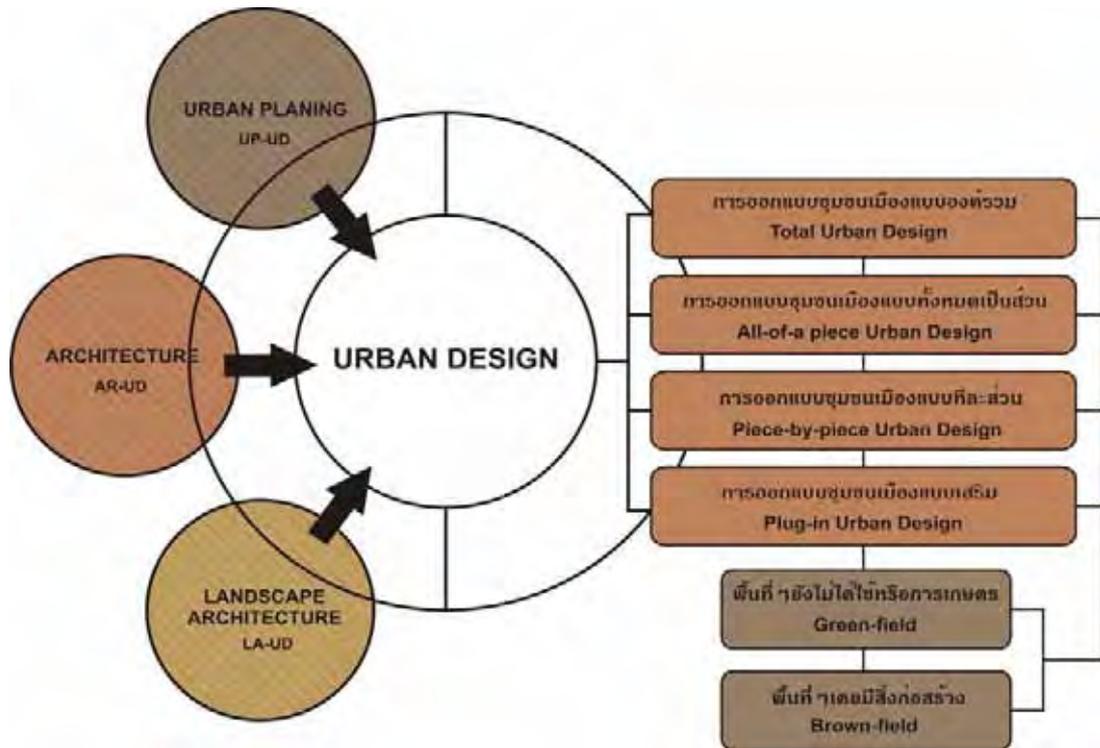
1. เมืองใหม่ (New towns)
2. ขอบเขตของชุมชนเมืองซึ่งมีชนิดที่มากมายทั้งใหม่และพื้นที่ใหม่ (Urban precincts)
3. องค์ประกอบของโครงสร้างพื้นฐาน (Elements of Infrastructure)
4. เบ็ดเตล็ด : วัตถุประสงค์เฉพาะอย่างที่เห็นได้ภายในเมืองซึ่งเพิ่มความรุ่งโรจน์ให้กับ

ชุมชนเมือง (Miscellaneous: individual objects in urban space)

ภาพที่ 25 แสดงประเภทของผลผลิตโครงการออกแบบชุมชนเมือง

ฉะนั้น จุบรวมความสนใจจึงอยู่ที่ 3 ประเภทแรกแต่แต่ละประเภทนั้นมีประเภทย่อย ๆ อีกมากมาย ทั้งหมดนั้นนี้กรวมการวางแผน ภูมิสถาปัตยกรรม และงานด้านสถาปัตยกรรมในแบบเฉพาะซึ่งรวมกันเป็น “การออกแบบชุมชนเมือง”

ภาพที่ 26 แสดงแบบอย่างของงานออกแบบชุมชนเมือง (Typology of Urban Design Projects)

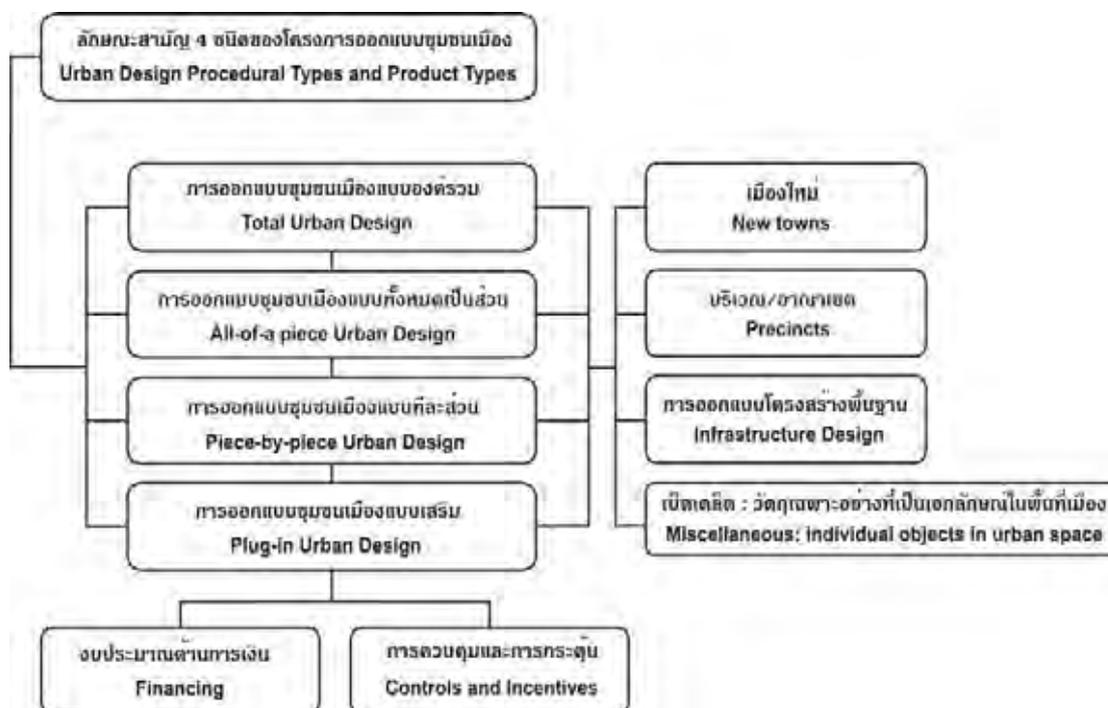
ประเภทของลักษณะที่ตั้งโครงการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Site)

ขอบเขตด้านพื้นที่ (Spatial scale) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวข้องกับพื้นที่ทุกขนาด ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ว่างระหว่างอาคาร อย่างไรก็ตาม โครงการออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวข้องกับลักษณะที่ตั้งโครงการ 2 ประเภท คือ

1. โครงการตั้งอยู่บนพื้นที่ที่ดินที่ยังไม่ได้ใช้หรือเพื่อการเกษตร (Green-field)
2. โครงการถูกสร้างบนพื้นที่ที่ที่เคยมีสิ่งก่อสร้างแต่ได้รื้อถอนออกไป (Brown-field)

ภาพที่)

ประเภทของลักษณะการทำงานออกแบบชุมชนเมืองและประเภทของผลผลิต

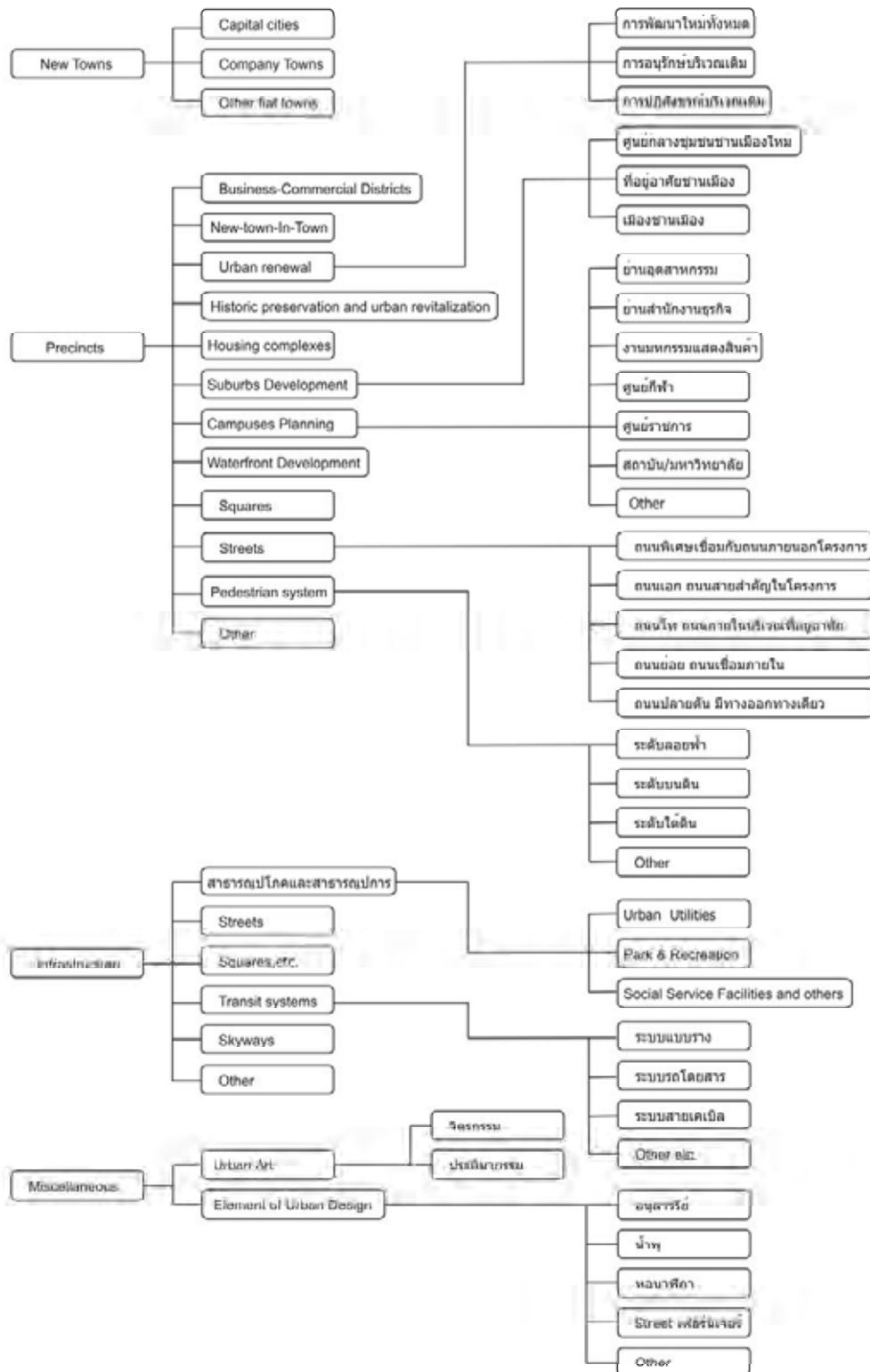
ภาพที่ 27 แสดงวิธีดำเนินการและผลงาน (Urban Design: Procedures and Products)

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึง รายละเอียดปลีกย่อยในแต่ละประเภทของผลผลิต ซึ่งมาจากการจัดแยกประเภทหมวดหมู่เพิ่มเติมและค้นหาลักษณะโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยโดยการจัดหมวดหมู่ใหม่ ตามประเภทลักษณะการทำงาน และลักษณะผลผลิตที่เกิดขึ้น โดยการอ้างอิง รายละเอียดเพิ่มเติมจาก รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภิรมย์วิน ในส่วนรายละเอียดลักษณะโครงการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งได้แสดงรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ลักษณะของโครงการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Project Types)

1. เมืองใหม่ (New Towns)
2. การพัฒนาบริเวณชานเมือง (Suburban Development)
  - 2.1 ศูนย์กลางชุมชนชานเมืองใหม่
  - 2.2 ที่อยู่อาศัยชานเมือง
  - 2.3 เมืองชานเมือง (Edge cities)

3. ย่านพิเศษ (Campuses) มหาวิทยาลัย/สถาบันราชการ
  - 3.1 ย่านอุตสาหกรรม
  - 3.2 ย่านสำนักงานธุรกิจ
  - 3.3 งานมหกรรมแสดงสินค้า
  - 3.4 ศูนย์กีฬา (Sport complexes)
4. การฟื้นฟูบูรณะบริเวณเมืองเก่า (Urban Renewal)
  - 4.1 การพัฒนาใหม่ทั้งหมด (Redevelopment)
  - 4.2 การปฏิสังขรณ์บริเวณเดิม (Rehabilitation)
  - 4.3 การอนุรักษ์บริเวณเดิม (Preservation)
    - 4.3.1 ศูนย์ธุรกิจใจกลางเมือง (CBD)
    - 4.3.2 ย่านพักอาศัยในเมือง (Residential neighborhood)
    - 4.3.3 ย่านผสม (Mix-uses)
    - 4.3.4 ศูนย์ตามแนวยาว (Urban corridor)
    - 4.3.5 ศูนย์การคมนาคมขนส่ง (Transportation center)

ภาพที่ 28 แสดงลักษณะประเภทของผลผลิตโครงการออกแบบชุมชนเมืองโดยแยกย่อยรายละเอียดต่าง ๆ

การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design)

การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design) เกิดขึ้นเมื่อโครงการทั้งหมดอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของบุคคลและภายใต้วิธีการของนักออกแบบส่วนบุคคลหรือกลุ่มที่ดำเนินงานในลักษณะส่วนบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกัน เริ่มมาจากประเด็นนโยบายที่กว้างที่สุดไปสู่รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและไปยังลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรมและสุดท้ายไปสู่รายละเอียดส่วนประกอบต่าง ๆ ทางถนน การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม ยังรวมไปถึงผลผลิตรูปแบบต่าง ๆ เช่น เมืองแห่งใหม่ การกำหนดบริเวณผังเมืองต่าง ๆ แถบชานเมืองใหม่ การพัฒนาที่อยู่อาศัย สถานศึกษาและการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งบางโครงการอาจรวมหลาย ๆ ประเภทเข้าด้วยกันก็ได้

จุดแข็งของการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม ก็คือลักษณะที่มีการรวมเข้าด้วยกันและเป็นรูปแบบที่มีความเด่นชัด ซึ่งนักวิจารณ์กล่าวว่า “ลักษณะของการรวมเข้าด้วยกันถือว่าเป็นจุดอ่อนของการออกแบบประเภทนี้ ทศนคติต่อการกำหนดการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม นั้นจะเปลี่ยนแปลงจากผู้สังเกตคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งและพวกเขาก็จะเปลี่ยนแปลงมันอย่างเต็มที่ตามทัศนคติที่มี¹”

โดยสามารถ แบ่งแยกลักษณะประเภทของผลผลิต ได้ดังนี้

1. เมืองใหม่ (New Towns) การพัฒนาที่เริ่มต้นจากการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design) อาจกลายเป็นการออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece urban design) ทั้งหมดมีวิวัฒนาการมานานแล้ว ตัวอย่างเช่น จันดีการ์ (Chandigarh) ในอินเดีย ซึ่งดูเหมือนเลอ คอร์ บู ซิเอ (Le Corbusier) จะดำเนินการต่าง ๆ มากมาย แต่จริงๆ แล้วเป็นการทำงานของผู้คนหลาย ๆ คนและมีมากขึ้นในขณะที่เวลาผ่านไป เริ่มต้นจากการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total urban design) ในการร่างภาพโครงการอย่างกว้าง ๆ แต่ได้มีการแบ่งบริเวณออกเป็นสองส่วนจนมีวิวัฒนาการเป็นการวางแผนสร้างเมืองด้วยจำนวนแผนการออกแบบชุมชนเมืองที่เกิดขึ้น

การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม ยังรวมถึงเมืองสำคัญประจำชาติ หลายเมืองที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อจัดสรรประชากรภายในเมืองขึ้นใหม่อีกด้วย

---

¹ Jon Lang, Urban Design a Typology of procedures and products (Oxford England : Burling Ton, MA Elsever/ Architectural Press, 2005), 149-150.

1.1 เมืองบริษัท (Company Towns) เป็นโครงการที่จัดขึ้นสำหรับแรงงานในองค์กรอุตสาหกรรมเชิงเดี่ยว หลายที่ถูกสร้างขึ้นที่ยุโรปตะวันตกและอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 19 ยกตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมของเมืองบริษัทโคก (Coke town) มีการพัฒนาที่เป็นลักษณะเฉพาะและเป็นส่วนบุคคล มีชีวิตอยู่ภายในเมืองภายใต้ข้อบังคับของบริษัท

เมืองลักษณะนี้จะมีคุณสมบัติเป็นบริษัทโดยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนและที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยมักมีลักษณะที่เหมือนกัน พนักงานทั่วไปจะอยู่รวมในแหล่งพักขนาดใหญ่ ส่วนที่พักของผู้จัดการนั้นมักมีลักษณะที่แตกต่างออกมา โดยจะโดดเด่นอย่างเห็นได้ชัด

มีเมืองบริษัทลักษณะอื่นที่ตั้งอยู่ในแหล่งผลิต หลาย ๆ ที่ตั้งอยู่ในแหล่งเหมืองแร่หรืออื่น ๆ ส่วนมากอุตสาหกรรมการผลิตแบบเมืองบริษัทมักตั้งอยู่แถบชานเมือง และมีการปรับปรุงระบบการขนส่ง สถาปนิกผู้เชี่ยวชาญมักเป็นผู้ออกแบบเมืองบริษัท

2. อาณาเขตพื้นที่: ลักษณะพื้นที่แบบ green-field และ Brown-field (Precincts: Green-field and Cleared Brown-field Sites) แผนการออกแบบชุมชนเมืองส่วนมากเกี่ยวข้องกับอาณาเขตของเมือง ถูกออกแบบด้วยผู้รับผิดชอบเพียงกลุ่มเดียว โดยรวมเอาเมืองหลวง เขตวัฒนธรรม ศูนย์กลางทางการค้า สถานศึกษาประเภทต่าง ๆ การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่มีจำนวนมากมายเข้าด้วยกัน โครงการออกแบบชุมชนเมือง เกี่ยวข้องกับพื้นที่โครงการ 2 ประเภท ได้แก่

1. โครงการตั้งอยู่บนพื้นที่ Green-field (พื้นดินที่ยังไม่ได้ใช้หรือเพื่อการเกษตร)
2. โครงการถูกสร้างบนพื้นที่ Brown-field (พื้นที่ที่เคยมีสิ่งก่อสร้างแต่ได้รื้อถอนออกไป)

3. อาณาเขตพื้นที่: การฟื้นฟูสภาพชุมชนเมือง (Precincts: Urban Renewal) โครงการพัฒนาฟื้นฟูชุมชนเมือง ซึ่งโครงการนี้เกี่ยวข้องกับแผนการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างที่เลิกใช้แล้วหรือส่วนของเมืองที่มีลักษณะเสื่อมโทรม อาจดำเนินการทั้งหมดทุกส่วนหรือในบางส่วน จากนั้นก็สร้างขึ้นมาใหม่ การพัฒนาขึ้นมาใหม่อาจเป็นเงินลงทุนจากรัฐบาลหรือจากเอกชนหรือทั้งสองประเภทรวมกันก็ได้ บ่อยครั้งที่รัฐบาลใช้อำนาจที่มีเพื่อให้ได้มาซึ่งที่ดินจากนั้นรวบรวมพื้นที่ขนาดเล็กไปเป็นที่ดินแปลงเดี่ยวและทำการพัฒนาขึ้นมาใหม่ บริษัทเอกชนปราศจากซึ่งอำนาจในลักษณะนั้น แต่ก็สามารถประสบความสำเร็จได้โดยการพยายามรวบรวมพื้นที่ส่วนบุคคลจนกลายเป็นที่ดินแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับรูปแบบของเจ้าของที่ดิน และเขตการพัฒนาบนพื้นที่ Brown-field และการบูรณาการสิ่งก่อสร้างที่ยังคงดำรงอยู่ให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบใหม่ ทั้งหมดล้วนเป็นการพัฒนาฟื้นฟูชุมชนเมือง

4. **อาณาเขตพื้นที่: การรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่ (Precincts: Historic Preservation and Urban Revitalization)** มีสิ่งก่อสร้างหลายแบบที่ถูกแปรสภาพเพื่อการใช้งานของผู้อื่นเมื่อพื้นที่บริเวณนั้นเป็นแหล่งยุทธศาสตร์และมีคุณภาพแก่การใช้ประโยชน์ประเภทอื่น การออกกฎหมายในเขตพื้นที่พิเศษและใช้เขตพื้นที่เป็นการกระตุ้นให้ภาคส่วนการวางแผนเมืองได้เห็นอาณาเขตที่ถูกอนุรักษ์หรือการบูรณะซ่อมแซมและยกระดับมาตรฐานชีวิตของชุมชนเสมอ เพื่อเป็นการยกระดับสถานะทางการเงินของผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้ปรากฏขึ้น เช่น ประชากรที่ถูกเข้าแทนที่ด้วยรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นขณะที่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและบริการต่าง ๆ ได้ถูกปรับปรุง ซึ่งเป็นการแปรสภาพของอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่เมืองเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์อื่นโดยปราศจากการกระตุ้นให้เกิดการรื้อถอน

5. **อาณาเขตพื้นที่: ที่พักอาศัยรวม (Precincts: Housing Complexes)** กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือสหกรณ์ (Cooperative) เป็นอาคารชุดหลายยูนิตหรือหมู่บ้านจัดสรรซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยเพื่อให้ผู้คนครอบครองยูนิตโดยการซื้อในรูปแบบของกลุ่มบริษัทเพื่อพัฒนาและเป็นเจ้าของโครงการ บริษัทคือลูกค้าและสถาปนิกที่ออกแบบโครงการและบริษัทก็ขายส่วนที่เรียบบ่อยเหมาะสมออกเป็นยูนิต กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือสหกรณ์ก็จะดำเนินการและรักษาซ่อมแซมโดยเลือกกลุ่มผู้บริหารผู้ที่มีอบหมายการดำเนินงานไปยังผู้ถือเงินลงทุน การพัฒนาที่อาศัยก็ถูกจัดประเภทด้วยเช่นเดียวกับสถานศึกษาและถนน การประกอบขึ้นจากหลายส่วนของอาคารที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มที่จะเป็นบริเวณพื้นที่สำหรับผู้ใช้งานเดียว

บริษัทการเคหะ (Cohousing) เกี่ยวข้องกับการออกแบบจำนวนที่พักรวม ปกติจะประมาณ 20 หรือ 30 เพื่อแยกจากกลุ่มชุมชน บ้านพักจะตั้งอยู่รอบบริเวณพื้นที่เปิดโล่งหรือสิ่งก่อสร้างทั่วไป ภายในกลุ่มอาจมีการแบ่งกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครัวเรือน

6. **อาณาเขตพื้นที่: สถานศึกษา/สถาบันราชการ (Precincts: Campuses)** รูปแบบของสถานศึกษาที่ประยุกต์ใช้อันดับแรกก็คือ มหาวิทยาลัย แนวคิดการรวมสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชนบทนั้นห่างไกลจากความเป็นจริงและการดึงดูดความสนใจ ส่วนมากแล้วแนวคิดของชาวอเมริกันก็คือมีชีวิตอยู่ในเมือง ในปี ค.ศ. 1980 รูปแบบสถานศึกษาก็มีการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ มากกว่าการเป็นมหาวิทยาลัย นั่นคือมีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการแพทย์ สถานทำงานครบวงจรและแม้แต่แหล่งอุตสาหกรรม แม้นักวิจารณ์อาจแยกแยะระหว่างการออกแบบสถานศึกษาและการออกแบบชุมชนเมือง แต่ประเด็นในเรื่องแหล่งที่ตั้งก็มีขนาดใหญ่เหมือนกัน หลาย ๆ สถานศึกษาที่อยู่ในเมืองเล็ก สถานศึกษาแบบมหาวิทยาลัยเป็นลักษณะของการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม สถานศึกษาต้องจัดพื้นที่เพื่อให้ผู้เรียนเลือกใช้ตามความต้องการ (park-like) และถนนอันเป็นองค์ประกอบทางโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเมือง ปัจจุบันก็มีเป็นจำนวนมากในประเทศที่กำลัง

พัฒนา อย่างไรก็ตามรูปแบบนี้สามารถประยุกต์ในช่วงขั้นแรกของการพัฒนาเท่านั้น บางที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ก็มีแนวคิดของการออกแบบชุมชนเมืองอยู่บ้างเล็กน้อยเบื้องหลังการออกแบบแหล่งที่ตั้ง สิ่งก่อสร้าง อาคารต่าง ๆ มักตั้งอยู่ภายในแหล่งพื้นที่สีเขียว

7. อาณาเขตพื้นที่ : ถนน (Precincts: Street) ลักษณะแบบการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม ในระดับที่กว้างใหญ่ มักเกี่ยวข้องกับอย่างมากกับคุณภาพถนนในลักษณะสามมิติ อนุสาวรีย์จะถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นการประดับตรา การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวมส่วนหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ของย่านที่อยู่อาศัย ที่เรียกว่ากลุ่มที่อยู่อาศัย (Home zone) ซึ่งเป็นการรวมกันของถนนที่มีผู้ใช้หลากหลายกับหมู่บ้านที่อยู่ติดกัน²

---

² Ibid., 151-203.

ตารางที่ 2 แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total Urban Design) ในต่างประเทศ

ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะการทำงาน	ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะผลผลิต	ลักษณะการปฏิบัติงาน	ประเภทโครงการในต่างประเทศ
การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total Urban Design)	เมืองใหม่ (New towns)	เมืองใหม่โดยรัฐ (Capital cities)	<ul style="list-style-type: none"> - เมือง บราซิล (Brasilia, Brazil: a national capital (1946-1970-Now)) - เมือง จันดีการ์ (Chandigarh) ในอินเดีย Chandigarh ,India - บุคราจายา ศูนย์บริหารสหพันธรัฐมาเลเซีย (Putrajaya: Federal Government Administrative) - Masdar City, กรุงอาบูดาบี ประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ - Dongtan เกาะ Chongming, นครเซี่ยงไฮ้ China
		เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง (Company Towns)	<ul style="list-style-type: none"> - The GSFC Township, Vadodara, India
		เมืองใหม่ตามคำสั่งอื่น ๆ (Other fiat towns)	
		ย่านธุรกิจ-พาณิชย์กรรม (Business-Commercial Districts)	
		เมืองใหม่-ใหม่เมืองเดิม (New-town-in-town)	
		การฟื้นฟูชุมชนเมือง (Urban renewal)	<ul style="list-style-type: none"> - Rockefeller Center, New York, NY, USA
		การรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่ (Historic preservation and urban design)	<ul style="list-style-type: none"> - Clarke Quay, Singapore
		ที่พักอาศัยรวม (Housing complexes)	<ul style="list-style-type: none"> - Pruitt- Igoe, East St Louis, Missouri, USA - Raleigh Park, Sydney, Australia - Trudselund, near Copenhagen, Denmark
		การพัฒนาบริเวณชานเมือง (Suburbs Development)	<ul style="list-style-type: none"> - Universidad Central de Venezuela, Caracas, Venezuela - The State University of New York at Albany, New York, USA
		บริเวณพื้นที่ริมน้ำ (Waterfront)	
	ประเภทอื่น ๆ (Other etc.)	<ul style="list-style-type: none"> -The Avenue of the Victory of Socialism, Bucharest, Romania 	

ตารางที่ 3 แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total Urban Design) ในประเทศไทย

ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะการทำงาน	ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะผลผลิต	ลักษณะการปฏิบัติงาน	ประเภทโครงการในประเทศไทย
การออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม (Total Urban Design)	เมืองใหม่ (New towns)	เมืองใหม่โดยรัฐ (Capital cities)	<ul style="list-style-type: none"> -โครงการศึกษาเพื่อสร้างเมืองใหม่และพัฒนาพื้นที่ (เมืองใหม่บริเวณกรุงเทพมหานคร อ.บ้านนา จังหวัดนครนายก) -โครงการเมืองใหม่บางพลี -โครงการศูนย์ราชการและเมืองใหม่ จังหวัดต่าง ๆ
	อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts)	<ul style="list-style-type: none"> เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง (Company Towns) เมืองใหม่ตามคำสั่งอื่น ๆ (Other flat towns) ย่านธุรกิจ-พาณิชย์กรรม (Business-Commercial Districts) เมืองใหม่-ในเมืองเดิม (New-town-in-town) การฟื้นฟูชุมชนเมือง (Urban renewal) การรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่ (Historic preservation and urban design) ที่พักอาศัยรวม (Housing complexes) การพัฒนาบริเวณชานเมือง (Suburbs Development) สถาบัน (Campuses) บริเวณพื้นที่ริมน้ำ (Waterfront) ประเภทอื่น ๆ (Other etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> -โครงการนิคมอุตสาหกรรม ต่าง ๆ -โครงการพัฒนาพื้นที่ย่านพหลโยธินและย่านโรงงานมีกะสัน -โครงการเคหะชุมชน (การเคหะแห่งชาติ) -โครงการก่อสร้างมหาวิทยาลัยชินวัตร

การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece urban design)

การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece urban design) นั้นถือ
ว่าเป็นรองการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม เพราะมีการทำงานของศิลปะแบบเฉพาะน้อยกว่า สถาปนิกส่วนใหญ่เชื่อว่าโครงการจะดียิ่งกว่านี้หากแรงบันดาลใจถูกออกแบบด้วยมือเพียง
หนึ่งมืออย่างเช่น การออกแบบของเลอ คอร์ บูซิเอ (Le Corbusier) ให้แก่เมืองหลวงในจันดีการ์
(Chandigarh)

อย่างไรก็ตาม ก็มีบุคคลอื่นเชื่อว่ามีเพียงการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็น
ส่วน เท่านั้นที่มีทั้งการรวมกันและความหลากหลายซึ่งสามารถจับกลุ่มขึ้นเป็นการออกแบบ
โครงการขนาดใหญ่ขึ้นในปัจจุบัน การพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่การออกแบบที่ถูก
ควบคุมในระดับสูงถึงการพิจารณาอิสระในการดำเนินการที่ให้กับนักพัฒนาและนักออกแบบ
ส่วนประกอบของโครงการ ผลผลิตของการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน ดำเนินการ
ผ่านขอบเขตของประเภทการออกแบบ เช่น เมืองแห่งใหม่ เขตใหม่และโครงการฟื้นฟูสภาพเมือง
การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน นั้นสามารถดึงดูดความสนใจได้มากเท่า ๆ กับการ
ออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม โดยการพุ่งความสนใจไปที่ธรรมชาติของวัฒนธรรมและสิทธิโดย
การเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย แต่ละแผนการจะเน้นในส่วนของการสร้างสภาพแวดล้อม แหล่ง
เงินทุนมักมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเสมอแต่ประเด็นพิเศษก็คือการเพิ่มขึ้นของการออกแบบชุมชนเมือง
ในลักษณะการดำเนินการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วนในประเทศทุนนิยม

ซึ่งธรรมชาติของแบบแผนต้นแบบการออกแบบนั้น ใช้สร้างแผนการออกแบบชุมชน
เมืองเพื่อเป็นศูนย์กลางไปยังการทำงานทางการออกแบบชุมชนเมืองในรูปแบบการออกแบบชุมชน
เมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a-piece urban design)³

โดยสามารถ แบ่งแยกลักษณะประเภทของผลผลิต ได้ดังนี้

1. **แนวทางในการออกแบบ (Design Guidelines)** เครี คูเปอร์ มาร์กัส (Clare Cooper Marcus)⁴ ได้เขียนเกี่ยวกับแนวทางในการออกแบบว่า เป็นการเชื่อมโยงกันระหว่าง การ
ค้นคว้าวิจัยและการปฏิบัติแนวทางเช่นนี้เป็นการกล่าวถึงลักษณะทั่วไปที่ระบุถึงเป้าหมาย รูปแบบ
การออกแบบสู่ความสำเร็จและการเชื่อมโยงอย่างชัดเจนระหว่างเป้าหมายและรูปแบบ ในการ
ออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วนนั้นเกี่ยวข้องกับการเขียนถึงแนวทางที่ยืนยันว่าจะค้นพบ

³ Ibid., 204-205.

⁴ Ibid., 205.

จุดมุ่งหมายของแนวคิดทางการออกแบบได้ มีแนวทางในการออกแบบ 3 แนวทางที่ใช้เพื่อให้วัตถุประสงค์ในการออกแบบชุมชนเมืองเกิดผลสมบูรณ์ คือ

1. คำสั่ง
2. การดำเนินการ
3. การให้คำปรึกษา

สิ่งเหล่านี้อาจใช้เป็นการระบุรายละเอียดสำหรับพื้นที่เปิดโล่งอย่างเช่น ถนนหรือลานกว้าง และใช้สำหรับสิ่งก่อสร้างที่ได้มีการกำหนดเอาไว้ กฎการใช้ภาษาอธิบายถึงรูปแบบของอาคารที่หลากหลายกิจกรรม (Building complex) อาคารและส่วนประกอบของอาคารจะต้องถูกใช้ แนวทางในการดำเนินการระบุว่าสิ่งก่อสร้างควรทำงานอย่างไร นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์สนใจสิ่งแรกเพราะว่าความต้องการของรูปแบบการออกแบบนั้นมีความหลากหลาย ง่ายต่อการสร้างแนวทางการบังคับใช้เมื่ออำนาจของรัฐมีข้อบังคับทางกฎหมายสนับสนุนการพัฒนา เช่น เป็นผู้ครอบครองพื้นที่หรือการสนับสนุนต่อโครงการด้านการเงิน หรือโดยการสร้างข้อตกลงหรือความต้องการอื่น ๆ ในการให้การอนุญาตต่อนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์สำหรับการก่อสร้าง แนวทางในการให้คำปรึกษาเป็นลักษณะการแนะนำในขณะที่คำสั่งและการดำเนินการเป็นอำนาจบังคับ ซึ่งจะไม่มีข้อบังคับทางกฎหมายต่อการทำตามแนวทางในการให้คำปรึกษา

รูปแบบแนวทางทั้งสามแบบนี้มักใช้ร่วมกันเสมอ ซึ่งอาจกำหนดลักษณะการดำเนินงาน แต่เป็นคำสั่งขั้นสูง แนวทางเกี่ยวกับด้านหน้าของตึก เป็นการให้คำแนะนำที่ชัดเจนแต่มีการพิจารณาถึงอำนาจในวิธีการที่ดำเนินการจัดการการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน เกี่ยวข้องกับการกำหนดลักษณะสิ่งก่อสร้างส่วนบุคคลในบางพื้นที่ ความต้องการทั่วโลกส่วนใหญ่ก็คือสิทธิการใช้อาคารแต่ปัจจัยอื่น ๆ มากมายสามารถเป็นข้อกำหนดเงื่อนไขสำหรับอาคารและการออกแบบพื้นที่เปิดโล่ง ระดับการออกแบบอาคารควรถูกควบคุมโดยการเปิดอภิปรายวัตถุประสงค์การออกแบบชุมชนเมืองเพื่อได้แสดงคุณลักษณะอย่างชัดเจนของบริเวณทั่วไป เช่น ถนนหรือลานกว้างและพื้นที่โล่งอื่น ๆ และประกอบด้วยความร่วมมือและความหลากหลายของพื้นที่

2. เมืองใหม่ (New Town) การออกแบบเมืองแห่งใหม่แบบ All-of-a-piece โดยแท้จริงจะมีจำนวนน้อยและขนาดเล็ก มีกระบวนการการพัฒนาและการออกแบบที่เรียบง่าย กระบวนการออกแบบชุมชนเมืองแห่งใหม่มักเริ่มต้นด้วยวิสัยทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของเมือง วิธีการและสัญลักษณ์ การศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมืองแห่งใหม่แบบ All-of-a-piece นั้นค่อนข้างยากต่อการก่อสร้างหลังจากมีการเปรียบเทียบผลสำเร็จกับการออกแบบชุมชนเมืององค์รวม (total urban design) ยกตัวอย่าง เช่น พื้นที่ชายฝั่งทะเลของรัฐฟลอริดา ในสหรัฐอเมริกาที่มี

ขนาดเล็กและมีการออกแบบจากหลาย ๆ คน เป็นแบบอย่างของการออกแบบชุมชนเมืองแห่งใหม่แบบ All-of-a-piece ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญกรณีหนึ่งเพราะว่าเป็นการพิสูจน์ถึงจุดสำคัญของกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง

3. อาณาเขตพื้นที่: ลักษณะพื้นที่แบบ green-field และ Brown-field (Precincts: Green-field and Cleared Brown-field Sites) หลายเมืองทั่วโลกล้วนมีอาณาเขตพื้นที่ที่กว้างใหญ่ไพศาล และยังมีหลายพื้นที่ที่ยังไม่มีสิ่งก่อสร้างในบริเวณเขตรอบนอกเมืองซึ่งกำหนดให้เป็นสำหรับการพัฒนา เช่น การขยายเมือง แหล่งพื้นที่ในอดีตส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตและการขนส่งแต่ความต้องการยกระดับพื้นที่ยังคงเป็นปัจจัยในการดึงดูดต่อการฟื้นฟู

การคำนึงถึงพื้นที่ Green-field ส่วนตัวอื่นถูกสร้างบนพื้นที่ Brown-field ซึ่งอาณาเขตพื้นที่นั้นขึ้นอยู่กับผลกระทบทางการเมืองและนักการเมือง โลกและเงื่อนไขเกี่ยวกับเศรษฐกิจในแต่ละท้องถิ่น การพัฒนาที่มีระยะเวลาจะถูกกำหนดไว้ด้านบนส่วนด้านล่างเป็นกระบวนการที่ดำเนินจนบรรลุผลสำเร็จ

4. อาณาเขตพื้นที่: การฟื้นฟูชุมชนเมือง (Precincts: Urban Renewal) โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนา All-of-a-piece ของบริเวณชุมชนเมืองที่ยังดำรงอยู่ภายใต้การคุ้มครองโดยปราศจากการทำลาย กระบวนการฟื้นฟูผังเมืองโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการแสวงหาทางเลือกของทรัพย์สินโดยใช้ตัวแทนเกี่ยวกับการปกครองเมืองด้วยตนเองในเขตอำนาจของรัฐบาล

อำนาจของรัฐบาลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมมากมายจากเมืองหนึ่งสู่อีกเมืองหนึ่ง ขึ้นอยู่กับการกำหนดกฎหมายการเป็นเจ้าของที่ดินและสามารถรับเอาไว้ ประเทศประชาธิปไตยโดยอำนาจรัฐบาลต่อการรับที่ดินนั้นจะถูกจำกัด แต่กฎหมายประเทศในระบอบเผด็จการนั้นมีอำนาจเบ็ดเสร็จไม่จำกัด

หลายต่อหลายมหานครในช่วงไตรมาสสุดท้ายของศตวรรษที่ยี่สิบมีประสบการณ์ในการพัฒนาเขตชานเมืองใหม่หรือ “edge cities” การพัฒนาได้รับแรงกระตุ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางหลวงสายใหม่ขึ้น แต่ก็มีระบบรถไฟใต้ดิน (subway system) และปัจจุบันตามที่กล่าวกันมานั้นคือ บางแห่งก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านในการซื้อสินค้าในเขตชานเมืองขึ้นใหม่ให้สามารถไปสู่ใจกลางเมืองได้ ส่วนที่อื่นก็มีการเพิ่มขึ้นของแหล่งจับจ่ายสินค้า (shopping mall) ในเขตชานเมืองจนกระทั่งมีการรวมคุณลักษณะการจ้างงานพื้นที่หลากหลายเข้าด้วยกันและแม้แต่วระดับความหนาแน่นของศูนย์กลางเมืองที่ยังคงดำรงอยู่ Glendale เป็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของ all-of-a-piece ของแหล่งชานเมืองที่เสื่อมโทรมไปสู่เมืองที่มีชีวิตชีวา (lively downtown)

5. อาณาเขตพื้นที่: สถาบันการศึกษา (Precincts: Campuses) มีการออกแบบสถาบันแห่งใหม่ขึ้นมาเรื่อยๆ ในช่วงครึ่งศตวรรษที่ยี่สิบซึ่งเป็นไปอย่างไม่มีการเตรียม บางแห่งได้รับการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี 1990s เช่น มหาวิทยาลัยแอตมินิสเตเตอร์ (University administrator) พยายามที่จะทำให้เป็นสถานที่ดึงดูดความสนใจจากนักเรียน บางแห่งเป็นการออกแบบชุมชนเมืองในลักษณะแบบองค์รวม และบางที่ก็เป็นการออกแบบ all-of-a-piece ซึ่งบางครั้งก็เกิดความยุ่งยากในการบอกกล่าว อย่างเช่น มหาวิทยาลัย ออโทโนม่า ดีย เม็กซิโก (Universidad Autónoma de Mexico UAM)

โดยทั่วไปแล้วมหาวิทยาลัยจะประกอบไปด้วยกลุ่มอาคารที่ตั้งอยู่ในสภาพภูมิประเทศที่มีวิวทัศนียภาพที่สวยงาม หรืออาจตั้งอยู่ใจกลางเมืองหรือเขตรอบนอกเมือง The Denver Technology Center (DTC) ในเขตชานเมืองของ Denver DTC และ SUNY เป็นตัวอย่างของแผนการและการออกแบบสถาบันทางการศึกษา

6. อาณาเขตพื้นที่: ที่อยู่อาศัย (Housing) มีโครงการที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่หลาย ๆ โครงการ ซึ่งเป็นลักษณะของการออกแบบชุมชนเมืองแบบองค์รวม ซึ่งได้ดึงดูดความสนใจของผู้คนจำนวนมากกับการบีบความสูงของงานสถาปัตยกรรม ในขณะที่จำนวนของอาคารที่น้อยลง การออกแบบที่อยู่อาศัยแบบทั้งหมดเป็นส่วนนั้น หากดูจากโครงการ Seaside ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีจำนวนเล็กน้อย ประเด็นสำคัญคือ การสร้างแนวทางในการออกแบบรูปทรงของอาคารประเภทนี้

7. อาณาเขตพื้นที่: การจัดแสดงพื้นที่บริเวณริมน้ำ (Waterfront Festival markets) มีการพัฒนาประเภทเขตเมืองริมน้ำแบบต่าง ๆ มากมาย ยกตัวอย่างเช่น โครงการแบตเตอรี่พาร์ค (Battery Park City) บนแม่น้ำฮัดสัน (Hudson River) ซึ่งเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการค้าและอาคารสำหรับที่อยู่อาศัยมากมาย อีกประเภทหนึ่ง เช่น แม่น้ำสิงคโปร์ (The Singapore River) ซึ่งเป็นสถานที่หลักในการขนถ่ายสินค้าจากแหล่งไปยังอีกแหล่งหนึ่งได้มีการสร้างทางเดินเท้าขึ้นทั้งสองด้านของแม่น้ำ รูปแบบการพัฒนาใหม่ของแหล่งท่าเรือเรียกว่า “festival markets” ซึ่งมีจำนวนมากมายทั่วโลก

นักวิจารณ์ซินิคอล (Cynical) กล่าวว่า “ทั้งหมดนี้ล้วนมีลักษณะเดียวกัน พวกเขาล้วนใช้สิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกัน สิ่งดึงดูดใจหลัก เช่น พิพิธภัณฑสถาน และร้านค้าแบรนด์เนม และทั้งหมดนี้ล้วนอยู่บนเขตพื้นที่ริมน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นความสำเร็จอีกอย่างหนึ่งและมีอัตราการประสบความสำเร็จสูง ทุกพื้นที่ล้วนเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจ นอกเขตเมืองและมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมากมาย”

ความหลากหลายของผลผลิตทางการออกแบบชุมชนเมืองได้สร้างผ่านกระบวนการ All-of-a-piece design ทั้งด้านสาธารณะและส่วนบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสองภาคส่วนทางเศรษฐกิจ คุณภาพของการออกแบบชุมชนเมืองมีความหลากหลายอย่างมาก แผนดำเนินการทางการตลาดที่มีฐานอยู่บนความสะดวกสบายของการพัฒนาภายในโครงสร้างของตลาดทางการเงินนานาชาติขนาดใหญ่โดยไม่สนใจความเกี่ยวข้องภายในท้องถิ่น นักออกแบบชุมชนเมืองได้พิสูจน์แล้วว่าประสิทธิภาพเพียงพอที่จะจัดข้อบกพร่องในการออกแบบขั้นพื้นฐาน แต่ทั้งนี้ก็พลาดโอกาสหลายโอกาสเช่นเดียวกันเมื่อมองย้อนกลับไปจะเห็นถึงความชัดเจนว่าได้สร้างความสูญเสียทางโอกาสเป็นจำนวนมาก การออกแบบอื่น ๆ ควรเสร็จสิ้นในลักษณะที่ดีกว่านี้ “แม้การออกแบบนั้นถือว่าลุล่วงตามเป้าหมายแต่ผลของเป้าหมายที่มีคุณภาพนั้นสำคัญยิ่งกว่า”

ร็อบ กริส (Rob Krier) ได้เขียนไว้ว่า เพื่อบรรลุแนวคิดโดยรวมที่สอดคล้องกันในแผนพัฒนาชุมชนเมืองตามขนาด แนวคิดของบล็อกต้องกำหนดอย่างชัดเจนในรูปแบบเรขาคณิต เพื่อให้เกิดการรวมกันของสิ่งหลาย ๆ สิ่ง โดยสถาปนิกที่รับผิดชอบในแต่ละส่วนต้องมีหลักการและกฎระเบียบการควบคุมให้มากเท่าที่จะสามารถทำได้

กรณีศึกษาแสดงว่าสถาปนิกที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติจะเต็มใจปฏิบัติงานภายในแนวทางที่เข้มงวด หากวัตถุประสงค์ของพวกเขาและวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งหมดมีความชัดเจนและเป็นเหตุเป็นผล แนวทางต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลที่ชัดเจนและสามารถพิสูจน์ว่าพวกเขาจะดำเนินงานให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการออกแบบ

มีการแสดงออกถึงความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับระดับการควบคุมที่ยังคงมีอยู่ของการออกแบบชุมชนเมืองแบบ All-of-a-piece ที่พิเศษก็คือ การค้นหาสิ่งต่างๆ เพื่อรวบรวมเข้าด้วยกันในการออกแบบ หลายเมืองที่ดีที่สุดในโลกก็ล้วนเน้นถึงการออกแบบที่เป็นเอกภาพ นั่นคือเกิดจากการรวมเข้าด้วยกันไม่ใช่แค่จากสิ่งเดียวหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ก็มีอีกหลายเมืองที่ยังใช้แนวคิดแบบปัจเจกชนนิยม รูปแบบทางสถาปัตยกรรมนั้นไม่ได้สำคัญต่อการออกแบบชุมชนเมืองแต่เป็นลักษณะของชุมชนเมือง ซึ่งจุดยืนนี้ต้องมีการเปิดอภิปรายขึ้นอีกครั้ง⁵

⁵ Ibid., 205-303.

ตารางที่ 4 แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a piece Urban Design) ในต่างประเทศ

ประเภทของงานออกแบบ ชุมชนเมืองตามลักษณะการทำงาน	ประเภทของงานออกแบบ ชุมชนเมืองตามลักษณะผลผลิต	ลักษณะการปฏิบัติงาน	ประเภทโครงการในประเทศ
การออกแบบชุมชนเมืองแบบ ทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-piece Urban Design)	เมืองใหม่ (New towns)	เมืองใหม่โดยรัฐ (Capital cities)	- Seaside, Florida, USA
		เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง (Company Towns)	
		เมืองใหม่ตามคำสั่งอื่น ๆ (Other fiat towns)	
	อาณาเขตพื้นที่ (Precincts)	อาณาเขตพื้นที่ตามลักษณะที่ตั้งของโครงการ (green field and clear brown-field sites)	<ul style="list-style-type: none"> - La Defense, Hauts-de-Seine, France - Canary Wharf, Isle of Dogs, London, England, UK - Eurallille, Lille, France - Lujiazui, Pudong, Shanghai, People's Republic of China - Battery Park City, New York, NY, USA - Paternoster Square, London, England, UK - Potsdamer Platz, Berlin, Germany
		การฟื้นฟูชุมชนเมือง (Urban renewal)	<ul style="list-style-type: none"> - Charles Center, Baltimore, Maryland, USA - Central, Glendale, California, USA
		ที่พักอาศัยรวม (Housing complexes)	- Stadtvielen an der Rauchstrasse, Berlin, Germany
		การพัฒนาบริเวณชานเมือง (Suburbs Development)	
		สถาบัน (Campuses)	<ul style="list-style-type: none"> - The State University of New York, Purchase, NY, USA - The Denver Technological Center, Denver, Colorado, USA
		บริเวณพื้นที่ริมน้ำ (Waterfront)	- Darling Harbor, Sydney, Australia

ตารางที่ 5 แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-a piece Urban Design) ในประเทศไทย

ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะการทำงาน	ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะผลผลิต	ลักษณะการปฏิบัติงาน	ประเภทโครงการในประเทศไทย
การออกแบบชุมชนเมืองแบบทั้งหมดเป็นส่วน (All-of-piece Urban Design)	เมืองใหม่ (New towns)	เมืองใหม่เดย์รัฐ (Capital cities)	
		เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง (Company Towns)	
		เมืองใหม่ตามคำสั่งอื่น ๆ (Other fiat towns)	
		ย่านธุรกิจ-พาณิชย์กรรม (Business-Commercial Districts)	- โครงการปรับปรุงสยามเซ็นเตอร์
		เมืองใหม่-ในเมืองเดิม (New-town-in-town)	
	อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts)	การฟื้นฟูชุมชนเมือง (Urban renewal)	
		การรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่ (Historic preservation and urban design)	- โครงการจัดทำผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ ปฏิสังขรณ์ บริเวณต่าง ๆ
		ที่พักอาศัยรวม (Housing complexes)	
		การพัฒนาบริเวณชานเมือง (Suburbs Development)	- โครงการศูนย์ชุมชนชานเมืองตากกระบะวังตะวันตก - โครงการจัดทำผังแม่บทพื้นที่ชุมชน ต่าง ๆ
		สถาบัน (Campuses)	
	บริเวณพื้นที่ริมน้ำ (Waterfront)	- โครงการจัดทำผังแม่บทมหาวิทยาลัยหรือวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ	

การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece urban design)

การคาบเกี่ยวกันระหว่งการวางแผนเมืองและการออกแบบชุมชนเมืองเกิดขึ้นเมื่อทั้งสองฝ่ายเกี่ยวข้องกับการออกแบบทางวัตถุสามมิติของสภาพแวดล้อม รายละเอียดของกิจกรรมควรจะเป็นบ้านและสิ่งแวดลอมตามธรรมชาติโดยรอบ ในกรณีของแผนหลัก การวางแผนเมืองและการออกแบบชุมชนเมืองบางครั้งอาจเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันได้ แผนที่รวมไว้ด้วยกันจะมีชุดของแผนการออกแบบชุมชนเมืองที่ชัดเจนภายในตัว ระบบทั้งหมดจะเริ่มเกิดขึ้นพร้อมกัน เมื่อแผนการลงไปอยู่ในระดับเขตด้วยการระบุคุณลักษณะที่ชัดเจนสำหรับหลาย ๆ กิจกรรมที่ควรมีลักษณะเฉพาะของพื้นที่และสิ่งก่อสร้างหรือรูปแบบโครงสร้างพื้นฐานถูกต้อง เพื่อสามารถทำให้เกิดกลุ่มเหล่านั้นขึ้นมาซึ่งจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุมชนเมือง

การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece urban design) เป็นอีกหนึ่งวิธีการสำหรับการปรับปรุงคุณภาพของเขตเมืองที่ดำรงอยู่ เริ่มต้นด้วยมโนภาพทางจิตใจทั่วไปว่าบริเวณพื้นที่ควรดำเนินอย่างไรและอะไรที่ควรเป็นส่วนประกอบเพื่อให้เกิดการดำเนินการ ซึ่งเป็นความคิดอีกทางเลือกหนึ่งของการออกแบบชุมชนเมือง⁶

โดยสามารถ แบ่งแยกลักษณะการดำเนินการ ได้ดังนี้

1. **โครงสร้างเขตและการออกแบบชุมชนเมือง (Planning Districts and Urban Design)** การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece urban design) คือการกล่าวถึงปัญหาโดยเฉพาะของเขตพื้นที่เป็นอีกหนึ่งวิธีการทำให้เกิดรูปแบบเขตพื้นที่ตามธรรมชาติในวิธีการแบบพิเศษ การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน แตกต่างจากการวางแผนเมืองในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ในขณะที่การควบคุมการกำหนดเขตการใช้ที่ดินเป็นลักษณะทั่วไปที่ถูกใช้เพื่อป้องกันพลเมืองจากผลลัพธ์ด้านลบในการก่อสร้าง การออกแบบชุมชนเมืองแบบ Piece-by-piece จะถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนและให้การส่งเสริมโครงสร้างของรูปแบบสิ่งก่อสร้างพิเศษและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อย่างเช่นพื้นที่ที่ถูกออกแบบให้เป็นเขตพื้นที่โครงการพิเศษ แรงดึงดูดจะเกิดขึ้นเมื่อสิ่งก่อสร้างหรือสิ่งอำนวยความสะดวกได้เกิดขึ้น ซึ่งไม่ใช่ทุกพื้นที่ที่ได้รับความสนใจ แต่เป็นบางที่ในบริเวณเขตพื้นที่

ชาวอังกฤษเรียกลักษณะเช่นนี้ว่า “โปรแกรมการจัดการศูนย์กลางเมือง (Town Centre Management Programs) นักธุรกิจสร้างเขตพื้นที่แบบนี้ขึ้นเพื่อช่วยเพิ่มให้สถานที่นั้นเกิดการทำธุรกิจมากขึ้น ซึ่งเป็นที่ที่พวกเขาดำเนินการทางธุรกิจ เป้าหมายคือสร้างเมืองขึ้นเพื่อ การงาน การช้อปปิ้งหรือความบันเทิงที่น่าเสนอ เพื่อเป็นประสบการณ์อันปลอดภัย ความรื่นรมย์และ

⁶ Ibid., 304-305.

ความปลอดภัยโดยรอบ กลไกทางกฎหมายต้องวางกฎระเบียบขึ้นเพื่อช่วยให้เหล่านักธุรกิจในเขตบริเวณนั้นได้เพื่อ 3 กรณี คือ

1. การปรับปรุงพื้นที่โดยรอบบริเวณตามอาณาเขต
2. การดำเนินการจัดงานพิเศษเพื่อดึงดูดผู้คน
3. การรักษาสภาพเขตพื้นที่หลังการปรับปรุง

การออกแบบในหลาย ๆ งานมักเกี่ยวข้องกับภูมิสถาปนิก การปรับปรุงแสงไฟบนถนน การปูพื้น และรวมถึงการปลูกต้นไม้และอื่น ๆ วัตถุประสงค์คือเพื่อปรับปรุงพื้นที่ส่วนต่อส่วนผ่านการดำเนินการทางตรงและทางอ้อมด้วยการเร่งปฏิกิริยาผลลัพธ์ของการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อเพิ่มโอกาสทางการลงทุนให้มากขึ้น⁷

---

⁷ Ibid., 306-317.

ตารางที่ 6 แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองที่ละส่วน (Piece-by-piece Urban Design) ในต่างประเทศ

ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะการทำงาน	ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะผลผลิต	ลักษณะการปฏิบัติงาน	ประเภทโครงการในต่างประเทศ
การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-a-piece Urban Design)	เมืองใหม่ (New towns)	เมืองใหม่โดยรัฐ (Capital cities) เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง (Company Towns) เมืองใหม่ตามคำสั่งอื่น ๆ (Other fiat towns)	
	อาณาเขตพื้นที่ (Precincts)	การวางแผนงานกับการออกแบบชุมชนเมือง (Planning districts and urban design)	<ul style="list-style-type: none"> - The Theater and other districts, New York, NY, USA - Central Bellevue, Washington, USA - The Center City District, Philadelphia, USA
		ที่พักอาศัยรวม (Housing complexes)	
		การพัฒนาบริเวณชานเมือง (Suburbs Development)	
		ประเภทอื่น ๆ (Other etc.)	

ตารางที่ 7 แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-piece Urban Design) ในประเทศไทย

ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะการทำงาน	ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะผลผลิต	ลักษณะการปฏิบัติงาน	ประเภทโครงการในประเทศไทย
การออกแบบชุมชนเมืองแบบทีละส่วน (Piece-by-a-piece Urban Design)	เมืองใหม่ (New towns)	เมืองใหม่โดยรัฐ (Capital cities) เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง (Company Towns) เมืองใหม่ตามคำสั่งอื่น ๆ (Other fiat towns)	- โครงการวางผังออกแบบชุมชนพื้นที่พิเศษเศรษฐกิจใหม่พระราม 3 - โครงการพัฒนาวานาพันชัยกรรม ต่าง ๆ
	อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts)	เมืองใหม่-ในเมืองเดิม (New-town-in-town) การฟื้นฟูชุมชนเมือง (Urban renewal) การรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่ (Historic preservation and urban design) ที่พักอาศัยรวม (Housing complexes) การพัฒนาบริเวณชานเมือง (Suburbs Development) ประเภทอื่น ๆ (Other etc.)	- โครงการพัฒนาพื้นที่รอบพระราชวังบางปะอิน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ฯลฯ - โครงการที่อยู่อาศัย เมืองทองธานี - โครงการที่อยู่อาศัยชานเมือง - โครงการวางผังพื้นที่เฉพาะ ในพื้นที่ต่าง ๆ

3.2.4 การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in urban design)

การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเมืองที่แตกต่างกันในเรื่องของขอบเขตและขนาดโดยเปลี่ยนจากระดับเขตเป็นเมือง เป็นย่านที่อยู่อาศัยและกลายเป็นระดับสิ่งก่อสร้างที่ประกอบขึ้นจากหลาย ๆ ส่วนและมีความซับซ้อนขึ้นหรืออาจเรียกว่า เป็นสิ่งก่อสร้างครบวงจร เพื่อแก้ปัญหาผลกระทบด้านลบในการออกแบบเส้นทางสัญจรสายหลักบนย่านที่อยู่อาศัยภายในเมือง

การออกแบบ Plug-in urban ได้พุ่งไปที่กลยุทธ์การก่อสร้างส่วนประกอบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ในกรณีของเมืองแห่งใหม่ มันคือโครงสร้างพื้นฐานของเครือข่ายเมืองหลวงทั้งหมดที่มีความสำคัญ การตัดสินใจการลงทุนต่อเครือข่ายของเมืองหลวงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่ออย่างไร โดยสามารถถูกใช้เพื่อให้มีผลต่อลักษณะทางกายภาพของหลาย ๆ เมืองที่ได้รับความสนใจมานานจากนักออกแบบชุมชนเมือง

ซึ่งนักนิเวศวิทยา ได้กล่าวว่า “โครงสร้างพื้นฐานของเมืองยังรวมถึงเขตพีชพันธุธรรมชาติที่จะช่วยลดภาวะอากาศร้อนและเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพของเมือง” โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่

1. องค์ประกอบ อย่างเช่น ถนนและบริการที่ทำให้การพัฒนามีความเป็นไปได้
2. การลงทุนเกี่ยวกับประเภทสิ่งก่อสร้างที่แน่นอน (เช่น พิพธภัณฑ์ ที่จอดรถ และโรงเรียน) ที่คาดหวังว่าจะเกิดผลลัพธ์ที่เพิ่มขึ้นต่อการลงทุนในบริเวณโดยรอบ

การออกแบบ Plug-in urban กล่าวถึงการออกแบบและการสร้างโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งการพัฒนาเพื่อรวมเข้าเป็นหน่วยหรือกลุ่มและกระตุ้นให้เจ้าของผู้ก่อสร้างส่วนบุคคลและนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์มาลงทุน ต้นทุนขององค์ประกอบอันใหม่อาจถูกหนุนโดยนักพัฒนาโครงการ, สาธารณะหรือส่วนบุคคล เช่นการแสดงให้เห็นในแผนการระดับสูงสำหรับแหล่งทำเลที่ตั้งหรือโดยนักพัฒนาสิ่งก่อสร้างส่วนบุคคลประเภทผลผลิตการออกแบบ Plug-in urban เปลี่ยนแปลงขนาดของการกำหนดโครงสร้างพื้นฐาน ช่วงของการเชื่อมโยงคือถนนหรือทางเข้าอื่น ๆ ที่ถูกกำหนด

การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in urban design) ครอบคลุมขอบเขตผลผลิตที่ระดับด้านการเงิน มีกองทุนสาธารณะและโปรแกรมการบริการที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดหา น้ำ ท่อระบายน้ำ ระบบท่อน้ำเสีย ห้องสุขาสาธารณะและระบบเส้นทางสัญจรของการพัฒนาเพื่อจัดหาที่อยู่อาศัยแก่ผู้มีรายได้น้อยด้วยการกระตุ้นให้สร้างและปรับปรุงพัฒนาที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่ การพัฒนาแถบชานเมืองสำหรับครอบครัวผู้มีฐานะก็มีลักษณะคล้ายคลึง

กันแต่มีความสมบูรณ์มากกว่าระดับความซับซ้อนด้านอื่น มีระบบของตำแหน่งที่ตั้งในแนวตรง แบ่งแยกการเชื่อมต่อบริเวณขนส่งทางเดินและตาดฟ้า⁸

ซึ่งลักษณะการดำเนินการ ได้แก่

1. การเสริมเป็นแนวความคิด (Plugging-in as an Idea) การออกแบบชุมชนเมืองนั้น แนวคิดของตัวเสริม (Plug-in) ถูกสร้างขึ้นจากความคิดสองกระแส คือ

1. มีการใช้ Down-to-earth ของโครงสร้างพื้นฐานของเมืองเหมือนกับเป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาหรือการรวมการพัฒนาให้สอดคล้องกัน

2. การเชื่อมโยงกับกลุ่มอาร์ชีแกรม (Archigram) ในอังกฤษ ผู้เสนอแนวทางในการสร้างเมืองสำเร็จรูป Plug-in City

กลุ่ม Archigram เห็นว่า หลายคนอาศัยอยู่ในสังคมที่ใช้แล้วทิ้ง แน่แน่นอนว่าผลิตภัณฑ์ทุกประเภทตั้งแต่กระดาษชำระไปจนถึงรถยนต์ คอมพิวเตอร์จะถูกทิ้งให้เป็นสิ่งของเอนกประสงค์หรือใช้แล้วในอดีต กลุ่มนี้แนะนำว่าส่วนประกอบของเมืองควรถูกพิจารณาด้วยวิธีการแบบเดียวกัน บริเวณของเมืองควรถูกผลักดันให้มีการดำรงอยู่ของโครงสร้างของเมืองเท่าที่ความต้องการและการเคลื่อนย้ายไปสู่สถานที่แห่งใหม่นั้นถูกต้อง แต่แนวคิดนี้ยังห่างไกลจากการยอมรับในปัจจุบัน

การออกแบบที่ใกล้ที่สุดต่อแนวคิดของ Archigram คือการให้บริการสถานที่ตั้งค่ายนักท่องเที่ยวเดินทางโดยรถตู้พักแรม (camper van) ซึ่งรถลักษณะนี้สามารถใช้เป็นที่พักได้ด้วย พวกเขาสามารถไปยังสถานที่ต่าง ๆ และกลับมาบ้านได้ สถานที่จอดรถเทเลอร์ก็มีลักษณะคล้ายกันยกเว้นว่าจะไม่มีการเคลื่อนไหว เขตที่อยู่อาศัยชั่วคราวสำหรับนักแสวงบุญต่าง ๆ

การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานที่ระดับเมืองหลวงขนาดใหญ่ กลุ่มนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. โครงสร้างพื้นฐานของสิ่งก่อสร้างเดิมอยู่ที่ไหน

2. ที่ไหนที่ตัวเสริม (plug-in) ให้เกิดการคงอยู่ของการสร้างสภาพแวดล้อม

กรณีศึกษาเกี่ยวข้องกับการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานที่ระดับเขต มีการแบ่งแยกย่อยเช่นกัน

ชนิดสิ่งก่อสร้างพิเศษไปเป็นแบบเขตเพื่อดำเนินการเป็นตัวเร่งการพัฒนา การออกแบบเชื่อมโยงระหว่างอาณาเขตเมือง ของงานออกแบบชุมชนเมือง และส่วนภูมิภาคกับการวางผังเมืองหรือวิศวกรรมเกี่ยวกับเมือง

⁸ Ibid., 318-319.

2. การเชื่อมโยงของชุมชนเมือง: หน่วยของอาคารในเมือง (Urban Links: Binding Cities into Units) การออกแบบชุมชนเมืองใหม่เริ่มจากการดำเนินการในรูปแบบโครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมโยงสามารถเชื่อมต่อทางหลวงหรือถนน ทางรถไฟย่อยหรือหลัก และทางเท้าและทางจักรยานเข้าด้วยกันได้ นักออกแบบปัจจุบันนี้ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อทิศทางของถนนและลานสาธารณะตลอดเส้นทางเดินรถเพื่อยืนยันว่าสาธารณะยอมรับในความสุนทรีย์ภาพของส่วนประกอบในฉากของชุมชนเมือง แม้ว่าเครือข่ายนี้จะมีลักษณะที่สำคัญแต่ถนนและทางสำหรับคนเดินเท้าก็ยังคงเป็นส่วนประกอบในโครงสร้างหลักของรูปแบบชุมชนเมือง

เมืองคูริติบา (Curitiba) ในบราซิล ถูกพิจารณาในระดับนานาชาติว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของการวางแผนระดับสูงตัวอย่างหนึ่งและสัมพันธ์กับการออกแบบ Plug-in urban อันดับแรกของกลุ่มตัวอย่างนี้คือระบบขนส่งมวลชนของสิงคโปร์ (Mass Rapid Transit : MRT) อันดับสองคือ Jubilee Line ในลอนดอน

3. การเชื่อมต่ออาณาเขต: อาณาเขตของอาคารเข้าไปในหน่วย (Precinct Links: Binding Precinct into Unit) การเชื่อมต่อลักษณะทางกายภาพได้รวมอาณาเขตให้เกิดความต่อเนื่องกัน สิ่งให้เห็นได้ง่ายที่สุดคือ ถนนและทางเดินเท้า หรือเส้นทางจักรยาน เส้นทางเดินเท้าได้ดิน เครือข่ายทางเดินเท้าได้ดินนั้นอาจมองว่าเป็นเส้นทางที่ประหลาดสำหรับการเชื่อมต่อองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันในระดับอาณาเขตแต่ในหลาย ๆ เมืองก็มีเส้นทางในลักษณะนี้

4. การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานให้เป็นตัวเสริมเข้าไป (Designing the Infrastructure to be plugged into) การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานอย่างเช่น ถนน ระบบการจัดส่งน้ำ ระบบน้ำทิ้ง ระบบไฟฟ้าและการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาชุมชนเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาได้ อีกลักษณะที่คล้ายคลึงกัน การพัฒนาที่อยู่อาศัยแถบชานเมืองทั่วโลกก็ประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานด้วยกันทั้งสิ้นอันได้แก่ ถนน ระบบท่อน้ำเสีย การจัดส่งน้ำและไฟฟ้า เริ่มต้นสร้างโดยนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ สาธารณชนหรือเอกชน และโครงการที่ขายให้กับเจ้าของส่วนบุคคลที่ต้องการพัฒนา ก็ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบชุมชนเมืองด้วยการออกแบบบ้านส่วนบุคคลที่ต้องการอาศัยคู่มือการออกแบบเข้าช่วยอย่างมาก ซึ่งการพัฒนาอย่างอิสระต่อการออกแบบจัดให้กับผู้เป็นเจ้าของส่วนบุคคลค่อนข้างมาก

แหล่งทำเลและการบริการที่จะสร้างที่พักอาศัยให้กับผู้ยากไร้ แนวเขตใหม่จะถูกจัดขึ้นและประกอบด้วยถนน ไฟบนถนน ระบบท่อน้ำทิ้งและระบบน้ำประปา แต่ละแหล่งที่ตั้งจะถูกจัดให้มีการเชื่อมต่อไปยังระบบท่อน้ำทิ้งและก๊อกรน้ำ ในบางกรณีที่ถูกค้ำมีแหล่งทรัพยากรที่ดีกว่า ทำเล

ที่ตั้งก็อาจจัดให้มีห้องน้ำสาธารณะและห้องเอนกประสงค์สำหรับชุมชน หลังจากนั้นเจ้าของบ้านก็จะสร้างบ้านของพวกเขาให้เชื่อมต่อกับโครงสร้างพื้นฐานที่จัดไว้ให้ก่อนหน้านี้

5. การเสริมตัวเสริมเข้าไปในโครงสร้างพื้นฐาน (Plugging in the Infrastructure)

การเชื่อมต่อถูกออกแบบเพื่อรวมทุกส่วนที่ดำรงอยู่เข้าด้วยกัน เหตุผลในการเชื่อมต่อก็คือเพื่อช่วยให้ง่ายต่อการเข้าถึงสถานที่ต่าง ๆ และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนเดินเท้าหรือผู้ใช้จักรยาน การศึกษาทั้งสองแบบได้อธิบายถึงคุณลักษณะที่มีความแตกต่างกัน โครงสร้างพื้นฐานส่วนแรกอยู่ที่ระดับขั้นที่สองและถูกล้อมรอบไว้ในขณะที่โครงสร้างพื้นฐาน ส่วนที่สองอยู่ต่ำกว่าถนนในระดับขั้นได้ดินแต่ก็สามารถเปิดสู่ภายนอกได้ ส่วนแรกถูกออกแบบเพื่อแยกคนเดินเท้าและการจราจรทางยานพาหนะและจัดหาเส้นทางที่อำนวยความสะดวกจากอาคารหนึ่งไปอีกอาคารหนึ่ง อย่างเช่นในเมืองมินีอาโพลิส (Minnesota) ที่มีช่วงฤดูหนาวอันรุนแรง ส่วนที่สองนั้นมึลักษณะที่เรียบง่ายเพื่อสร้างศูนย์กลางเมืองให้เป็นแหล่งดึงดูดความสนใจมากขึ้น ทั้งสองแบบนี้ถือเป็นตัวเร่งการพัฒนาแบบใหม่

6. ตัวเสริม: องค์ประกอบในตัวเสริมทางยุทธศาสตร์การลงทุนเป็นตัวเร่งปฏิบัติการ (Plugging in Components: Strategic Investments as Catalysts) การบริหารปกครองส่วนของเมือง ประเทศ และระดับชาติส่วนมากมักลงทุนในการเจาะจงสิ่งก่อสร้างเช่นการเร่งปฏิบัติการเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนามากขึ้น มีนโยบายระดับชาติเพื่อลงทุนในส่วนพิพธิภณที่เป็หัวใจหลักของหลาย ๆ เมืองเพื่อสร้างแกนกลางอันใหม่ขึ้นมาโดยการนำเอานักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น มีการลงทุนสร้างโรงจอดรถเพื่อกระตุ้นการพัฒนาการขายปลีก อีกทั้งเพื่อดึงดูดความสนใจจากเหล่าวัยรุ่นในเมือง⁹

⁹ Ibid., 320-357.

ตารางที่ 8 แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in Urban Design) ในต่างประเทศ

ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะการทำงาน	ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองตามลักษณะผลผลิต	ลักษณะการปฏิบัติงาน	ประเภทโครงการในต่างประเทศ
การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in Urban Design)	การเชื่อมโยงของชุมชนเมืองหน่วยของอาคารในเมือง (Urban Links: Binding Cities into Units)		<ul style="list-style-type: none"> - Curitiba, Brazil - The MRT system, Singapore - The Jubilee Line Extension, London, England, UK
	การเชื่อมต่ออาคารเขต: อาคารเขตของอาคารเข้าไปในหน่วย (Precinct Links: Binding Precinct into Unit)	<p>การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานให้เป็นตัวเสริมเข้าไป (Designing the Infrastructure to be plugged into)</p> <p>การเสริมตัวเสริมเข้าไปในโครงสร้างพื้นฐาน (Plugging in the Infrastructure)</p> <p>ตัวเสริม: องค์ประกอบในตัวเสริมทางยุทธศาสตร์การลงทุนเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา (Plugging-in Components: Strategic Investments as Catalysts)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Expo '92, Seville, Spain - Aranya Township, Indore, India - The Skywalk System, Minneapolis, Minnesota, USA - Passo del Rio, San Antonio, Texas, USA - Chattanooga, Tennessee, USA

ตารางที่ 9 แสดงโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in Urban Design) ในประเทศไทย

ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองลักษณะการทำงาน	ประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองลักษณะผลผลิต	ลักษณะการปฏิบัติงาน	ประเภทโครงการในประเทศไทย
การออกแบบชุมชนเมืองแบบเสริม (Plug-in Urban Design)	การออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Design)	โครงสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ถนน (Streets)	ถนนอุทยาน (ถนนอักษะ) - ระบบขนส่งมวลชน รถไฟฟ้า BTS - ระบบขนส่งมวลชน รถไฟฟ้ามหานคร Mass rapid Transit (MRT) - ระบบขนส่งมวลชน แอร์พอร์ตลิงก์ สนามบินสุวรรณภูมิ - ระบบขนส่งมวลชน รถโดยสาร Bus Rapid Transit (BRT)
		ระบบการขนส่งคนคนคม (Transit systems) ระบบการสัญจรทางเท้า (Pedestrian systems) พื้นที่ว่างสาธารณะ (Urban Space) อื่น ๆ (Other)	- สกายวอล์ค (Sky walk) สยาม เซ็นทรัลเวิลด์
	เบ็ดเตล็ด (Miscellaneous)	องค์ประกอบของชุมชนเมือง (Urban Element)	- Street furniture สยามสแควร์

ลักษณะของการปฏิบัติงานและความเกี่ยวข้องกับนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยที่ผ่านมาั้น จากการสังเกตพบว่า นักออกแบบชุมชนเมืองส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติงานที่มีความเกี่ยวข้องกับงานด้านผังเมือง อยู่ในภาคธุรกิจเอกชนในรูปแบบของบริษัทที่ปรึกษาด้านการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง ปฏิบัติงานที่ได้รับจากเจ้าของโครงการที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากผลผลิตที่เป็นรายงานการศึกษาจากบริษัทเอกชนเหล่านี้และสอบถามโดยตรงกับหน่วยภาครัฐที่นักออกแบบชุมชนที่ได้ปฏิบัติวิชาชีพเช่นเดียวกัน จากการศึกษาจากเอกสารทำให้ทราบถึงรูปแบบการทำงานในลักษณะต่าง ๆ โดยได้จัดหมวดหมู่และแบ่งประเภทงานออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. งานด้านการศึกษา (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับกลาง-สูง)

งานด้านการศึกษา ลักษณะงานด้านการศึกษาประกอบด้วย การหาข้อมูล การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ ในพื้นที่ที่ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน หากสภาพพื้นที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือต้องการพัฒนาพื้นที่ จำเป็นต้องทำการศึกษาพื้นที่เหล่านั้น ก่อนจะมีการพัฒนาโครงการในการศึกษาหาข้อมูลเพื่ออ้างอิงและประกอบการวิเคราะห์ในอนาคต หากขาดงานด้านการศึกษาจะไม่สามารถ ทราบศักยภาพ แนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสภาพในปัจจุบันและในอนาคต งานด้านการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1.1 งานการศึกษาเบื้องต้น เป็นลักษณะงานการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นจากหลาย ๆ แหล่ง ก่อนจะลงรายละเอียดในระดับเชิงลึก เพื่อการประเมิน หรือการวิเคราะห์อย่างคร่าว ๆ ก่อนจะลงรายละเอียดของการวางผังและโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่มีรายละเอียดมากขึ้น โดยงานลักษณะนี้ จะให้รายละเอียดของยุทธศาสตร์ นโยบายของการพัฒนา รวมถึงการแก้ปัญหา ข้อดีข้อเสีย ภาพรวมของศักยภาพพื้นที่ แนวความคิด และการวางทางเลือกเพื่อประกอบการพิจารณา ทั้งนี้ยังรวมถึง การเป็นผู้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ว่าด้วยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535) ในมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดให้รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ต้องจัดทำและได้รับการรับรองจาก บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ชำนาญการศึกษผลกระทบสิ่งแวดล้อม จากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักออกแบบชุมชนเมืองอาจได้รับการเป็นผู้ชำนาญการในด้านนี้

1.2 งานการศึกษาเหมาะสมหรือความเป็นได้ เป็นลักษณะงานการศึกษาความเป็นไปได้ของพื้นที่ เพื่อประเมินศักยภาพของโครงการหรือนโยบายด้านยุทธศาสตร์การ

พัฒนา ที่คาดว่าจะเป็นไปได้ รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมของที่ตั้งของโครงการเพื่อการลงทุน

1.3 งานด้านการสำรวจ เป็นลักษณะงานการสำรวจในระดับพื้นที่ โดยอาศัยข้อมูลอ้างอิงทางสถิติ มาประกอบเพื่อประเมินวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดทำแผนผังในอนาคต

หมายเหตุ : นักออกแบบชุมชนเมือง มีส่วนร่วมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายกว้าง ๆ เกี่ยวกับการกระจายของกิจกรรมต่าง ๆ การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ การผสมผสานระหว่างการ用地ที่ต่างกันต่าง ๆ ในส่วนขั้นตอนของการวางผังและออกแบบ เป็นคนวางผังในรายละเอียดของการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นรูปเป็นร่าง รวมถึงการทำผังทางเลือกสำหรับการพิจารณา

งานลักษณะการศึกษา ยังไม่สามารถลงรายละเอียดในระดับลึกได้ เพื่อดูศักยภาพแนวคิด นโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนา ในพื้นที่ ๆ ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน ซึ่งเป็นขั้นแรกของการศึกษาโครงการ หากต้องการศึกษาในระดับลึก ก็จะเป็นงานที่อาศัยข้อมูลของงานด้านการศึกษาประกอบ

ทั้งนี้ สำหรับโครงการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 นอกจากผู้ชำนาญการที่ได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องมีส่วนชำนาญการเฉพาะสาขาร่วมจัดทำรายงานฯ ได้แก่ นักออกแบบชุมชนเมืองหรือสถาปนิกผังเมือง แล้วแต่กรณี

2. งานจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ

งานจัดทำแผนผังในระดับต่าง ๆ ลักษณะโครงการประเภทนี้ จะเป็นการทำงานเชิงนโยบาย วางยุทธศาสตร์ของการพัฒนาในระดับกว้าง (Macro Scale) เป็นการจัดทำผังเพื่อวางผังนโยบายในการควบคุมพื้นที่ โดยยังไม่ลงรายละเอียดในระดับที่มีผลกระทบต่อชุมชน เป็นลักษณะแผนงานระยะยาว ซึ่งสามารถแบ่งการทำงานออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

2.1 ผังระดับกว้าง (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับต่ำ) เป็นลักษณะของงานจัดทำแผนผังเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของพื้นที่ ขนาดใหญ่ ในระดับภูมิภาค ประเทศ ภาค อนุภาค จังหวัด และเมือง โดยการจัดทำผังจะได้รับการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ตามความเหมาะสม ลำดับของผังจะเป็นลักษณะที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งประกอบด้วยผัง 3 ประเภท ได้แก่

1. ผังภาค
2. ผังอนุภาค

3. ผังจังหวัด

นักออกแบบชุมชนเมือง มีส่วนร่วมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายกว้าง ๆ เกี่ยวกับการกระจายของกิจกรรมต่าง ๆ วางนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ การผสมผสานระหว่างการใช้ที่ดินด้านต่าง ๆ เป็นคนวางผังในรายละเอียดของการออกแบบชุมชนเมือง เป็นการกำหนดวางผังแนวความคิด ให้เป็นรูปเป็นร่าง รวมถึงการทำผังทางเลือกสำหรับการพิจารณา

2.2 ผังระดับกลาง (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับกลาง-สูง) เป็นลักษณะของงานจัดทำแผนผังเพื่อกำหนดผังนโยบาย การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของพื้นที่ ในระดับจังหวัด พื้นที่เมือง ส่วนหนึ่งของเมือง หรือพื้นที่เฉพาะ โดยการจัดทำผังจะได้รับการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ตามความเหมาะสมเพื่อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประเภท ความสูง เส้นทางการคมนาคม ในส่วนได้แก่ ผังเมืองจังหวัดและผังเมืองรวม ส่วนผังเมืองเฉพาะหรือผังพื้นที่เฉพาะจะนำข้อกำหนดของผังเมืองรวมเพื่อกำหนดโดยละเอียดของการออกแบบ การควบคุมการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเฉพาะพื้นที่ โดยลำดับของผังจะเป็นลักษณะที่ต่อเนื่องกัน นโยบายที่ได้กำหนดในผังเมืองรวมและย่อมเป็นโอกาสที่มาตรฐานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวางและจัดทำผังเฉพาะ ดังกล่าวนี้นี้จะกำหนดเกณฑ์ในด้านการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) ต่อไป ซึ่งประกอบด้วยผัง 3 ประเภทได้แก่

1. ผังเมืองรวมจังหวัด (ว่าด้วย พ.ร.บ. การผังเมือง พ.ศ.2518)
2. ผังเมืองเฉพาะและผังพื้นที่เฉพาะ (ว่าด้วย พ.ร.บ. ผังเฉพาะ พ.ศ.2518)

นักออกแบบชุมชนเมือง มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกี่ยวกับการกระจายของกิจกรรมต่าง ๆ การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ การผสมผสานระหว่างการใช้ที่ดินด้านต่าง ๆ เป็นคนวางผังในรายละเอียดของการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นรูปเป็นร่าง การกำหนดเกณฑ์ แนวทางในการออกแบบแนวทางในการนำผังไปปฏิบัติ รวมถึงการทำผังทางเลือกสำหรับการพิจารณา

2.3 ผังระดับเล็ก (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับสูง) เป็นลักษณะของการวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประเภทต่าง ๆ การควบคุม การกำหนดพื้นที่ตามมาตรฐานการผังเมือง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้ระบุไว้ ซึ่งประกอบด้วย ผัง 3 ประเภทได้แก่

1. ผังองค์การบริหารส่วนตำบล
2. ผังตำบล
3. ผังชุมชน

นักออกแบบชุมชนเมือง มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินเกี่ยวกับการกระจายของกิจกรรมต่าง ๆ การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ การผสมผสานระหว่างการใช้ที่ดินด้านต่าง ๆ เป็นคนวางผังในรายละเอียดของการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นรูปเป็นร่าง การกำหนดเกณฑ์ แนวทางในการออกแบบแนวทางในการนำผังไปปฏิบัติ รวมถึงการทำผังทางเลือกสำหรับการพิจารณา นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมท้องถิ่นและเทศบาลัญญัติท้องถิ่น เพื่อให้ผังได้ดำเนินไปตามนโยบายท้องถิ่นที่วางไว้

3. งานจัดรูปที่ดินและจัดสรรที่ดิน (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับสูง)

3.1 งานจัดรูปที่ดิน (ว่าด้วย พ.ร.บ. จัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ พ.ศ.2547)

3.1.1 งานโครงการจัดรูปที่ดินเพื่อการจัดเตรียมแปลงที่ดินเพื่อก่อสร้างอาคาร

3.1.2 งานโครงการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

3.2 งานจัดสรรที่ดิน (ว่าด้วย พ.ร.บ. จัดสรรที่ดิน พ.ศ.2543)

3.2.1 งานโครงการจัดสรรที่ดินเพื่อประกอบการที่อยู่อาศัย

3.2.2 งานโครงการจัดสรรที่ดินเพื่อประกอบการพาณิชย์

3.2.3 งานโครงการจัดสรรที่ดินเพื่อประกอบการอุตสาหกรรม

4. งานจัดทำแผนและผังแม่บท (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับสูง)

4.1 ผังแม่บทเพื่อพัฒนาพื้นที่ เช่น ผังแม่บทมหาวิทยาลัย ผังแม่บทย่านพหลโยธิน ผังแม่บทย่านมักกะสัน ผังแม่บทชายทะเลเขาหลัก ผังแม่บทเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ฯลฯ

4.2 ผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ เช่น ผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่า ผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานบ้านเชียง ฯลฯ

5. งานโครงการวางผังพัฒนาเมือง (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับสูง)

5.1 งานโครงการพัฒนาพื้นที่

5.2 งานโครงการปรับปรุงและฟื้นฟูเมือง

5.3 งานโครงการอนุรักษ์พื้นที่

5.4 งานโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่

นอกจากนี้ยังรวมถึง งานตามลักษณะ ตามสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 (ดูบทที่ 2)

6. งานโครงสร้างพื้นฐานของเมือง (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับกลาง-สูง)

เป็นลักษณะงานที่เกี่ยวกับการสร้างความเชื่อมั่นในการสร้างองค์ประกอบของโครงสร้างพื้นฐานที่มีขนาดใหญ่

6.1 งานสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพื้นฐานของเมือง (Infrastructure Design) เพื่อกระตุ้นการพัฒนา เสนอแนะแนวทางการลงทุน แก่นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ เกี่ยวกับการจัดระเบียบระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมถึงการปรับปรุง พื้นฟู ได้แก่ ท่อน้ำ ไฟฟ้า ประปา ถนน สวนสาธารณะ แม่น้ำ คลอง เป็นต้น การวางองค์ประกอบของโรงเรียน พิพิธภัณฑ์ การจัดระเบียบถนนและอาคาร การแบ่งสรรพื้นที่ว่างสาธารณะ การจัดวางแนวระบบถนน ระบบทางสัญจร และข้อกำหนดของการบริการเทศบาล

6.2 งานระบบการคมนาคมขนส่งของเมือง (Transportation System) การจัดทำข้อกำหนดมาตรฐานระบบขนส่ง ให้เข้ากับความต้องการทางสังคมและในวิถีการแบบใหม่ ซึ่งรวมรูปแบบของเมืองและระบบคมนาคมเข้าด้วยกัน รวมถึงการวางระบบคมนาคมหลากหลายรูปแบบในเมืองที่มีขนาดต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือกับวิชาชีพวิศวกรรมเกี่ยวกับเมือง (Civic Engineering) เช่น การวางระบบขนส่งของเมือง (Mass transit) ระบบสัญจรทางเท้ายกระดับ (Sky walk) ฯลฯ

6.3 งานองค์ประกอบของชุมชนเมือง (Element of Urban Design) ประกอบด้วยงานศิลปะ ได้แก่ งานประติมากรรมรวมถึงงานจิตรกรรมฝาผนัง

ประกอบด้วยวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง ได้แก่ อนุสาวรีย์ น้ำพุ หอนาฬิกา และเครื่องตกแต่งถนนหนทาง รวมถึงการออกแบบวัตถุต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงาน

7. งานอื่น ๆ (ระดับความเกี่ยวข้องของการออกแบบชุมชนเมือง : ระดับกลาง-สูง)

7.1 การเงินงบประมาณ การตลาด โครงการพัฒนาการลงทุน เช่น อสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย ฯลฯ

7.2 การควบคุมและการกระตุ้น การตรวจสอบการออกแบบ (Design Review) หรือการประเมินโครงการตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการให้คำปรึกษา

7.3 งานตรวจสอบและการประเมินโครงการ การตรวจสอบมาตรฐานงาน การประเมินคุณภาพผลกระทบโครงการก่อนและหลัง เสร็จสิ้นโครงการ

7.4 งานประสานงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ การติดต่อประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ หรือให้การช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ เช่น การจัดประชุมการมีส่วนร่วมของประชาชน การเป็นพยานในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางการออกแบบชุมชนเมืองหรือสถาปัตยกรรมผังเมือง การเป็นผู้เจรจาต่อรอง การเป็นผู้ชำนาญการศึกษาคณะบุคคลสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้พิจารณารายงาน ฯลฯ

ตารางที่ 10 แสดงลำดับลักษณะการปฏิบัติงานของนักออกแบบชุมชนเมือง

ประเภทของงาน	ระดับของการปฏิบัติงาน	ระดับความเกี่ยวข้องของนักออกแบบชุมชนเมือง
1. งานด้านการศึกษา	- งานการศึกษาเบื้องต้น	ระดับกลาง-สูง
	- งานการศึกษาความเหมาะสมหรือความเป็นไปได้	ระดับกลาง-สูง
	- งานด้านการสำรวจ	ระดับกลาง-สูง
2. งานการจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ	- ผังระดับกว้าง	ระดับต่ำ
	- ผังระดับกลาง	ระดับกลาง-สูง
	- ผังระดับเล็ก	ระดับสูง
3. งานจัดรูปที่ดินและจัดสรรที่ดิน	- งานจัดรูปที่ดิน	ระดับสูง
	- งานจัดสรรที่ดิน	ระดับกลาง-สูง
4. งานจัดทำแผนและผังแม่บท	- ผังแม่บทเพื่อพัฒนาพื้นที่	ระดับสูง
	- ผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์	ระดับสูง
5. งานโครงการวางผังพัฒนาเมือง	- งานโครงการพัฒนาพื้นที่	ระดับสูง
	- งานโครงการปรับปรุงและฟื้นฟูเมือง	ระดับสูง
	- งานโครงการอนุรักษ์พื้นที่	ระดับสูง
	- งานโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่	ระดับสูง

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประเภทของงาน	ระดับของการปฏิบัติงาน	ระดับความเกี่ยวข้องของนักออกแบบชุมชนเมือง
6. งานโครงสร้างพื้นฐานของเมือง	- งานสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพื้นฐานของเมือง	ระดับกลาง-สูง
	- งานระบบคมนาคมขนส่ง	ระดับกลาง-สูง
	- งานองค์ประกอบของชุมชนเมือง	ระดับกลาง-สูง
7. งานอื่น ๆ	- งานการเงินงบประมาณ	ระดับกลาง-สูง
	- งานการควบคุมตรวจสอบและการกระตุ้น	ระดับกลาง-สูง
	- งานตรวจสอบและประเมินโครงการ	ระดับกลาง-สูง
	- งานประสานงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	ระดับกลาง-สูง

สรุปความคิดเห็น

โครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยนั้น หากมองถึงลักษณะการดำเนินการและผลผลิตที่เกิดขึ้นนั้น ยังมีได้เกิดจากกระบวนการออกแบบชุมชนเมืองอย่างแท้จริง หากค้นหาตามลักษณะการแบ่งขอบเขตของโครงการออกแบบชุมชนเมืองแบบในต่างประเทศนั้น ถือได้ว่าโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยยังไม่มีความสำเร็จเท่าใดนัก เนื่องจากผลกระทบจากปัจจัยในการส่งเสริมให้เกิดขึ้นของโครงการออกแบบชุมชนเมืองในหลาย ๆ อย่าง หลายโครงการต้องหยุดชะงักและหลายโครงการกำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่ ทั้งนี้ในบางโครงการออกแบบชุมชนเมืองก็เข้าข่ายลักษณะโครงการออกแบบชุมชนเมืองด้วยความบังเอิญอาจเป็นโครงการออกแบบชุมชนเมืองขนาดเล็ก ๆ ที่คาบเกี่ยวกับวิชาชีพสถาปนิกและภูมิสถาปนิกซึ่งเป็นคนดำเนินการ ในโครงการที่เกี่ยวข้องกับระบบขนส่งมวลชนของเมือง (Mass transit) ก็เป็นหน้าที่ของนักผังเมืองและวิศวกรเกี่ยวกับเมือง ซึ่งอาจไม่ได้ใช้กระบวนการออกแบบชุมชนเมืองในการเพิ่มความสำเร็จให้กับเมือง การปฏิบัติงานของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยที่ผ่านมา มิได้มีบทบาทที่เด่นชัดในการเป็นผู้นำการพัฒนาเมือง การทำงานในปัจจุบันจึงถูกจำกัดศักยภาพของวิชาชีพให้อยู่ในบริษัทที่ปรึกษาและผลผลิตของรายงานการศึกษาที่มีได้นำไปปฏิบัติ สำหรับ

โครงการที่ได้รับการดำเนินการไปปฏิบัติก็จะแตกต่างกับแนวคิดในระยะแรก ความคิดต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะไม่ได้รับการสานต่อ เนื่องด้วยแนวคิดต่าง ๆ นั้นเกี่ยวข้องกับเมือง และเมืองต่าง ๆ นั้นต้องใช้เวลาอันนานที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลง การออกแบบเหล่านี้อาจได้รับการดำเนินการกับความเปลี่ยนแปลงและปรับตัวต่อบริบททางเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนไป แต่ก็ยังถือว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นของโครงการออกแบบชุมชนเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยในเวลานั้น

การใช้ศักยภาพของนักออกแบบชุมชนเมืองมีมากมายหลายอย่าง ที่จะช่วยให้การพัฒนาเมืองมีความสมบูรณ์มากขึ้น เนื่องจากพื้นฐานส่วนใหญ่ที่มาจากวิชาชีพสถาปนิก ซึ่งในต่างประเทศนักออกแบบชุมชนเมืองมีบทบาทที่สำคัญอย่างมาก ถือได้ว่าเป็นผู้นำแนวคิดการพัฒนาเมืองและประสานงานกับวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเมืองเพื่อผลประโยชน์แห่งสาธารณชน แตกต่างกับประเทศไทยที่ถูกจำกัดศักยภาพทางวิชาชีพให้อยู่ในกรอบที่ไม่ชัดเจนระหว่างความเป็นสถาปนิกหรือนักผังเมือง การพัฒนาวิชาชีพจึงควรเป็นไปตามหลักแนวทางสากล เพื่อช่วยสร้าง

บทที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาในบทที่ผ่านมา เราได้ทราบถึงลักษณะของโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยเพื่อเปรียบเทียบกับกรอบลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงขอบข่ายลักษณะการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองจากผลผลิตที่เป็นรูปธรรม และเกิดคำถามต่อไปว่าโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยที่ผ่านมา มีการพัฒนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นผลมาจากบุคลากรด้านการออกแบบชุมชนเมืองหรือไม่? นักออกแบบชุมชนเมืองมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการออกแบบชุมชนเมืองต่าง ๆ มากน้อยแค่ไหน ในบทนี้จะเป็นการกำหนดกระบวนการและวิธีการวิจัยภาคสนาม เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการทำงานจริงของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอันได้แก่แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การทำแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เนื่องจากความต้องการในรายละเอียดและประเด็นต่าง ๆ ของข้อมูลที่แตกต่างกัน ในบทนี้จะอธิบายแยกรายละเอียดเป็นขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

- 4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรการวิจัยเรื่อง “บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย” นั้น คือนักปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยทั้งหมด แต่เนื่องจากการหาตัวกลุ่มประชากรทั้งหมดนั้นทำได้ยาก เพื่อความเป็นไปได้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็น นักออกแบบชุมชนเมืองใน

ประเทศไทย และกำลังปฏิบัติวิชาชีพอยู่ในปัจจุบันโดยการแบ่งบทบาทหลักของวิชาชีพการ ออกแบบชุมชนเมือง ตามภาคส่วนของหน้าที่การงานได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตัวอย่างด้วยกัน ได้แก่คือ 1. กลุ่มการทำงานในภาคธุรกิจเอกชน 2. กลุ่มการทำงานในภาครัฐ 3. กลุ่มการทำงาน ในภาคการศึกษาและองค์กรวิชาชีพ เลือกสถานที่ทำงานที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากประชากรทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากผู้วิจัยต้องการเก็บรายละเอียดของข้อมูล 2 ระดับ คือระดับข้อมูลทั่วไปและ ระดับข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูล 2 วิธี คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ถึงทัศนคติสำหรับผู้ที่จบการศึกษาและปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในที่ทำงานภาค ส่วนต่าง ๆ

เกณฑ์การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของประชากร จากจำนวน บัณฑิตที่จบการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองทั้งหมด ตั้งแต่การเปิดหลักสูตรจาก สถาบันการศึกษาต่าง ๆ นั้น มีประมาณ 1,034 คนซึ่งได้มาจากการประมาณการจำนวนการรับ สมัครของแต่ละหลักสูตรจนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2552 เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลาของผู้วิจัยได้ ทำการระบุพื้นที่ศึกษาเฉพาะกรุงเทพฯและปริมณฑล ซึ่งคาดว่าจะมีจำนวนประชากรในพื้นที่ ศึกษา ประมาณ 500 คน โดยได้ใช้เกณฑ์การวิจัยการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางสำเร็จรูป ของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) เมื่อค่าคลาดเคลื่อนเป็นร้อยละ 10 หรือ 10% และสัดส่วน ประชากรเท่ากับ 0.5^1 ซึ่งจากจำนวนประชากร 500 คน จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 83 คน เพื่อให้คุณสมบัติของประชากรในกลุ่มตัวอย่างตรงกับความต้องการ และเป็นตัวแทนของความ คิดเห็นได้ดีที่สุด ได้แบ่งตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งได้อ้างอิงเป็นสัดส่วนดังนี้

กลุ่มที่ 1 ภาคธุรกิจเอกชน (แบบสอบถาม)	จำนวน	40-45 คน
กลุ่มที่ 2 ภาครัฐ (แบบสอบถาม)	จำนวน	40-45 คน
กลุ่มที่ 3 ภาคการศึกษาและองค์กรวิชาชีพ (แบบสัมภาษณ์)	จำนวน	10 คน
	รวม	83-100 คน

โดยมีรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา มีดังนี้

¹ สุวิมล ติรกานันท์, 2542, 155-156 อ้างถึงใน สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทาง สังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์, 2551), 135.

1. ภาคธุรกิจเอกชน การศึกษาด้านบทบาทการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองที่อยู่ในภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของบริษัทที่ปรึกษา (Consultant) โดยการใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามกับกลุ่มผู้ปฏิบัติวิชาชีพและให้บริการวิชาชีพในปัจจุบันจำนวนระหว่าง 40-45 คน โดยการสุ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างและเลือกเฉพาะบริษัทผู้ที่มีคุณสมบัติด้านการออกแบบชุมชนเมืองจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาที่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย โดยสถานที่ทำงานตั้งอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีจำนวน 86 บริษัท โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบอัตราภาคชั้น (Stratified Quota) คือ เลือก 50% จากกลุ่มตัวอย่าง จึงเหลือ 43 บริษัท ซึ่งมีรายชื่อ บริษัทที่ปรึกษาสามารถดูได้จากภาคผนวก ก รายชื่อบริษัท

2. ภาครัฐ เป็นการใช้แบบสอบถาม นักออกแบบชุมชนเมืองหรือสถาปนิกผังเมือง โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่มีคุณสมบัติด้านการออกแบบชุมชนเมืองจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานราชการ ที่มีความเกี่ยวข้องด้านวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองต่าง ๆ จำนวน 40-45 คน โดยสถานที่ทำงานอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยหน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้อง มีดังนี้

1. กรมโยธาธิการและผังเมือง (ส่วนกลาง)
2. สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด (ส่วนภูมิภาค เฉพาะปริมณฑล)
3. สำนักงานผังเมืองกรุงเทพมหานคร
4. การเคหะแห่งชาติ
5. สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.)
6. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
7. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
8. ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร
9. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฯลฯ

3. ภาคการศึกษาและองค์กรทางวิชาชีพ เนื่องจากภาคการศึกษาและองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ถือได้ว่ามีบทบาทต่อการผลิตบัณฑิตและพัฒนาวิชาชีพโดยตรง ในส่วนนี้จะใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมือง และผู้ที่มีบทบาทในวงการวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย จำนวน 10 ท่าน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก จากสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านการออกแบบชุมชนเมืองจำนวน 3 มหาวิทยาลัยและองค์กรวิชาชีพจำนวน 2 หน่วยงาน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ

ระดับวุฒิ สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ในนามผู้บริหารบริษัทด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย มีดังนี้

1. สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมือง

1.1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ.ดร.นพรัตน์ ตาปนานนท์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

ผศ.ดร.ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

1.2 มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศ.กำธร กุลชร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

รศ.สิทธิพร ภิรมย์รัตน์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

1.3 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.ธรรมาวุฒิ บุญเหลือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์

นายอนุวัฒน์ การถัก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์

2. องค์กรทางวิชาชีพ สภาสถาปนิกและสมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย

นายคธาทิพย์ เอี่ยมกมลลา คณะกรรมการสภาสถาปนิก

นายเจตกำจร พรหมโยธี นายกสมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย

3. ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง วุฒิสถาปนิก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง/ผู้บริหารบริษัท ศรีเอทีพี ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด

นายอัจริยะ ไรจนภิรมย์ วุฒิสถาปนิก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง/ผู้บริหารบริษัท เออร์เบ็นอาร์คิเต็คส์ จำกัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม (Quotation) โดยใช้แบบสอบถามลักษณะเติมคำทางเลือกและคำถามปลายเปิด ทำให้เกิดความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีความเที่ยงตรงสูง สำหรับสอบถามนักออกแบบชุมชนเมืองที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ซึ่งกำลังปฏิบัติวิชาชีพอยู่ในปัจจุบันในระหว่างการทำวิจัย ปี พ.ศ. 2551-2552

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยจะตั้งประเด็นในการถามหลักในเนื้อหาที่ต้องการทราบ ซึ่งจะได้ข้อมูลที่เป็นมุมมองของผู้เชี่ยวชาญด้านนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างคำถามในแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างคำถามสำหรับการสัมภาษณ์และสำหรับแบบสอบถามโดยใช้โครงสร้างในลักษณะเดียวกัน โดยออกแบบคำถามในการสัมภาษณ์ให้มีรายละเอียดเพิ่มเติมจากแบบสอบถาม ในประเด็นคำถามที่ต้องการข้อมูลเชิงลึก โดยได้กำหนดประเด็นคำถามออกเป็น 4 ตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) และแบบปลายเปิด (Open-Ended) มีข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) และเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์ในการประเมินค่านำหนักของการประเมิน 4 ระดับในข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ดังนี้

<u>ระดับการเป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนที่เกี่ยวข้อง</u>	<u>ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ</u>
ไม่เกี่ยวข้อง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 0 คะแนน
น้อย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน
มาก	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน
มากที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ยค่าระดับการเป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป็นช่วงคะแนนดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย 0.00-0.49	แปลความว่า	ไม่มีความเกี่ยวข้อง
คะแนนเฉลี่ย 0.50-1.49	แปลความว่า	มีความเกี่ยวข้องน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49	แปลความว่า	มีความเกี่ยวข้องมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.00	แปลความว่า	มีความเกี่ยวข้องมากที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์ในการประเมินค่านำหนักของการประเมิน 5 ระดับ ดังนี้

<u>ระดับความคิดเห็น</u>	<u>ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ</u>
น้อยที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน
น้อย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน
มาก	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน
มากที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ยค่าระดับการเป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป็นช่วงคะแนนดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.49	แปลความว่า	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.50-2.49	แปลความว่า	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.50-3.49	แปลความว่า	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.50-4.49	แปลความว่า	มีความพึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย	4.50-5.00	แปลความว่า	มีความพึงพอใจมากที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended) มีข้อความคำถามจำนวน 5 ข้อ ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติทั้งหมด ใช้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview)

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง โดยทำการสรุปความที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นเชิงลึกที่ต้องการทราบเพื่อจับใจความสำคัญในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบชุมชนเมือง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษา รวมถึงองค์กรทางวิชาชีพโดยทำการสรุปความที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นเชิงลึกที่ต้องการทราบเพื่อจับใจความสำคัญในมุมมองที่มีต่อการควบคุมมาตรฐานการศึกษาและการควบคุมทางวิชาชีพ (รายละเอียดแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ดูได้จาก ภาคผนวก ก)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

แยกเป็น 2 ส่วน คือ 1. เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจ 2. นำความรู้จากข้อ 1 ไปออกแบบแบบสอบถาม

1. เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจ

1.1 ศึกษาเกี่ยวกับขอบเขตการทำงาน ลักษณะงาน ประเภทโครงการด้านการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ จากเอกสาร หนังสือ บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของรวมทั้งกฎหมายวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

1.2 ศึกษาเกี่ยวกับ บทบาท หน้าที่ การทำงาน ของนักออกแบบชุมชนเมืองในหน่วยงานราชการและเอกชนในประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ที่มีคุณวุฒิทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง

1.3 ศึกษาเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านการออกแบบชุมชนเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน

1.4 ศึกษารวบรวม วิเคราะห์ โครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย โดยการแบ่งแยก ประเภท หมวดหมู่ รูปแบบและรายละเอียดตามลักษณะงานออกแบบชุมชนเมือง

1.5 ศึกษาวิเคราะห์ ปัจจัย โครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยที่นักออกแบบชุมชนเมืองได้มีส่วนร่วมในการทำงาน

2. นำความรู้จากข้อ 1 ไปออกแบบแบบสอบถาม

2.1 ออกแบบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในประเด็นคำถามเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพหลังสำเร็จการศึกษา การใช้ความรู้ความสามารถด้านการออกแบบชุมชนเมือง หน้าที่และการทำงานในปัจจุบัน

2.2 เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีบทบาทสำคัญด้านการออกแบบชุมชนเมืองในสังคมไทย และแบบสอบถามนักออกแบบชุมชนเมืองในสำนักงานและองค์กรต่าง ๆ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการทำงานในปัจจุบัน ต่อการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อรวบรวมผลตอบรับ ปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้น

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้คัดเลือกไว้เพื่อสรุปและอภิปรายผล

2.4 สรุปและเสนอแนะ แนวทางการแก้ปัญหา การดำเนินการ การปรับปรุง และพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองให้สอดคล้องและเหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลแยกตาม ประเด็นคำถามที่กำหนดไว้เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาวิชาชีพ การออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. คุณวุฒิทางการศึกษา ทำให้ทราบการศึกษาในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท บ่งบอกถึงสาขาวิชาในระดับปริญญาตรีที่ต้องการมาศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองและคุณวุฒิปริญญาตรีอื่น ๆ ในสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อบูรณาการศาสตร์ด้านการออกแบบชุมชนเมือง สำหรับผลิตบัณฑิตการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

2. อายุการทำงาน ตำแหน่งหน้าที่ และขอบเขตงานที่รับผิดชอบ ทราบถึงประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับ และขอบเขตงานที่รับผิดชอบซึ่งแสดงถึง ความรู้ความสามารถ ที่ได้รับการยอมรับตามคุณวุฒิการศึกษา รวมถึงบทบาทหน้าที่สำคัญในองค์กรโดยมาจากพื้นฐานด้านคุณวุฒิและประสบการณ์ในการทำงานของตนเป็นหลัก

3. ข้อมูลเกี่ยวกับ องค์กร/สำนักงาน ข้อมูลองค์กร/สำนักงาน ที่ให้บริการงาน ประเภทต่าง ๆ ขอบเขตของการทำงาน เพื่อทราบถึงการบริการวิชาชีพและจำนวนบุคลากรเฉพาะทางที่ตรงตามคุณวุฒิสถา จำนวนบุคลากรภายในสำนักงาน เพื่อการแยกประเภทและขนาดขององค์กร

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน

1. ด้านบทบาทหน้าที่ในการทำงาน เป็นปัจจัยที่แสดงถึงการทำงานในสำนักงานหลังจบการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานที่ตรงตามสาขาวิชา ซึ่งจะบ่งบอกถึงลักษณะการทำงาน ในองค์กร และการใช้ศักยภาพ ความรู้ ความสามารถเฉพาะทาง มาใช้ในการประกอบอาชีพ เป็นหลัก หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทางด้านคุณวุฒิในตำแหน่งที่ใกล้เคียงหรือสอดคล้องกับสาขาวิชา เป็นต้น

2. ด้านการทำงานและลักษณะงาน บ่งบอกถึงการใช้องค์ความรู้ด้านการออกแบบชุมชนเมืองในการทำงาน การใช้เทคนิค วิธีการ และกระบวนการการออกแบบชุมชนเมืองในการทำงาน รวมถึงการมีโอกาสใช้ ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน และการแนะนำ ช่วยเหลือ ถ่ายทอดความรู้ด้านการออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย

3. ด้านเงินเดือน เป็นปัจจัยที่บ่งบอกถึง การได้รับเงินเดือนที่เหมาะสมกับคุณวุฒิ การศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ที่ได้รับและปริมาณงานที่ได้ปฏิบัติ การมีความรู้ความสามารถเฉพาะ และความเหมาะสมในการปรับขึ้นเงินเดือนตามอายุและประสบการณ์ในการทำงาน

4. ด้านความสัมพันธ์ในการทำงาน แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ในต่างสาขาวิชา ที่ต้องทำงานร่วมกัน หลากหลายสาขา เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ รวมถึงความสัมพันธ์ในการประสาน ความรู้ของหลากหลายสาขาวิชาเพื่อบูรณาการกับองค์ความรู้ด้านการออกแบบชุมชนเมือง เข้าไว้ด้วยกัน

5. ด้านความก้าวหน้าและการยอมรับ เป็นปัจจัยที่แสดงถึงความก้าวหน้าในอาชีพ รวมถึงการพัฒนาความรู้ โอกาสเข้ารับการศึกษาอบรม และการยอมรับไว้วางใจในงานสำคัญที่สามารถนำมาพิจารณาถึงความก้าวหน้าในการทำงาน ในระดับที่สูงขึ้น เมื่อมีประสบการณ์เพียงพอและได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร ตามคุณวุฒิและความสามารถ

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน

1. ทัศนคติต่อการทำงานและขอบเขตของการปฏิบัติงาน มีความสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพในวงกว้าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยตรง ทำให้ทราบความต้องการ ทัศนคติ วิชาชีพ และความพึงพอใจในการทำงาน เพื่อการปรับปรุง แก้ไข ให้สอดคล้องกับการทำงานต่อไป

2. ความคิดเห็นต่อองค์กร/สำนักงาน เป็นปัจจัยที่แสดงถึง แนวทางการพัฒนาองค์กรหรือสำนักงาน ให้สอดคล้องกับการผลิตบัณฑิต ที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด เศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย

1. ความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา โดยมาจากหลากหลายความคิดในวิชาชีพ เพื่อพิจารณาปัญหาของการทำงานในปัจจุบัน

2. ความคิดเห็นแนวทางและข้อเสนอแนะการพัฒนาวิชาชีพ เป็นปัจจัยพิจารณาถึงความคิดเห็นในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ต่อการทำงานในปัจจุบัน ให้เป็นที่รู้จักในสังคมไทย

3. นำข้อมูลแต่ละกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ และทำการเปรียบเทียบ ความคิดเห็น เพื่อให้ได้ผลวิเคราะห์จากการรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตรงส่วนนี้ จะวิเคราะห์ ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงบรรยายเป็นหลัก เนื่องจากข้อมูลเป็น ข้อมูล

ความคิดเห็นและประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนแสดงความคิดเห็นแบบเขียนบรรยาย ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึก ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่แท้จริง

3.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ จะใช้การนำค่าความถี่ในการตอบแบบสอบถาม มาแจกแจงเพื่อประกอบการวิเคราะห์ โดยในการวิจัยได้เลือก การให้ระดับค่าคะแนน (Rating Scale) เข้ามาใช้ในการเก็บข้อมูลทางสถิติ และการใช้โปรแกรม SPSS ในการช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลและค่าสถิติต่าง ๆ รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

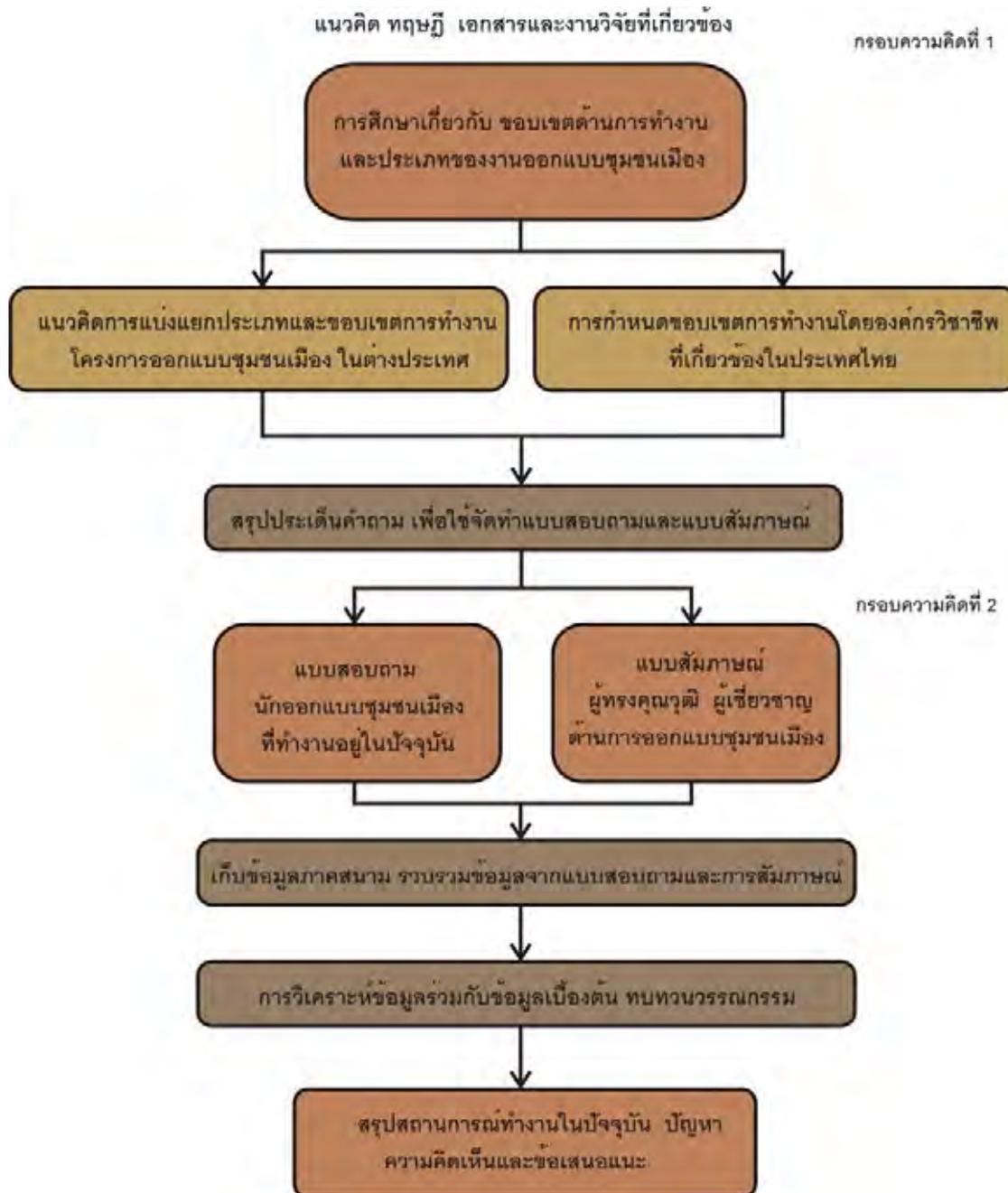
การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลข (Code) แล้วบันทึกลงโปรแกรม เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติตามลำดับ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การคำนวณหาข้อมูลสถานสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจากแบบสอบถามตอนที่ 1 ที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

2. การคำนวณหาข้อมูลตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน จำแนกตามลักษณะการทำงานประเภทต่าง ๆ แต่ละหัวข้อ ใช้วิธีการหาค่าความถี่แบบสองทาง (Cross tabs) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

3. การคำนวณหาข้อมูลตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน จำแนกตามลักษณะความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ใช้วิธีการหาค่าความถี่แบบสองทาง (Cross tabs) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

4. การคำนวณหาข้อมูลตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย โดยจำแนกตามลักษณะความคิดเห็นด้านต่าง ๆ 4 ด้านและข้อเสนอแนะ ใช้วิธีการหาค่าความถี่ แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

ภาพที่ 29 แสดงวิธีการดําเนินการวิจัย

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และการนำเสนอผลของการวิจัยเรื่อง “บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย” นี้ การนำเสนอผลการวิจัยเรื่องนี้ในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และภาพประกอบคำบรรยาย โดยในบทนี้ได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสอบถามทั่วไป)
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

จำนวนตัวอย่างที่เก็บข้อมูล

ประเภทกลุ่มตัวอย่างประชากรแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามทั่วไปและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากการส่งแบบสอบถามจำนวน 150 ชุด โดยได้รับกลับคืนมาทั้งหมด 84 ชุด จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 84 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่มีขนาดตามที่ได้ระบุจำนวนกลุ่มตัวอย่างไว้ และจากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน โดยใช้ลักษณะของการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลทั้งหมด 94 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสอบถามทั่วไป)

ลำดับต่อไปนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลของการวิจัยโดยเรียงลำดับการนำเสนอ ทั้ง 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน
- ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน
- ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะ ต่อ

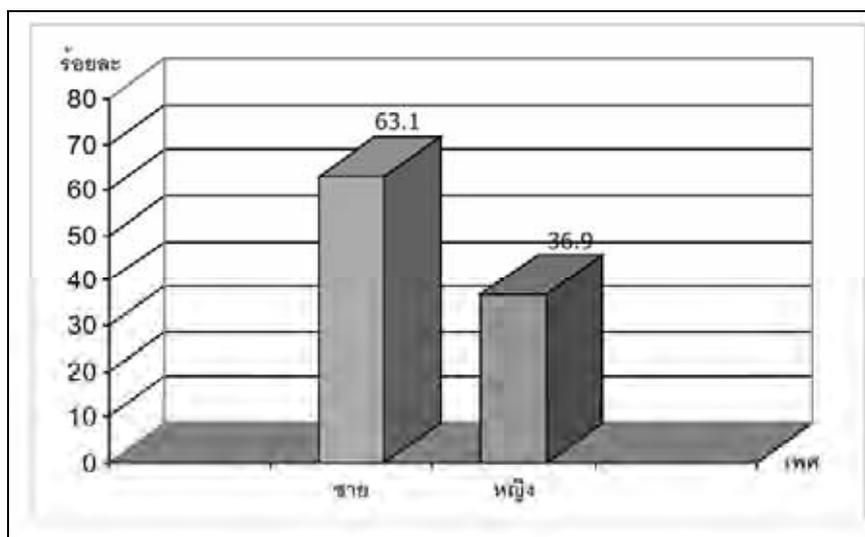
การพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นตรวจสอบรายการ (Check List) และข้อคำถามปลายเปิด (Open View) จำนวน 11 ข้อ ดังตารางที่ 7 ถึง ตารางที่ 41 โดยแสดงข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	53	63.1
หญิง	31	36.9
รวม	84	100.0

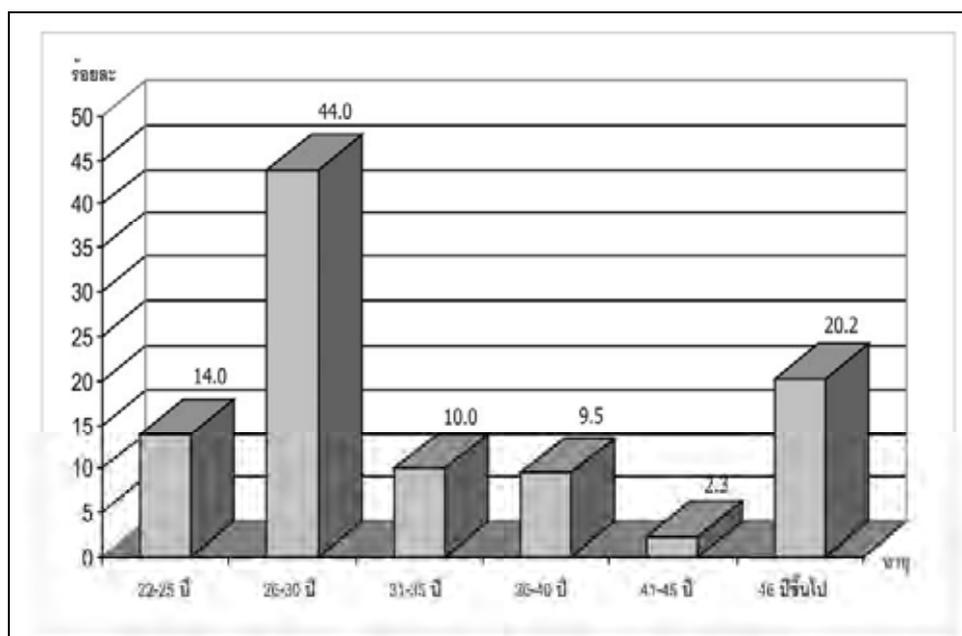

แผนภูมิที่ 1 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ

จากตารางที่ 11 และแผนภูมิที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้แก่ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 63.1 ที่เหลือ ได้แก่ เพศหญิง คิดเป็น ร้อยละ 36.9

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ในด้านอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วงอายุระหว่าง 22-25 ปี	11	14.0
ช่วงอายุระหว่าง 26-30 ปี	37	44.0
ช่วงอายุระหว่าง 31-35 ปี	9	10.0
ช่วงอายุระหว่าง 36-40 ปี	8	9.5
ช่วงอายุระหว่าง 41-45 ปี	2	2.3
ช่วงอายุมากกว่า 46 ปีขึ้นไป	17	20.2
รวม	84	100.0

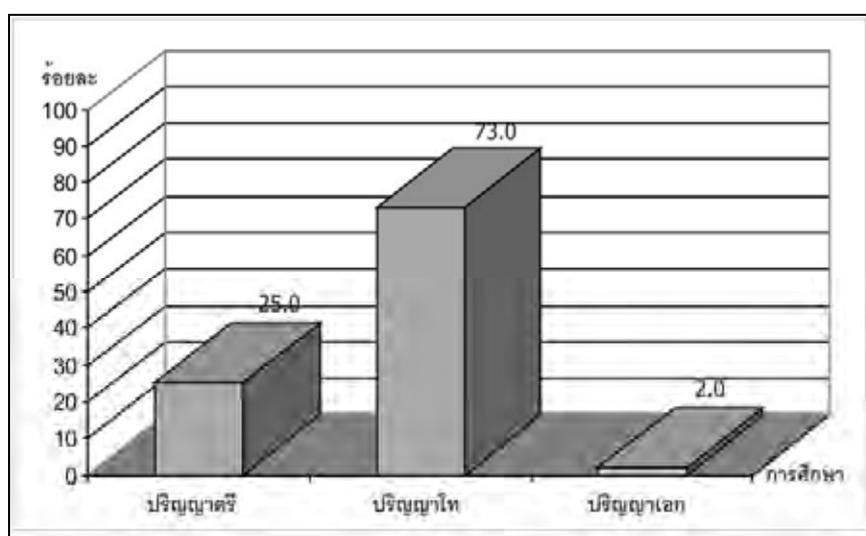

แผนภูมิที่ 2 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านอายุ

จากตารางที่ 12 และแผนภูมิที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมา คือ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.2 และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 22-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.0

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ปริญญาตรี	21	25.0
ปริญญาโท	61	73.0
ปริญญาเอก	2	2.0
รวม	84	100.0

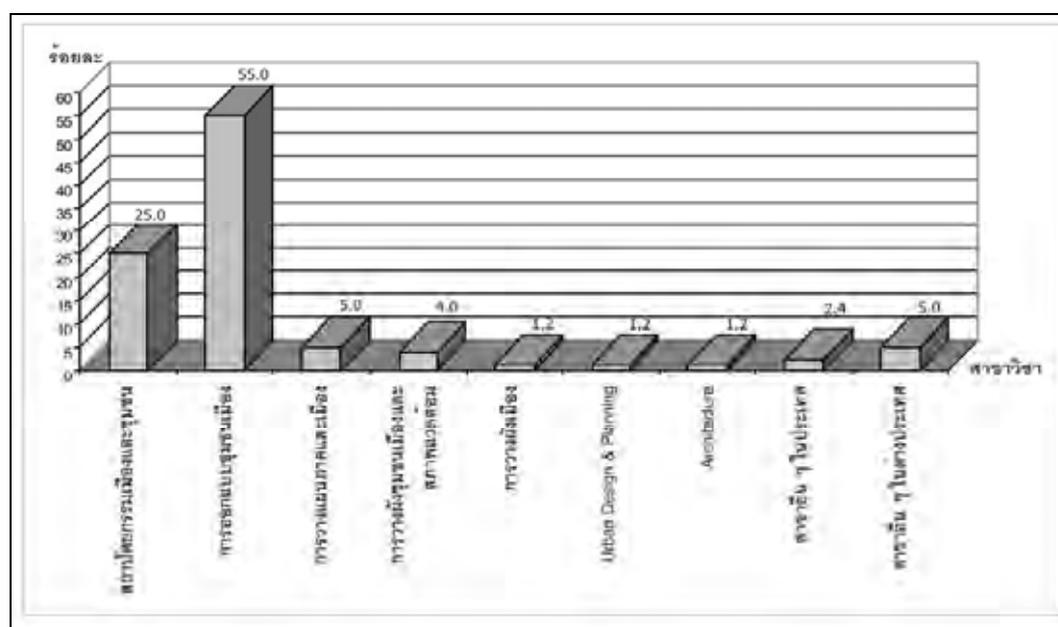

แผนภูมิที่ 3 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านระดับการศึกษา

จากตารางที่ 13 และแผนภูมิที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 73.0 รองลงมา คือ ศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 25.0 และศึกษาระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 2.0

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ในด้านสาขาวิชา

สาขาวิชา	จำนวน	ร้อยละ
สถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน	21	25.0
การออกแบบชุมชนเมือง	46	55.0
การวางแผนภาคและเมือง	4	5.0
การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม	3	4.0
การวางผังเมือง	1	1.2
Urban Design & Planning	1	1.2
Architecture	1	1.2
อื่น ๆ ในประเทศ	2	2.4
อื่น ๆ ในต่างประเทศ	5	5.0
รวม	84	100.0

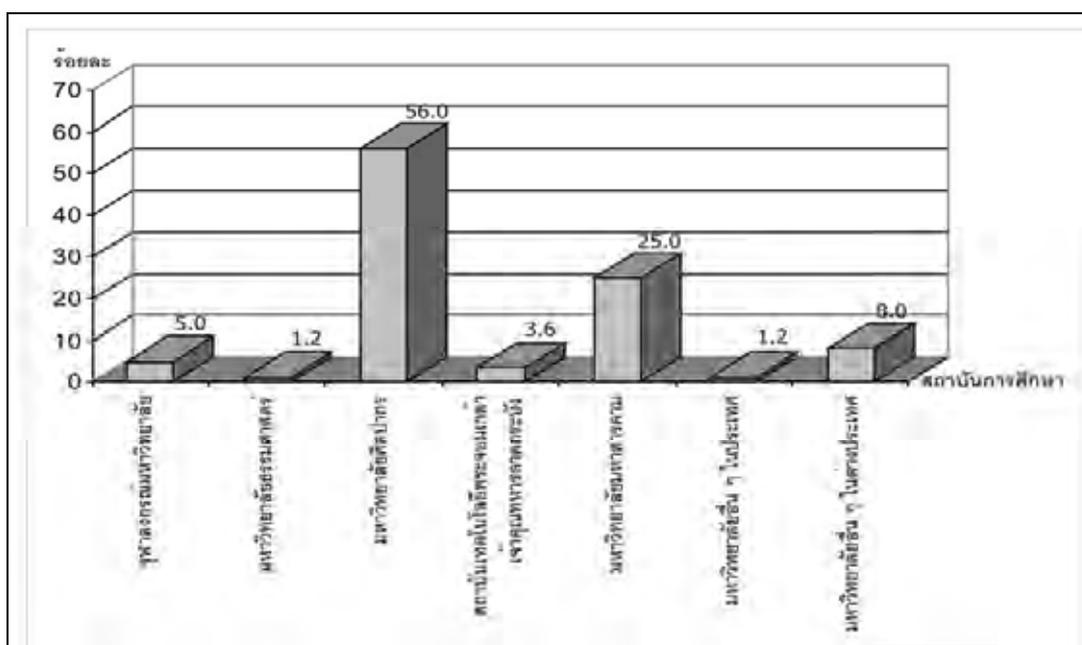

แผนภูมิที่ 4 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านสาขาวิชาที่จบการศึกษา

จากตารางที่ 14 และแผนภูมิที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เรียนสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คิดเป็นร้อยละ 55.0 รองลงมา คือ เรียนสาขาวิชาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ เรียนสาขาวิชาอื่น ๆ ในต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 6.00

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ในด้านสถาบันที่จบการศึกษา

สถาบัน	จำนวน	ร้อยละ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	4	5.0
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	1	1.2
มหาวิทยาลัยศิลปากร	47	56.0
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	3	3.6
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	21	25.0
มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในประเทศ	1	1.2
มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในต่างประเทศ	7	8.0
รวม	84	100.0

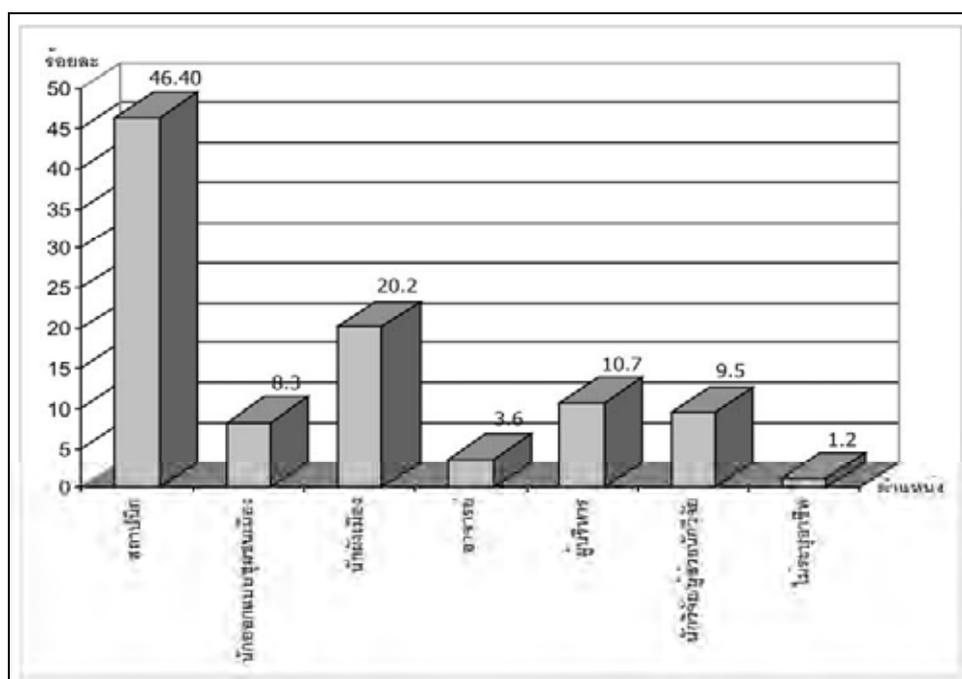

แผนภูมิที่ 5 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านสถาบันที่จบการศึกษา

จากตารางที่ 15 และแผนภูมิที่ 5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาที่มหาวิทยาลัยศิลปากร คิดเป็นร้อยละ 56.0 รองลงมา คือ ศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คิดเป็นร้อยละ 25.0 และ มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 8.0

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ในด้านตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบ

ตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบ	จำนวน	ร้อยละ
สถาปนิก	39	46.4
นักออกแบบชุมชนเมือง	7	8.3
นักผังเมือง	17	20.2
อาจารย์	3	3.6
ผู้บริหาร	9	10.7
นักวิจัย/ผู้ช่วยวิจัย	8	9.5
ไม่ระบุอาชีพ	1	1.2
รวม	84	100.0

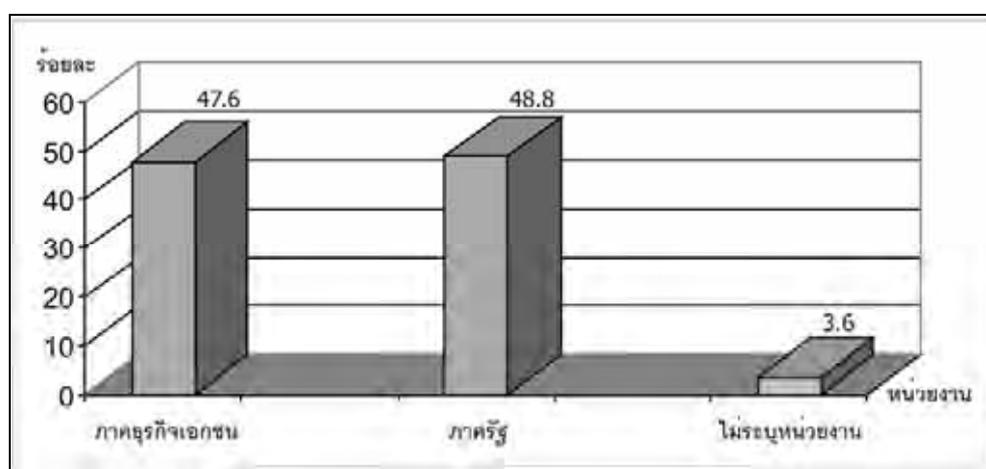

แผนภูมิที่ 6 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบ

จากตารางที่ 16 และแผนภูมิที่ 6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบ คือ สถาปนิก คิดเป็นร้อยละ 46.4 รองลงมา คือ ตำแหน่ง/หน้าที่นักผังเมือง คิดเป็นร้อยละ 20.2 และ ตำแหน่ง/หน้าที่ผู้บริหาร คิดเป็นร้อยละ 10.7

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ในด้านหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน

หน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
ภาคธุรกิจเอกชน	40	47.6
ภาครัฐ	41	48.8
ไม่ระบุหน่วยงาน	3	3.6
รวม	84	100.0

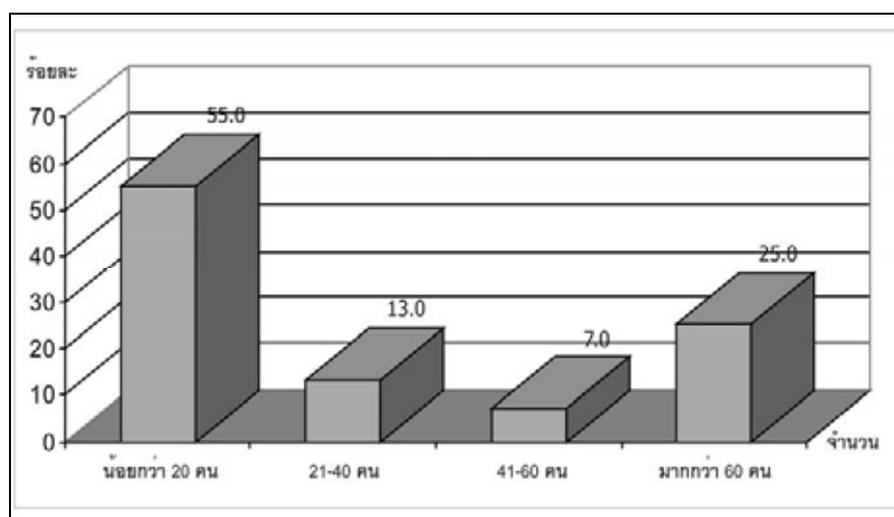

แผนภูมิที่ 7 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน

จากตารางที่ 17 และ แผนภูมิที่ 7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทำงานหน่วยงาน
ภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 48.8 โดยมีความใกล้เคียงกับผู้ที่ทำงานภาคธุรกิจเอกชน คิดเป็นร้อยละ 47.6
และมีผู้ที่ไม่ระบุหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 3.6

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ในด้านจำนวนบุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน

จำนวนบุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 20 คน	46	55.0
21- 40 คน	11	13.0
41-60 คน	6	7.0
มากกว่า 60 คน	21	25.0
รวม	84	100.0

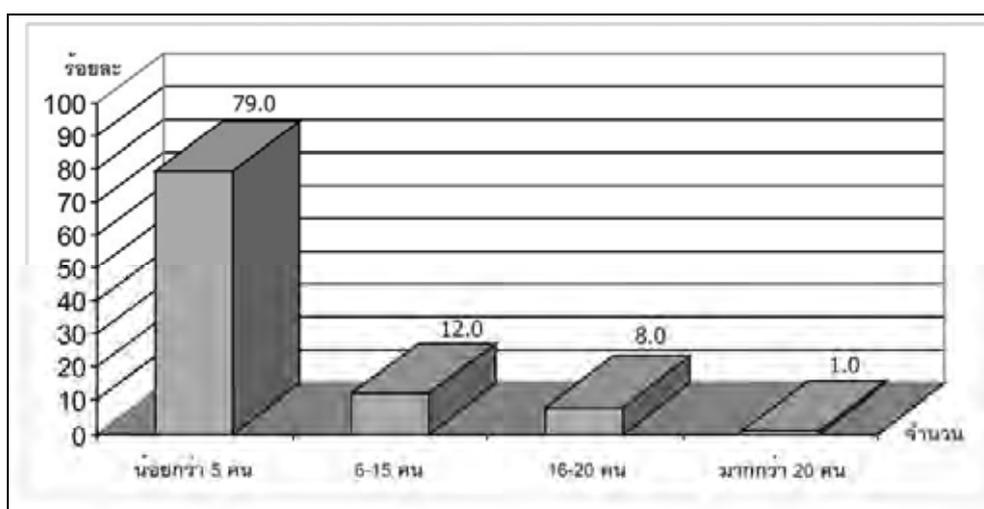

แผนภูมิที่ 8 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านจำนวนบุคลากรทั้งหมด
ในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน

จากตารางที่ 18 และแผนภูมิที่ 8 พบว่า จำนวนบุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน
ส่วนใหญ่ จำนวนน้อยกว่า 20 คน คิดเป็นร้อยละ 55.0 จำนวนบุคลากรรองลงมา คือ มากกว่า
60 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และจำนวนบุคลากร 21- 40 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ในด้านจำนวนนักออกแบบชุมชนเมืองในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน

จำนวนนักออกแบบชุมชนเมือง ในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 5 คน	66	79.0
6-15 คน	10	12.0
16-20 คน	7	8.0
มากกว่า 20 คน	1	1.0
รวม	84	100.0

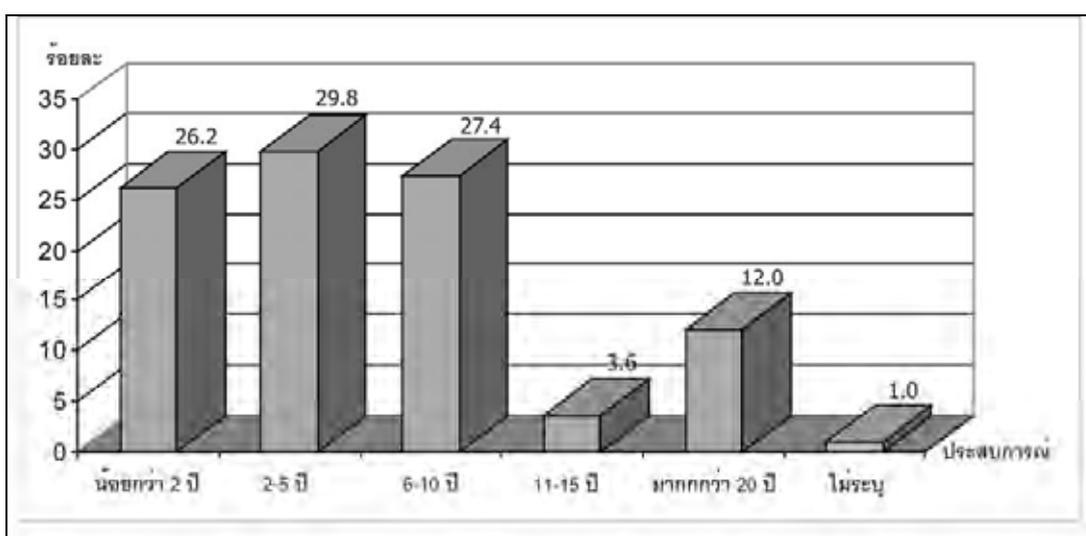

แผนภูมิที่ 9 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านจำนวนนักออกแบบ
ชุมชนเมืองในหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงาน

จากตารางที่ 19 และแผนภูมิที่ 9 พบว่า จำนวนนักออกแบบชุมชนเมืองในหน่วยงาน/
องค์กรที่ทำงานส่วนใหญ่ จำนวนน้อยกว่า 5 คน คิดเป็นร้อยละ 79.0 รองลงมา คือ นักออกแบบ
ชุมชนเมือง จำนวน 6-15 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 และ นักออกแบบชุมชนเมือง จำนวน 16-20
คน คิดเป็นร้อยละ 8.0

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
ในด้านประสบการณ์ในการทำงาน

ประสบการณ์ในการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 2 ปี	22	26.2
2-5 ปี	25	29.8
6-10 ปี	23	27.4
11-15 ปี	3	3.6
มากกว่า 20 ปี	10	12.0
ไม่ระบุ	1	1.0
รวม	84	100.0

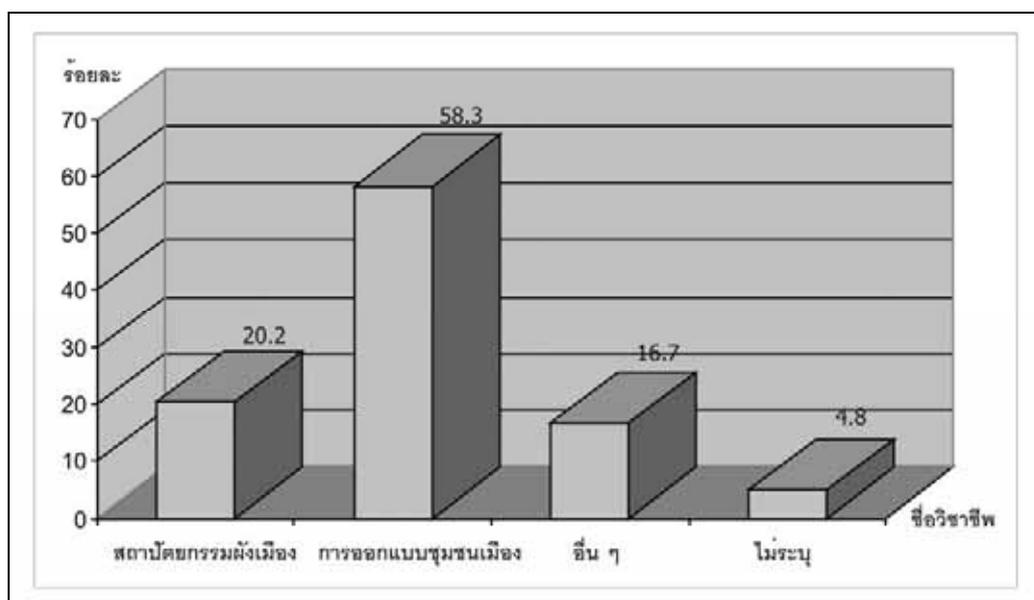

แผนภูมิที่ 10 แสดงสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านประสบการณ์ในการทำงาน

จากตารางที่ 20 และแผนภูมิที่ 10 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์
ในการทำงาน 2-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.8 รองลงมา คือ ประสบการณ์ในการทำงาน 6-10 ปี คิด
เป็นร้อยละ 27.4 และมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.2

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนและค่าร้อยละความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านคำ
ที่ใช้เรียกวชิชาชีพ

คำที่ใช้เรียกวชิชาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
สถาปัตยกรรมผังเมือง	17	20.2
การออกแบบชุมชนเมือง	49	58.3
อื่น ๆ	14	16.7
ไม่ระบุ	4	4.8
รวม	84	100.0

แผนภูมิที่ 11 แสดงความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านคำที่ใช้เรียกวชิชาชีพ

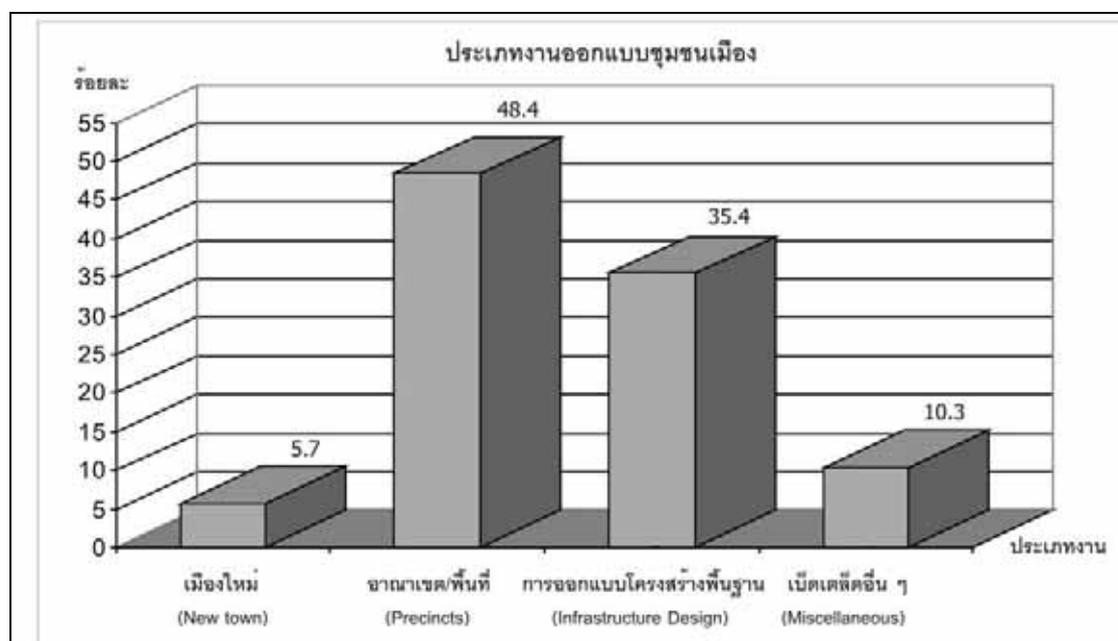
จากตารางที่ 21 และแผนภูมิที่ 11 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยากให้ใช้
คำว่า การออกแบบชุมชนเมือง เรียกวชิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมา คือ ใช้คำว่า
สถาปัตยกรรมผังเมือง เรียกวชิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 20.2 และใช้คำเรียกอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 16.7

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพด้านการทำงาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพด้านการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) มีจำนวน 4 ข้อ โดยแบ่งออกเป็นรายด้านดังตารางที่ 5.12 ถึง ตารางที่ 5.16 โดยแสดงข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสิทธิภาพด้านการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามตามประเภทโครงการและจำนวนโครงการที่ได้ปฏิบัติ

ประเภทงานออกแบบชุมชนเมือง	จำนวน (โครงการรวม)	ร้อยละ
เมืองใหม่ (New Town)	36	5.7
อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts)	303	48.4
การออกแบบวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน	222	35.4
งานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ	65	10.3
รวม	626	100.0

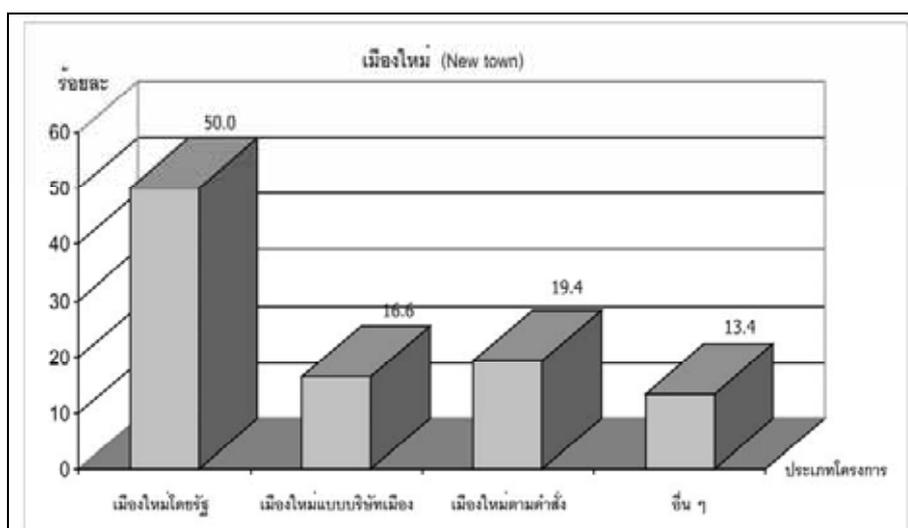

แผนภูมิที่ 12 แสดงประสิทธิภาพด้านการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามตามประเภทโครงการและจำนวนโครงการที่ได้ปฏิบัติ

จากตารางที่ 22 และแผนภูมิที่ 12 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านอาณาเขต/พื้นที่ จำนวน 303 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมา คือ งานด้านการออกแบบวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน จำนวน 222 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 35.4 และงานในด้านอื่น ๆ จำนวน 65 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 10.3

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบประเภทงานออกแบบชุมชน เมืองใหม่ (New Town) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประเภทงานออกแบบชุมชนเมือง	เคยปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ
เมืองใหม่ (New Town)		
เมืองใหม่โดยรัฐ	18	50.0
เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง	6	16.6
เมืองใหม่ตามคำสั่งอื่นๆ	7	19.4
อื่นๆ	5	13.4
รวม	36	100.0

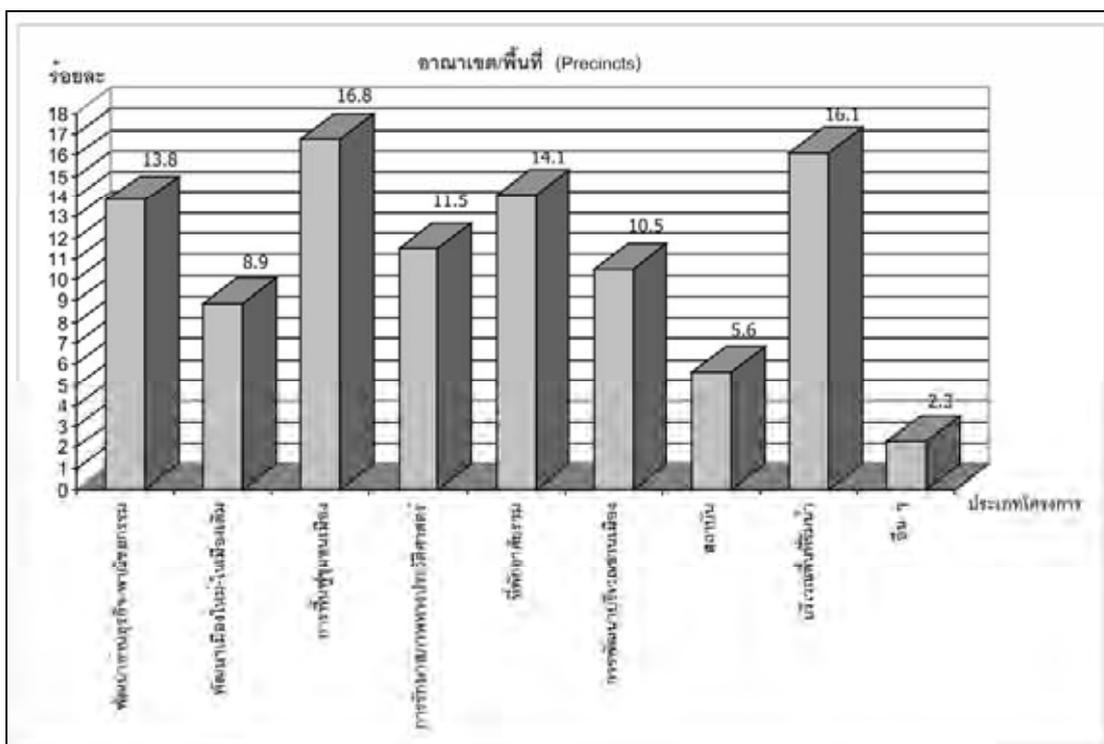

แผนภูมิที่ 13 แสดงประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชนเมืองใหม่ (New Town) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 23 และแผนภูมิที่ 13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชนเมืองใหม่ (New Town) ในโครงการ ประเภทเมืองใหม่โดยรัฐ คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมา คือ โครงการเมืองใหม่ตามคำสั่งอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 19.4 และ โครงการเมืองใหม่แบบบริษัทเมือง คิดเป็นร้อยละ 16.6

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประเภทงานออกแบบชุมชนเมือง	เคยปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ
อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts)		
พัฒนาย่านธุรกิจ-พาณิชยกรรม	42	13.8
พัฒนาเมืองใหม่ – ในเมืองเดิม	27	8.9
การฟื้นฟูชุมชนเมือง	51	16.8
การรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และ การสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่	35	11.5
ที่พักอาศัยรวม	43	14.1
การพัฒนาบริเวณชานเมือง	32	10.5
สถาบัน	17	5.6
บริเวณพื้นที่ริมน้ำ	49	16.1
อื่น ๆ	7	2.3
รวม	303	100.0

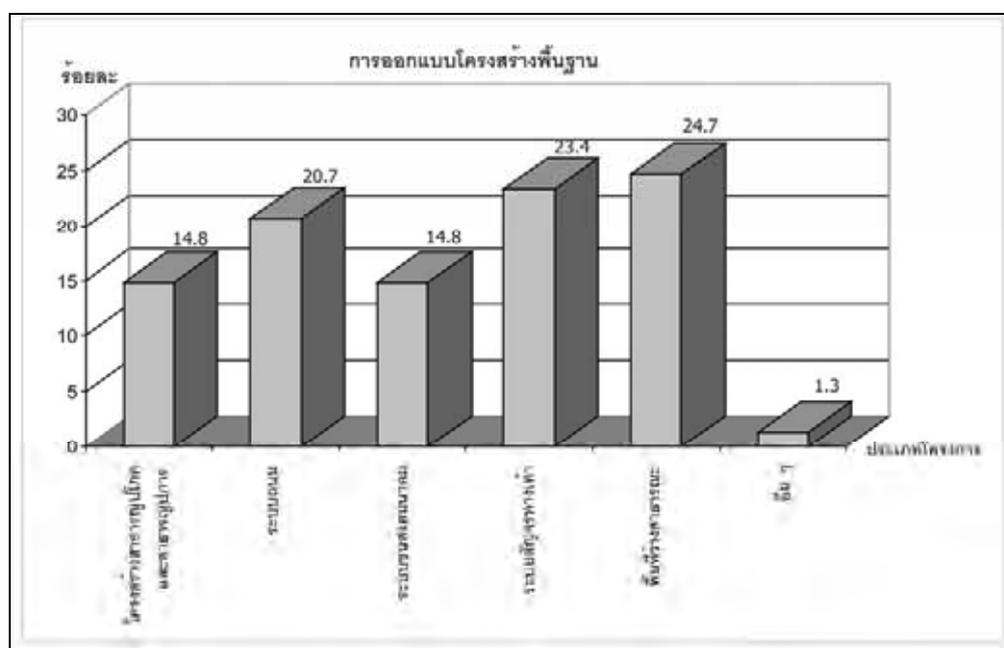

แผนภูมิที่ 14 แสดงประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน
อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 24 และแผนภูมิที่ 14 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์
การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน อาณาเขต/พื้นที่ ในโครงการประเภท
การฟื้นฟูชุมชนเมือง คิดเป็นร้อยละ 16.8 รองลงมา คือ โครงการประเภทที่พักอาศัยรวม คิดเป็น
ร้อยละ 14.1 และโครงการประเภทพัฒนาย่านธุรกิจ-พาณิชย์กรรม คิดเป็นร้อยละ 13.8

ตารางที่ 25 แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ
ประเภทงานออกแบบชุมชน การออกแบบวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน
(Infrastructure Design) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประเภทงานออกแบบชุมชนเมือง	เคยปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ
การออกแบบวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน		
โครงสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	33	14.8
ระบบถนน	46	20.7
ระบบการขนส่งคมนาคม	33	14.8
ระบบการสัญจรทางเท้า	52	23.4
พื้นที่ว่างสาธารณะ	55	24.7
อื่น ๆ	3	1.3
รวม	222	100.0

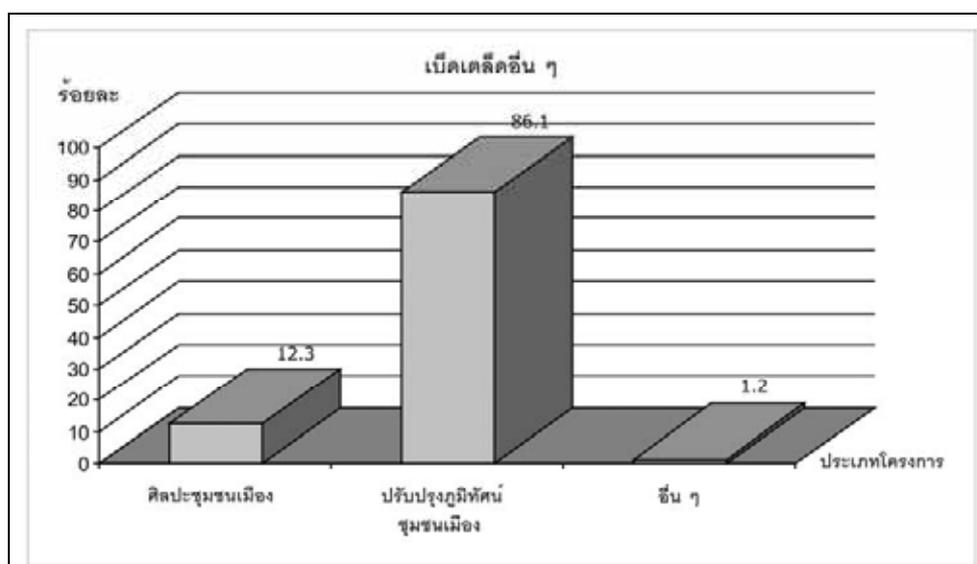

แผนภูมิที่ 15 แสดงประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชนการ
ออกแบบวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Design) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 25 และแผนภูมิที่ 15 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน การออกแบบวางระบบโครงสร้าง พื้นฐาน (Infrastructure Design) ในโครงการประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 624.7 รองลงมา คือ โครงการประเภทระบบการสัญจรทางเท้า คิดเป็นร้อยละ 23.4 และ โครงการประเภท ระบบถนน คิดเป็นร้อยละ 20.7

ตารางที่ 26 แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชนในงานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (Miscellaneous) ของผู้ตอบ แบบสอบถาม

ประเภทงานออกแบบชุมชนเมือง	เคยปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ
งานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ		
ศิลปะของชุมชนเมือง	8	12.3
ปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนเมือง	56	86.1
อื่น ๆ	1	1.2
รวม	65	100.0

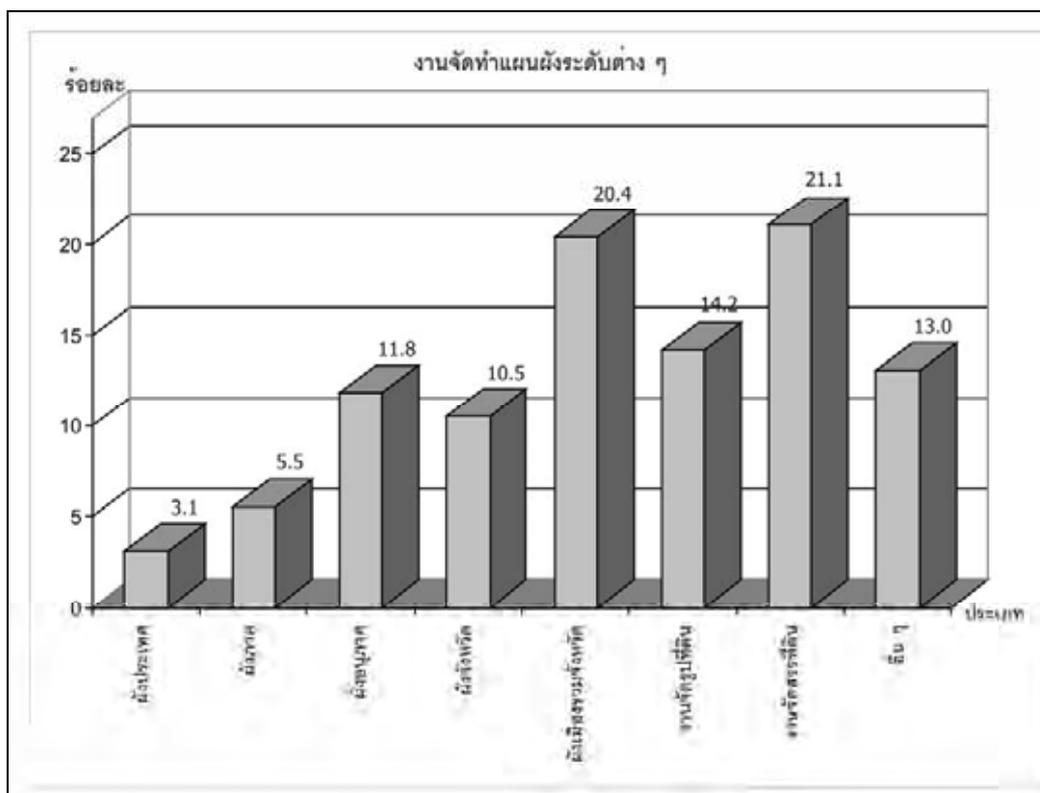
แผนภูมิที่ 16 แสดงประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชนใน งานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (Miscellaneous) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 26 และแผนภูมิที่ 16 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบ ประเภทงานออกแบบชุมชน งานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (Miscellaneous) ในโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนเมือง คิดเป็นร้อยละ 86.1 รองลงมา คือ โครงการประเภทศิลปะชุมชนเมือง คิดเป็นร้อยละ 12.3 และงานอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 1.2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) มีจำนวน 2 ข้อ โดยแบ่งออกเป็นรายด้านดังตารางที่ 5.17 ถึง ตารางที่ 5.18 โดยแสดงข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 27 แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประเภทงานจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ

ประเภทของงาน	เคยปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ
งานจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ		
ผังประเทศ	5	3.1
ผังภาค	9	5.5
ผังอนุภาค	19	11.8
ผังจังหวัด	17	10.5
ผังเมืองรวมจังหวัด	33	20.4
งานจัดรูปที่ดิน	23	14.2
งานจัดสรรที่ดิน	34	21.1
อื่น ๆ	21	13.0
รวม	161	100.0

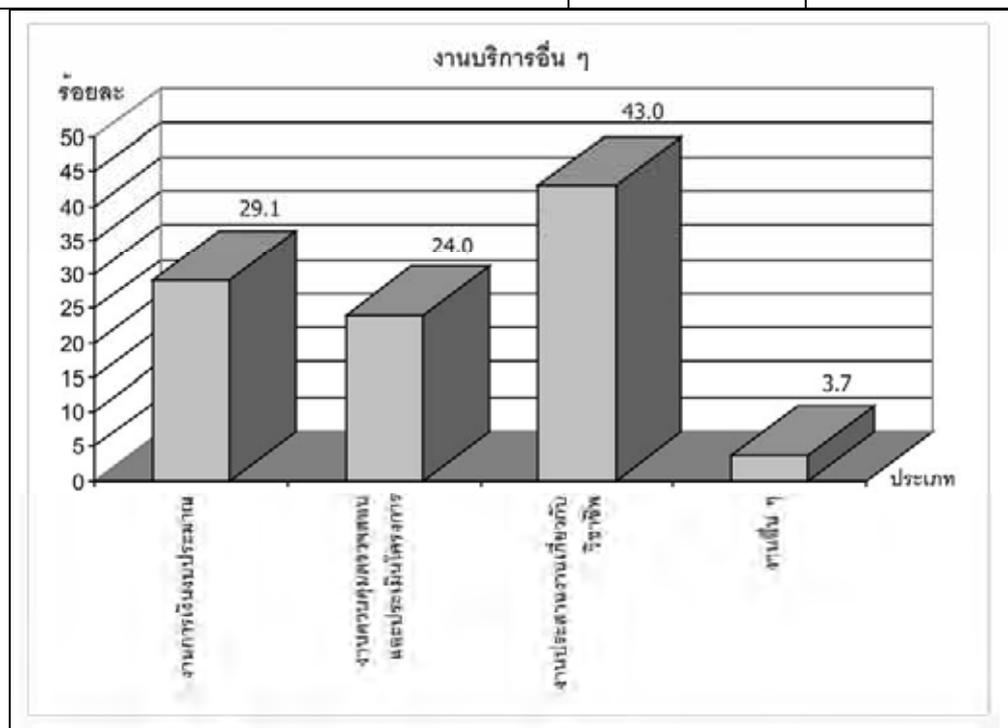
แผนภูมิที่ 17 แสดงโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประเภทงานจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ

จากตารางที่ 27 และแผนภูมิที่ 17 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยปฏิบัติงานตามโครงการงานจัดสรรที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 21.1 รองลงมา คือ เคยปฏิบัติงานตามโครงการผังเมืองรวมจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 20.4 และเคยปฏิบัติงานตามโครงการงานจัดรูปที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 14.2

ตารางที่ 28 แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประเภทงานบริการอื่น ๆ

ประเภทของงาน	เคยปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ
งานบริการอื่น ๆ		
งานการเงินงบประมาณ	23	29.1

งานควบคุมตรวจสอบและประเมินโครงการ	19	24.0
งานประสานงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	34	43.0
อื่น ๆ	3	3.7
รวม	79	100.0

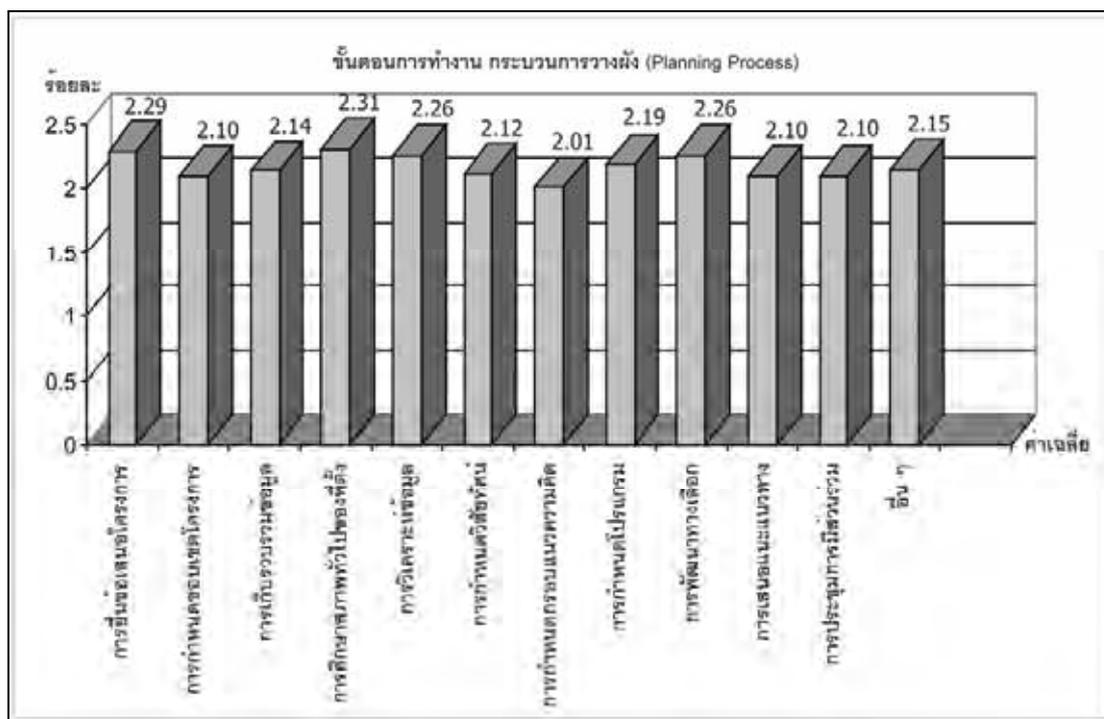
แผนภูมิที่ 18 แสดงโครงการที่เคยปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประเภทงานบริการอื่น ๆ

จากตารางที่ 28 และแผนภูมิที่ 18 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยปฏิบัติงานตามโครงการประสานงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 43.0 รองลงมา คือ เคยปฏิบัติงานตามโครงการการเงินงบประมาณ, การพัฒนาการลงทุน, การตลาด คิดเป็นร้อยละ 29.1 และเคยปฏิบัติงานตามโครงการงานควบคุมตรวจสอบและประเมินโครงการ คิดเป็นร้อยละ 24.0

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมงานออกแบบชุมชนเมืองที่รับผิดชอบของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทมาตรวัดค่า ดังตารางที่ 5.19 ถึงตารางที่ 5.20 โดยแสดงข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 29 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมงาน
ออกแบบชุมชนเมืองที่รับผิดชอบ **ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการวางแผน**
ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขั้นตอนการทำงานกระบวนการวางแผน (Planning Process)	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การยื่นข้อเสนอโครงการ	2.29	1.11	มาก
การกำหนดขอบเขตโครงการ แผนงานการศึกษา ทั้งโครงการ	2.10	.977	มาก
การเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคเอกสาร	2.14	.959	มาก
การศึกษาสภาพทั่วไปของที่ตั้งโครงการและ การสำรวจพื้นที่	2.31	.864	มาก
การวิเคราะห์ข้อมูลและการประเมินข้อมูล เพื่อการวางแผน	2.26	.852	มาก
การสังเคราะห์ข้อมูล	2.12	.911	มาก
การกำหนดวิสัยทัศน์ บทบาท หน้าที่ นโยบาย และความต้องการ	2.01	.988	มาก
การกำหนดกรอบแนวความคิดในการวางแผนและ จัดทำแผนผัง	2.19	.857	มาก
การกำหนดโปรแกรมและการวางแผนผังออกแบบ สร้างทางเลือก	2.26	.920	มาก
การพัฒนาทางเลือก วางผังและออกแบบรายละเอียด	2.10	.939	มาก
การเสนอแนะแนวทางและการนำแผนผังไปปฏิบัติ	2.10	.939	มาก
การประชุมการมีส่วนร่วมของประชาชน	2.15	.976	มาก
รวม	2.16	.941	มาก

แผนภูมิที่ 19 แสดงภาพรวม ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการวางแผนของผู้ตอบแบบสอบถาม

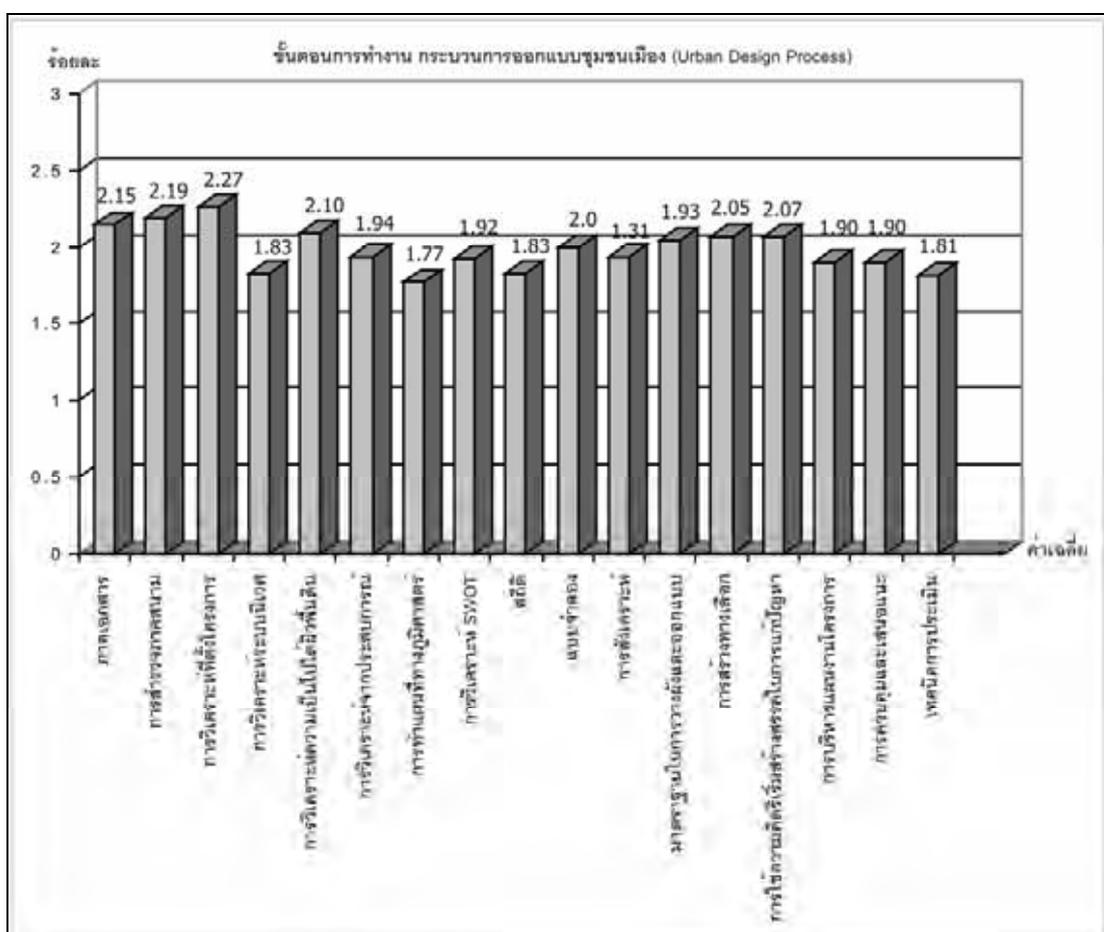
จากตารางที่ 29 และแผนภูมิที่ 19 พบว่า ขั้นตอนการทำงานในกระบวนการวางแผน ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถาม ใน 3 ลำดับแรก คือ การศึกษาสภาพทั่วไปของที่ตั้งโครงการและการสำรวจพื้นที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 รองลงมา คือ การยื่นข้อเสนอโครงการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.29 และการกำหนดโปรแกรมและการวางแผนออกแบบ สร้างทางเลือก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.26 โดยจัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.16 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก

ตารางที่ 30 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมงาน
ออกแบบชุมชนเมืองที่รับผิดชอบ **ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการออกแบบ
ชุมชนเมือง** ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขั้นตอนการทำงานกระบวนการออกแบบ ชุมชนเมือง (Urban Design Process)	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การเก็บรวบรวมข้อมูล (inventory)			
เอกสาร	2.15	.988	มาก
สำรวจภาคสนาม	2.19	.911	มาก
2. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis)			
วิเคราะห์ที่ตั้งโครงการ (Site Analysis)	2.27	.812	มาก
วิเคราะห์ระบบนิเวศ (Ecological Analysis)	1.83	1.06	มาก
การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของผิวพื้นดิน (Potential Surface Analysis) (PSA)	2.10	1.47	มาก
การวิเคราะห์ จากประสบการณ์หรือ การสังเกต(Empirical Analysis)	1.94	.961	มาก
การทำแผนที่ทางภูมิศาสตร์ (GIS)	1.77	1.25	มาก
การวิเคราะห์ SWOT	1.92	1.00	มาก
3. การคาดการณ์อนาคต (Projection)			
สถิติ	1.83	1.22	มาก
แบบจำลอง (Model)	2.00	1.26	มาก
4. การกำหนดนโยบาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ (Policy, Goal, Objective, Target)			
การสังเคราะห์	1.93	.954	มาก
5. การเสนอแนะแนวทางการพัฒนา (Proposal) การวางแผนออกแบบ (Planning & Design)			
มาตรฐานในการวางแผนและออกแบบ	2.05	.877	มาก
การสร้างทางเลือก	2.07	.803	มาก
การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แก้ปัญหา	2.07	.833	มาก
6. การนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation)			
การบริหารแผนงานโครงการ (Phasing)	1.90	1.01	มาก
การควบคุมและเสนอแนะ	1.90	.952	มาก

ตารางที่ 30 (ต่อ)

ขั้นตอนการทำงานกระบวนการออกแบบ ชุมชนเมือง (Urban Design Process)	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
7. การประเมินผล (Evaluation)			
เทคนิคการประเมินผล	1.81	1.26	มาก
รวม	1.94	1.04	มาก

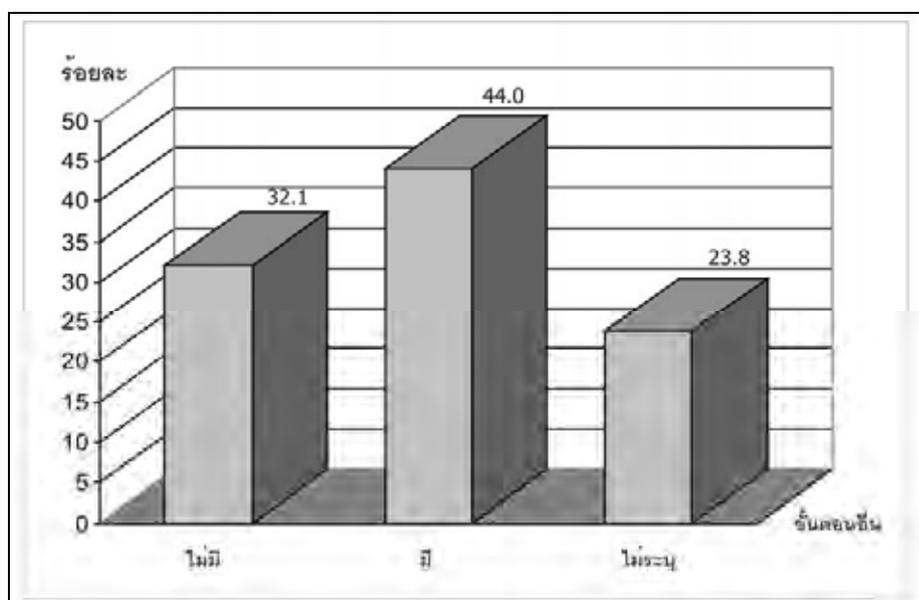
แผนภูมิที่ 20 แสดงภาพรวมด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการออกแบบชุมชนเมืองของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 30 และแผนภูมิที่ 20 พบว่า ขั้นตอนการทำงานในขั้นตอนการทำงานกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามใน 3 ลำดับแรก คือ ด้านการ

วิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ได้แก่ วิเคราะห์ที่ตั้งโครงการ (Site Analysis) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 รองลงมา คือ ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล (inventory) ได้แก่ สัมภาษณ์ภาคสนาม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.19 และงานด้านเอกสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 โดยจัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากทั้งหมด และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.94 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก

ตารางที่ 31 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในความคิดเห็นว่ายังมีขั้นตอนใดอีกบ้างนอกเหนือจากตารางข้างต้น ที่เป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่สนับสนุนของนักออกแบบชุมชนเมือง

ขั้นตอนอื่นๆ ที่นอกเหนือจากหน้าที่	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	27	32.1
มี	37	44.0
ไม่ระบุ	20	23.8
รวม	84	100.0

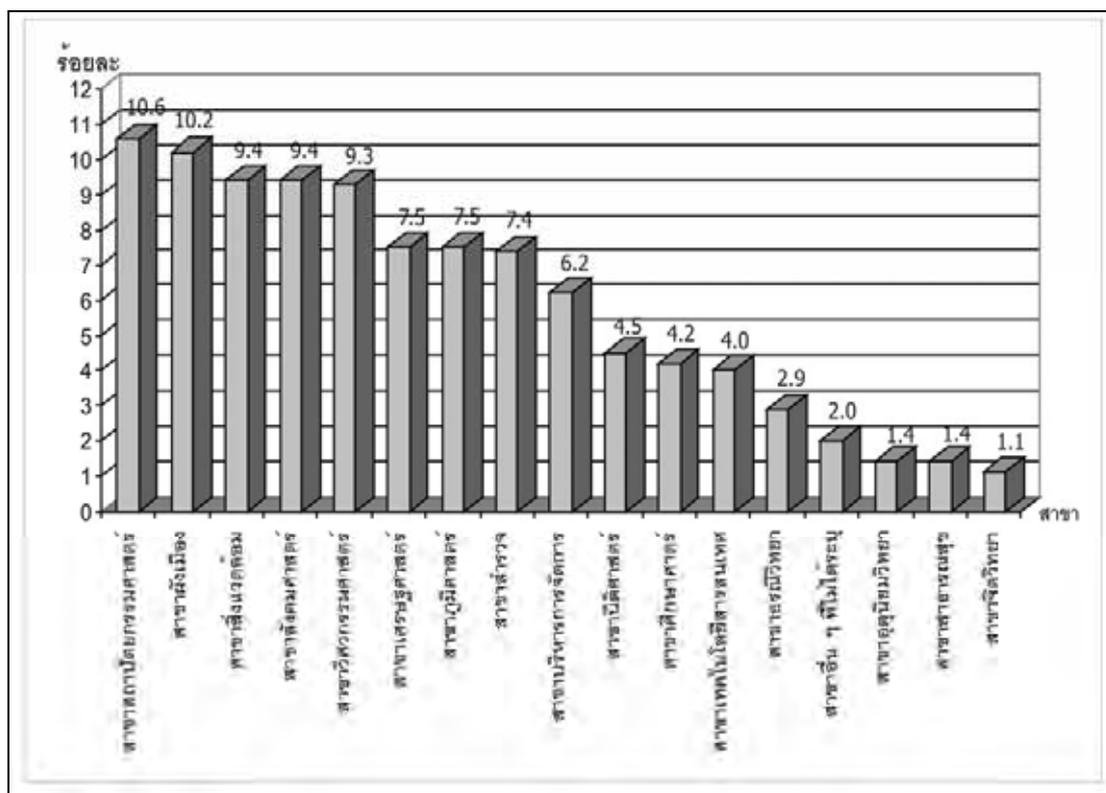

แผนภูมิที่ 21 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ขั้นตอนอื่น ๆ นอกเหนือจากตารางข้างต้น ที่เป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่สนับสนุนของนักออกแบบชุมชนเมือง

จากตารางที่ 31 และแผนภูมิที่ 21 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า มีขั้นตอนที่นอกเหนือจากหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมา คือ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ายังไม่มีขั้นตอนที่นอกเหนือจากหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 32.1 และผู้ตอบแบบสอบถามไม่ได้ระบุคำตอบ คิดเป็นร้อยละ 23.8

ตารางที่ 32 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายชื่อสาขาวิชา	เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน	
	จำนวน	ร้อยละ
สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์	72	10.6
สาขาผังเมือง	69	10.2
สาขาสังแวดล้อม	64	9.4
สาขาสังคมศาสตร์	64	9.4
สาขาวิศวกรรมศาสตร์	63	9.3
สาขาเศรษฐศาสตร์	51	7.5
สาขาภูมิศาสตร์	51	7.5
สาขาสำรวจ	50	7.4
สาขาบริหารการจัดการ	42	6.2
สาขานิติศาสตร์	31	4.5
สาขาการศึกษาศาสตร์	29	4.2
สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ	27	4.0
สาขาธรณีวิทยา	20	2.9
อื่น ๆ	14	2.0
สาขาอุตุนิยมวิทยา	10	1.4
สาขาสาธารณสุข	10	1.4
สาขาจิตวิทยา	8	1.1

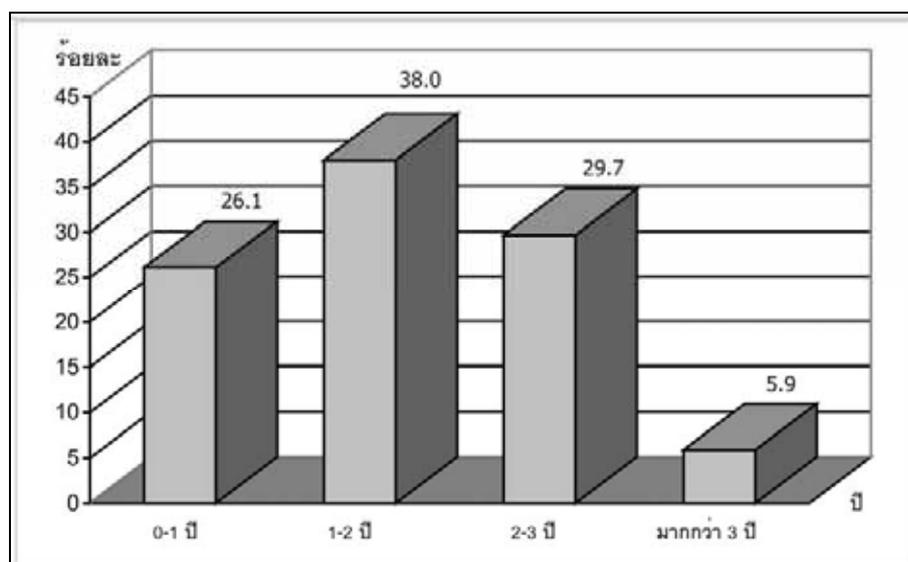

แผนภูมิที่ 22 แสดงสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 32 และแผนภูมิที่ 22 พบว่า สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถามใน 3 ลำดับแรก คือ สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 10.6 รองลงมา คือ สาขาผังเมือง คิดเป็นร้อยละ 10.2 และสาขาสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 9.4

ตารางที่ 33 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามด้านระยะเวลาในการดำเนินการของรายงานการศึกษาตั้งแต่ยื่นเสนอโครงการจนถึงฉบับสมบูรณ์

ระยะเวลาในการดำเนินการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
0-1ปี	22	26.1
1-2 ปี	32	38.0
2-3 ปี	25	29.7
มากกว่า 3 ปี	5	5.9
รวม	84	100.0

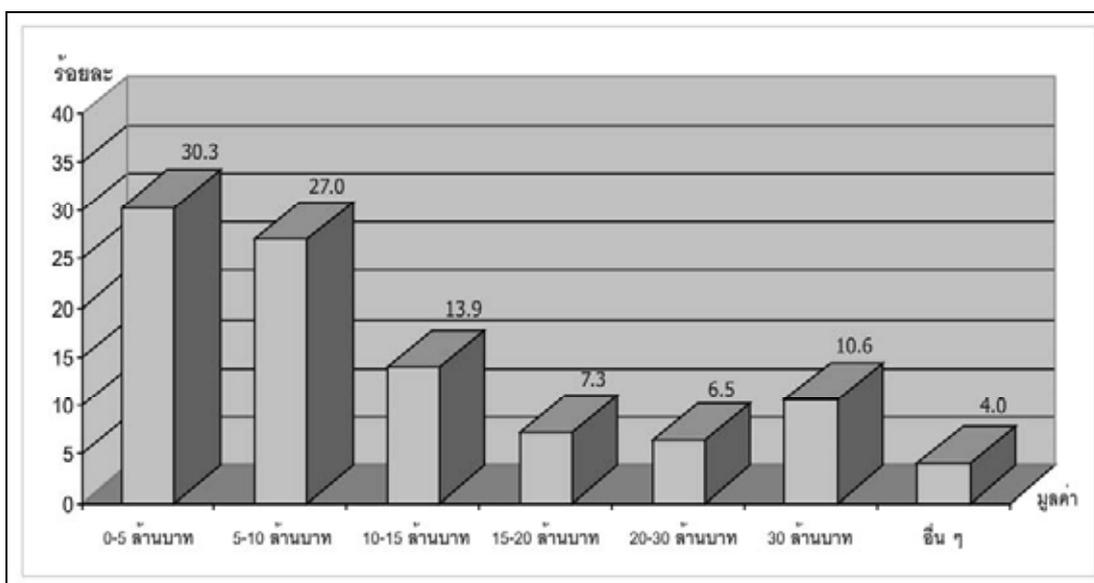

แผนภูมิที่ 23 แสดงด้านระยะเวลาในการดำเนินการของรายงานการศึกษาตั้งแต่ยื่นเสนอโครงการจนถึงฉบับสมบูรณ์

จากตารางที่ 33 และ แผนภูมิที่ 23 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการของรายงานการศึกษาตั้งแต่ยื่นเสนอโครงการจนถึงฉบับสมบูรณ์ 1-2 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.0 รองลงมา คือ ใช้ระยะเวลา 2-3 ปี คิดเป็น ร้อยละ 29.7 และใช้ระยะเวลา 0-1 ปี คิดเป็น ร้อยละ 26.1

ตารางที่ 34 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้มูลค่าจัดจ้างโครงการที่จนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์

มูลค่าจัดทำโครงการออกแบบชุมชนเมือง	โครงการออกแบบชุมชนเมือง	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
0-5 ล้านบาท	37	30.3
5-10 ล้านบาท	33	27.0
10-15 ล้านบาท	17	13.9
15-20 ล้านบาท	9	7.3
20-30 ล้านบาท	8	6.5
มากกว่า 30 ล้านบาทขึ้นไป	13	10.6
อื่นๆ	5	4.0

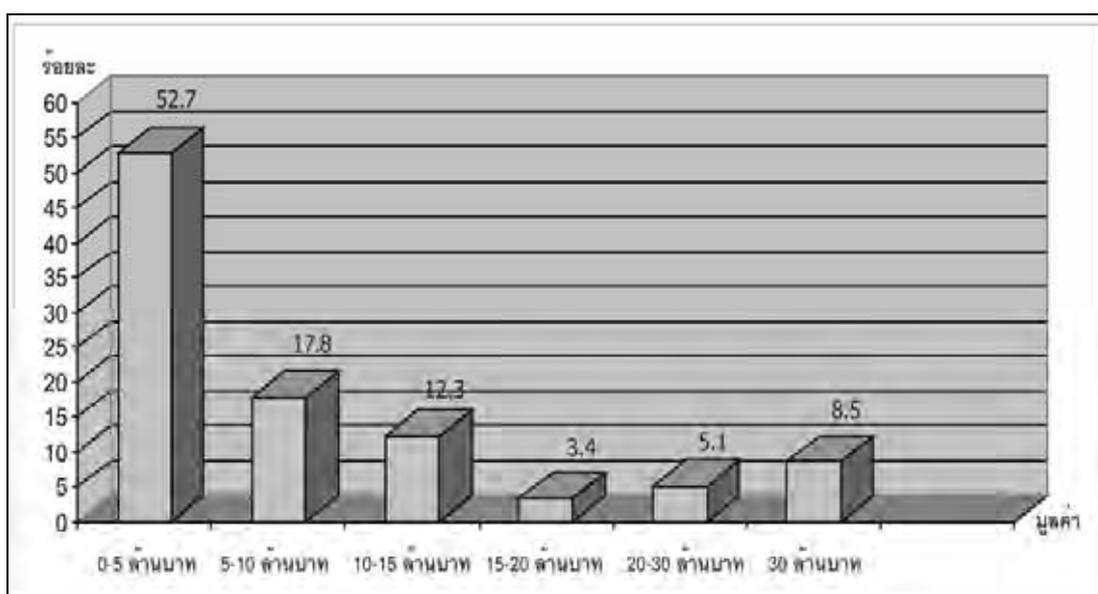

แผนภูมิที่ 24 แสดงด้านมูลค่าจัดจ้างโครงการที่จนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์

จากตารางที่ 34 และแผนภูมิที่ 24 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีมูลค่าจัดจ้างโครงการที่จนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์ จำนวน 37 คน ที่ใช้มูลค่าการจัดจ้างอยู่ที่ 0-5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 30.3 รองลงมา คือ มีมูลค่าจัดจ้างอยู่ที่ 5-10 ล้านบาท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 และมีมูลค่าจัดจ้างอยู่ที่ 10-15 ล้านบาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 13.9

ตารางที่ 35 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามด้านจำนวนโครงการที่จัดทำจนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์

มูลค่าจัดทำโครงการออกแบบชุมชนเมือง	โครงการออกแบบชุมชนเมือง	
	จำนวน (โครงการ)	ร้อยละ
0-5 ล้านบาท	154	52.7
5-10 ล้านบาท	52	17.8
10-15 ล้านบาท	36	12.3
15-20 ล้านบาท	10	3.4
20-30 ล้านบาท	15	5.1
มากกว่า 30 ล้านบาทขึ้นไป	25	8.5

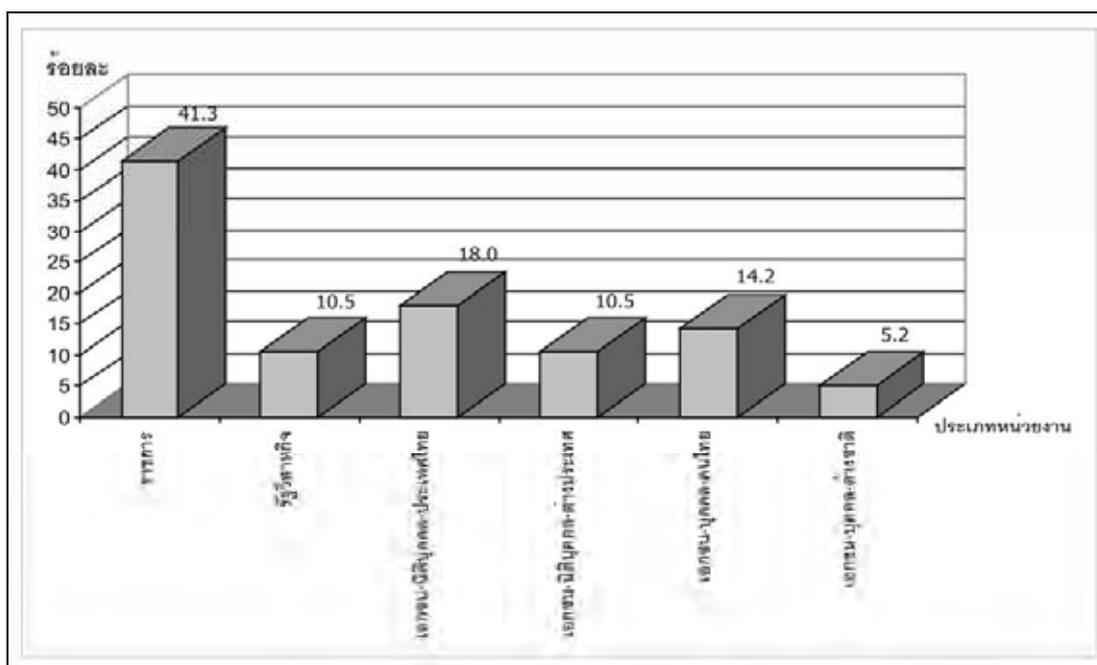

แผนภูมิที่ 25 แสดงด้านจำนวนโครงการที่จัดทำจนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์

จากตารางที่ 35 และแผนภูมิที่ 25 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนโครงการที่จัดจ้างจนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์ 154 โครงการ มูลค่าการจัดจ้าง 0-5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 52.7 รองลงมา คือ 52 โครงการ มูลค่าการจัดจ้าง 5-10 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.8 และ 36 โครงการ มูลค่าการจัดจ้าง 10-15 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12.3

ตารางที่ 36 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามด้านเจ้าของโครงการและ
 สัดส่วนในความรับผิดชอบ

งานและสัดส่วนในความรับผิดชอบ		
ประเภทหน่วยงาน	จำนวน	ร้อยละ
ราชการ	55	41.3
รัฐวิสาหกิจ	14	10.5
เอกชน-นิติบุคคล-ประเทศไทย	24	18.0
เอกชน-นิติบุคคล-ต่างประเทศ	14	10.5
เอกชน-บุคคล-คนไทย	19	14.2
เอกชน-บุคคล-คนต่างชาติด	7	5.2

แผนภูมิที่ 26 แสดงด้านเจ้าของโครงการและสัดส่วนในความรับผิดชอบ

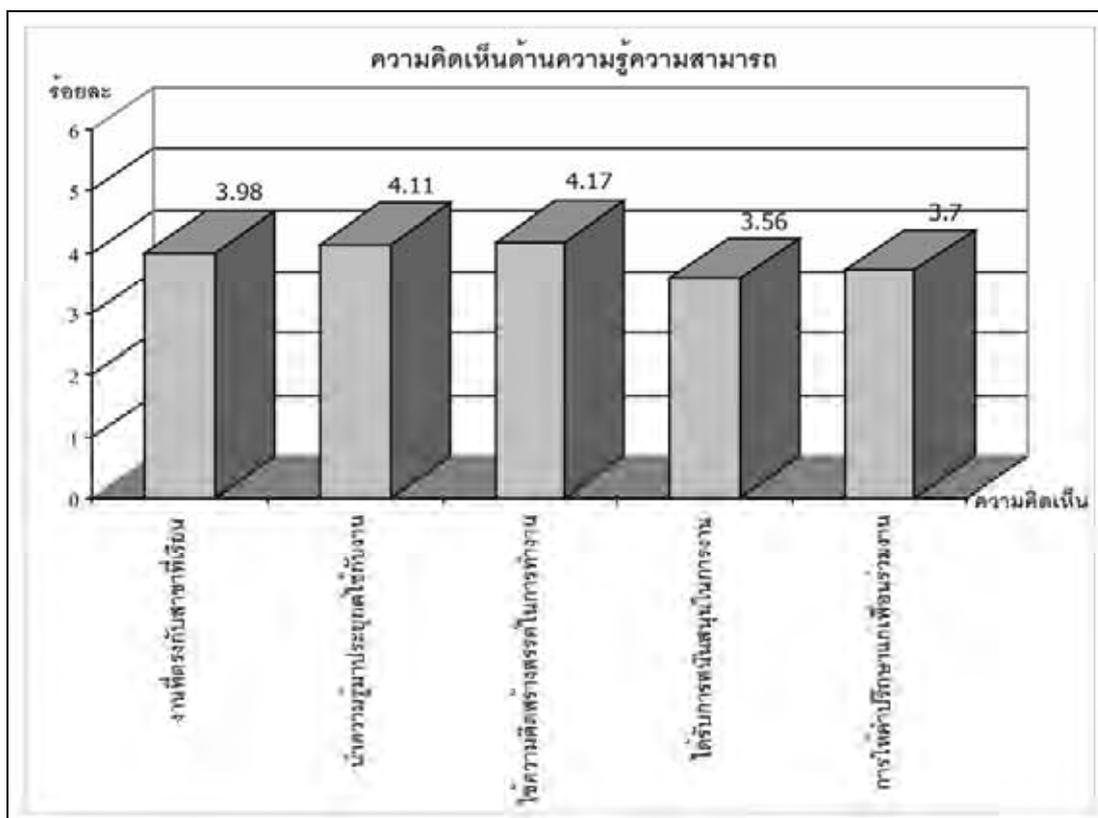
จากตารางที่ 36 และแผนภูมิที่ 26 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเจ้าของ
 โครงการและสัดส่วนในความรับผิดชอบในหน่วยงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 41.3 รองลงมา คือ
 หน่วยงานเอกชน-นิติบุคคล-ประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 18.0 และหน่วยงานเอกชน-บุคคล-
 คนไทย คิดเป็นร้อยละ 14.2

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทมาตรวัดค่า โดยแบ่งข้อมูลออกเป็นรายด้าน ตามตารางที่ 5.27 ถึงตารางที่ 5.29 ดังนี้

ตารางที่ 37 แสดงจำนวนและค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านความรู้ ความสามารถ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการปัญหา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็นด้านความรู้ความสามารถ			
ลักษณะของงานที่ทำตรงกับสาขาที่ได้สำเร็จการศึกษาอย่างน้อยเพียงใด	3.98	.931	มาก
สามารถนำความรู้จากสาขาวิชาที่เรียนมาประยุกต์ใช้กับหน้าที่การงานที่ทำอยู่	4.11	.850	มาก
มีโอกาส ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ในการทำงาน	4.17	.834	มาก
ได้รับการสนับสนุน ในเรื่องความก้าวหน้าของการทำงานและการเปลี่ยนแปลง ตำแหน่งที่สูงขึ้น	3.56	.986	มาก
ได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ในองค์ความรู้ด้านการออกแบบชุมชนเมืองแก่เพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่น ๆ	3.70	.902	มาก
รวม	3.90	.900	มาก

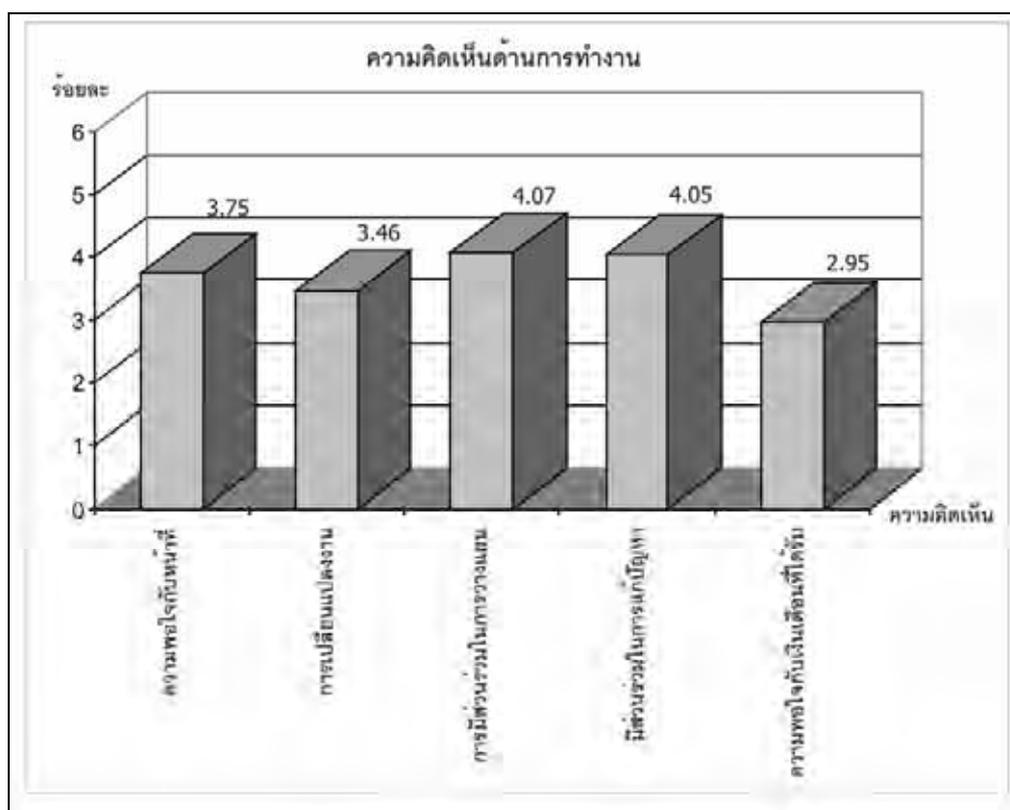

แผนภูมิที่ 27 แสดงทัศนคติในการทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านความรู้ ความสามารถ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 37 และแผนภูมิที่ 27 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นด้านความรู้ ความสามารถด้านมีโอกาส ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมา คือ สามารถนำความรู้จากสาขาวิชาที่เรียนมาประยุกต์ใช้กับหน้าที่การงานที่ทำอยู่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก และลักษณะของงานที่ทำตรงกับสาขาที่ได้สำเร็จการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 จัดอยู่ในเกณฑ์มากเช่นกันโดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.90 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก

ตารางที่ 38 แสดงจำนวนและค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านการทำงาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการปัญหา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็นด้านการทำงาน			
ความพอใจกับหน้าที่และงานที่ทำอยู่	3.75	.917	มาก
มีการเปลี่ยนแปลงงานจากงานที่ได้ทำ	3.46	1.12	มาก
มีส่วนร่วมในการวางแผน เตรียมงานและรับผิดชอบงาน	4.07	.916	มาก
มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา	4.05	.930	มาก
ความพึงพอใจกับเงินเดือนที่ได้รับ	2.95	1.01	ปานกลาง
รวม	3.04	.835	ปานกลาง

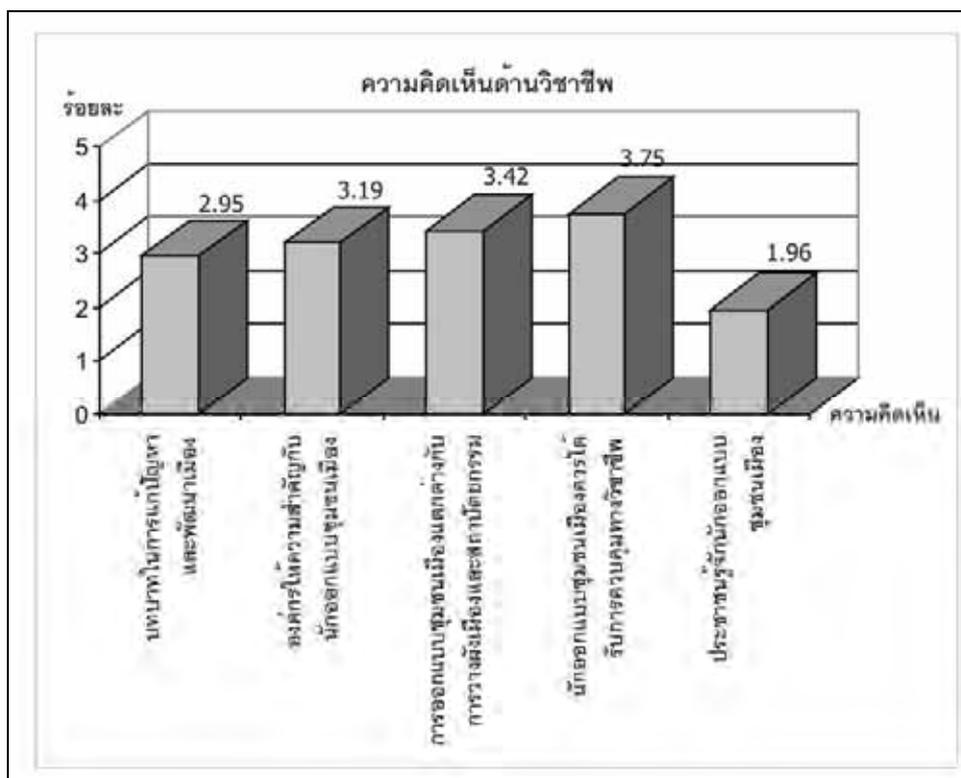

แผนภูมิที่ 28 แสดงทัศนคติในการทำงานในด้านความคิดเห็นด้านการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 38 และแผนภูมิที่ 28 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ด้านการทำงานด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน เตรียมงานและรับผิดชอบงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทางาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก และมีความพอใจกับหน้าที่และงานที่ทำอยู่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 จัดอยู่ในเกณฑ์มากเช่นกัน โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.04 จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตารางที่ 39 แสดงจำนวนและค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเกี่ยวกับทัศนคติในการ ทำงาน ในด้านความคิดเห็นด้านวิชาชีพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการปัญหา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็นด้านวิชาชีพ			
นักออกแบบชุมชนเมืองของไทยในปัจจุบันมีบทบาท มากนักน้อยเพียงใด ในการแก้ปัญหาและพัฒนาเมือง	2.95	1.23	ปานกลาง
บริษัทหรือองค์กรของท่านให้ความสำคัญกับนัก ออกแบบชุมชนเมือง มากน้อยเพียงใด	3.19	1.17	ปานกลาง
กระบวนการออกแบบชุมชนเมืองนั้น แตกต่างกับ กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมและการวางแผน มากนักน้อยเพียงใด	3.42	1.04	ปานกลาง
“นักออกแบบชุมชนเมือง” ควรได้รับการควบคุม วิชาชีพมากนักน้อยเพียงใด	3.75	.955	มาก
ประชาชนทั่วไปรู้จักบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบ ชุมชนเมืองมากนักน้อยเพียงใด	1.96	1.08	น้อย
รวม	3.05	1.09	ปานกลาง

แผนภูมิที่ 29 แสดงทัศนคติในการทำงานในด้านความคิดเห็นด้านวิชาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตารางที่ 39 และแผนภูมิที่ 29 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้านวิชาชีพว่า “นักออกแบบชุมชนเมือง” ควรได้รับการควบคุมวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมา คือ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ากระบวนการออกแบบชุมชนเมืองนั้น แตกต่างกับกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมและการวางแผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และบริษัทหรือองค์กรให้ความสำคัญกับนักออกแบบชุมชนเมือง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลางเช่นกัน โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.05 จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย

ความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทปลายเปิด จำนวน 5 ข้อคำถาม โดยแบ่งข้อมูลออกเป็นรายด้านและรายข้อ ตามตารางที่ 5.30 ถึง ตารางที่ 5.35 ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงาน สามารถจำแนกออกเป็น รายด้าน คือ

1.1 ด้านการทำงาน/ การปฏิบัติวิชาชีพ ดังตารางที่ 5.30

ตารางที่ 40 แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงาน

ปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงาน	เห็นด้วย/เป็นปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาด้านการทำงาน		
ประชาชนยังไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง	20	23.8
การทำงานขาดความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน	6	7.1
จำนวนบุคลากรด้านการออกแบบชุมชนเมืองมีไม่เพียงพอ	2	2.4
การทำงานในภาคเอกชน เน้นเชิงธุรกิจ และผลประโยชน์มากกว่า การมองในภาพรวม	2	2.4
งานที่ได้รับมอบหมายไม่ตรงกับความรู้ความชำนาญที่ศึกษามาทำงานที่มีลักษณะใกล้เคียง เช่น งานผังเมือง ฯลฯ	2	2.4
เนื้อหาปริมาณงานมากและเวลาในการจัดทำน้อย ทำให้งานออกมาไม่สมบูรณ์	2	2.4
ภาครัฐไม่สามารถนำแผนงานไปปฏิบัติจริง หรือกว่าจะนำแผนไปปฏิบัติผลงานที่ทำก็ล้าสมัยไม่เป็นปัจจุบัน	2	2.4
การทำงานโดยส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า	1	1.2
การจัดสรรงบประมาณภาครัฐมีน้อย	1	1.2
การทำงานของบริษัทเอกชนให้ทำงานหลายอย่าง โดยไม่คุ้มกับค่าจ้างที่ได้รับ	1	1.2

ตารางที่ 40 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงาน	เห็นด้วย/เป็นปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาด้านการทำงาน		
การจ่ายเงินให้กับราชการเป็นจำนวนมากและเสี่ยงกับการขาดทุนทางธุรกิจ	1	1.2
ปัญหาเรื่องการจัดทำแผนที่เพื่อมาวิเคราะห์และจัดทำผัง	1	1.2
ปัญหาเรื่องการรวบรวมผลงานจากผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ มาวิเคราะห์	1	1.2
อุปสรรคด้านการทำงาน		
ผู้บริหารระดับสูง ขาดวิสัยทัศน์ที่ดี	12	14.3
ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น อบต. อบจ.	7	8.3
ความรู้น้อยต้องอาศัยประสบการณ์อีกมาก	6	7.1
คณะกรรมการในการตรวจรับงานส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ	3	3.6
กระบวนการติดต่อประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ล่าช้า	2	2.4
ข้อจำกัดทางด้านกฎหมายต่าง ๆ	1	1.2
ไม่สามารถรับงานกับทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เนื่องจากไม่มีเส้นสาย	1	1.2
ขาดความต่อเนื่องของโครงการ	1	1.2
ขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญสายตรง ที่สามารถให้คำแนะนำได้	1	1.2
ยังไม่มีใบประกอบวิชาชีพ	1	1.2

จากตารางที่ 40 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการทำงานใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ ปัญหาประชาชนยังไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง คิดเป็น ร้อยละ 23.8 รองลงมา คือ การทำงานขาดความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชน คิดเป็น ร้อยละ 7.1 และปัญหาที่พบว่ามีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 2.4 ได้แก่ เนื้อหาปริมาณงานมาก และเวลาในการจัดทำน้อย ทำให้งานออกมาไม่สมบูรณ์ การทำงานในภาคเอกชน เน้นเชิงธุรกิจและผลประโยชน์มากกว่า การมองในภาพรวม งานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ตรงกับความรู้ความชำนาญที่ศึกษามา ทำงานที่มีลักษณะใกล้เคียง เช่น งานผังเมือง ฯลฯ เนื้อหา

ปริมาณงานมาก และเวลาในการจัดทำน้อย ทำให้งานออกมาไม่สมบูรณ์ ภาครัฐไม่สามารถนำแผนงานไปปฏิบัติจริง หรือกว่าจะนำแผนไปปฏิบัติผลงานที่ทำก็ล้าสมัยไม่เป็นปัจจุบัน

ปัญหาด้านอุปสรรคใน 3 ลำดับแรก คือ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พบอุปสรรคกับผู้บริหารระดับสูง เพราะขาดวิสัยทัศน์ที่ดี คิดเป็นร้อยละ 14.3 รองลงมา คือ ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น อบต. อบจ. คิดเป็นร้อยละ 8.3 และมีความเห็นว่าตนเองความรู้น้อย ต้องอาศัยประสบการณ์อีกมาก คิดเป็นร้อยละ 7.1

1.2 ด้านวิชาชีพ ดังตารางที่ 5.31

ตารางที่ 41 แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงาน

ปัญหาและอุปสรรคด้านวิชาชีพ	เห็นด้วย/เป็นปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาด้านวิชาชีพ		
ขาดความชัดเจนของวิชาชีพ เช่น ใบประกอบวิชาชีพ มาตรฐานขั้นตอนการทำงาน ค่าบริการวิชาชีพ ทฤษฎีและเนื้อหาความรู้ในเชิงวิชาการที่มึนน้อย	10	11.9
ปัญหาเรื่องการถือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพกับผู้จบคุณวุฒิสาขาคืออื่น ๆ	3	3.6
รูปแบบของการทำงานและความสำคัญของการวางผัง	2	2.4
อุปสรรคด้านวิชาชีพ		
บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองอาจถูกหักท้วงจากผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่าย	3	3.6

จากตารางที่ 41 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัญหาด้านวิชาชีพ คือ ขาดความชัดเจนของวิชาชีพ เช่น ใบประกอบวิชาชีพ มาตรฐานขั้นตอนการทำงาน ค่าบริการวิชาชีพ ทฤษฎีและเนื้อหาความรู้ในเชิงวิชาการที่มึนน้อย คิดเป็นร้อยละ 11.9 รองลงมา คือ ปัญหาเรื่องการถือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพกับผู้จบคุณวุฒิสาขาคืออื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 3.6 และปัญหาเรื่องรูปแบบของการทำงานและความสำคัญของการวางผัง คิดเป็นร้อยละ 2.4

ส่วนอุปสรรคด้านวิชาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัญหาด้านบทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองอาจถูกหักท้วงจากผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่าย คิดเป็นร้อยละ 3.6

2. ในประเทศไทย มีโครงการที่เป็นงานออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรม
ก็โครงการ โดยสามารถจำแนกออกเป็นรายด้านและรายชื่อ ตามโครงการ 5 โครงการ ดัง
ตารางที่ 5.32

ตารางที่ 42 แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในโครงการงาน
ออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรม

โครงการงานออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรม	เห็นด้วย/เป็นปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ
เห็นว่าไม่มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ที่ เป็นรูปธรรมชัดเจน	47	56.0
1. งานโครงการตามพระราชดำริ		
โครงการที่เกี่ยวกับมูลนิธิชัยพัฒนา	1	1.2
2. เมืองใหม่		
เมืองทองธานี	5	6.0
เมืองใหม่นครนายก	1	1.2
เมืองใหม่บางพลี	1	1.2
เมืองใหม่ย่านบางบัวทอง	1	1.2
3. อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts)		
โครงการวางผังแม่บทต่าง ๆ เช่นธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต	4	4.8
ย่านศูนย์การค้าจัสซีลอนภูเก็ต	1	1.2
ย่านราชประสงค์โครงการขายแดนช่องสง่า	1	1.2
ชุมชนคลองจั่น	1	1.2
ประเภทที่พักอาศัยรวม		
งานโครงการบ้านมั่นคง พอช.	5	6.0
งานพัฒนาที่อยู่อาศัย ของการเคหะแห่งชาติ	2	2.4
โครงการบอลลอง เคหะชุมชนบางพลี	2	2.4

ตารางที่ 42 (ต่อ)

โครงการงานออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรม	เห็นด้วย/เป็นปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทการรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่		
งานเชิงอนุรักษ์โครงการพัฒนาตลาดชุมชนต่าง ๆ เช่น สามชุก น่าน อัมพวา อื่น ๆ	6	7.1
โครงการถนนราชดำเนินและบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์	4	4.8
โครงการพัฒนาเมืองภูเก็ต ย่านตลาดเก่า	2	2.4
โครงการพัฒนาเมืองนครราชสีมา เมืองเก่าและคูเมืองโดยรอบ	1	1.2
โครงการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์และสุโขทัย	1	1.2
4. การออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน		
Sky walk เซนทรัลเวิลด์	4	4.8
ลานหน้าสยามพารากอน	4	4.8
โครงการวางระบบขนส่งมวลชนต่าง ๆ	3	3.6
ลานหน้าเซลทรัลเวิลด์	2	2.4
5. งานปรับปรุงภูมิทัศน์		
สวนสันติชัยปราการ	5	6.0
โครงการปรับปรุงชายหาดพัทยา	2	2.4
โครงการพัฒนาพื้นที่ชายหาดป่าตอง พัทยา บางแสน หัวหิน ภูเก็ต ฯลฯ	2	2.4
โครงการพัฒนาพื้นที่ ลานพลับพลาเฉษฎาบดีนทร์	1	1.2
โครงการเชียงใหม่งาม ของสถาปนิกล้านนา	1	1.2

จากตารางที่ 42 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการงานออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรม โดยจำแนกออกเป็นรายด้าน โดยงานโครงการตามพระราชดำริที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม คือ โครงการที่เกี่ยวกับมูลนิธิชัยพัฒนา คิดเป็นร้อยละ 1.2

โครงการเมืองใหม่ que เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ เมืองทองธานี คิดเป็นร้อยละ 6.0 โครงการอาณาเขต/พื้นที่ (Precincts) ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ งานผังแม่บทต่าง ๆ เช่น ธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต คิดเป็นร้อยละ 4.8 หากเป็นประเภทที่พักอาศัยรวม ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ งานโครงการบ้านมั่นคง พอช. คิดเป็นร้อยละ 6.0 และหากเป็นประเภทการรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่ ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ งานเชิงอนุรักษ์ โครงการพัฒนาตลาดชุมชนต่าง ๆ เช่น สามชุก น่าน อัมพวา อื่น ๆ คิดเป็น ร้อยละ 7.1

ส่วนการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน ที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ Sky walks เซนทรัลเว็ลและลานหน้าสยามพารากอน มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4.8 และโครงการวางระบบขนส่งมวลชนต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 3.6

ส่วนงานปรับปรุงภูมิทัศน์ ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรมได้แก่ สวนสันติชัยปราการ สูงถึงร้อยละ 6.0 รองลงมา คือ โครงการปรับปรุงชายหาดพัทยา และโครงการพัฒนาพื้นที่ชายหาดป่าตอง พัทยา บางแสน หัวหิน ภูเก็ต ฯลฯ มีจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 2.4

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าไม่มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมชัดเจนสูงถึงร้อยละ 56.0

3. ควรพัฒนาวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมได้อย่างไร โดยสามารถจำแนกออกเป็นรายด้านและรายชื่อจำนวน 3 ด้าน ดังตารางที่ 5.33

ตารางที่ 43 แสดงความถี่ของการตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นในการพัฒนาวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง

สิ่งที่ควรพัฒนา	เห็นด้วย/ควรพัฒนา	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านการประชาสัมพันธ์		
การประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เช่น การจัดรายการโทรทัศน์ โฆษณา อินเทอร์เน็ต การจัดทำนิตยสาร แม็กกาซีน หนังสือพิมพ์	14	16.7
การทำตัวอย่างโครงการออกแบบชุมชนเมืองให้เกิดขึ้นจริง	10	11.9
การนำเสนอโครงการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ และนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ	1	1.2

ตารางที่ 43 (ต่อ)

สิ่งที่ควรพัฒนา	เห็นด้วย/ควรพัฒนา	
	จำนวน	ร้อยละ
2. ด้านองค์กรวิชาชีพ		
การจัดทำมาตรฐานทางวิชาชีพให้มีความชัดเจน	23	27.4
เผยแพร่ผลงานให้ประชาชนได้รับรู้	9	10.7
การเป็นผู้นำร่วมมือระหว่าง สมาคม+มหาวิทยาลัย+องค์กร ท้องถิ่น พัฒนาศาสตร์	7	8.3
การเปิดตำแหน่ง นักออกแบบชุมชนเมือง โดยเฉพาะตาม หน่วยงานราชการและบริษัท	7	8.3
นำแผนงานไปปฏิบัติจริง ให้เป็นต้นแบบที่ดี	4	4.8
บรรยาย อบรม และกระจายความรู้ด้านการออกแบบชุมชนเมือง	3	3.6
เพิ่มความเชื่อมั่นและแนวทางการออกแบบให้กับผู้นำท้องถิ่นให้ มากขึ้น	2	2.4
ทำงานการกุศลให้คำปรึกษากับหน่วยงานฟรี	1	1.2
3. ด้านสถาบันการศึกษา		
การพัฒนาการเรียนการสอน ในสาขาที่เกี่ยวกับเมืองและชุมชน	4	4.8
การปฏิบัติงานจริงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	4	4.8
การจัดนิทรรศการบ่อย ๆ นำเสนอผลงานวิชาการต่าง ๆ กระจาย ออกทุกภาคส่วน	4	4.8

จากตารางที่ 43 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ควรพัฒนาวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม สามารถจำแนกออกเป็นรายด้าน คือ

ด้านการประชาสัมพันธ์ สิ่งที่ควรพัฒนา คือ การประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เช่น การจัดรายการโทรทัศน์ โฆษณา อินเทอร์เน็ต การจัดทำนิตยสาร แม็กกาซีน หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 16.7

ด้านองค์การวิชาชีพ สิ่ง¹ที่ควรพัฒนา คือ การจัดทำมาตรฐานทางวิชาชีพให้มีความชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 27.4 และสิ่ง¹ที่ควรพัฒนา

ด้านสถาบันการศึกษา มีจำนวนผู้¹ที่แสดงความคิดเห็นเท่ากัน ได้แก่ การพัฒนาการเรียนการสอน ในสาขาที่เกี่ยวกับเมืองและชุมชน การปฏิบัติงานจริงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดนิทรรศการบ่อย ๆ นำเสนอผลงานวิชาการต่าง ๆ กระจายออกทุกภาคส่วน คิดเป็นร้อยละ 4.8

4. **หลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองของมหาวิทยาลัย ควรเพิ่มรายวิชาหรือความรู้เรื่องใด ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ**

ตารางที่ 44 แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองของมหาวิทยาลัย ที่ควรเพิ่มรายวิชา

หลักสูตรที่ควรเพิ่มรายวิชา	เห็นด้วย/ควรเพิ่มหลักสูตร	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านความรู้พื้นฐาน		
การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการออกแบบชุมชนเมืองแบบตะวันออก	3	3.6
การถ่ายทอดประสบการณ์จริงของนักออกแบบชุมชนเมืองทั้งในและต่างประเทศ	3	3.6
วิชาทางด้านการตั้งถิ่นฐาน สังคมในด้านโครงสร้างชุมชน	1	1.2
2. ด้านเทคนิค		
การจัดการชุมชนเมือง หรือการบริหารชุมชนเมือง	6	7.1
เทคนิคการวิเคราะห์ทางด้านผังเมือง ด้านประชากร แรงงาน เศรษฐศาสตร์ เทคนิคการบูรณาการข้อมูล	6	7.1
การเงิน/การจัดทำงบประมาณโครงการ/Passing	4	4.8
วิชาการเคหะ	2	2.4
Space Syntax	1	1.2
การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์	1	1.2

ตารางที่ 44 (ต่อ)

หลักสูตรที่ควรเพิ่มรายวิชา	เห็นด้วย/ควรเพิ่มหลักสูตร	
	จำนวน	ร้อยละ
วิชาทางภูมิศาสตร์	1	1.2
การบริหารจัดการโครงการองค์การภาครัฐและเอกชน	1	1.2
การวางแผนธุรกิจ Business plan	1	1.2
การพัฒนาเมืองยั่งยืนขนาดเล็กด้วย Economic Social and Environmental	1	1.2
3. ด้านการปฏิบัติวิชาชีพ		
ความรู้ทางด้านข้อกำหนดต่าง ๆ เช่น EIA ฯลฯ	6	7.1
การปฏิบัติวิชาชีพของนักออกแบบชุมชนเมือง	2	2.4
การจัดรูปที่ดินและการจัดสรรที่ดิน	1	1.2
4. ด้านการสื่อสาร		
การมีส่วนร่วมของประชาชน	16	19.0
ปฏิบัติการออกแบบชุมชนเมืองภาคสนาม	13	15.5
กราฟฟิคสำหรับงานออกแบบชุมชนเมือง	3	3.6
การออกแบบแบบมีส่วนร่วม	3	3.6
การเขียนรายงานการศึกษาทางด้านวิชาการ	3	3.6
จิตวิทยาในการนำเสนออย่างมืออาชีพ	1	1.2
การเขียนรายงาน วิเคราะห์เชิงบรรยาย	1	1.2
จิตวิทยา มนุษยศาสตร์	1	1.2
การทำประชาพิจารณ์	1	1.2

ตารางที่ 44 (ต่อ)

หลักสูตรที่ควรเพิ่มรายวิชา	เห็นด้วย/ควรเพิ่มหลักสูตร	
	จำนวน	ร้อยละ
5. ด้านการออกแบบ		
การออกแบบแบบมีส่วนร่วม	3	3.6
การออกแบบชุมชนเมืองแออัด เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของผู้มีรายได้น้อยในเมือง/ชนบท	2	2.4
การออกแบบระบบ Facilities + โครงข่ายการ สัญจร+ ระบบถนน การคมนาคม	1	1.2
การวางผังระดับต่าง ๆ และกลุ่มอาคารแต่ละประเภท	1	1.2
การออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อม	1	1.2
การอนุรักษ์พลังงาน การลดสภาวะโลกร้อน	1	1.2

จากตารางที่ 44 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองของมหาวิทยาลัย ที่ควรเพิ่มรายวิชาใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ รายวิชาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน คิดเป็นร้อยละ 19.0 รองลงมา คือ รายวิชาเกี่ยวกับปฏิบัติการออกแบบชุมชนเมืองภาคสนาม คิดเป็นร้อยละ 14.3 และรายวิชาที่ควรเพิ่มที่มีผู้ตอบจำนวนเท่ากัน ได้แก่ รายวิชาเกี่ยวกับความรู้ทางด้านข้อกำหนดต่าง ๆ เช่น EIA ฯลฯ รายวิชาเกี่ยวกับการจัดการชุมชนเมืองหรือการบริหารชุมชนเมือง และรายวิชาเกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์ทางด้านผังเมือง ด้านประชากร แรงงาน เศรษฐศาสตร์ เทคนิคการบูรณาการข้อมูล คิดเป็น ร้อยละ 7.1

5. ข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 45 แสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ	เห็นด้วย/ควรพิจารณา	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ควรมีการศึกษาด้านผังเมือง และการออกแบบชุมชนเมืองในระดับปริญญาตรี เพราะ วิทยุคดีและประสบการณ์ของผู้ศึกษาไม่เพียงพอ	1	1.2
สภาสถาปนิกไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับวิชาชีพนี้ ควรแยกตัวออก	1	1.2
ต้องบูรณาการทางวิชาชีพ ไม่เฉพาะกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาตามที่สภาสถาปนิกกำหนด	1	1.2
ต้องบูรณาการทางวิชาชีพ ไม่เฉพาะกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาตามที่สภาสถาปนิกกำหนด	1	1.2
ทางมหาวิทยาลัยควรร่วมกับสมาคมวิชาชีพและข้อกำหนดต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม	1	1.2
การใส่ใจกับชุมชนเล็ก ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนด้วย	1	1.2
ผู้บริหารท้องถิ่นควรได้รับการศึกษาเรื่องการออกแบบชุมชนเมืองด้วย (โดยบังคับว่าต้องเรียนเหมือนในต่างประเทศ)	1	1.2
ควรกำหนดวิชาชีพที่ให้ชัดเจน ไม่เหลื่อมล้ำกับวิชาชีพสาขาอื่น ๆ	1	1.2
องค์กรวิชาชีพและมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรทางด้านนี้ควรจัดแสดงนิทรรศการ และการจัดประกวดแบบการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อประชาสัมพันธ์ต่อไป	1	1.2
การศึกษาในระดับปริญญาโท ควรเป็นการศึกษาแบบทำวิทยานิพนธ์ แผน ก อย่างเดียวซึ่งจะได้พัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการให้มากขึ้น	1	1.2
ย่อผลงานทางวิชาการให้สามารถปฏิบัติได้มากขึ้น	1	1.2

ตารางที่ 45 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	เห็นด้วย/ควรพิจารณา	
	จำนวน	ร้อยละ
ให้นักออกแบบชุมชนเมืองมีความเกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมผังเมือง เข้าไปร่วมในงานออกแบบโครงการขนาดใหญ่ทุกครั้ง	1	1.2
ควรกลับไปใช้หลักสูตรเก่า 2 ปี (สำหรับมหาวิทยาลัยศิลปากร)	1	1.2
สำหรับหลักสูตร ของมหาสารคามควรเพิ่มเป็น 6 ปี	1	1.2

จากตารางที่ 45 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 1.2 โดยเสนอแนะว่า

1. ไม่ควรมีการศึกษาด้านผังเมือง และการออกแบบชุมชนเมืองในระดับปริญญาตรี เพราะ วิทยุและประสบการณ์ของผู้ศึกษาไม่เพียงพอ
2. สถานสถาปนิกไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับวิชาชีพนี้ ควรแยกตัวออก
3. ต้องบูรณาการทางวิชาชีพ ไม่เฉพาะกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาตามที่สถาปนิกกำหนด
4. ทางมหาวิทยาลัยควรร่วมกับสมาคมวิชาชีพและข้อกำหนดต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม
5. การใส่ใจกับชุมชนเล็ก ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนด้วย
6. ผู้บริหาร ท้องถิ่นควรได้รับการศึกษาเรื่อง การออกแบบชุมชนเมืองด้วย (โดยบังคับว่าต้องเรียนเหมือนในต่างประเทศ)
7. องค์กรวิชาชีพและมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรทางด้านนี้ควรจัดแสดงนิทรรศการและการจัดประกวดแบบการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อประชาสัมพันธ์ต่อไป
8. การศึกษาในระดับปริญญาโท ควรเป็นการศึกษาแบบทำวิทยานิพนธ์ แผน ก อย่างเดียวซึ่งจะได้พัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการให้มากขึ้น
9. ย่อยงานทางวิชาการให้สามารถปฏิบัติได้มากขึ้น
10. ควรกำหนดวิชาชีพที่ให้ชัดเจน ไม่เหลื่อมล้ำกับวิชาชีพสาขาอื่น ๆ
11. ให้นักออกแบบชุมชนเมืองมีความเกี่ยวข้องกับ สถาปัตยกรรม+ผังเมือง โดยเข้าไปร่วมในงานออกแบบโครงการขนาดใหญ่ทุกครั้ง
12. ควรกลับไปใช้หลักสูตรเก่า 2 ปี (สำหรับมหาวิทยาลัยศิลปากร)
13. สำหรับหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยมหาสารคามควรเพิ่มเป็น 6 ปี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

การศึกษาข้อมูลภาคสนาม เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบชุมชนเมืองจำนวน 10 ท่าน โดยมีประเด็นของการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษา รวมถึงองค์ความรู้ทางวิชาชีพ โดยมีรายละเอียดคำถามในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

ตารางที่ 46 แสดงผลสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
1. ความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง	
1.1 อธิบายความหมายของ “การออกแบบชุมชนเมือง” ตามความเข้าใจของท่าน	<p>แยกประเด็นในคำถามที่ 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่างสาธารณะหรือเป็นการจัดการพื้นที่ว่างสาธารณะ (อาคารที่ว่าง) 2. เป็นลักษณะการวางแผนพัฒนาเมืองหรือแก้ปัญหาเมืองทางด้านกายภาพเชิง 3 มิติ 3. มีความเกี่ยวเนื่องกันด้วย 3 ปัจจัยหลัก คือ เศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ (สิ่งแวดล้อม) 4. มีกรอบการทำงานอยู่ 2 รูปแบบ คือ ลักษณะของการปฏิบัติงานดำเนินงานและผลผลิตที่เกิดขึ้น 5. มีหลากหลายขนาดและหลากหลายพื้นที่ 6. เป็นกรอบการทำงาน (Framework) ให้สถาปนิกและภูมิสถาปนิกไปดำเนินการต่อ 7. เป็นกระบวนการแก้ปัญหาของเมือง

ตารางที่ 46 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
<p>1.2 ในทรรศนะของท่าน กระบวนการพัฒนา ทางด้านการออกแบบ ชุมชนเมืองของไทยที่ผ่าน มา เป็นอย่างไรบ้าง</p>	<p>สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กระบวนการพัฒนาพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยที่ผ่านมานั้น มีการพัฒนาที่ช้ามากหรือแทบไม่เกิดการพัฒนาเลย 2. ที่ผ่านมานั้นการพัฒนาทางด้านผังนโยบาย เช่น ผังเมืองรวม ผังภาค ผังประเทศ มากกว่า 3. ไม่มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรมให้เห็นชัดเจน แต่ที่พบได้นั้น เป็นงานออกแบบชุมชนเมืองขนาดเล็ก ๆ ที่คาบเกี่ยวกับสาขาอื่น ๆ เช่น ภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรม มิได้เกิดจากกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง 4. ประชาชนหรือบุคลากรภาครัฐ ยังไม่เห็นความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง 5. ขาดความต่อเนื่องของผังระดับต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่โครงการออกแบบชุมชนเมืองและงานสถาปัตยกรรม
<p>1.3 อยากให้ท่านอธิบายความแตกต่างของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยและนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ จากที่ท่านเคยสัมผัสมา</p>	<p>สรุปความแตกต่างระหว่างนักออกแบบชุมชนเมืองไทยและต่างประเทศ</p> <p><u>นักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประชาชน นักวิชาชีพสาขาต่าง ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญร่วมมือสูงและเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่เด่นชัดของนักออกแบบชุมชนเมือง 2. มีกฎหมายที่เข้มแข็ง และการยอมรับและเคารพในสาขาวิชาชีพอื่น ๆ 3. มีการจัดตั้ง “บรรษัทพัฒนาเมือง” โดยเฉพาะสำหรับการพัฒนาเมือง

ตารางที่ 46 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
	<p>4. รัฐบาลและเอกชนให้ความสำคัญกับงานออกแบบชุมชนเมืองสูง</p> <p>5. โครงการออกแบบชุมชนเมืองเกิดขึ้นจริงในระยะเวลาอันสั้น</p> <p>6. สถาปนิก นักผังเมือง ภูมิสถาปนิก และนักออกแบบชุมชนเมืองมีการทำงานร่วมกัน ปราศจากปัญหาด้านขอบเขตการทำงาน</p> <p>7. มีการดำเนินการตามการวางแผนนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติจริง</p> <p>8. มีการระดมทุนทั้งจากภาครัฐและเอกชนอย่างเสมอภาค</p> <p><u>นักออกแบบชุมชนเมืองไทย</u></p> <p>1. นักออกแบบชุมชนเมืองไทยไม่มีบทบาท หน้าที่ที่ชัดเจน มีบทบาทในฐานะผู้รับจ้าง (หรือที่ปรึกษา) เพื่อทำการศึกษาโอกาสและนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองให้กับภาครัฐ</p> <p>2. กฎหมายต่าง ๆ ยังไม่เข้มแข็งพอ</p> <p>3. มีปัญหาด้านขอบเขตการทำงานกับสาขาวิชาชีพอื่น ๆ</p> <p>4. รูปแบบการทำงานแบบตัวใครตัวมัน ไม่บูรณาการเข้าด้วยกัน</p> <p>5. ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย</p> <p>6. ไม่มีหน่วยงานสำหรับดำเนินการการพัฒนาเมืองโดยเฉพาะ</p> <p>7. โครงการออกแบบชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นมักเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระยะสั้น ๆ ไม่ใช่ระยะยาว</p> <p>8. ภาครัฐไม่ให้ความสำคัญกับการออกแบบชุมชนเมือง</p>

ตารางที่ 46 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
1.4 ความคิดเห็นของความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันและในอนาคต	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักออกแบบชุมชนเมืองมีความสำคัญมากสำหรับผู้ที่จะมาออกแบบพื้นที่สาธารณะ 2. นักออกแบบชุมชนเมืองมีบทบาทสำคัญที่จะกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาเมืองจากผังเมืองรวมไปสู่การพัฒนาทางกายภาพของเมือง 3. จะมีความสำคัญกับหน่วยงานราชการ เช่น เทศบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 4. ผังเมืองเฉพาะต้องการนักออกแบบชุมชนเมืองในการจัดทำ
1.5 สาเหตุและปัญหาของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองและการเกิดขึ้นของโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดความต่อเนื่องของกฎหมายและความต่อเนื่องของผังในระดับต่าง ๆ 2. ขาดหน่วยงานในการพัฒนาเมืองโดยเฉพาะที่เรียกว่า “บรรษัทพัฒนาเมือง” 3. ไม่มีการให้ความรู้ต่อสาธารณะ เกี่ยวกับความสำคัญของงานออกแบบชุมชนเมืองและประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญ 4. ขอบเขตประเภทของงานที่ไม่สามารถกำหนดได้ 5. รัฐบาลยังไม่เห็นความสำคัญ และขาดผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 6. ขาดการเกิดขึ้นของกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากความต้องการของชุมชนโดยแท้จริง

ตารางที่ 46 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
<p>1.6 เมื่อมีการกำหนดพระราชบัญญัติ “ผังเมืองรวม” และ “ผังเมืองเฉพาะ” อยากให้ท่านอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาของการนำ “ผังเมืองเฉพาะ” มาบังคับใช้ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อโครงการออกแบบชุมชนเมือง</p>	<p>สาเหตุและปัญหาสามารถสรุปได้ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการด้านกรรมสิทธิ์ที่ดิน และการจัดรูปที่ดิน 2. มุ่งแต่ความสำคัญไปที่ผังเมืองรวมขาดความต่อเนื่องของผังเมืองเฉพาะ 3. ไม่มีผู้ที่เห็นความสำคัญและความเข้าใจเกี่ยวกับ “ผังเมืองเฉพาะ” 4. ปัญหาของ “ผังเมืองเฉพาะ” มาจากการกำหนดรายละเอียดของผังที่ลึกลงไปและไม่มีความยืดหยุ่น 5. ผังเมืองรวมมีข้อกำหนดเยอะแยะมากมายเกินไป 6. ขาดความจริงจังและวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร
<p>1.7 ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมไทยมากขึ้นได้อย่างไร</p>	<p>แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ต้องทำให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงอย่างน้อย 1 โครงการ 2. ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจว่า “พื้นที่กิจกรรมทางสังคม” นั้น มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างไร 3. สถาบันการศึกษาทุกสถาบันด้านการออกแบบชุมชนเมือง ต้องสอนไปในทิศทางเดียวกันและถูกต้องตามหลักแนวทางสากล เพื่อการแข่งขันในอนาคต 4. กำหนดนโยบายให้มีการ “ออกแบบชุมชนเมือง” ต่อจาก “การวางผังเมืองรวม”

ตารางที่ 46 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
	<p>5. กำหนดตำแหน่งทางวิชาชีพ “นักออกแบบชุมชนเมือง” ในหน่วยงาน ภาคีรัฐรวมถึง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่าง ๆ</p> <p>6. กรณียุทธศาสตร์และผังเมือง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกระทรวงมหาดไทย ควรเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดัน หน่วยงานเฉพาะกิจ ด้านการพัฒนาเมืองโดยเฉพาะ</p> <p>7. สมาคมทางวิชาชีพต่าง ๆ ต้องเป็นกลไกในการประชาสัมพันธ์โครงการออกแบบชุมชนเมือง โดยการร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง</p> <p>8. การนำเสนอผลงาน ประชาสัมพันธ์ด้านวิชาชีพโดยสื่อโฆษณาหรือรายการโทรทัศน์</p> <p>9. การจัดประกวดโครงการออกแบบชุมชนเมืองประจำปี</p> <p>10. การออกจดหมายข่าวหรือวารสาร ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ</p> <p>11. การจัดประชุมชนทางวิชาการ</p> <p>12. การคัดสรรคนหนุ่มเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพ</p> <p>13. ตั้งผู้แทนสถาบันในมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมือง</p>

ตารางที่ 46 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
2. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษา วิชาการออกแบบชุมชนเมืองของไทย	
2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองของสถาบันการศึกษาของประเทศไทยให้มีความสอดคล้องกับความต้องการทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันและอนาคต (สถาบันการศึกษา)	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักสูตรการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้นได้พยายามที่จะผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการปฏิบัติงานตามสายงานทั้งโดยตรงและที่เกี่ยวข้องโดยได้แยกประเภท เช่น ในระดับปริญญาตรีเป็นระดับการปฏิบัติการส่วนในระดับปริญญาโทก็จะเน้นการเป็นมืออาชีพเพื่อบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันซึ่งในปัจจุบันการทำงานของบัณฑิตที่จบมานั้น สามารถแยกได้ 2 สายคือ 1. สายวิชาการ 2. สายการปฏิบัติวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้อง 2. บัณฑิตที่จบมาทางด้านนี้มักแฝงตัวอยู่ในบริษัทที่ปรึกษา หรือถ้าเป็นหน่วยงานราชการต่าง ๆ ก็จะอยู่ในทีมสถาปนิกและนายช่างต่าง ๆ
2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาระดับมัธยมศึกษา วิชาการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย (สภาสถาปนิก)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรเน้นที่การปฏิบัติด้านการทำงานออกแบบชุมชนเมืองเป็นหลักมากกว่า 2. ควรรับรองหลักสูตรต่าง ๆ ทุกระดับให้รัดกุมและควบคุมด้วยมาตรฐานขั้นต่ำ 3. สภาสถาปนิกควรทำความเข้าใจกับความหมายของ “สถาปัตยกรรมผังเมือง” และ “การออกแบบชุมชนเมือง” ให้ชัดเจน 4. ควรบูรณาการหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพทางการศึกษา ให้เป็นแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน

ตารางที่ 46 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
2.3 ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับ “มาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2550 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง” ที่ออกโดยสภาสถาปนิก	มาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองที่ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบันค่อนข้างดีและตรงกับการทำงานจริงของนักออกแบบชุมชนเมืองในปัจจุบันแต่อาจมีปัญหาในการนำมาปฏิบัติจริง ควรติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นและควรกำหนดขอบเขตของงานออกแบบชุมชนเมืองให้ชัดเจนเพื่อบูรณาการวิชาชีพสาขาอื่น ๆ เข้าด้วยกัน

ผลสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นแบบสัมภาษณ์ประเภทปลายเปิด จำนวน 6 ข้อคำถาม โดยแบ่งข้อมูลออกเป็นรายด้าน ตามตารางที่ 46 ดังนี้

ความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง โดยแยกเป็นด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคำจำกัดความ “การออกแบบชุมชนเมือง”

จากที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า คำจำกัดความของ “การออกแบบชุมชนเมือง” นั้นสร้างความคลุมเครือในเรื่องความหมายของคำ แต่โดยส่วนใหญ่จะมีนัยสำคัญที่จะกล่าวถึง “กระบวนการ” หรือ “สิ่งที่ได้รับ” ไม่ว่าความหมายจะเป็นอย่างไร จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากการออกแบบชุมชนเมืองขึ้นอยู่กับระหว่างด้านสถาปัตยกรรมและด้านการวางผังเมือง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับลักษณะทั้ง 2 ด้าน สามารถสร้างความซับซ้อนและลดความชัดเจนต่อขอบเขตการออกแบบชุมชนเมือง โดยขึ้นอยู่กับจุดวิจารณ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมีแนวโน้มไปยังด้านใดด้านหนึ่งตามความชอบว่าจะมองการออกแบบชุมชนเมืองในฐานะที่เป็นกระบวนการหรือสิ่งที่ได้จากการออกแบบชุมชนเมือง โดยสามารถแยกได้เป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1. การออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่างสาธารณะหรือเป็นการจัดการพื้นที่ว่างสาธารณะ (อาคารที่ว่าง)
2. เป็นลักษณะการวางแผนพัฒนาเมืองหรือแก้ปัญหาเมืองทางด้านกายภาพเชิง 3 มิติ
3. มีความเกี่ยวเนื่องกันด้วย 3 ปัจจัยหลัก คือ เศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ (สิ่งแวดล้อม)
4. มีกรอบการทำงานอยู่ 2 รูปแบบ คือ ลักษณะของการปฏิบัติงานดำเนินงานและผลผลิตที่เกิดขึ้น
5. มีหลากหลายขนาดและหลากหลายพื้นที่
6. เป็นกรอบการทำงาน (Framework) ให้สถาปนิกและภูมิสถาปนิกไปดำเนินการต่อ
7. เป็นกระบวนการแก้ปัญหาของเมือง

2. ด้านกระบวนการพัฒนาด้านการออกแบบชุมชนเมืองของไทย

กระบวนการพัฒนาด้านการออกแบบชุมชนเมืองของไทยนั้นไม่มีการพัฒนา ที่ผ่าน มาจะเน้นการพัฒนาทางด้านผังนโยบาย เช่นผังประเทศ ผังภาค และผังเมืองรวม ทำให้ขาดความ ต่อเนื่องของผังระดับต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอน ทำให้เกิดการก้าวกระโดดไปสู่งานสถาปัตยกรรม หรือภูมิสถาปัตยกรรม รวมถึงความไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญต่อการออกแบบชุมชนเมืองของ ประชาชนหรือบุคลากรของภาครัฐ

3. ด้านความแตกต่างของนักออกแบบชุมชนเมืองของไทยและต่างประเทศ

จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่านักออกแบบชุมชนเมืองของไทยนั้น มีความแตกต่าง กันในทางตรงกันข้ามกับนักออกแบบชุมชนเมืองของต่างประเทศ บทบาทที่เด่นชัดของนัก ออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศนั้นมีปัจจัยต่าง ๆ รองรับที่เอื้อต่อการปฏิบัติวิชาชีพและการ เกิดขึ้นของโครงการออกแบบชุมชนเมือง การจัดตั้ง “บริษัทพัฒนาเมือง” หรือลักษณะที่ใกล้เคียง กันนี้ในประเทศไทย ถือว่าเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญต่อบทบาททางวิชาชีพและการเกิดขึ้นของ โครงการออกแบบชุมชนเมือง

4. ด้านความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ในขนาดของนักออกแบบชุมชนเมืองไทย

จากการสัมภาษณ์พบว่า ในขนาดที่ต่างกันนักออกแบบชุมชนเมืองจะมีความสำคัญ มากขึ้นในฐานะผู้ที่จะมาออกแบบพื้นที่สาธารณะ ผู้ที่จะกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาเมือง ไปสู่การพัฒนาทางกายภาพของพื้นที่เมือง และเป็นบุคลากรหลักในการจัดทำผังเฉพาะ ต่อองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการต่าง ๆ

5. สาเหตุและปัญหาของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองและการเกิดขึ้นของโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

สามารถแยกประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ ได้ 6 ประเด็นดังนี้

1. ขาดความต่อเนื่องของกฎหมายและความต่อเนื่องของผังในระดับต่าง ๆ
2. ขาดหน่วยงานในการพัฒนาเมืองโดยเฉพาะที่เรียกว่า “บรรษัทพัฒนาเมือง”
3. ไม่มีการให้ความรู้ต่อสาธารณะ เกี่ยวกับความสำคัญของงานออกแบบชุมชนเมือง และประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญ
4. ขอบเขตประเภทของงานที่ไม่สามารถกำหนดได้
5. รัฐบาลยังไม่เห็นความสำคัญ และขาดผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
6. ขาดการเกิดขึ้นของกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากความต้องการของชุมชนโดยแท้จริง

6. ด้านพระราชบัญญัติ การผังเมือง พ.ศ.2518 เกี่ยวกับ “ผังเมืองเฉพาะ”

จากการสัมภาษณ์พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการจัดการด้านกรรมสิทธิ์ที่ดิน และการจัดรูปที่ดิน ขาดความต่อเนื่องจากผังเมืองรวมและผังเมืองรวมมีข้อกำหนดเยอะแยะมากมายเกินไป รวมถึงรายละเอียดของผังเมืองเฉพาะที่ไม่มีความยืดหยุ่น อีกทั้งผู้บริหารขาดวิสัยทัศน์ที่ดีและความจริงจังในการดำเนินการ

7. ด้านข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

โดยทั่วไปนั้นสามารถสรุปได้ว่า จากระยะเวลาที่ผ่านมามีการประชาสัมพันธ์ให้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การดำเนินการออกแบบชุมชนเมืองให้เป็นรูปธรรมจริงอย่างน้อย 1 โครงการ
2. การกำหนดตำแหน่งทางวิชาชีพ ในตำแหน่ง “นักออกแบบชุมชนเมือง” หรือ “สถาปนิกชุมชนเมือง” เป็นตำแหน่งทางวิชาชีพเฉพาะด้านทั้งในภาครัฐและเอกชน
3. สถาบันการศึกษาและองค์กรวิชาชีพควรร่วมมือประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านการออกแบบชุมชนเมืองให้ประชาชนเข้าใจอย่างทั่วถึง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษา รวมถึงองค์กรทางวิชาชีพ

จากการสัมภาษณ์พบว่า คุณภาพมาตรฐานและหลักสูตรการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้น ได้พยายามที่จะผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการปฏิบัติงานตามสายงานทั้งโดยตรงและที่เกี่ยวข้องได้แยกประเภท เช่นในระดับปริญญาตรีเป็นระดับการปฏิบัติการ ส่วนในระดับปริญญาโทก็จะเน้นด้านการวิจัยและความเชี่ยวชาญในเชิงลึกเพื่อบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันซึ่งในปัจจุบันการทำงานของบัณฑิตที่จบมานั้น สามารถแยกได้ 2 สาย คือ สายวิชาการ และสายปฏิบัติวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้อง อีกทั้งสถาบันการศึกษาแต่ละสถาบันต่างมุ่งเน้นการผลิตนักออกแบบชุมชนเมืองตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละมหาวิทยาลัย

ส่วนองค์กรทางวิชาชีพ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า ควรเน้นที่การปฏิบัติด้านการทำงานออกแบบชุมชนเมืองเป็นหลักมากกว่า และควรรับรองหลักสูตรต่าง ๆ ทุกระดับให้รัดกุมและควบคุมด้วยมาตรฐานขั้นต่ำ ทั้งนี้ทางสภาสถาปนิกควรทำความเข้าใจกับความหมายของ “สถาปัตยกรรมผังเมือง” และ “การออกแบบชุมชนเมือง” ให้ชัดเจน รวมถึงควรบูรณาการหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพทางการศึกษา ให้เป็นแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน

ส่วนมาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ที่ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบันทราบถึงเจตนารมณ์ที่จะกำหนดขอบเขตของการทำงานเพื่อให้ครอบคลุมและมีความตั้งใจให้ตรงกับการทำงานจริงของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยในปัจจุบัน แต่อาจมีปัญหาในการนำมาปฏิบัติจริง เพราะก่อนที่จะมีการร่างมาตรฐานฉบับนี้ นักออกแบบชุมชนเมืองได้ไปเน้นการทำงานด้านผังเมือง เพราะฉะนั้นหากมีการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ ควรติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นและควรกำหนดขอบเขตในส่วนของงานออกแบบชุมชนเมือง ให้ชัดเจน เพื่อบูรณาการวิชาชีพสาขาอื่น ๆ เข้าด้วยกันมากกว่าที่จะแบ่งแยกขอบเขตการทำงานในแต่ละสาขา

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาถึงบทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็น 3 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบแนวคิดของการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองและการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย
3. เพื่อสำรวจบทบาทการทำงานและความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่ทำงานในประเทศไทย

ประชากรของการวิจัย คือ นักออกแบบชุมชนเมืองจากการประมาณการมี 1,034 คน ได้ทำการระบุพื้นที่ศึกษาเฉพาะกรุงเทพฯและบริเวณชานเมือง ซึ่งคาดว่าจะมีจำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษา ประมาณ 500 คน โดยได้ใช้เกณฑ์การวิจัยการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) เมื่อค่าคลาดเคลื่อนเป็นร้อยละ 10 หรือ 10% และสัดส่วนประชากรเท่ากับ 0.5 ซึ่งจากจำนวนประชากร 500 คน จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 83 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ และคะแนนค่าเฉลี่ย โดยขั้นแรกจะเป็นการสรุปผลการวิจัยของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) และแบบปลายเปิด (Open-Ended) มีข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) และเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended) มีข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลสำหรับข้อคำถามที่เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติทั้งหมด ใช้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอเป็นภาพรวมและข้อสรุปผลการวิจัยที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 สถานสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งทุกคนยังปฏิบัติวิชาชีพอยู่ในปัจจุบันจำนวน 84 คน พบว่าโดยส่วนใหญ่เป็น ชาย (63.1%) หญิง (36.9%) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 26-30 ปี มีการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับปริญญาโท (73.0%) โดยสาขาวิชาที่จบการศึกษาคือ สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร รองลงมา (25.0%) เป็นระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้านตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ เกือบครึ่ง (46.4%) เป็นตำแหน่ง สถาปนิก รองลงมา (20.2%) เป็นตำแหน่ง นักผังเมือง จากการวิจัยพบว่าผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาโทนั้น จะมีพื้นฐานการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านสถาปัตยกรรมมาก่อนแล้วมาต่อยอดทางด้านกรออกแบบชุมชนเมือง เพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษา แต่ยังคงทำงานในตำแหน่งสถาปนิกเช่นเดิมหรือใช้สองตำแหน่งควบคู่กัน

ในด้านหน่วยงานองค์กรที่ทำงาน 48.8% จะอยู่ใน ภาครัฐ และ 47.6% จะเป็นภาคธุรกิจเอกชน ในด้านขนาดขององค์กร (55.0%) พบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามทำงานในองค์กรจะเป็นองค์กรขนาดเล็กที่มีบุคลากรทั้งหมดจำนวนไม่เกิน 20 คน ซึ่งองค์กรเหล่านี้จะเป็นภาคธุรกิจเอกชน รองลงมา (25.0%) จะเป็นองค์กรที่มีบุคลากรที่มากกว่า 60 คน สังเกตได้ว่า องค์กรเหล่านี้จะเป็นหน่วยงานภาครัฐในระดับกรม สำนัก หรือ สถาบันต่าง ๆ

ส่วนจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละองค์กร (79.0%) จะมีจำนวนนักออกแบบชุมชนเมืองน้อยกว่า 5 คน รองลงมา (12.0%) มีจำนวนนักออกแบบชุมชนเมืองระหว่าง 6-15 คน ด้านประสบการณ์ทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มใหญ่ที่สุด (29.8%) มีประสบการณ์ทำงาน 2-5 ปี รองลงมา (27.4%) มีประสบการณ์ระหว่าง 6-10 ปี ซึ่งตรงกับการศึกษาในระดับปริญญาโทของผู้ตอบแบบสอบถาม ในเรื่องคำที่ใช้เรียกวิชาชีพมากกว่าครึ่งของผู้ตอบแบบสอบถาม (58.3%) อยากให้ใช้คำว่า “การออกแบบชุมชนเมือง” รองลงมา (20.2%) อยากให้ใช้คำว่า “สถาปัตยกรรมผังเมือง” พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยากให้ใช้ชื่อเรียกวิชาชีพที่ตรงกับชื่อปริญญาในสาขาที่จบการศึกษามา

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน

1. ด้านการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มใหญ่ที่สุด (48.4%) ได้ปฏิบัติงานออกแบบชุมชนเมือง ในประเภทอาณาเขต/พื้นที่ (Precincts) รองลงมาเป็นประเภทการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน (35.4%) และประเภทงานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (10.3%) ซึ่งในแต่ละประเภทของงานออกแบบชุมชนเมืองนั้นมีรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ตาม 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทเมืองใหม่ (New town) งานที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์ ได้แก่ เมืองใหม่โดยรัฐ (21.4%) ได้แก่ เมืองหลวงของประเทศ, เมืองบริวาร, เมืองภูมิภาค, เมืองที่เกิดขึ้นจากนโยบายวาระทางการเมือง, เมืองที่เป็นที่ตั้งทางการทหาร เป็นต้น รองลงมาคือ เมืองใหม่ตามคำสั่ง อื่น ๆ (8.3%) ได้แก่ เมืองตามพระราชกฤษฎีกาหรือพระบรมราชโองการ, เมืองจำลองเพื่อการศึกษ, เมืองภาพยนตร์ ส่วน เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง (7.1%) ได้แก่ เมืองนิคมอุตสาหกรรม, เมืองเหมืองแร่ เป็นต้น ส่วนคำตอบอื่น ๆ ที่สำคัญที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอไว้ คือ การทำโมเดลจำลองเมืองใหม่ และการออกแบบเมืองอนุรักษ์

2. ประเภทอาณาเขต/พื้นที่ (Precincts) โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถาม มีประสบการณ์ ได้แก่ โครงการฟื้นฟูชุมชนเมืองมากที่สุด (60.7%) รองลงมาเป็นโครงการบริเวณพื้นที่ริมน้ำ (54.8%) ส่วนโครงการประเภทที่พักอาศัยรวม (51.2%) ซึ่งจะใกล้เคียงกับโครงการประเภท พัฒนาย่านธุรกิจ-พาณิชย์กรรม (50.0%) ส่วนคำตอบอื่น ๆ ที่สำคัญที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอไว้ คือ พื้นที่เมืองโบราณและเขตอนุรักษ์โบราณสถาน, หมู่บ้านนักกีฬา, พื้นที่บริเวณชายหาดสถานที่ท่องเที่ยว, สนามกีฬา และการออกแบบพื้นที่ชุมชน

3. ประเภทการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure design) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ ได้แก่ ประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะ (65.5%) รองลงมาจะเป็น การออกแบบระบบสัญญาณทางเท้า (61.9%) และระบบถนน (54.8%)

4. ประเภทงานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (Miscellaneous) ประมาณ 2 ใน 3 ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ ได้แก่ ประเภทงานปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนเมือง (66.7%) รองลงมาเป็นงานประเภทศิลปะชุมชนเมือง (9.5%) สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้ปฏิบัติและมีประสบการณ์ด้านการทำงาน คือ ประเภทงานอาณาเขต/พื้นที่ ตัวอย่างเช่น โครงการฟื้นฟูชุมชนเมือง โครงการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำและโครงการที่พักอาศัยรวม ซึ่งตรงกับการทำงานจริงของนักออกแบบชุมชนเมือง

ส่วนในระดับประเภทของงานผังเมือง เกี่ยวกับการจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์ด้านการทำงาน ประเภทงานจัดสรรที่ดิน (40.5%) รองลงมาเป็นงานผังเมืองรวมจังหวัด (39.3%) และงานจัดรูปที่ดิน (27.4%) ส่วนคำตอบอื่น ๆ ที่สำคัญที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอไว้ คือ การจัดทำผังเมืองรวมชุมชน, ผังบริเวณ, งานวางผังเมืองระดับสุขาภิบาล, แผนแม่บท (พื้นที่สาธารณะ)

ในส่วนงานบริการอื่น ๆ นักออกแบบชุมชนเมืองส่วนใหญ่ (40.5%) ทำงานประสานงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ รองลงมา (22.6%) เป็นงานควบคุมตรวจสอบและประเมินโครงการ เช่น การตรวจสอบรายงานการศึกษา ส่วนคำตอบอื่น ๆ ที่สำคัญที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอไว้ คือ การจัดประชุมประชาชน, การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

2. ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการวางผัง

เมื่อถามถึงตามขั้นตอนการทำงานกระบวนการวางผัง (Planning process) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับขั้นตอนการทำงานของนักผังเมืองหรือนักวางผังชุมชนเมืองโดยส่วนใหญ่ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามได้รับผิดชอบและปฏิบัติงานในลักษณะนี้โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ค่าคะแนน (Rating Scale) จากสเกล 0 ถึง 3 ตามลำดับดังนี้ 0 = ไม่เกี่ยวข้อง, 1 = น้อย, 2 = มาก, 3 = มากที่สุด

ใน 3 ลำดับแรก คือ 1.การศึกษาสภาพทั่วไปของที่ตั้งโครงการและการสำรวจพื้นที่เท่ากับ 2.31 รองลงมาคือ การจัดทำข้อเสนอโครงการ เท่ากับ 2.29 และการกำหนดโปรแกรมและวางผังออกแบบสร้างทางเลือก เท่ากับ 2.26 สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาลักษณะทางกายภาพภาคสนามและเป็นผู้กำหนดโปรแกรมในการวางผังออกแบบ รวมถึงเป็นผู้เสนอในส่วนของการกำหนดโครงการในระยะแรก

3. ด้านขั้นตอนการทำงานกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง

ให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ค่าคะแนน (Rating Scale) จากสเกล 0 ถึง 3 ตามลำดับ คือ 0 = ไม่เกี่ยวข้อง, 1 = น้อย, 2 = มาก, 3 = มากที่สุด

ตามขั้นตอนการทำงานกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design process) พบว่าขั้นตอนการทำงานผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับผิดชอบ ขั้นตอนการทำงาน โดยจัดอยู่ในเกณฑ์มาก ทั้งหมดใน 3 ลำดับแรก คือ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล (Inventory) ได้แก่ การสำรวจภาคสนาม เท่ากับ 2.19 และงานด้านเอกสาร เท่ากับ 2.15 รองลงมาคือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ได้แก่ การวิเคราะห์ที่ตั้งโครงการ (Site Analysis) เท่ากับ 2.27 สังเกตได้ว่า ในขั้นตอนแรกผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนในการปฏิบัติมากที่สุดคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนขั้นตอนที่มีความสำคัญรองลงมา คือ ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ (Policy, Goal, Objective, Target) และขั้นตอนการเสนอแนะแนวทางการพัฒนา (Proposal) และวางแผนออกแบบ (Planning & Design) ส่วนขั้นตอนอื่นๆ ที่นอกเหนือจากหน้าที่ ร้อยละ 41.3 นักออกแบบชุมชนเมืองตอบว่า ยังมี ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมของประชาชน 2. โครงการนำร่องไปสู่การปฏิบัติ 3. ขั้นตอนการเสนอแนวทางชุมชนให้กับเมือง/ท้องถิ่นและแผนพัฒนาเมืองภายหลังการออกแบบเสร็จสิ้น 4.งบประมาณการเงินของโครงการ

4. ด้านสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของนักออกแบบชุมชนเมือง

สาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของนักออกแบบชุมชนเมืองมากที่สุดใน 3 ลำดับแรก คือ สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ (85.7%) ซึ่งรวมถึง สาขาสถาปัตยกรรมหลัก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง และสาขาภูมิสถาปัตยกรรม รองลงมาคือ สาขาผังเมือง (82.1%) และสาขาด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ (76.2%) ส่วนสาขาวิชาอื่นๆ ที่สำคัญที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอไว้ คือ สาขาประวัติศาสตร์โบราณคดี, สาขานิเทศศาสตร์, สาขา Product Design, สาขาสังคมสงเคราะห์, สาขาการตลาด, สาขาประชาสัมพันธ์, สาขาประชากรศาสตร์ และแล้วแต่กรณีของงานหรือเจ้าของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ด้านการดำเนินการของรายงานการศึกษาตั้งแต่จัดทำข้อเสนอโครงการจนถึงรายงานฉบับสมบูรณ์

ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ในแต่ละโครงการ 1-2 ปี (38.1%) รองลงมาคือ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 2-3 ปี (29.8%) และใช้ระยะเวลา 0-1 ปี (26.2%) จึงจะเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์ ส่วนระยะเวลาในการดำเนินการอื่น ๆ ที่สำคัญที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอไว้ คือ ระยะเวลาไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับนโยบาย, การจัดทำผังเมืองรวม จะใช้เวลาเริ่มต้นจนถึงประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายจะใช้เวลาในการทำประมาณ 5 ปี

ส่วนมูลค่าการจัดทำโครงการออกแบบชุมชนเมืองในแต่ละโครงการ คือ 0-5 ล้านบาท (44.0%) รองลงมาคือ 5-10 ล้านบาท (39.3%) และ 10-15 ล้านบาท (20.2%) ส่วนระยะเวลาในการดำเนินการตามประสบการณ์ทำงานอื่น ๆ ที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอไว้ คือ ปัญหาภายในองค์กรโครงการไม่แล้วเสร็จ, ตามลักษณะของการบริหารงานไม่สามารถระบุได้, แล้วแต่โครงการ และไม่ได้จัดจ้างเป็นโครงการ เพราะเป็นการดำเนินงานของภาครัฐเอง

ส่วนงานและสัดส่วนในความรับผิดชอบ มีเจ้าของโครงการประเภทไหนบ้าง ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่า ราชการ (65.5%) รองลงมาเป็น เอกชน-นิติบุคคล-ประเทศไทย (28.6%) และเอกชน-บุคคล-คนไทย (22.6%)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน

ให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความคิดเห็นโดยมีค่าคะแนน (Rating Scale) จากสเกล 1 ถึง 5 ตามลำดับคือ 1 = น้อยที่สุด, 2 = น้อย, 3 = ปานกลาง, 4 = มาก, 5 = มากที่สุด โดยแยกประเภทความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ความความคิดเห็นด้านความรู้ความสามารถ

ใน 3 ลำดับแรก คือ 1. มีโอกาสใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เท่ากับ 4.17 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมา คือสามารถนำความรู้จากสาขาวิชา ที่เรียนมาประยุกต์ใช้กับหน้าที่ที่ทำอยู่ เท่ากับ 4.11 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก และลักษณะของงานที่ทำตรงกับสาขาที่ได้สำเร็จการศึกษา เท่ากับ 3.98 จัดอยู่ในเกณฑ์มากเช่นกัน

2. ความความคิดเห็นด้านการทำงาน

ส่วนทัศนคติด้านการทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ได้มีส่วนร่วมในการวางแผน เตรียมงานและรับผิดชอบงาน จัดอยู่ในเกณฑ์มาก 4.07 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหางาน เท่ากับ 4.05 และมีความพอใจกับหน้าที่และงานที่ทำอยู่ เท่ากับ 3.75 โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.04 จัดอยู่ในระดับปานกลาง

3. ความความคิดเห็นด้านวิชาชีพ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้านวิชาชีพว่า “นักออกแบบชุมชนเมือง” ควรได้รับการควบคุมวิชาชีพ เท่ากับ 3.75 จัดอยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมา คือ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ากระบวนการออกแบบชุมชนเมืองนั้น แตกต่างกับกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมและการวางแผน เท่ากับ 3.42 จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และบริษัทหรือองค์กรให้ความสำคัญกับนักออกแบบชุมชนเมือง เท่ากับ 3.19 จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลางเช่นกัน โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.05 จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตอนที่ 4 สรุปผลข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย

1. ปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงาน

ปัญหาด้านการทำงานผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นว่า ประชาชนยังไม่เข้าใจ และเห็นความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง โดยการทำงานขาดความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น เพราะขาดมีส่วนร่วมของประชาชน และผู้ตอบแบบสอบถามมักพบอุปสรรคกับผู้บริหารระดับสูง เพราะ ขาดวิสัยทัศน์ที่ดี และการขาดความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล

ส่วนปัญหาด้านวิชาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นว่า การขาดความชัดเจนของวิชาชีพ เช่น ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มาตรฐานขั้นตอนการทำงาน ค่าบริการวิชาชีพ ทฤษฎีและเนื้อหาความรู้ในเชิงวิชาการที่มี และปัญหาเรื่องการถือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพกับผู้จบคุณวุฒิสหาคณะอื่น ๆ และพบว่า บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมือง อาจถูกหักท้วงจากผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่าย เป็นอุปสรรคด้านวิชาชีพ

2. โครงการออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรมในประเทศไทย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรมในประเทศไทยที่เห็นได้ชัดเจน แต่ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการงานออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรม โดยจำแนกออกเป็นรายด้าน โดยงานโครงการตามพระราชดำริที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม คือ โครงการเกี่ยวกับมูลนิธิชัยพัฒนา , โครงการเมืองใหม่ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ เมืองทองธานี, โครงการในประเพณีอาณาเขต/พื้นที่ ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ งานผังแม่บทต่าง ๆ เช่นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต หากเป็นประเภทที่พักอาศัยรวม ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ งานโครงการบ้านมั่นคง พอช. และหากเป็นประเภทการรักษาสุขภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่ ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ งานเชิงอนุรักษ์โครงการพัฒนาตลาดชุมชนต่าง ๆ เช่น สามชุก น่าน อัมพวา ส่วนโครงการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ Sky walks เซนทรัลเวิลด์และลานหน้าสยามพารากอน และโครงการงานปรับปรุงภูมิทัศน์ ที่เห็นว่าเป็นรูปธรรม ได้แก่ โครงการปรับปรุงชายหาดพัทยา และโครงการพัฒนาพื้นที่ชายหาดป่าตอง พัทยา บางแสน หัวหิน ภูเก็ต ฯลฯ

3. ควรพัฒนาวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมไทยได้อย่างไรบ้าง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ควรพัฒนาวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม สามารถจำแนกออกเป็น รายด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ สิ่งที่ควรพัฒนา คือ การประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เช่น การจัดรายการโทรทัศน์ โฆษณา อินเทอร์เน็ต การจัดทำนิตยสาร แมกกาซีน หนังสือพิมพ์ และการทำตัวอย่างโครงการออกแบบชุมชนเมืองให้เกิดขึ้นจริง ด้านองค์กรวิชาชีพ สิ่งที่ควรพัฒนา คือ การจัดทำมาตรฐานทางวิชาชีพให้มีความชัดเจนและเผยแพร่ผลงานให้ประชาชนรับรู้ และสิ่งที่ควรพัฒนา ด้านสถาบันการศึกษา ได้แก่ การพัฒนาการเรียนการสอนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเมืองและชุมชน โดยผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้มีการปฏิบัติงานจริงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดนิทรรศการบ่อย ๆ เพื่อนำเสนอผลงานวิชาการต่าง ๆ ให้กระจายออกทุกภาคส่วน

4. หลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองของมหาวิทยาลัยที่ควรเพิ่ม

รายวิชาเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองของมหาวิทยาลัย ที่ควรเพิ่มรายวิชา คือ หลักสูตรเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักสูตรเกี่ยวกับปฏิบัติการออกแบบชุมชนเมืองภาคสนามในทางด้านการปฏิบัติในพื้นที่จริงร่วมกับประชาชนและทำให้โครงการเป็นจริงขึ้นมา

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเสนอแนะจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 1.2 ด้านสถาบันการศึกษาไม่ควรมีการศึกษาด้านผังเมือง และการออกแบบชุมชนเมืองในระดับปริญญาตรีเพราะ วิทยุคัมและประสบการณ์ของผู้ศึกษาไม่เพียงพอ ร้อยละ 1.2 การศึกษาในระดับปริญญาโท ควรเป็นการศึกษาแบบทำวิทยานิพนธ์แผน ก อย่างเดียวซึ่งจะได้พัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการให้มากขึ้น สำหรับหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ควรเพิ่มเป็น 6 ปี และสำหรับมหาวิทยาลัยศิลปากร ควรกลับไปใช้หลักสูตรเก่า 2 ปี ร้อยละ 1.2 ด้านผู้บริหารท้องถิ่น ควรได้รับการศึกษาเรื่อง การออกแบบชุมชนเมืองด้วย โดยบังคับว่าต้องเรียนเหมือนในต่างประเทศ ทั้งนี้ทางมหาวิทยาลัยควรร่วมกับสมาคมวิชาชีพและข้อกำหนดต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะด้านวิชาชีพผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ร้อยละ 1.2 ให้นักออกแบบชุมชนเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมและผังเมืองเข้าไปร่วมในงานออกแบบโครงการขนาดใหญ่ทุกครั้ง ร้อยละ 1.2 เห็นว่าควรร่อยงานทางวิชาการให้สามารถปฏิบัติ

ได้มากขึ้น และควรใส่ใจกับชุมชนเล็ก ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนด้วย ทั้งนี้ควรกำหนดวิชาชีพที่ให้ชัดเจน ไม่เหลื่อมล้ำกับวิชาชีพสาขาอื่น ๆ ร้อยละ 1.2 เห็นว่าวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองไม่ควรต้องได้รับการควบคุม ซึ่งหากมีการควบคุมทางวิชาชีพต้องมีการบูรณาการทางวิชาชีพ ไม่เฉพาะกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาตามที่สภาสถาปนิกกำหนดเท่านั้น ส่วนองค์กรวิชาชีพและมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรทางด้านนี้ควรจัดแสดงนิทรรศการ และการจัดประกวดแบบการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อประชาสัมพันธ์ต่อไป

การอภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นสำคัญที่ได้พบจากผลการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะได้นำมาอภิปรายเพื่อสรุปเป็นข้อยุติให้ทราบถึงข้อเท็จจริงโดยมีการศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงสนับสนุนหรือขัดแย้ง ได้ 4 ข้อ ดังนี้

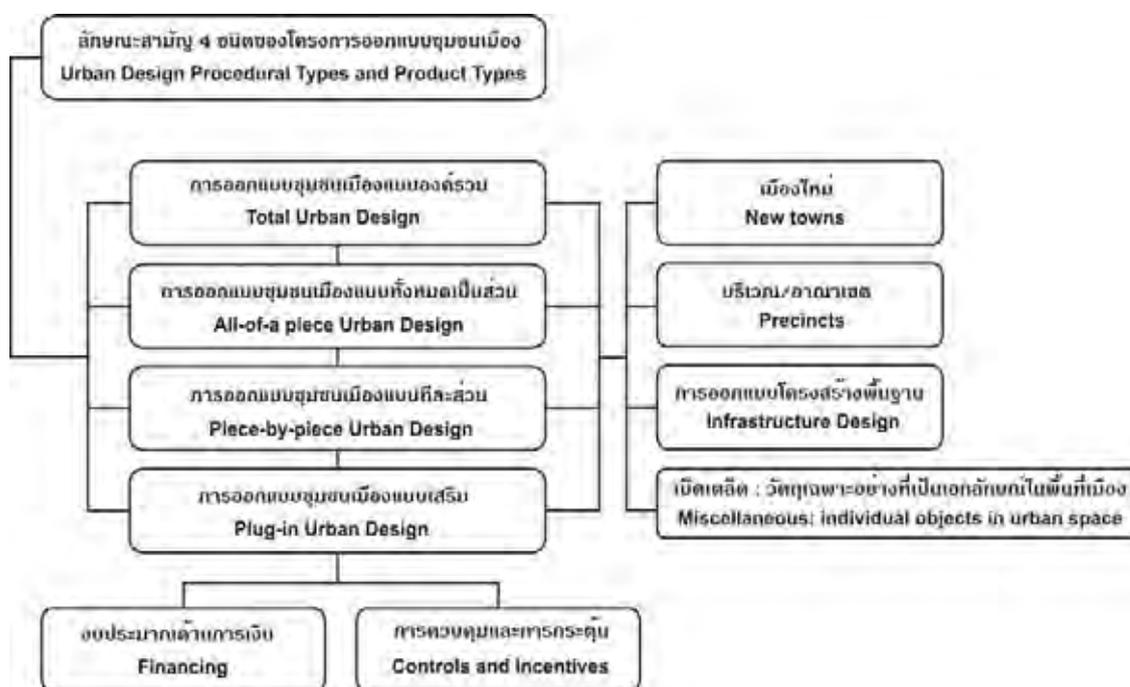
ภาพรวมสถานการณ์การออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศและประเทศไทย

การออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศในช่วง 50 ปี ที่ผ่านมามีนักวิชาการค้นคว้าพัฒนาทางวิชาชีพที่ต่อเนื่องมาโดยตลอด เห็นได้จากการค้นคว้าองค์ความรู้ทางวิชาการ ทำการศึกษา วิจัย ทฤษฎีใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีสถาบันและชุมชนทางวิชาชีพได้แก่ กลุ่มการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Group) ในสหราชอาณาจักร และสถาบันสำหรับการออกแบบชุมชนเมือง (Institute for Urban Design) ในสหรัฐอเมริกาและกลุ่มอิสระของนักวิชาชีพที่มีแนวคิดคล้ายกันทั่วโลก คือ สภาลัทธิชุมชนเมืองยุคใหม่ (The Congress for New Urbanism. หรือ CNU) ซึ่งประกอบไปด้วยสถาปนิกและนักออกแบบชุมชนเมืองที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และเป็นผู้ประกาศ กฎบัตรแห่งลัทธิชุมชนเมืองยุคใหม่ (Chart of New Urbanism ในปี ค.ศ.1996) แต่อย่างไรก็ตาม วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองก็ยังไม่มิตัวบทกฎหมายที่เทียบได้กับคณะกรรมการควบคุมสถาปัตยกรรมต่ออาชีพทางการออกแบบชุมชนเมือง

ถึงแม้นิยามความหมายของการออกแบบชุมชนเมืองจะยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องของคำ แต่วิชาชีพก็ได้ก้าวไปสู่ทิศทางเดียวกันจนมีลักษณะแบบสากลที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และเห็นว่าการออกแบบชุมชนเมืองเป็นสิ่งจำเป็นและขาดไม่ได้สำหรับการพัฒนาเมือง ปัจจุบันเราสามารถสรุปประเด็นสำคัญสำหรับขอบเขตของการทำงานโครงการออกแบบชุมชนเมือง (Typology of Urban Design Projects) ออกได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ คือ (ดูภาพที่ 29)

1. รูปแบบและสัญลักษณ์ของโครงการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Paradigms)
2. การแบ่งตามประเภทของการดำเนินงาน (Procedural Types)
3. การแบ่งตามประเภทของผลงาน (Product Types)

การเข้าใจกระบวนการดำเนินการ สามารถจะนำไปสู่รูปแบบประเภทของผลผลิตโครงการประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะมีรายละเอียดอีกมากมาย ซึ่งรายละเอียดมากมายเหล่านี้จะเชื่อมกับวิชาชีพสาขาอื่น ๆ คือ สถาสถาปัตยกรรม สถาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาผังเมือง หรืออาจจะเชื่อมกับสาขาวิศวกรรมเกี่ยวกับเมือง ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เพื่อดำเนินการให้โครงการออกแบบชุมชนเมืองประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การออกแบบชุมชนเมืองในฐานะเครื่องมือสำหรับการควบคุมสภาพแวดล้อม ควรเป็นการดำเนินงานทางด้านวิชาชีพที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างนักการเมือง นักวิชาชีพด้านการออกแบบ สาธารณะชน และภาคเอกชน

ภาพที่ 29 แสดงวิธีดำเนินการและผลงาน (Urban Design: Procedures and Products)

การศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศนั้นส่วนใหญ่ของการศึกษา จะอยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี ในการคัดเลือกเข้าศึกษาสำหรับแผนการศึกษาการออกแบบชุมชนเมืองส่วนใหญ่จำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมทางด้านสถาปัตยกรรมก่อน จึงกล่าวได้ว่า ความรู้ด้านการออกแบบชุมชนเมืองเป็นความรู้ในเชิงลึกที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลในระดับสูง และต้องอาศัยประสบการณ์ด้านสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นพื้นฐาน

ปัจจุบันนิยามของการออกแบบชุมชนเมืองได้พัฒนาโดยใช้ความหมายสั้น ๆ ว่า "การออกแบบชุมชนเมือง คือ ศิลปะของการสร้างสถานที่สำหรับผู้คน (Urban Design is the art of making places for people)"

จากการเปิดหลักสูตรครั้งแรก ในสหรัฐอเมริกา ที่มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย (University of Pennsylvania) เปิดสอนหลักสูตรในระดับปริญญาโททางการออกแบบเมือง (Civic Design Program) ในปี ค.ศ.1954 และต่อมามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) เปิดสอนหลักสูตรการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Program) ในปี ค.ศ.1960 สำหรับประเทศไทย หลังจากนั้นประมาณ 20 ปี มหาวิทยาลัยศิลปากรจึงเปิดหลักสูตรด้านการวางแผนกายภาพสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองขึ้นครั้งแรก ในปี พ.ศ.2517

ในช่วงที่มีการร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมในปี พ.ศ.2499 (ค.ศ.1956) ซึ่งตรงกับช่วงที่คำว่า "การออกแบบชุมชนเมือง" หรือ Urban Design ถูกใช้ขึ้นเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา ซึ่งในขณะนั้นคำว่า "ผังเมือง" ก็เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันด้วย โดยในหมู่สถาปนิกทั้งในยุโรปและสหรัฐมีความเข้าใจร่วมกันว่า "ผังเมือง" และ "การออกแบบเมือง" เป็นเรื่องเดียวกัน สำหรับในประเทศไทยหลังจากนั้นอีก 9 ปีต่อมา ในปี พ.ศ.2508 การผลักดันพระราชบัญญัติวิชาชีพนี้จึงประสบความสำเร็จ และมีผลบังคับใช้ล่าสุด หนึ่งในนั้นมีวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองรวมอยู่ด้วย แต่ยังไม่ผลบังคับใช้จนกว่าจะมีการประกาศกฎกระทรวงในภายหลัง จนถึงปี พ.ศ.2548 เป็นเวลาร่วม 40 ปีของการเปิดหลักสูตรและการผลิตบัณฑิตทางการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อรับใช้สังคม ก็ยังไม่ผลบังคับใช้

จนกระทั่งในปี พ.ศ.2549 ได้มีการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับใหม่เป็นกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ได้รับการแก้ไข เพิ่มเติมเกี่ยวกับขอบเขตของการปฏิบัติวิชาชีพทั้ง 4 สาขา ได้แก่ สาขาสถาปัตยกรรมหลัก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ และสาขาภูมิสถาปัตยกรรม มีการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองสำหรับผู้จบการศึกษาปีก่อนปี พ.ศ. 2546 ด้านหน่วยงานทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ได้แก่ สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทยและสภาสถาปนิก ซึ่งมีบทบาทหลักในการควบคุมวิชาชีพ

จากการวิเคราะห์นิยามของการออกแบบชุมชนเมือง ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลค่านิยามต่าง ๆ รวมถึงข้อสังเกตที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์และสร้างคำนิยาม โดยสรุปในแบบฉบับของผู้วิจัยเอง ว่า "การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร" ด้วยคำนิยามสั้น ๆ ดังนี้

“การออกแบบชุมชนเมือง คือ การเชื่อมต่อระหว่างวิสัยทัศน์ นโยบาย กับการนำแผนไปปฏิบัติ ซึ่งการออกแบบชุมชนเมืองนั้นอาศัยวิทยาศาสตร์การวางแผนผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะการออกแบบ เพื่อถ่ายทอดแนวคิดที่นำไปสู่ความเป็นไปได้ในอนาคต โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นหลัก”

การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองและลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

1. การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

การปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยนั้น หากดูจากการเปิดหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองครั้งแรก ในปี พ.ศ.2517 ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีต่อมาได้มีการผ่านร่างการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการผังเมืองในปี พ.ศ.2518 มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยได้แบ่งประเภทของผังเมือง เป็น พรบ.ผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดกระบวนการวางผังเมืองตามกฎหมายโดยระบุขั้นตอนของการวางและจัดทำอย่างละเอียดซึ่งสามารถดำเนินการได้ง่าย จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 40 กว่าปี ได้ผลิตบัณฑิตด้านการออกแบบชุมชนเมืองออกมาเป็นจำนวนมาก จากการเปิดหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมือง การปฏิบัติวิชาชีพของนักออกแบบชุมชนเมืองในระยะแรก ๆ นั้น จึงได้ไปเน้นที่การจัดทำผัง ผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ ตาม พ.ร.บ การผังเมือง พ.ศ.2518

ผลจากการวิจัย ทราบได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และทราบถึงความแตกต่างในวิชาชีพแต่ละด้าน รวมถึงการทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าผู้ที่จบการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยนั้น ตำแหน่งในหน้าที่การทำงานจะใช้ทั้งคำว่า สถาปนิกหรือ สถาปนิกและนักผังเมือง ควบคู่กัน ส่วนร้อยละ 10.7 นั้นจะอยู่ในตำแหน่งระดับผู้บริหาร การทำงานส่วนใหญ่พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะทำงานในหน่วยงานภาครัฐในระดับ กรม สำนัก หรือสถาบัน ฯลฯ ที่เป็นองค์กรขนาดใหญ่ ส่วน การทำงานในภาคธุรกิจเอกชนนั้นจะอยู่ในรูปแบบบริษัทที่ปรึกษา (Consultant)

จากการวิจัยพบว่า ลักษณะของการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีหน้าที่ในการจัดทำรายงานการศึกษาตามขั้นตอนกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง ในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่การสำรวจภาคสนามและงานด้านเอกสาร ส่วนด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การวิเคราะห์ที่ตั้งโครงการ ส่วนใหญ่จะได้รับผิดชอบงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการออกแบบ และพบว่านักออกแบบชุมชนเมืองมีส่วนร่วมมากที่สุดทุกกระบวนการที่สำคัญและทุกขั้นตอนจนถึงสิ้นสุดกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง

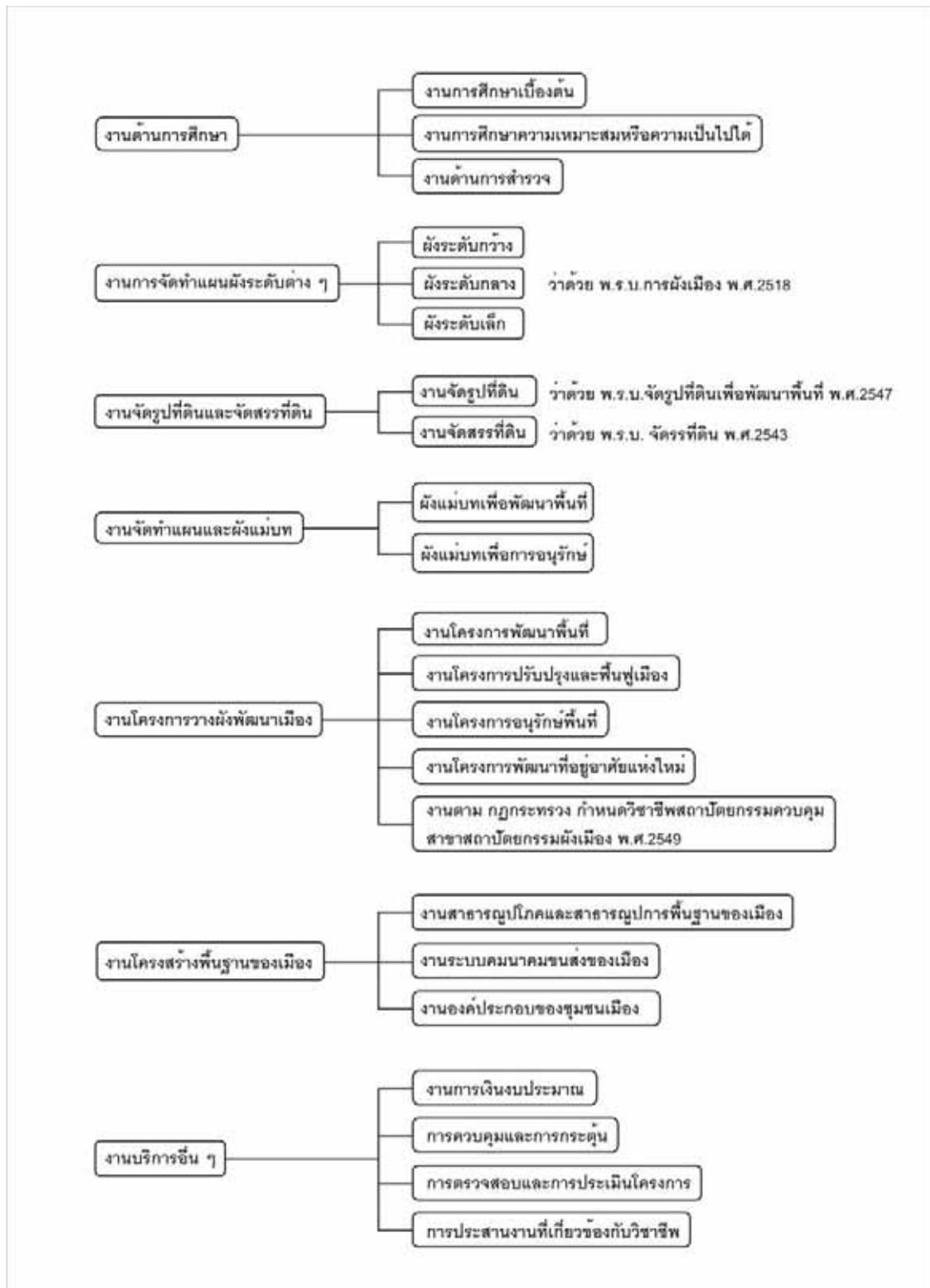
ส่วนงานด้านการจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ ตามพ.ร.บ. การจัดสรรที่ดิน ได้แก่ งานจัดสรรที่ดิน ซึ่งได้จัดทำมากที่สุด รองลงมาพ.ร.บ. การผังเมือง ได้แก่ การจัดทำผังเมืองรวมจังหวัด และการจัดทำผังเมืองเฉพาะ และพ.ร.บ.การจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ ได้แก่ งานจัดรูปที่ดิน ส่วนขั้นตอนการทำงานกระบวนการวางผังได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการกำหนดโปรแกรมและวางผังออกแบบสร้างทางเลือก ทั้งนี้ จากการสำรวจการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยสามารถแบ่งตามประเภทของผลงานได้ 7 ประเภทดังนี้ (ภาพที่ 30)

1. งานด้านการศึกษา
2. งานจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ (ตาม พ.ร.บ. การผังเมือง)
3. งานจัดรูปที่ดินและจัดสรรที่ดิน (ตาม พ.ร.บ. การจัดรูปที่ดินและการจัดสรรที่ดิน)
4. งานจัดทำแผนและผังแม่บท
5. งานโครงการวางผังพัฒนาเมือง นอกจากนี้ยังรวมถึง งานตามลักษณะ ตามสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549
6. งานโครงสร้างพื้นฐานของเมือง (เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับลักษณะการทำงานที่ครอบคลุมการออกแบบชุมชนเมือง)
7. งานบริการอื่น ๆ (เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับลักษณะการทำงานที่ครอบคลุมการออกแบบชุมชนเมือง)

โดยทั่วไปรูปแบบการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามจะอยู่ในข้อ 1, 2, 3, 4 และ 7 (รายละเอียดสามารถดูได้ในบทที่ 3) ด้านงานในลักษณะข้อ 5 นั้น จะมีแค่บางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจากงานบางประเภท ขึ้นอยู่กับสถานการณ์อุบัติเหตุหรือกรณีภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ด้านงานในลักษณะข้อ 6 จะเป็นลักษณะงานบางประเภทที่ต้องอาศัยการทำงานควบคู่กับวิศวกรที่เกี่ยวข้องกับเมือง เพื่อให้งานที่เกี่ยวข้องกับระบบวิศวกรรมของเมืองได้ดำเนินไปพร้อมกับกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง ปัจจุบันการปฏิบัติงานด้านนี้มีบทบาทน้อยมาก

ด้านงานในลักษณะข้อ 7 ในงานบางประเภทก็จะเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานของภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแล ตรวจสอบหรือประเมินโครงการ ฯลฯ

ภาพที่ 30 แสดงลักษณะของการปฏิบัติงานและความเกี่ยวข้องกับนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

2. ลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

โครงการออกแบบชุมชนเมืองที่มีลักษณะทางกายภาพที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในประเทศไทยนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรมโดยแท้จริง หากจะยกตัวอย่างโครงการออกแบบชุมชนเมืองที่เป็นรูปธรรมนั้น ได้แก่ งานในโครงการตามพระราชดำริต่าง ๆ โครงการเมืองทองธานี โครงการวางผังแม่บทต่าง ๆ เช่น ธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต งานโครงการบ้านมั่นคง พอช. งานพัฒนาที่อยู่อาศัย ของการเคหะแห่งชาติ งานเชิงอนุรักษ์โครงการพัฒนาตลาดชุมชนต่าง ๆ เช่น สามชุก น่าน อัมพวา อื่น ๆ

ส่วนงานด้านการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ Sky walks เซนทรัลเว็ล ลานหน้าสยามพารากอน โครงการวางระบบขนส่งมวลชนต่าง ๆ และงานปรับปรุงภูมิทัศน์ ได้แก่ สวนสันติชัยปราการ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายหาดป่าตอง พัทยา บางแสน หัวหิน ภูเก็ต ฯลฯ

การศึกษาลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองนั้นจะต้องศึกษาวิธีการดำเนินการในแต่ละโครงการ อย่างไรก็ตามนักออกแบบชุมชนเมืองจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามกระบวนการออกแบบชุมชนเมืองด้วย หรือหากมองในแง่ผลผลิตของงานออกแบบชุมชนเมืองแล้วก็สามารถบอกได้ว่าอยู่ในลักษณะงานประเภทไหน ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษา จะเห็นได้ว่าลักษณะงานออกแบบชุมชนเมืองที่กล่าวมานั้น นักออกแบบชุมชนเมืองมิได้เป็นผู้นำการดำเนินการโครงการออกแบบตามกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง

บทบาทการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

บทบาทด้านการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่สามารถแบ่งรูปแบบการทำงานได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในภาคธุรกิจเอกชน

สำหรับบทบาทหลักของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองไทย โดยส่วนมากจะทำงานอยู่ในภาคเอกชนส่วนใหญ่ เนื่องจากการใช้บริการของนักออกแบบชุมชนเมือง จะเป็นไปในหลายลักษณะที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อมกับงานด้านผังเมืองและออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์หรือบริษัทที่ปรึกษา (Consultants) ด้านการวางผังและออกแบบชุมชนเมือง ว่าจ้างรับงานจากภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชน-นิติบุคคลโดยส่วนใหญ่ จากการตอบแบบสอบถามจะเห็นได้ว่า รูปแบบการทำงานนั้นนักออกแบบชุมชนเมืองจะมีส่วนร่วมในการทำงานที่เกี่ยวข้องด้านผังเมืองคือการจัดทำแผนผังระดับต่าง ๆ ได้แก่ การจัดทำผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ การจัดทำผังจังหวัด ผังอนุภาคหรือผังประเทศ

เป็นต้น ซึ่งบริษัทที่ปรึกษาเหล่านี้ เป็นผู้จัดทำโครงการ (Contractor) โดยการว่าจ้างจากหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากบริษัทที่ปรึกษามีทรัพยากรทางด้านเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญในหลากหลายสาขา และสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ

รูปแบบนี้เป็นรูปแบบ ที่นักออกแบบชุมชนเมืองส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เนื่องด้วยงานออกแบบชุมชนเมือง จะเป็นงานที่เกิดจากภาครัฐและมีส่วนประมาณในการดำเนินการสูง สังกัดได้จากผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาโทจะอยู่ในหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐในสังกัดส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรจำนวนมาก ได้แก่ กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักผังเมืองกรุงเทพฯ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ การเคหะแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) หรือการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมาตรฐานตำแหน่งสายงานที่ต้องการในตำแหน่ง สถาปนิก หรือนักผังเมือง

บทบาทการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในภาครัฐนั้น นอกจากการปฏิบัติหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมืองแล้ว จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การเงินงบประมาณ การตรวจสอบการออกแบบ (Design Review) หรือการประเมินโครงการ การให้คำปรึกษา การตรวจสอบมาตรฐานงาน การประเมินคุณภาพผลกระทบโครงการก่อน-หลังเสร็จสิ้นโครงการ และการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ หรือให้การช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ เช่น การจัดประชุมการมีส่วนร่วมของประชาชน การเป็นพยานในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางการออกแบบชุมชนเมืองหรือสถาปัตยกรรมผังเมือง การเป็นผู้เจรจาต่อรอง ฯลฯ

ในอนาคตบทบาทการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในภาครัฐ จะถูกกระจายสู่ท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และท้องถิ่นเองจะต้องดูแลบริหารจัดการงานด้านผังเมืองด้วยตนเอง ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นก็ยังไม่เห็นความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมืองเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตาม ผลจากการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจะทำให้บุคลากรด้านผังเมืองจะมีความสำคัญมากขึ้น เพราะจะต้องมีโครงการพัฒนาเมืองหรือทำการวางผังชุมชนเมืองตามกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานท้องถิ่นจะต้องดำเนินการจัดการ หากไม่มีบุคลากรดำเนินการเพียงพอ อาจจะต้องว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษามาช่วยในการดำเนินการแทน

3. การทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในภาคการศึกษา

การทำงานในภาคการศึกษาหรือการเป็นอาจารย์ตามมหาวิทยาลัย สถาบัน การศึกษาต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะรับผิดชอบ การศึกษาในรายวิชาด้านผังเมือง การออกแบบชุมชน เมือง หรือนักวิชาการ นักวิจัย เป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในอนาคตอันใกล้ หลายสถาบันการศึกษาจะมีการเปิดหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการประกาศใช้พระราชบัญญัติ สถาปนิก พ.ศ.2543 เพื่อออกไปอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตย์กรรมผังเมือง และการผลิตบุคลากรด้านการ ออกแบบชุมชนเมือง อันเป็นผลต่อเนื่องมาจาก ความต้องการของหน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การ บริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมืองขนาดต่าง ๆ หรือองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ เป็นต้น

ในอนาคตสถาบันการศึกษาที่มีแนวโน้มจะเปิดสอนหลักสูตรด้านการวางแผนทาง กายภาพเพิ่มมากขึ้น ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่
2. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
4. มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา จังหวัดนครปฐม

สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลจาก แบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนา วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

1. การสร้างความเข้าใจในวิชาชีพ “การออกแบบชุมชนเมือง” หรือ “สถาปัตยกรรมผังเมือง”

การสร้างความเข้าใจในวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองให้เป็นที่รู้จักและยอมรับได้ นั้น อาจต้องใช้ระยะเวลาในระยะหนึ่ง เช่นเดียววิชาชีพสถาปนิกที่พัฒนาจนมีจุดยืนที่ชัดเจน ประชาชนทั่วไปรู้จักและเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของสถาปนิก การจะพัฒนาวิชาชีพนั้นส่วนหนึ่งมา จากการสนับสนุนและเป็นปากเป็นเสียงให้แก่วิชาชีพ โดยนักวิชาชีพเองที่จะช่วยกันส่งเสริม มาตรการที่ดีในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ สิ่งที่สำคัญในวิชาชีพ การ ออกแบบชุมชนเมืองก็คือการร่วมมือกับสาขาวิชาชีพด้านอื่น ๆ จำนวนมาก นักวิชาชีพด้านการ ออกแบบทางกายภาพจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนตามมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพและดำรงรักษา

ซึ่งจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพตน เพื่อให้วิชาชีพเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงต่อไป กลุ่มที่ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในระยะแรก ได้แก่ กลุ่มนักวิชาชีพการออกแบบกายภาพ กลุ่มบุคลากรภาครัฐ กลุ่มภาคธุรกิจเอกชน กลุ่มภาคประชาชน กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มนักวิชาการต่าง ๆ ผลจากการสอบถามและสัมภาษณ์โดยทั่วไปนั้นสามารถสรุปได้ว่า จากระยะเวลาที่ผ่านมาควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่

1. เพิ่มการประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมืองทุกรูปแบบ
2. การจัดตั้ง “บรรษัทพัฒนาเมือง”(Urban Redevelopment Authority) เช่นเดียวกับต่างประเทศ
3. การดำเนินการออกแบบชุมชนเมืองให้เป็นรูปธรรมจริงอย่างน้อย 1 โครงการ
4. การกำหนดตำแหน่งทางวิชาชีพ ในตำแหน่ง “นักออกแบบชุมชนเมือง” หรือ “สถาปนิกชุมชนเมือง”
5. สถาบันการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองสอนไปในทิศทางเดียวกัน
6. การประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านการออกแบบชุมชนเมืองให้ประชาชนเข้าใจอย่างทั่วถึง

2. หน่วยงานที่กำกับดูแลวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง

สภาสถาปนิกเป็นองค์กรหลักที่มีอำนาจหน้าที่ ในการกำกับดูแลพัฒนาและส่งเสริมด้านวิชาชีพในสถาปัตยกรรมควบคุมทุกสาขา รวมถึงสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ปัจจุบันสภาสถาปนิกได้ประกาศใช้ กฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ.2549 เพื่อควบคุมวิชาชีพสถาปัตยกรรมในสาขาอื่น ๆ แต่ทั้งนี้ก็ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของการปฏิบัติงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นว่าควรเน้นที่การปฏิบัติด้านการทำงานออกแบบชุมชนเมืองเป็นหลักมากกว่า และควรรับรองหลักสูตรต่าง ๆ ทุกระดับให้รัดกุมและควบคุมด้วยมาตรฐานขั้นต่ำ ทั้งนี้ทางสภาสถาปนิกควรทำความเข้าใจกับความหมายของ “สถาปัตยกรรมผังเมือง” และ “การออกแบบชุมชนเมือง” ให้ชัดเจน รวมถึงควรบูรณาการหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพทางการศึกษาให้เป็นแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน

ส่วนมาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ที่ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบันค่อนข้างดีและตรงกับการทำงานจริงของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยในปัจจุบัน แต่อาจมีปัญหาในการนำมาปฏิบัติจริง ควรติดตามปัญหาที่

เกิดขึ้นและควรกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองและอัตราค่าวิชาชีพให้ชัดเจน เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในวงการวิชาชีพและบูรณาการวิชาชีพสาขาอื่น ๆ เข้าด้วยกัน

3. ความแตกต่างระหว่างหลักสูตรการศึกษาแต่ละสถาบัน

หลักสูตรการศึกษาด้านการวางแผนทางกายภาพในปัจจุบัน มีความหลากหลายทั้งรูปแบบการเรียนการสอนและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องชื่อหลักสูตร ปริญญาที่ได้รับ คุณวุฒิการศึกษา ซึ่งสามารถแยกเป็น 2 ประเด็น หลักดังนี้

1. ระดับการศึกษา ได้แก่ ระดับปริญญาตรีและปริญญาโท
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ เน้นด้านการวางแผน (Planning) และเน้นด้านการออกแบบ (Design)

ปัญหาของความหลากหลายของสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้น มีผลต่อการกำกับดูแลควบคุมคุณภาพมาตรฐานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ คุณภาพมาตรฐานและหลักสูตรการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้น ได้พยายามที่จะผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการปฏิบัติงานตามสายงานทั้งโดยตรงและที่เกี่ยวข้องได้แยกประเภท เช่นในระดับปริญญาตรีเป็นระดับการปฏิบัติการ ส่วนในระดับปริญญาโทก็จะเน้นการเป็นมืออาชีพเพื่อบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งในปัจจุบันการทำงานของบัณฑิตที่จบมานั้น สามารถแยกได้ 2 สาย คือ สายวิชาการและสายปฏิบัติวิชาชีพ อีกทั้งสถาบันการศึกษาแต่ละสถาบันต่างมุ่งเน้นการผลิตนักออกแบบชุมชนเมืองตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้การควบคุมคุณภาพมาตรฐานของหลักสูตรควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตรประกอบด้วย

4. การรับรองปริญญาในสาขาสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

ปัจจุบันสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรด้านการวางแผนทางกายภาพมีมากมายและหลากหลายในการประเมินคุณภาพของหลักสูตร จึงขึ้นอยู่กับที่การรับรองหลักสูตร (Accreditation) ของสภาสถาปนิก ซึ่งมีผลต่อการเข้าศึกษาและหลังสำเร็จการศึกษาเพื่อเข้าสู่วิชาชีพ จากการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งเกณฑ์การรับรองปริญญาได้ 2 สาย คือ

1. คุณวุฒิด้านการออกแบบชุมชนเมือง สายหลัก คือ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองโดยตรง ซึ่งสภาสถาปนิกได้รับรองหลักสูตรเพื่อสอบขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ในปัจจุบัน ได้แก่ สถาบันการศึกษา ดังนี้

สาขาวิชา สถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน คุณวุฒิ สดบ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง คุณวุฒิ สดม. มหาวิทยาลัยศิลปากร
 สาขาวิชา สถาปัตยกรรมผังเมือง คุณวุฒิ ผบ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง คุณวุฒิ ผม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 หรือสถาบันการศึกษาจากต่างประเทศ ทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง (ที่
 สภาสถาปนิกรับรอง)

2. คุณวุฒิด้านการออกแบบชุมชนเมือง สายรอง คือ ผู้ที่เข้าศึกษาต่อในระดับ
 ปริญญาโทด้านผังเมือง การวางผังชุมชนเมือง การวางแผนภาค ฯ ซึ่งจะต้องมีพื้นฐานปริญญาตรี
 ทางสถาปัตยกรรมหรือเทียบเท่า (ที่สภาสถาปนิกรับรอง) และจะต้องมีประสบการณ์ทำงานด้านผัง
 เมืองหรือการออกแบบชุมชนเมือง

5. ความสัมพันธ์เชื่อมต่อกันระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรทางวิชาชีพ

ปัจจุบันสถาบันการศึกษาและองค์กรทางวิชาชีพมีระยะห่างด้านความสัมพันธ์เพื่อ
 แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านวิชาชีพที่ไม่ค่อยจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แม้คณะกรรมการสภา
 สถาปนิกจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ แต่การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทาง
 วิชาการก็ไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น เมื่อคณะกรรมการ
 สภาสถาปนิกครบวาระ คณะทำงานที่มีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ก็หมดหน้าที่เช่นกัน ทำให้ขาดความ
 ต่อเนื่องของการพัฒนาทางการศึกษารวมถึงการติดต่อประสานงานระหว่างองค์กรวิชาชีพอื่น ๆ
 เพื่อกำหนดตำแหน่งทางวิชาชีพและมาตรฐานทางวิชาชีพในหน่วยงานต่าง ๆ

การจัดตั้งหน่วยงานภายในโดยมีวัตถุประสงค์เป้าหมายในทิศทางที่ชัดเจน เพื่อ
 ดำเนินการพัฒนาทางการศึกษาโดยตรงให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และ
 เงื่อนไขต่าง ๆ ก็จะช่วยส่งเสริมให้มาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้
 การประชุมหารือเพื่อทำความเข้าใจ 3 ฝ่าย หรือไตรภาคี ระหว่าง สมาคม สถาปนิกและสภา
 คนบด ก็มีความจำเป็นเช่นกันที่จะต้องจัดประชุมให้ต่อเนื่องทุก ๆ ปี

6. ข้อบังคับและกลไกทางกฎหมาย

การประกาศบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติการผังเมืองเพื่อให้ปฏิบัติ
 ตามนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนา การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายผังเมืองหรือกลไกการ
 ตรวจสอบผู้กระทำผิดทางกฎหมายที่ย่อหย่อน หากไม่มีการดำเนินการบทลงโทษอย่างเป็นระบบ
 ขึ้นตอน ย่อมทำให้ความน่าเชื่อถือหรือความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายลดหย่อนลง มีผลกระทบ
 ต่อเนื่องที่ทำให้เกิดปัญหาตามมาในหลาย ๆ ด้านการจัดการมาตรการควบคุมทางกฎหมายให้เป็น
 ระบบมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทั้งการตรวจสอบและควบคุม ทำให้ปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ต้อง

อาศัยกฎหมายได้ดำเนินการต่อไปอย่างเหมาะสมเป็นขั้นเป็นตอน ทั้งนี้หากกระบวนการทางกฎหมายได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนก็จะส่งผลได้ดังนี้ ยกตัวอย่างเช่น การประกาศบังคับใช้ผังเมืองรวม เมื่อผังเมืองรวมเกิดการเปลี่ยนแปลงยากแก่การควบคุม ก็จะต้องดำเนินการจัดทำผังเมืองเฉพาะ เมื่อมีการจัดทำผังเมืองเฉพาะ แล้วได้ประกาศบังคับใช้เพื่อปฏิบัติตาม ก็ย่อมส่งผลต่อการเกิดโครงการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขกฎเกณฑ์ของผังเมืองเฉพาะทั้งหมดนี้ก็จะส่งเสริมการควบคุมการพัฒนาเมืองและสภาพแวดล้อมที่ดีได้

7. การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

โครงการออกแบบชุมชนเมืองจะเกิดขึ้นได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ ลักษณะรูปแบบของงานออกแบบชุมชนเมือง และการปฏิบัติวิชาชีพในประเทศไทยนั้น ค่อนข้างแตกต่างกับต่างประเทศนั้นก็คือ ชาวการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนและเอกชนในการช่วยกันพัฒนาการลงทุน ภาครัฐอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการพัฒนาทางด้านกายภาพของเมืองโดยทั้งหมด

หากการออกแบบชุมชนเมืองดำเนินการโดยภาครัฐก็จะถูกจัดเป็นการบริการต่อสาธารณะที่ทำให้เกิดคุณภาพทางสิ่งแวดล้อม และหากเอกชนจะเป็นผู้ลงทุนก็จะเป็นไปเพื่อขยายผลกำไรจากการลงทุน การออกแบบชุมชนเมืองโดยแท้จริงไม่ได้ถูกผูกมัดว่าเป็นของภาครัฐหรือภาคเอกชน แต่ละภาคส่วนอาจจะมีส่วนในด้านการออกแบบชุมชนเมืองและอาจจะมีบทบาทที่แตกต่างกันไป รวมทั้งการให้ความสนใจต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าใครจะเป็นผู้ดำเนินการ ไม่ว่าจะดำเนินการจะเป็นของภาคส่วนใด การออกแบบชุมชนเมืองก็เป็นกระบวนการที่กำหนดรูปแบบและจัดการพื้นที่เมืองเพื่อประโยชน์ของสาธารณะชน และพื้นที่เหล่านั้นจะแสดงถึงคุณค่าและแรงบันดาลใจต่างๆ ของผู้ที่สร้างออกมาอย่างชัดเจน

8. วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสูงสุด

วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร นับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ ดำเนินการต่าง ๆ ผู้บริหารที่ขาดวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการพัฒนาเมืองจะทำให้บ้านเมืองขาดการพัฒนาหรือถอย หากผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกลต่อการพัฒนาเมืองก็จะทำให้บ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้าและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้โครงการออกแบบชุมชนเมืองจะเกิดขึ้นได้ ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ที่จะสานต่อด้านนโยบาย นำแผนพัฒนาไปดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม การสั้นคลอนและความไม่แน่นอนทางการเมืองก็มีผลกระทบต่อความต่อเนื่องของโครงการออกแบบชุมชนเมืองเช่นกัน

ข้อบกพร่องในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบข้อบกพร่องที่อาจเป็นประเด็นที่สำคัญที่จะนำไปสู่การศึกษาข้อมูลในเชิงลึกต่อไป ได้แก่

1. ในการวิจัยผู้วิจัยได้หยิบยกประเด็นและมุมมองของการออกแบบชุมชนเมืองในกรอบรูปแบบแนวคิดของต่างประเทศโดยส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ได้ทำการศึกษาถึงความหมายของการออกแบบชุมชนเมืองในบริบทของประเทศไทยในแง่ของมิติทางสังคมหรือในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคมกับพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกันในแง่ของการรับรู้ (Perception) เพราะฉะนั้นมุมมองทางด้านพื้นที่และมุมมองทางด้านสังคมที่ประชาชนในพื้นที่รับรู้ได้นั้นจึงแตกต่างกันทั้งในบริบทของพื้นที่และการวิพากษ์จากบริบททางสังคมของไทย การนำแนวคิดของต่างประเทศมาใช้จึงไม่สามารถจะนำไปใช้ได้เต็ม 100% นอกจากกระบวนการทางสังคมและด้านพื้นที่ที่แตกต่างกันแล้วยังมี กฎหมายและปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างกันอีกด้วย ประเด็นเหล่านี้จึงเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนต่อวิถีของคนไทย ซึ่งต้องทำการศึกษาถึงความต้องการของชุมชนที่แท้จริงก่อนแล้วตามด้วยการเข้าไปช่วยเหลือด้วยองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยได้ระบุกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ตามตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) เมื่อค่าคลาดเคลื่อนเป็นร้อยละ 10 หรือ 10% และสัดส่วนประชากรเท่ากับ 0.5 (สุวิมล ตีรกันันท์ 2542:155-156 อ่างใน สีน พันธ์ุ พินิจ 2551:135) ซึ่งจากจำนวนประชากร 500 คน จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 83 คน โดยเลือกจากภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่มีขนาดเท่ากัน เพราะฉะนั้นคำตอบที่ได้จากงานวิจัยจึงไม่สามารถเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างภาครัฐหรือภาคธุรกิจเอกชนหรือสามารถวัดค่าเปรียบเทียบกันด้านประสบการณ์การทำงานได้ ซึ่งหากจะทำการเปรียบเทียบจะต้องทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม กลุ่มละ 83 คน จึงจะสามารถวัดค่าเปรียบเทียบได้ ซึ่งค่อนข้างจะต้องใช้เวลาในการทำวิจัยและค่าใช้จ่ายสูง

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

วิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยนั้น ที่ผ่านมามีถือได้ว่าอยู่ในระยะพักตัวในระยะแรก ปัจจุบันเริ่มมีการเล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองที่มีพัฒนาการมากขึ้น เห็นได้จากการประกาศใช้ กฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง รวมถึงการเปิดหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองในแต่ละมหาวิทยาลัย จนเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าวิชาชีพการออกแบบชุมชน

เมืองจะมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ จากผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย” ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

หน่วยงานภาครัฐในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านกายภาพเกี่ยวกับเมือง ควรให้ความสำคัญกับวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง เช่นเดียวกับ วิชาชีพสถาปัตยกรรม และวิชาชีพผังเมืองให้มีความสำคัญที่นอกเหนือและแตกต่างด้านองค์ความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน แต่มีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องและใกล้ชิดกันมากกว่าวิชาชีพด้านอื่น ๆ โดยหน่วยงานราชการที่ควรเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดัน ได้แก่

1. สถาบันการศึกษา ที่มีการเรียนการสอนหลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย ซึ่งกำหนดทิศทางการพัฒนาของสาขานี้และวิชาชีพด้านการออกแบบทุกสถาบันควรร่วมมือเพื่อหารือทำความเข้าใจทางวิชาการในเรื่องชื่อปริญญา สาขาวิชา และคุณวุฒิการศึกษา ระดับต่าง ๆ ทั้งระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท สิ่งสำคัญคือกำหนดยุทธศาสตร์และปริญญาในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทุกมหาวิทยาลัย และเป็นมาตรฐานสากล ที่ถูกต้อง แม่นยำ

2. สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย ควรจัดทำข้อมูลทางด้านวิชาการเกี่ยวกับวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง เกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพ การรับรองปริญญา และคุณวุฒิเฉพาะการออกแบบชุมชนเมืองหรืออื่น ๆ รวมถึงชื่อตำแหน่งเฉพาะ เช่น สถาปนิกชุมชนเมือง เป็นต้น และควรเลือกกลุ่มบุคคลที่มีใจรักเมืองและทุ่มเทให้กับการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อให้การยอมรับว่างานออกแบบชุมชนเมืองเป็นการดำเนินการทางวิชาชีพที่เป็นเอกลักษณ์

3. สภาสถาปนิก ควรจัดทำกรอบเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง และการรับรองปริญญา ตามมาตรฐานขั้นต่ำในวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองหรือระเบียบทางวิชาชีพเพื่อใช้ในการยื่นขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง รวมถึงกรอบการปฏิบัติวิชาชีพและการดำเนินการ ประเภทของงานสถาปัตยกรรมผังเมือง ขอบเขตและจรรยาบรรณของผู้ที่ประกอบวิชาชีพด้านสถาปัตยกรรมผังเมือง ให้มีความชัดเจนและเป็นไปในแนวทางสากล เพื่อลดความขัดแย้งกันระหว่างวิชาชีพด้านอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง โดยให้ครอบคลุมในกฎหมายต่าง ๆ ทั้งกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พระราชบัญญัติการผังเมือง พระราชบัญญัติการจัดรูปที่ดิน พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยทำการอธิบายความหมายของผู้ทรงคุณวุฒิด้านผังเมืองกับการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง

เมือง ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน โดยการระบุคุณสมบัติให้ชัดเจนสำหรับผู้ที่จะได้รับใบประกอบวิชาชีพด้านนี้

4. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ควรเปิดตำแหน่งเป็นคุณสมบัติโดยเฉพาะในสายงานทางด้านสถาปัตยกรรมหรือทางผังเมือง ในตำแหน่ง “สถาปนิกชุมชนเมือง” เพื่อใช้เป็นชื่อตำแหน่งในหน่วยงานราชการ มีการระบุคุณสมบัติและการรับรองปริญญาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมถึงมาตรฐานสายงานแต่ละชั้น และมาตรฐานเงินเดือนขั้นต่ำในแต่ละระดับ

5. กรมโยธาธิการและผังเมือง และกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรหารือเพื่อใช้มาตรฐานตำแหน่งและสายงานตามสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ในทิศทางเดียวกันรวมถึงหน่วยงานราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6. สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่เปิดสอนหลักสูตรเกี่ยวกับผู้บริหารหรือการปกครองท้องถิ่นหรืออื่น ๆ ในแนวเดียวกันนี้ ควรบรรจุรายวิชาหลักหรือรายวิชาเลือก เกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่น ทราบถึงความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อเปิดกว้างทางวิสัยทัศน์ การใช้งานนักออกแบบชุมชนเมือง รวมถึงการทำงานร่วมกันกับนักออกแบบชุมชนเมืองเพื่อการวางแผนทางการพัฒนาทางกายภาพของเมือง

ทั้งนี้ สามหน่วยงานหลักสำคัญ 3 ฝ่าย (ไตรภาคี) ซึ่งประกอบด้วย สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย สมาคมสถาปนิกและสถาปนิกและสถาปนิกสถาปัตยกรรมศาสตร์ ควรจัดประชุมเพื่อหารือถึงปัญหาขอบเขตของวิชาชีพ การจัดทำมาตรฐาน กระบวนการรับรองหลักสูตรเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ที่เกี่ยวข้องกับ “สภาวะการทำงานของบัณฑิต” สามารถใช้เป็นตัวอย่างและแนวทางในการศึกษางานวิจัยในสาขาวิชาชีพ “สถาปัตยกรรมควบคุม” สาขาอื่น ๆ หรือวิชาชีพอื่น ๆ ได้เช่น วิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรม, มัณฑนศิลป์, สถาปัตยกรรมภายใน หรือ ผังเมือง เพื่อพัฒนาวิชาชีพให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศไทยต่อไป

2. การศึกษาการออกแบบชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมในบริบทของไทย

3. การศึกษาเพื่อจัดทำเกณฑ์มาตรฐานของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

4. การศึกษาเพื่อจัดทำระบบการพัฒนาวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมในสาขา
สถาปัตยกรรมผังเมือง

5. การจัดทำเกณฑ์ทดสอบสมรรถภาพนักศึกษา เพื่อรับรองปริญญาสถาปัตยกรรม
ควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงมหาดไทย. กฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, 2549.

_____. มาตรฐานการวางผังเมือง. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2548.

_____. บทที่ 11 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนามาตรฐานในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2548.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. แบบฟอร์ม ขอบเขตที่แจ้งที่ปรึกษาโครงการวางและจัดทำผังพื้นที่

เฉพาะชุมชน จังหวัด. กรุงเทพมหานคร : กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2552.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. อำนาจหน้าที่ กรมโยธาธิการและผังเมือง. กรุงเทพมหานคร :

กองเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2549.

กำธร กุลชล. การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : ติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี.

กรุงเทพมหานคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.

คณะวิชาการ The Justice Group. ประมวลกฎหมายที่ดิน และ พ.ร.บ.การจัดสรรที่ดิน

พ.ศ. 2543. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พีรภาส จำกัด, 2551.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ

14 พฤษภาคม 2552. เข้าถึงได้จาก [http:// www.cuurp.org](http://www.cuurp.org)

ทวีศักดิ์ นพเกษร. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 1: คู่มือปฏิบัติการวิจัยประยุกต์ เพื่อพัฒนาคน

องค์กรชุมชน สังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครราชสีมา : ชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย และภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.

_____. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 2: คู่มือปฏิบัติการวิจัยประยุกต์ เพื่อพัฒนาคน องค์กร

ชุมชน สังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครราชสีมา : ชมรมพยาบาลชุมชน แห่งประเทศไทย

และภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2549.

บัณฑิต จุลาสัย. การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสาร

วิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

พัฒน์จิต ศรีรัตน์. “กระบวนการออกแบบชุมชนเมืองประสานระบบการวางผังเมืองกับการออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อกระบวนการออกแบบครบวงจร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์. หลักสูตรที่เปิดสอน. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552. เข้าถึงได้จาก http://reg.rmutr.ac.th/registrar/program_info.asp

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมือง และนฤมิตศิลป์. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552. เข้าถึงได้จาก <http://www4.msu.ac.th/architect/archhome.html>

มหาวิทยาลัยรังสิต. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552. เข้าถึงได้จาก http://www.rsu.ac.th/grad/programs/m-arch_01.html#Objective

มหาวิทยาลัยศิลปากร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง (หลักสูตรปรับปรุง) ปี พ.ศ.2547. [ออนไลน์].

เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2552. เข้าถึงได้จาก <http://www.arch.su.ac.th>
ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี. หลักสูตรบัณฑิตศึกษาด้านสถาปัตยกรรมในประเทศไทย.

เชียงใหม่ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

ระหัตถ์ โรจนประดิษฐ์. Urban Design Procession in Oxford school of Architecture.

กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

_____. ความรู้เบื้องต้นการออกแบบชุมชนเมือง Urban Design Fundamental.

กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

รัชต์ ชมภูนิช. รู้จักสถาปนิก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พลัสเพลส จำกัด, 2549.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม : มूलฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

วิลเลียม ลิม. (โพสต์) โมเดิร์นทางเลือก มุมมองของเอเชีย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ Art4d คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, 2549.

- สภาสถาปนิก, ข้อบังคับสภาสถาปนิก ว่าด้วยการออกใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ระดับภาคีสถาปนิก ระดับสามัญสถาปนิก และระดับวุฒิสถาปนิก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ พ.ศ.2546. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2546.
- _____. ประกาศคณะกรรมการสภาสถาปนิก เรื่องการรับรองคุณวุฒิปริญญาในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ พ.ศ.2546. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2546.
- _____. มาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2550 (ฉบับร่าง). กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2550.
- สมาคมนักผังเมืองไทย. เอกสารแปล บุตราจายา ศูนย์บริหารสหพันธรัฐมาเลเซีย Putrajaya Federal Government Administrative Centre. กรุงเทพมหานคร : กองผังเมืองและสิ่งแวดล้อม ฝ่ายโครงการเมืองใหม่ การเคหะแห่งชาติ, 2540.
- สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย. “ข่าววิชาการ สัมมนาวิชาการเรื่อง ‘สถาปัตยกรรมผังเมืองหรือการออกแบบชุมชนเมือง’.” จดหมายข่าว. 1, 2 (สิงหาคม 2549) : 8-10.
- _____. “สำเนาจากนายกสมาคม.” จดหมายข่าว. 1, 2 (สิงหาคม 2549) : 2
- สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์. The association of Siamese architects under royal patronage. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2537.
- สมพล ดำรงเสถียร. การออกแบบชุมชนเมือง Urban Design. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2548.
- สิทธิพร ภิรมย์รัตน์. การวางแผนและผังชุมชนเมือง ประสพการณ์ของสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541.
- _____. กฎหมายและการบริหารผังเมืองของท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.
- _____. ระบบการขนส่งประชากรเมือง. กรุงเทพมหานคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

สิทธิพร ภิรมย์รัตน์. เอกสารประกอบการสอน 264 401 ทฤษฎีการวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 25450

สิน พันธุ์พิณีจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : วิทย์พัฒน์,
2551.

อำนาจ วังจิ้น และ วิชิต คู่อ้น. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรินท์แอนด์มี (ประเทศไทย) จำกัด, 2550.

แถบบันทึกเสียง

สัมมนางานสถาปนิก 52. “สถาปัตยกรรมผังเมือง คืออะไร.” ณ อาคารชาเลนเจอร์ ศูนย์แสดง
สินค้าอิมแพค เมืองทองธานี. วันพุธที่ 30 เมษายน พ.ศ.2552 เวลา 15.00-16.30 น.

การสัมภาษณ์

กำธร กุลชล. อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552.

ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ, หัวหน้าภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552.

คธาทิพย์ เอี่ยมกมลลา, กรรมการ สถาปนิก. สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552.

เจตกำจร พรหมโยธี. นายกสมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย.

สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552.

เทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง. วุฒิสถาปนิก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง/ผู้บริหาร บริษัท ศรีเอทีพี

เวลลอปเมนท์ จำกัด. สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552.

ธรรวุฒิ บุญเหลือ. อาจารย์ประจำสาขาวิชาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม. สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552.

นพนนท์ ตาปนนานนท์. อาจารย์ประจำภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552.

สิทธิพร ภิรมย์รัตน์. อาจารย์ประจำภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง มหาวิทยาลัย

ศิลปากร. สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552.

อนุวัฒน์ การถัก. หัวหน้าสาขาวิชาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552.

อัจริยะ ไรจนภิรมย์. วุฒิสถาปนิก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง/ผู้บริหาร บริษัท เฮอร์เบินอาร์
 คิเต็คส์ จำกัด. สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552.

ภาษาต่างประเทศ

- Carmona, Matthew and Tiesdell, Steve. Urban Design Reader. Amsterdam, Boston, America Architectural Press, 2007.
- Greed, Clara & Roberts, Marion. Introducing Urban Design: Interventions and Responses. Singapore : Longman Singapore Publishers, 1998.
- Golany, Gideons. Ethics & Urban Design : Culture, Form, & Environment. New York : J. Wiley, 1995.
- Gindroz, Ray and Others. Urban Design Handbook Techniques and Working. New York : America W.W. Norton, 2003.
- Harvard University. Harvard Design Magazine. 24, (Spring : Summer 2006) : 146
- Kruger, Alex. Urban Design Future. London : Routledge, 2006.
- Lang, Jon. Urban Design a Typology of procedures and products. Oxford, England : Burling Ton, MA Elsevier/Architectural Press, 2005.
- Madanipour, Ali. Urban Design Reader. Amsterdam : Architectural Press, 2007.
- Michael and Macdonald, Elizabeth. Urban Design Reader. London, England : Routledge, 2007.
- Moor, Malcolm and Rowland, Jon. Urban Design Futures. London, England : Routledge, 2006.
- Torridge District Councilm [Online]. Accessed 7 May 2009. Available from <http://www.torridge.gov.uk/index.aspx?articleid=1>
- Urban Design Compendium [Online]. Accessed 7 May 2009. Available from <http://www.urbandesigncompendium.co.uk/importanceofdesign>
- Urban Design Group [Online]. Accessed 7 May 2009. Available from <http://www.udg.org.uk>

Watson, Donald ; Plattus, Alan and Shibley, Robert. Time-Saver Standards for Urban Design. New York, America : MC Graw-Hill, 2003.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

ที่ ศธ 0520.103/ 1146

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ถนนหน้าพระลาน
กรุงเทพฯ 10200

22 พฤษภาคม 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน อธิบดีกรมโยธาธิการและผังเมือง

เนื่องด้วยนายศิวพงศ์ ทองเจือ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังจัดทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อเรื่อง บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย โดยวิทยานิพนธ์นี้จะเป็นการศึกษาเบื้องต้น ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการ กำหนดแนวทาง การดำเนินการ วางแผนปรับปรุงการปฏิบัติวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย และเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองต่อไป

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์นี้ จะนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น หากข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับโดยตรงจากการสัมภาษณ์จะถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อวิชาชีพใด ๆ ทางนักศึกษาผู้จัดทำจะทำการขออนุญาตจากท่านก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้น ไปใช้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ โดยมีหัวข้อในการเข้าสัมภาษณ์ ตามแบบสอบถามและสัมภาษณ์ประกอบวิทยานิพนธ์ตามรายละเอียดเอกสารที่แนบมา คณะฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชินศักดิ์ ตันจิกุล)
คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทร.0-2221-5872 ต่อ 1234

โทรสาร 0-2221-8837

นายศิวพงศ์ ทองเจือ โทร.085-1926997

รายชื่อหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ/เอกชน ที่ใช้ในการส่งแบบสอบถาม

ภาครัฐ	
1. กรมโยธาธิการและผังเมือง (ส่วนกลาง)	6. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
2. สำนักงานผังเมืองกรุงเทพมหานคร	7. ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. การเคหะแห่งชาติ	9. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์-ผังเมือง-นฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4. สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.)	
5. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	
ภาคธุรกิจเอกชน (ศูนย์ข้อมูลที่ปรึกษาไทย กระทรวงการคลัง)	
1. บริษัท ไทยวิคตอรีไลน์ TVS จำกัด	24. บริษัท ฟิวเจอร์ เอ็นจิเนียริ่ง คอนซัลแตนท์ จำกัด
2. บริษัท A-seven คอร์ปอเรชั่น	25. บริษัท เครฟติก คอนซัลแตนท์ จำกัด
3. บริษัท โซติจินดา มูเชล จำกัด	26. บริษัท เอส. ดับบลิว. พี. คอนซัลแตนท์ จำกัด
4. บริษัท 3. DOT Design จำกัด	27. บริษัท ซี. ซี. ดับบลิว. จำกัด
5. บริษัท SPAN	28. บริษัท อองศา คอนซัลแตนท์ จำกัด
6. บริษัท สโตนแอสค์ จำกัด	29. บริษัท เคทีจีวาย อินเตอร์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด
7. บริษัท ทีม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริ่ง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด	30. บริษัท เบลท์ คอลลิנס์ จำกัด
8. บริษัท คอนซัลแตนท์ ออฟ เทคโนโลยี จำกัด (COT)	31. บริษัท เฟบรัวร์ อิมเมจ จำกัด
9. บริษัท พิสุทธิ์ เทคโนโลยี จำกัด	32. บริษัท เรียดเอสเตท แพลนนิ่ง คอนซัลแตนท์ จำกัด
10. บริษัท เออเบิล อาร์คิเท็ค จำกัด สถานทูตจีน	33. บริษัท เอเชีย คอนซัลแตนท์ จำกัด
11. บริษัท สยาม-เทค กรุ๊ป จำกัด	34. บริษัท เอเบิล คอนซัลแตนท์ จำกัด
12. บริษัท นนท์-ตริงใจ สถาปนิกและนักวางผัง จำกัด	35. บริษัท เอเพค อาร์คิเทค จำกัด
13. บริษัท พาส เอ็นจิเนียริ่ง คอนซัลแตนท์ จำกัด	36. บริษัท เอ็น. จี มาร์เก็ตติ้ง แอนด์ คอนซัลแทน จำกัด
14. บริษัท เซเว่น แอสโซซิเอต คอนซัลแตนท์ จำกัด	37. บริษัท เอฟ. เอ. คอนสตรัคชั่น แอดมินิสเตรชั่น จก.
15. บริษัท ฟอ-รัม อาร์คิเทค จำกัด	38. บริษัท เอส. เอ็ม. ดีไซน์ แอนด์ คอนซัลแตนท์ จก.
16. บริษัท โมดัส คอนซัลแทนส์ จำกัด	39. บริษัท เออร์เบิน อาร์คิเท็ค จำกัด
17. บริษัท เซเน่ เอ็นจิเนียริ่ง คอนซัลแตนท์ จำกัด	40. บริษัท เออร์บานิก จำกัด
18. บริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด	41. บริษัท แองเคิล คอนซัลท์ จำกัด
19. บริษัท เมก้าเทค คอนซัลแตนท์ จำกัด	42. บริษัท แอ็คทีค จำกัด
20. บริษัท เกษมดีชาวด์ แอนด์ คอนซัลแตนท์ จำกัด	43. บริษัท แอทคินส์ อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล คอนซัลแทนส์ จำกัด
22. บริษัท ครีเอทีฟ ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด	44. บริษัท แอพสแพร์ค จำกัด
23. บริษัท เอสคิว อาร์คิเท็ค แอนด์ แพลนเนอร์ จำกัด	45. บริษัท โซติจินดา มูเชล คอนซัลแตนท์ จำกัด

ภาคธุรกิจเอกชน (ศูนย์ข้อมูลทีปรึกษาไทย กระทรวงการคลัง)	
46. บริษัท โพรเจกต์เอเชีย จำกัด	68. บริษัท ฟอรัม อาร์คิเทค จำกัด
47. บริษัท โมทีฟ อาร์คิเทค จำกัด	69. บริษัท มหานคร คอนซัลแตนท์ จำกัด
48. บริษัท โรเบิร์ต จี. บุษ แอนด์ แอสโซซิเอต จำกัด	70. บริษัท ละออทะนา อาร์คิ พลัส เทคโนโลยี จำกัด
49. บริษัท ไทย ดี ซี ไอ จำกัด	71. บริษัท วิภาวดี คอนซัลแตนท์ จำกัด
50. บริษัท ไทยบูรินทร์ จำกัด	72. บริษัท ฐิต เบก๊อท (ประเทศไทย) จำกัด
51. บริษัท ไอซ์เซ็นมันน์ เอ็นจิเนียริง (ไทยแลนด์) จก.	73. บริษัท สถาปนิก เจริญ เรียรทนุกิจ จำกัด
52. บริษัท กรูพริ ดีไซน์ จำกัด	74. บริษัท สถาปนิกหนึ่งร้อยสิบ จำกัด
53. บริษัท คอนเนล แวกเนอร์ จำกัด	75. บริษัท สำนักงานสถาปนิกกรุงเทพ จำกัด
54. บริษัท คอรั แพลนนิ่ง แอนด์ ดิวิดิอเปเมนท์ จำกัด	76. บริษัท สำนักงานสันชยาและคณะ จำกัด
55. บริษัท คุณาสยาม จำกัด	77. บริษัท สิทธา อาร์คิเทค จำกัด
56. บริษัท ชเรน โก้ จำกัด	78. บริษัท สุรพัฒน์ อาร์คิเทค จำกัด
57. บริษัท ดี จี แอนด์ ซี จำกัด	79. บริษัท อาร์เอ็มเจเอ็ม (ประเทศไทย) จำกัด
58. บริษัท ดีไซน์ 103 อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด	80. บริษัท อาร์คิเทคเจอร์ อินทีเรีย แอนด์ เทคโนโลยี จำกัด
59. บริษัท ทับขวัญ จำกัด	81. บริษัท อิกิสติคส์ จำกัด
60. บริษัท ทีค จำกัด	82. บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนล โพรเจค แอดมินิسترชั่น จำกัด
61. บริษัท ทีปรึกษา พัฒนภูมิ จำกัด	83. บริษัท อินเตอร์ดีไซน์ จำกัด
62. บริษัท ธารา คอนซัลแตนท์ จำกัด	84. บริษัท อี. เอช. แอล ดีไซน์ จำกัด
63. บริษัท นนท์-ตริงใจ สถาปนิก และนักวางผัง จำกัด	85. บริษัท อีโคซิสเต็ม เอ็นจิเนียริง คอนซัลแตนท์ จำกัด
64. บริษัท ปัญญาคอนซัลแตนท์ จำกัด	86. บริษัท ฮัสเซล จำกัด
65. บริษัท พอล คอนซัลแตนท์ จำกัด	
66. บริษัท พี เอช ที กรุ๊ป จำกัด	
67. บริษัท พี49 ดีไซน์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด	

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทและการทำงานของนักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติวิชาชีพของผู้ที่มีคุณวุฒิด้านการออกแบบชุมชนเมือง
2. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ
  - ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน
  - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน
  - ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย
3. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยเท่านั้น การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่ผลกระทบต่อกันแต่อย่างใด ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการ กำหนดแนวทาง การดำเนินการ วางแผนปรับปรุงการพัฒนาวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่มี คุณวุฒิด้านการออกแบบชุมชนเมือง และปฏิบัติวิชาชีพอยู่ในปัจจุบัน

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าข้อความให้ตรงตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ชื่อ .....นามสกุล..... ชาย หญิง อายุ.....ปี

2. การศึกษา (กรณีจบจากต่างประเทศโปรดระบุชื่อประเทศ)

ปริญญาตรี สาขาวิชา..... คุณวุฒิ.....

สถาบัน.....

ปริญญาโท สาขาวิชา..... คุณวุฒิ.....

สถาบัน.....

ปริญญาเอก สาขาวิชา..... คุณวุฒิ.....

สถาบัน.....

3. ตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบัน.....

4. หน่วยงาน/องค์กรที่ทำงานในปัจจุบัน

ภาคธุรกิจเอกชน

โปรดระบุ.....

จำนวนบุคลากรทั้งหมด.....คน (จำนวนนักออกแบบชุมชนเมือง).....คน

ภาครัฐ

โปรดระบุ.....

จำนวนบุคลากรทั้งหมด.....คน (จำนวนนักออกแบบชุมชนเมือง).....คน

5. ประสบการณ์ในการทำงานวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองถึงปัจจุบัน

0-2 ปี 6-10 ปี 16-20 ปี

2-5 ปี 11-15 ปี มากกว่า 20 ปี

6. ท่านคิดว่าควรใช้คำใด ในการเรียก "วิชาชีพ" ตามความคิดเห็นของท่าน

วิชาชีพ สถาปัตยกรรมผังเมือง เพราะ.....

.....

วิชาชีพ การออกแบบชุมชนเมือง เพราะ.....

.....

อื่น ๆ (ระบุ).....

.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการทำงาน

คำชี้แจง ต่อไปนี้จะเป็นข้อความเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ในการทำงาน ขอให้ท่านอ่านข้อความแล้วแสดงความเห็นต่อข้อความแต่ละข้อ โดยการใส่ (จำนวนโครงการ) หากได้ปฏิบัติและกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหากไม่เคยปฏิบัติ

1. ท่านได้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในโครงการประเภทใดบ้างและจำนวนกี่โครงการ จนถึงปัจจุบัน

ประเภทงานออกแบบชุมชนเมือง	ประเภทของโครงการ	การปฏิบัติวิชาชีพ	
		เคยปฏิบัติ (จำนวน)	ไม่เคยปฏิบัติ (✓)
เมืองใหม่ (New towns)	เมืองใหม่โดยรัฐ (Capital cities)		
	เมืองใหม่แบบบริษัทเมือง (Company Towns)		
	เมืองใหม่ตามคำสั่งอื่น ๆ (Other fiat towns) เช่น เมืองภาพยนตร์, เมืองจำลองเพื่อการทดลอง ฯลฯ		
	อื่น ๆ (Other)		
อาณาเขต/พื้นที่ (Precincts)	พัฒนาย่านธุรกิจ-พาณิชย์กรรม (Business-Commercial Districts)		
	พัฒนาเมืองใหม่ - ในเมืองเดิม (New-town-in-town)		
	การฟื้นฟูชุมชนเมือง (Urban renewal)		
	การรักษาสภาพทางประวัติศาสตร์และการสร้างชุมชนเมืองขึ้นมาใหม่ (Historic preservation and urban design)		
	ที่พักอาศัยรวม (Housing complexes)		
	การพัฒนาบริเวณชานเมือง (Suburbs Development)		
	สถาบัน (Campuses)		
	บริเวณพื้นที่ริมน้ำ (Waterfront)		
	อื่น ๆ (Other)		
การออกแบบวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Design)	โครงสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ		
	ระบบถนน (Streets)		
	ระบบการขนส่งคมนาคม (Transit systems)		
	ระบบการสัญจรทางเท้า (Pedestrian systems)		
	พื้นที่ว่างสาธารณะ (Urban Space)		
	อื่น ๆ (Other)		

งานอื่นๆ (Miscellaneous)	ศิลปะของชุมชนเมือง (Urban Art)		
	ปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนเมือง เช่น ถนน, อนุสาวรีย์, หอนาฬิกา, น้ำพุ, สตรีทเฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ		
	อื่น ๆ (Other)		

2. ท่านได้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในโครงการประเภทใดบ้างและจำนวนกี่โครงการ จนถึงปัจจุบัน

ประเภทของงาน	ประเภทของผลผลิต	การปฏิบัติวิชาชีพ	
		เคยปฏิบัติ (จำนวน)	ไม่เคยปฏิบัติ (✓)
งานจัดทำแผนผังระดับ ต่างๆ	ผังประเทศ		
	ผังภาค		
	ผังอนุภาค		
	ผังจังหวัด		
	ผังเมืองรวมจังหวัด		
	งานจัดรูปที่ดิน		
	งานจัดสรรที่ดิน		
	อื่น ๆ (Other)		
งานบริการอื่นๆ	งานการเงินงบประมาณ, การพัฒนาการลงทุน, การตลาด		
	งานควบคุมตรวจสอบและประเมิน โครงการ		
	งานประสานงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ		
	อื่น ๆ (Other)		

คำชี้แจง ต่อไปนี้จะเป็นข้อความเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของขั้นตอนการทำงาน ขอให้ท่านอ่านข้อความแล้วแสดงความคิดเห็นต่อข้อความแต่ละข้อว่า ท่านเห็นด้วยในระดับใดท่านกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามระดับความคิดเห็นของท่าน

3. โดยภาพรวมงานออกแบบชุมชนเมืองที่ท่านรับผิดชอบ ท่านได้ปฏิบัติงานในขั้นตอนนี้บ้าง มากน้อยเพียงใด

ขั้นตอนการทำงาน กระบวนการวางแผน (Planning Process)	เป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนที่เกี่ยวข้อง			
	มากที่สุด (3)	มาก (2)	น้อย (1)	ไม่เกี่ยวข้อง (0)
- การยื่นข้อเสนอโครงการ				
- การกำหนดขอบเขตโครงการ แผนงานการศึกษาทั้งโครงการ				
- การเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคเอกสาร				
- การศึกษาสภาพทั่วไปของที่ตั้งโครงการและการสำรวจพื้นที่				
- การวิเคราะห์ข้อมูลและการประเมินข้อมูลเพื่อการวางแผน				
- การสังเคราะห์ข้อมูล				
- การกำหนดวิสัยทัศน์ บทบาท หน้าที่ นโยบายและความต้องการ				
- การกำหนดกรอบแนวความคิดในการวางและจัดทำแผนผัง				
- การกำหนดโปรแกรมและการวางแผนผังออกแบบ สร้างทางเลือก				
- การพัฒนาทางเลือก วางผังและออกแบบรายละเอียด				
- การเสนอแนะแนวทางและการนำแผนผังไปปฏิบัติ				
- การประชุม การมีส่วนร่วมของประชาชน				
อื่นๆ (Other)				

หมายเหตุ (3) มากที่สุด , (2) มาก , (1) น้อย , (0) ไม่เกี่ยวข้อง

4. โดยภาพรวมตามกระบวนการออกแบบชุมชนเมืองที่ทำรับผิดชอบ ท่านได้ปฏิบัติงานในขั้นตอนใดบ้าง มากน้อยเพียงใด

ขั้นตอนการทำงาน กระบวนการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design Process)	เป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนที่เกี่ยวข้อง			
	มากที่สุด (3)	มาก (2)	น้อย (1)	ไม่เกี่ยวข้อง (0)
1. การเก็บรวบรวมข้อมูล (inventory)				
- เอกสาร				
- สัรวจภาคสนาม				
2. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis)				
- วิเคราะห์ที่ตั้งโครงการ (Site Analysis)				
- วิเคราะห์ระบบนิเวศ (Ecological Analysis)				
- การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของผิวพื้นดิน (Potential Surface Analysis) (PSA)				
- การวิเคราะห์ จากประสบการณ์หรือการสังเกต (Empirical Analysis)				
- การทำแผนที่ทางภูมิศาสตร์ (GIS)				
- การวิเคราะห์ SWOT				
3. การคาดการณ์อนาคต (Projection)				
- สถิติ				
- แบบจำลอง (Model - Gravity)				
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
4. การกำหนดนโยบาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ (Policy, Goal, Objective, Target)				
- การสังเคราะห์				
5. การเสนอแนะแนวทางการพัฒนา (Proposal)การ วางผังออกแบบ (Planning & Design)				
- มาตรฐานในการวางผังและออกแบบ (Standard)				
- การสร้างทางเลือก				
- การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา				
6. การนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation)				
- การบริหารแผนงานโครงการ (Phasing)				
- การควบคุมและเสนอแนะ (Design Guidelines)				
7. การประเมินผล (Evaluation)				
- เทคนิคการประเมินผล				

หมายเหตุ (3) มากที่สุด , (2) มาก , (1) น้อย , (0) ไม่เกี่ยวข้อง

5. ท่านคิดว่า ยังมีขั้นตอนใดอีกบ้างนอกเหนือจากตารางข้างต้น ที่เป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่สนับสนุนของนักออกแบบชุมชนเมือง

- ไม่มี
- มี
- อื่น ๆ (ระบุ).....
- .....

6. โดยทั่วไป ในการปฏิบัติงานของท่าน มักมีสาขาวิชาอื่น ๆ ร่วมด้วย มีสาขาวิชาใดบ้าง

☐ สาขาสังคมศาสตร์	☐ สาขาสาธารณสุข
☐ สาขาภูมิศาสตร์	☐ สาขาอุตุนิยมวิทยา
☐ สาขาวิศวกรรมศาสตร์	☐ สาขาสำรวจ
☐ สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์	☐ สาขาธรณีวิทยา
☐ สาขาผังเมือง	☐ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ
☐ สาขาเศรษฐศาสตร์	☐ สาขาการบริหารจัดการ
☐ สาขาสังแวดล้อม	☐ สาขานิติศาสตร์
☐ สาขาศึกษาศาสตร์	☐ สาขาจิตวิทยา
☐ อื่น ๆ (ระบุ).....	
- .....

7. ระยะเวลาในการดำเนินการของรายงานการศึกษาตั้งแต่ยื่นเสนอโครงการจนถึงฉบับสมบูรณ์ (รวมปรับแก้แล้วเสร็จ)

- 0-1 ปี
- 2-3 ปี
- 1-2 ปี
- มากกว่า 3 ปี
- อื่น ๆ (ระบุ).....
- .....

8. ตามประสบการณ์ทำงาน มูลค่าจัดจ้างโครงการที่ท่านได้รับเป็นจำนวนเท่าไรและจำนวนกี่โครงการ จนเสร็จสิ้นรายงานฉบับสมบูรณ์ (โปรดระบุจำนวนโครงการที่ได้ปฏิบัติ ตามมูลค่าของการจัดจ้าง)

☐ 0-5 ล้านบาท จำนวน.....โครงการ	☐ 5-10 ล้านบาท จำนวน.....โครงการ
☐ 10-15 ล้านบาท จำนวน.....โครงการ	☐ 15-20 ล้านบาท จำนวน.....โครงการ
☐ 20-30 ล้านบาท จำนวน.....โครงการ	☐ มากกว่า 20 ล้านบาทขึ้นไป จำนวน.....โครงการ
☐ อื่น ๆ (ระบุ).....	
- .....

9. งานที่ท่านรับผิดชอบอยู่ในขณะนี้ มีเจ้าของของโครงการประเภทไหนบ้าง และมีสัดส่วนเป็นเท่าไร

ประเภทหน่วยงาน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
1.ราชการ		70%
2.รัฐวิสาหกิจ		
3.เอกชน-นิติบุคคล-ประเทศไทย		10%
4.เอกชน-นิติบุคคล-ต่างประเทศ		
5.เอกชน-บุคคล-คนไทย		20%
6.เอกชน-บุคคล-คนต่างชาติ		
รวม	100%	100%

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติในการทำงาน

คำชี้แจง ต่อไปนี้จะเป็นข้อความเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของความคิดเห็นในการทำงาน ขอให้ท่านอ่านข้อความแล้วแสดง
ความเห็นต่อข้อความแต่ละข้อว่า ท่านเห็นด้วยในระดับใดท่านกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามระดับความ
คิดเห็นของท่าน

รายการปัญหา	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ความคิดเห็นด้านความรู้ ความสามารถ					
1. ลักษณะของงานที่ทำตรงกับสาขาที่ได้สำเร็จการศึกษา มากน้อยเพียงใด					
2. ท่านสามารถนำความรู้จากสาขาวิชาที่เรียนมาประยุกต์ใช้กับ หน้าที่การงานที่ทำอยู่ มากน้อยเพียงใด					
3. ท่านมีโอกาส ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ในการทำงาน					
4. ได้รับการสนับสนุน ในเรื่องความก้าวหน้าของการทำงานและ การเปลี่ยนแปลง ตำแหน่งที่สูงขึ้น					
5. ท่านได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ในองค์ความรู้ด้านการ ออกแบบชุมชนเมือง แก่เพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่น ๆ					
ความคิดเห็นด้านการทำงาน					
1. ท่านมีความพอใจกับหน้าที่และงานที่ทำอยู่ มากน้อยเพียงใด					
2. ตลอดระยะเวลาในการทำงาน มีการเปลี่ยนแปลงงานจากงาน ที่ได้ทำในครั้งแรก มากน้อยเพียงใด					
3. ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผน เตรียมงานและรับผิดชอบ งาน มากน้อยเพียงใด					
4. หากเกิดปัญหาท่านได้ มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มากน้อย เพียงใด					
5. ความพึงพอใจกับเงินเดือนที่ได้รับ					
ความคิดเห็นด้านวิชาชีพ					
1. ท่านคิดว่านักออกแบบชุมชนเมืองของไทยในปัจจุบันมีบทบาท มากน้อยเพียงใด ในการแก้ปัญหาและพัฒนาเมือง					
2. บริษัทหรือองค์กรของท่านให้ความสำคัญกับนักออกแบบ ชุมชนเมือง มากน้อยเพียงใด					
3. ท่านคิดว่า กระบวนการออกแบบชุมชนเมืองนั้น แตกต่างกับ กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมและการวางแผน มากน้อย เพียงใด					
4. ท่านคิดว่า “นักออกแบบชุมชนเมือง” ควรได้รับการควบคุม วิชาชีพมากน้อยเพียงใด					
5. ท่านคิดว่า ประชาชนทั่วไปรู้จักบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบ ชุมชนเมืองมากน้อยเพียงใด					

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อปัญหา แนวทาง และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย

1. ปัญหาและอุปสรรคด้านการทำงานของท่าน

.....

.....

.....

.....

2. ในประเทศไทย มีโครงการไหนบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็น งานออกแบบชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าควรพัฒนาวิชาชีพด้านการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมได้อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

4. จากประสบการณ์การทำงาน ท่านคิดว่า หลักสูตรด้านการออกแบบชุมชนเมืองของมหาวิทยาลัย ควรเพิ่มรายวิชาหรือความรู้เรื่องใด ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของท่านได้มากยิ่งขึ้น

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายละเอียดเพิ่มเติมจากแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนตัว

1. ข้อมูลทางการศึกษา

ชื่อ.....นามสกุล.....

ระดับปริญญาตรี สาขาวิชา.....คุณวุฒิ.....

สถาบัน.....

ประเทศ.....

ระดับปริญญาโท สาขาวิชา.....คุณวุฒิ.....

สถาบัน.....

ประเทศ.....

ระดับปริญญาเอก สาขาวิชา.....คุณวุฒิ.....

สถาบัน.....

ประเทศ.....

2. มีประสบการณ์การทำงานในวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ระยะเวลารวม.....ปี

รายละเอียดคำถาม

1.ความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

1.1 อยากรให้ท่านอธิบาย ความหมายของ "การออกแบบชุมชนเมือง" ตามความเข้าใจของท่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 ในทัศนะของท่าน กระบวนการพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองของไทยที่ผ่านมา เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยและนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ จากที่ท่านเคยสัมผัสมา

.....

.....

.....

.....

1.4 ความคิดเห็นของ ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันและในอนาคต

.....

.....

.....

.....

1.5 สาเหตุและปัญหาของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองและการเกิดขึ้นของโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

.....

.....

.....

.....

1.6 เมื่อมีการกำหนด พระราชบัญญัติ “ผังเมืองรวม”และ“ผังเมืองเฉพาะ” อยากให้ท่านอธิบายเกี่ยวกับ สาเหตุและปัญหาของการนำ “ผังเมืองเฉพาะ” มาบังคับใช้ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อโครงการออกแบบชุมชนเมือง

.....

.....

.....

.....

1.7 ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมไทยมากขึ้นได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ของไทย

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ที่ผลิตออกสู่ความต้องการของตลาด จากอดีตถึงปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ของสถาบันการศึกษาของประเทศไทยให้มีความสอดคล้องกับความต้องการทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันและอนาคต (สถาบันการศึกษา)

.....

.....

.....

.....

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพ การศึกษา สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย (สภาสถาปนิก)

.....

.....

.....

.....

2.4 ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับ “มาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2550 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง” ที่ออกโดยสภาสถาปนิก (พร้อมเอกสารขอเขตการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองของสภาสถาปนิก ปี พ.ศ.2550)

.....

.....

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่.....

เวลา.....

ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การศึกษาข้อมูลภาคสนาม เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบชุมชนเมืองจำนวน 10 ท่าน โดยมีประเด็นของการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษา รวมถึงองค์ความรู้ทางวิชาชีพ

โดยมีรายละเอียดคำถามในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นต่อวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

อธิบายความหมายของ “การออกแบบชุมชนเมือง” ตามความเข้าใจของท่าน

สถาบันการศึกษา

การออกแบบชุมชนเมือง คือ การจัดการลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ว่างสาธารณะเป็นการจัดการลักษณะที่ว่างระหว่างอาคาร แต่การออกแบบชุมชนเมืองนั้น จะครอบคลุมไปถึงเครื่องมือทางผังเมืองที่เกี่ยวข้องกับกายภาพอยู่ 6 อย่าง คือ 1. การจัดสรรที่ดิน 2. การจัดรูปที่ดิน 3. การวางผังพื้นที่เฉพาะ 4. การพัฒนาฟื้นฟูเมือง 5. การอนุรักษ์ฟื้นฟูเมือง 6. การทำให้เมืองกลับคืนสู่ปกติ (Urban rehabilitation) และการจัดทำผังพื้นที่เขตเพลิงไหม้ หรือภัยพิบัติและนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพราะฉะนั้นลักษณะของการออกแบบชุมชนเมือง จะเป็นศาสตร์เฉพาะที่ครอบคลุมลักษณะการจัดการ 3 มิติของเมือง ทั้งยังรวมไปถึงสิ่งที่เป็นขนาดเล็ก เช่น ถนน สตรีทเฟอร์นิเจอร์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทางสาธารณะอื่น ๆ ด้วย

(ผศ. ดร. ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

การออกแบบชุมชนเมือง คือ การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย ความสะดวกสบายและความสวยงามของพื้นที่ชุมชนเมือง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่อาศัยใช้สอยชุมชนเมือง และดำรงรักษาซึ่งสิ่งแวดล้อม

(ผศ. ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

การออกแบบชุมชนเมือง ตามหลักวิชาการ คือการปรับปรุงสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนเมือง (The art of making places) คือศิลปะของการทำสถานที่ให้น่าอยู่ นำใช้โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะ ซึ่งพื้นที่สาธารณะจะอยู่ในขอบข่ายของการออกแบบชุมชนเมือง โดยเน้น 3 ปัจจัยคือ 1.คุณภาพทางด้านสุนทรียภาพ 2.คุณภาพชีวิตของสังคมเมือง 3.คุณภาพของสิ่งแวดล้อม

(ศ. กำธร กุลชล, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

การออกแบบชุมชนเมือง คือ การวางแผนพัฒนาเมืองทางด้านกายภาพ ต่อจากการวางผังเมืองรวม ไปสู่การพัฒนาเมืองให้เป็นรูปเป็นร่างทางกายภาพ (อาคารที่ว่าง) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามการวางผังเมืองรวม รวมทั้งมีความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย แก้ปัญหาในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนเมือง ที่น่าอยู่ในอนาคต

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

การออกแบบชุมชนเมือง คือ การออกแบบองค์ประกอบของเมืองในลักษณะของภาพรวม โดยจะมีความเกี่ยวข้องระหว่าง คน เมือง และชุมชน เป็น 3 ตัวหลัก แต่จะเน้นในมิติที่เกี่ยวข้องระหว่าง คนและเมืองมากกว่า ซึ่งการให้ความหมายสามารถแยกได้ 2 กรณีตามแนวคิดคือ 1.การให้ความหมายตามขอบเขตของงาน 2. การให้ความหมายตามเนื้อหาของงาน

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

การออกแบบชุมชนเมือง นั้นสามารถแยกได้ 2 คำ คือการออกแบบและชุมชนเมือง เพราะฉะนั้นตามความเข้าใจ การออกแบบคือการทำให้ดีขึ้นและการทำชุมชนให้น่าอยู่ขึ้น ยังรวมถึงสภาพของ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนเมืองมีความน่าอยู่ ซึ่งการออกแบบชุมชนเมืองจะต้องคำนึงถึง 3 อย่างนี้ เพื่อให้เกิดความสมดุล นั่นคือการออกแบบชุมชนเมือง

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

การออกแบบชุมชนเมือง คือการออกแบบพื้นฐานโดยทั่วไปคือการมองขอบเขต การกำหนดขอบเขตของขนาดชุมชนเมืองที่เหมาะสม เพื่อให้มีความชัดเจนในพื้นที่หรือย่าน แต่ก็มีความเกี่ยวข้องกับด้านอื่น ๆ ทั่วไปแต่ความสำคัญคือ ขอบเขตของพื้นที่ ๆ ทำการศึกษา

(นายศรชาติพิทย์ เขี่ยมมกลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

การออกแบบชุมชนเมือง คือการสร้างสรรคงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมือง ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพในเชิง 3 มิติ ในขณะที่เดียวกันจะดูแลในเรื่องพื้นที่สาธารณะของเมือง เช่น พื้นที่ว่างสาธารณะ (Open Space) รวมถึงการออกข้อกำหนด เพื่อเป็นแนวทางให้สถาปนิกหรือภูมิสถาปนิกนั้น ทำงานต่อไปได้ เปรียบเสมือนกรอบการทำงานกว้าง ๆ (Framework) เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

การออกแบบชุมชนเมือง คือ งานในลักษณะ 3 มิติของเมือง ซึ่งเริ่มในสมัยยุคเรนาซังส์ ที่ค่อนข้างจะตรงกับงานออกแบบชุมชนเมือง มองถึงความสวยงาม ทางสัญจร ซึ่งเป็นลักษณะ 3 มิติที่เป็นทั้งงานภูมิสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานกันอยู่ จนถึงยุคที่เรียกว่า “City Beautiful” การออกแบบชุมชนเมือง เดิมที่จะเรียกว่า Civic Design ซึ่งจะอยู่ในงานสาธารณะหรืองานราชการเป็นหลัก ตอนหลังเอกชนเริ่มมามีบทบาท ปัจจุบันคนเริ่มมองถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จึงเรียกได้ว่า เป็นงานออกแบบทางกายภาพของชุมชนเมือง

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

การออกแบบชุมชนเมือง ในความหมายคือ งานออกแบบที่มีหลายขนาดและหลายพื้นที่ หลายพื้นที่ก็จะมีทั้งในเมืองขนาดใหญ่ ในเมืองขนาดรอง และในชุมชนขนาดย่อย โดยจะมี 3 ขนาดหลัก ๆ ส่วนการออกแบบก็จะมีทั้งเมืองหลัก เมืองรอง และเมืองย่อย ซึ่งความหมายของชุมชนเมืองก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น เมืองในเมือง ชุมชนเมืองในเมือง หรือชุมชนชานเมือง ทั้งหมดนี้ก็จะประกอบไปด้วย พื้นที่ต่าง ๆ เช่น พาณิชยกรรม พื้นที่สาธารณะ และที่พักอาศัย องค์ประกอบเหล่านี้ก็จะเกี่ยวในเรื่องของขนาด ซึ่งทั้งหมดจะมีความสัมพันธ์กับเรื่องของความหนาแน่น และระบบสาธารณูปโภคโภคสาธารณูปการ ต่าง ๆ

(นายอัจริยะ ไรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

ในทฤษฎีของท่าน กระบวนการพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองของไทยที่ผ่านมา เป็นอย่างไรบ้าง

สถาบันการศึกษา

กระบวนการพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่ผ่านมา ยังเริ่มต้นไม่ค่อยเต็มที่ สาเหตุเพราะว่า การผังเมืองในประเทศไทยนั้นยังต้องการการจัดการทางด้านผังภาค ผังเมืองรวมอยู่ค่อนข้างมาก ทำให้ลงไปไม่ถึง ผังทางกายภาพหรือผังโครงการ ซึ่งผังประเภทนี้ต้องการนักออกแบบชุมชนเมืองที่ผ่านมานั้น เรามักจะเน้นที่การกำหนดมาตรการหรือกระบวนการทางผังเมืองรวม โดยที่ยังไม่สามารถนำลงมาใช้ลงมายังผังเฉพาะหรือผังพื้นที่เท่าไรนัก ซึ่งผังเฉพาะจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญของนักออกแบบชุมชนเมือง หากผังเฉพาะไม่เกิดพัฒนาการทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้

(ผศ. ดร. ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

การออกแบบชุมชนเมืองที่ผ่านมา เริ่มจริงจังตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มุ่งเน้นการสร้าง ความงดงามให้กับกรุงเทพมหานคร แต่หากย้อนไปก่อนหน้านี้แน่นอนอาจจะยังไม่มีความชัดเจน แต่ถ้าวัดถึงการตั้งถิ่นฐานในสมัยโบราณที่มีเค้าโครงของการออกแบบชุมชนเมืองในแบบของ ตะวันออกอยู่ในแต่ละสมัย ที่มีแนวแกนหรือการวางผังตามคติความเชื่อแบบขอม ต่อมาจึงเริ่มมีความเด่นชัดอีกครั้งสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการตัดถนนราชดำเนิน หรืออื่น ๆ จากนั้นจึงเริ่มเปลี่ยนอีกครั้งเมื่อเริ่มมีการทำผังเมืองรวม หรือที่เรียกว่า Comprehensive plan การออกแบบชุมชนเมืองจึง ถูกลดความสำคัญลง โดยมาเน้นที่การวางโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ซึ่งในขณะนั้นกำลังเป็น ช่วงที่กรุงเทพมหานครเร่งการเติบโตเมือง จึงไม่ได้ให้ความสำคัญงานออกแบบชุมชนเมือง

(ผศ. ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

กระบวนการพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยที่ผ่านมา เริ่มต้น ในปี พ.ศ.2517 ซึ่งเริ่มเร็วแต่การพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้นช้ามาก ในขณะที่งานออกแบบชุมชนเมืองในประเทศตะวันตกนั้น หลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ปี 1980 ซึ่งในประเทศไทยนั้นพัฒนาผิดและแตกต่างไปจากแนวทางสากล ในขณะนั้นยังคงหลงทิศทางอยู่ อีกทั้ง ความเข้าใจด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่ยังคลุมเครืออยู่ระหว่างสถาปนิกและนักผังเมือง แต่ในปัจจุบันจึงเริ่มกลับมาทบทวนความสำคัญกันอีกครั้งตั้งแต่ปี พ.ศ.2540

(ศ.กำธร กุลชล, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

ไม่มีกระบวนการพัฒนา เป็นการก้าวกระโดดจาก “ผังเมืองรวม” ไปสู่ “การออกแบบสถาปัตยกรรม (อาคารแต่ละหลัง)” เลย ทำให้เมืองขาดความกลมกลืนเป็นเอกภาพ กลายเป็นเมืองที่ไม่มีเอกลักษณ์เนื่องมาจาก การวางผังเมืองรวม ที่คล้ายคลึงกันเกือบทุกเมือง

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

กระบวนการพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่ผ่านมานั้น งานที่เป็นรูปธรรมยังไม่มี โดยส่วนมากจะคาบเกี่ยวกับงานทางสาขาอื่น ๆ เช่น ภูมิสถาปัตยกรรมหรือสถาปัตยกรรม เพราะงานที่เป็นลักษณะของโครงการออกแบบชุมชนเมืองจริงๆนั้น ยังไม่มีคนรู้จัก โดยเฉพาะยังไม่มีคนที่จะมาใช้งานนักออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งจริง ๆ แล้วผู้ที่ใช้งานนักออกแบบชุมชนเมืองคือนักการเมืองท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนอีกรุ่นหนึ่ง ที่ยังไม่รู้จักศาสตร์ทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง แต่จะรู้จักแค่สถาปนิก ซึ่งพัฒนาการของสาขาการออกแบบชุมชนเมืองนั้นจะคล้ายคลึงกับสาขาภูมิสถาปัตยกรรมในช่วงแรก ๆ ที่ยังไม่มีคนรู้จัก ซึ่งอาจต้องใช้เวลาอีกสักกระยะตามขั้นตอนการพัฒนาของวิชาชีพ

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

ค่อนข้างเห็นเป็นรูปธรรมน้อย ทั้งนี้ในประเทศไทยจะมีงานออกแบบเยอะ มีแผนงานต่าง ๆ แต่จะเป็นแค่รูปเล่มเฉย ๆ แต่ลักษณะตัวงานที่ออกมาจริงนั้นมีน้อย ซึ่งกระบวนการพัฒนานั้นมีหลายปัจจัย ปัจจัยแรกคือการควบคุม ซึ่งความสำคัญนั้นอยู่ที่งบประมาณ หากฝ่ายการเมืองท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ โอกาสที่งานออกแบบชุมชนเมืองจะเกิดขึ้นนั้นจึงค่อนข้างยาก ว่าจะป็นนายกเทศมนตรีหรือนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งจะต้องสร้างความเข้าใจตรงจุดนี้

(ดร.ธรรวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

กระบวนการพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองของไทย ยังไม่มีอะไรที่สามารถเห็นเป็นรูปธรรมหรือสามารถอ้างอิง เป็นผลงานให้เห็นชัดเจนได้เลย เนื่องจากการผังเมืองไม่มีความเข้าใจในประโยชน์ของการออกแบบชุมชนเมือง ไม่ทราบถึงความต่อเนื่องของผัง ซึ่งขาดการให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ ปัจจุบันที่ทำได้คือการออกข้อกำหนดมากกว่า แต่งานออกแบบชุมชนเมืองส่วนใหญ่จริง ๆ จึงเป็นแค่รูปเล่ม ซึ่งไม่ได้นำมาใช้งานหรือปฏิบัติ

(นายศรชาติพิทย์ เขียมมกลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

ไม่ค่อยมีพัฒนาการมาก ตั้งแต่การเปิดหลักสูตรครั้งแรกของมหาวิทยาลัยศิลปากร หรือแทบจะไม่มีการพัฒนาเลย มีการผลิตบัณฑิตออกมามากมาย ส่วนหนึ่งก็ไปทำงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพนี้บ้าง และส่วนหนึ่งก็ไม่ได้ทำ ปัจจุบันสภาสถาปนิกจึงเปิดโอกาสให้ ผู้ที่จบก่อนปี พ.ศ. 2546 มีสิทธิ์ในการรับใบประกอบวิชาชีพ ปรากฏว่ามีผู้มาขอใบประกอบวิชาชีพน้อยมาก ทั้งที่ผู้จบการศึกษานั้นมีมากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้นถือว่าเดินช้ามาก

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

ช้ามาก คนไทยยังไม่เข้าใจและยังไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมืองเท่าที่ควร และเรายังไม่ได้พัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพเท่าที่ควรในที่ผ่านมา อาจมีงานออกแบบชุมชนเมืองเล็ก ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือบังเอิญ เช่น ลานคนเมืองบริเวณวัดสุทัศน์ แต่ถ้ามองถึงขนาดของงานออกแบบชุมชนเมืองนั้นไม่มี

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

การผังเมืองของไทยที่ผ่านมา ถือได้ว่าล้มเหลว และการพัฒนาด้านการออกแบบชุมชนเมืองจริง ๆ นั้นมีน้อยมากที่เป็นงานออกแบบจริง ๆ พอทำเสร็จก็ไม่ได้นำไปพัฒนาต่อซึ่งก็ต้องใช้เวลาในการทำ และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้าง ในขณะที่เดียวกันเราไปให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นตัวรองในโครงสร้างการบริหารพัฒนาประเทศ ที่ผ่านมาระยะนี้เราไปเน้นทางในเรื่องเศรษฐกิจ การทำมาค้าขาย และการให้ความสำคัญกับหน่วยงานที่พัฒนาทางด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่ค่อนข้างน้อย

(นายอัจฉริยะ ไรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

อยากให้ท่านอธิบายความแตกต่างของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยและนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ จากที่ท่านเคยสัมผัสมา

สถาบันการศึกษา

นักออกแบบชุมชนเมืองของต่างประเทศนั้น มีวิชาชีพที่เข้มแข็งมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน อีกทั้งยังมีการควบคุมทางวิชาชีพด้วย รวมถึงการกำหนดบทบาททางวิชาชีพที่ค่อนข้างชัดเจนถึงขอบเขตของการปฏิบัติวิชาชีพที่ได้แบ่งแยกไว้ซึ่งได้แก่ นักผังเมือง , สถาปนิก, นักออกแบบชุมชนเมือง, หรือภูมิสถาปนิก

แต่นักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยนั้น สืบเนื่องมาจากผังเมืองเฉพาะที่ยังไม่เกิดขึ้น จึงยังไม่สามารถที่จะแสดงบทบาทหน้าที่ตรงนี้ได้ ที่ทำในปัจจุบันจึงคาบเกี่ยวกับงานของวิชาชีพอื่น ๆ เช่น การจัดผังภูมิทัศน์ ที่เป็นงานของภูมิสถาปนิกมาใช้ในการแก้ปัญหาของเมือง ตรงจุดนี้เองจึงสืบเนื่องมาจากกระบวนการวางผังเมือง ที่นักออกแบบชุมชนเมืองของไทยยังมีบทบาทหน้าที่ที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งต่างประเทศนั้นมีขอบเขตทางวิชาชีพที่ชัดเจนแล้ว โดยมีบริษัทที่เป็นงานออกแบบชุมชนเมืองโดยเฉพาะ แต่ของประเทศไทยนั้นนักออกแบบชุมชนเมืองยังอยู่ในรูปแบบที่แฝงตัวอยู่ในบริษัททางผังเมือง โดยส่วนใหญ่

(ผศ. ดร. ไชตรี ภัคดีสุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

ในปัจจุบันนั้น ยังไม่ได้มีการทำงานออกแบบชุมชนเมืองอย่างเป็นทางการลักษณะ นักออกแบบชุมชนเมืองก็เลยไม่ได้มีงานสายตรงหรือมีบทบาทหลักเหมือนนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ ในต่างประเทศนั้นมีการให้ความสำคัญและมีโครงการออกแบบชุมชนเมืองมากมาย เช่น มาเลเซียหรือสิงคโปร์เมื่อไม่มีการทำงานที่เด่นชัด คนที่จะทำงานก็ขาด ขาดประสบการณ์และการพัฒนาในเชิงวิชาชีพ

(ผศ. ดร. นพพันธ์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

นักออกแบบชุมชนเมืองกลุ่มแรกคือ New Urbanism เป็นกลุ่มที่มีความชัดเจนในการทำงานครอบคลุมออกแบบชุมชนเมือง แต่ในประเทศไทยคนส่วนมากที่ทำงานออกแบบชุมชนเมืองจะเป็นงานของสถาปนิก ซึ่งงานด้านการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ จะเข้าใจกรอบและบทบาทการทำงานที่ชัดเจน แต่ในประเทศไทยนั้น ยังไม่มีที่เห็นชัดเจน แต่อาจจะมีส่วนโครงการที่เข้าข่ายซึ่งส่วนใหญ่จะมาเป็นส่วน ๆ

(ศ.กำธร กุลชล, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

นักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศมีบทบาท ในการเสนอแนะการพัฒนาทางด้าน ภายภาพของเมือง และนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง ให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูง

นักออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยมีบทบาทในฐานะ ผู้รับจ้าง (หรือที่ปรึกษา) ทำการศึกษาโอกาสและแนวทางในการพัฒนาเมืองให้กับภาครัฐมาก

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

นักออกแบบชุมชนเมืองของไทยนั้น ยังไม่เห็นการมีตัวตนของลักษณะการทำงานที่ ชัดเจน แต่นักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศจะมีกฎหมายและการมีส่วนร่วมในการออกแบบ ที่ชัดเจน ซึ่งของประเทศไทยนั้นเพิ่งจะเริ่มมี เช่น ระเบียบการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตย์กรรมผัง เมือง โดยสภาสถาปนิก หากมีการผลักดันควบคุมวิชาชีพเหล่านี้ให้ชัดเจนก็สามารถแบ่งแยก บทบาทและการทำงานได้ โดยไม่แย่งงานกัน ซึ่งในต่างประเทศนั้นจะมีบทบาทของการทำงานที่ ชัดเจนและสาขาอื่น ๆ ก็จะได้รับผิดชอบในสาขาของตนเอง โดยมีจุดยืน 2 อย่างคือ 1.กฎหมายที่ เด่นชัดเข้มแข็ง 2.การยอมรับและเคารพในสาขาวิชาชีพอื่น

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

จากประสบการณ์ในต่างประเทศที่สัมผัสมานั้น ผู้ที่มาทำงานด้านการออกแบบชุมชน เมืองนั้น จะไม่มีใบประกอบวิชาชีพ เนื่องจากขนาดของงานออกแบบชุมชนเมืองนั้นมีขนาดใหญ่ จะมีความเกี่ยวข้องกับทุกคน หลากหลายภาคส่วนต้องเข้ามาออกแบบร่วมกัน โดยการอาศัยการ ทำงานแบบ Workshop ซึ่งงานออกแบบชุมชนเมืองนั้นสามารถเกิดขึ้นได้จริง ในระยะเวลาอันสั้น นั้น คือความแตกต่าง ๆ ของนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ และจะมีภาคเอกชนเข้ามาช่วยเรื่อง งบประมาณ และงบประมาณนั้นก็ต้องรอบแบบภาครัฐอย่างเดียว อย่างเช่น กรณีของประเทศไทย

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

ในทัศนคตินี้นักออกแบบชุมชนเมืองของต่างประเทศนั้น มีวิชาชีพและกฎหมายที่ เข้มแข็ง รวมไปถึงการบังคับใช้กฎหมายและประชาชนที่ให้ความร่วมมือสูง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญใน การออกแบบชุมชนเมืองให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งในประเทศไทยนั้นให้ความสำคัญกับนัก ออกแบบชุมชนเมืองน้อย เพราะการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยไม่เอื้อต่อการใช้งาน

เนื่องจากการผังเมืองไม่นำมาใช้อย่างจริงจังรวมถึงการส่งเสริมงบประมาณของรัฐบาลก็ไม่มี ซึ่งถ้าเทียบกับต่างประเทศ จะมีกฎหมายรองรับแทบทุกอย่าง

(นายคณาทิพย์ เขียมกมลลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

กฎหมายของไทยไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา นักออกแบบชุมชนเมืองไม่จำเป็นต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แต่สาขาการออกแบบชุมชนเมืองถือว่าเป็นความรู้เฉพาะทาง ซึ่งผู้ที่เป็นสถาปนิกก็สามารถทำงานออกแบบชุมชนเมืองได้ แค่เรียนสาขาการออกแบบชุมชนเมืองในระดับปริญญาโท ซึ่งในการทำงานจริง ๆ นั้น มีการทำงานร่วมกันเช่น สถาปนิกหรือภูมิสถาปนิก และนักออกแบบชุมชนเมือง นั้นมาทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน และมีบทบาทที่แน่ชัด ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทยที่เมื่อเป็นกฎหมายแล้วกลับมีปัญหาทางด้านขอบเขตการทำงานที่ชัดเจน

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

การออกแบบชุมชนเมืองของเรานั้น มีการออกแบบวางผังมากมาย แต่ไม่เคยนำไปปฏิบัติจริงจึงไม่เห็นผลงาน ส่วนงานออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศนั้นมีการทำจริง ประเทศที่เห็นได้ชัดคือ สิงคโปร์ หรือที่มาเลเซีย เช่น บุตราจายาที่เห็นจริงแล้ว หากพูดถึงคุณภาพของการออกแบบวางผังนั้นไม่แตกต่างกับของเรา แต่ในต่างประเทศนั้นเมื่อได้วางผังแล้วทำจริงซึ่งก็ให้เห็นสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ เกิดขึ้น และในต่างประเทศนั้นจะมี “บริษัทพัฒนาเมือง” ที่มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาเมือง ถือว่าเป็นเจ้าภาพองค์กรหลัก เช่นที่ URA ของสิงคโปร์

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

ในต่างประเทศนั้น จะนำผังกับแผนขึ้นมาก่อน แล้วมีการนำไปปฏิบัติให้เกิดขึ้น ซึ่งจะแตกต่างกับบ้านเราที่ชอบแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ในต่างประเทศจะมีบทบาทของเมืองที่ชัดเจนในแต่ละเมือง และในต่างประเทศก็จะมีกลุ่ม และบทบาทของแต่ละคนในการทำงานออกแบบชุมชนเมืองที่ชัดเจนด้วย และนักออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศเท่าที่ทราบนั้น ไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แต่สาขานี้จะเป็นเพียงการต่อยอดองค์ความรู้จากสาขาสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เท่านั้น

(นายอัจริยะ โรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

ความคิดเห็นของความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมืองไทยที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันและในอนาคต

สถาบันการศึกษา

มีความสำคัญมาก เมืองที่สวยงามและมีเอกลักษณ์หากไม่มีนักออกแบบชุมชนเมืองที่สามารถทำงานมากกว่าตัวอาคารเดี่ยว ๆ นั้นจะไม่มีโอกาสสร้างความสวยงามและเอกลักษณ์เฉพาะได้เลย เพราะในประเทศไทยนั้นยังมุ่งเน้นที่ผังเมืองรวม ซึ่งขาดช่วงต่อของนักออกแบบชุมชนเมืองที่จะมารักษาทางกายภาพของกลุ่มอาคารของพื้นที่ขนาดใหญ่ซึ่งมีความสำคัญมาก และในอนาคตนักออกแบบชุมชนเมืองจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น

(ผศ. ดร. ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

ในอนาคต ประเทศไทยคงจะมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งตามการคาดการณ์ของสภาพัฒน์ ปี 2573 เราจะมีประชากรที่คงที่และเริ่มลดลง และหลังจากนั้นประมาณ 20 ปีนี้เองประเทศไทยจะเข้าสู่สภาวะหยุดนิ่งไม่มีการพัฒนาขยายเมืองอีก เมื่อถึงจุดนั้นเราจะเริ่มแสวงคุณค่าของการดำรงชีวิตในเมืองที่จะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจริง ๆ แล้วในปัจจุบันนั้นก็เริ่มมีเค้าโครงให้เห็นตรงจุดนี้แล้ว ทิศทางในอนาคตบทบาทหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมืองจะเริ่มมีมากขึ้นตามกระแส

(ผศ. ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

ความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศนั้น ที่เห็นได้ชัดเจนคือการขาดคนออกแบบสภาพแวดล้อมภายนอกหรือพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ซึ่งทั้งหมดนี้คืองานออกแบบชุมชนเมือง และความสำคัญต่อสังคมไทยปัจจุบันและอนาคตคือ ผู้ที่จะมาออกแบบพื้นที่ทางสาธารณะเหล่านี้

(ศ.กำธร กุลชล, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

นักออกแบบชุมชนเมืองมีบทบาทสำคัญที่จะกำหนดนโยบายและการพัฒนาเมืองจากผังเมืองรวมไปสู่การพัฒนาเมืองทางกายภาพของภาคเอกชน แต่ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ส่วนนี้ จึงไม่มีการกำหนดตำแหน่ง และจำกัดบทบาทตัวเองอยู่เฉพาะหน้าที่และความรับผิดชอบของภาครัฐ

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์รื่น, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

การออกแบบชุมชนเมืองถือได้ว่าเป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญ ที่จำเป็นต้องใช้ใน เมืองไทยเยอะ ซึ่งการเติบโตของชุมชนเข้าสู่ความเป็นเมืองนั้น ขาดการวางแผนทำให้ต้องตาม แก่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบสาธารณูปโภคและการใช้พื้นที่ของเมือง บทบาท ของนักออกแบบชุมชนเมืองในปัจจุบันจึงยังไม่มี แต่ในอนาคตนักออกแบบชุมชนเมืองจะเป็นตัว หลักที่มีความสำคัญมากขึ้นซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการสร้างความรู้จักและเข้าใจ

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

บทบาทสำคัญตอนนี้ เนื่องจากโครงการต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้ทำงาน ก็จะมีการคุยหรือ ปรึกษากับทางเทศบาล หรือพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งได้เข้าร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจริง เมื่อ นักศึกษาสามารถเป็นเครือข่ายในลักษณะนี้ ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ จึงเริ่มเข้ามามี การพูดคุย ปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนามากขึ้น โดยการเข้ามาปรึกษากับทางคณะ และการทำโปร เจกต์ในพื้นที่เมืองต่าง ๆ โดยการติดต่อกับทางเทศบาล ซึ่งหากทางฝ่ายผู้บริหารการเมืองท้องถิ่น สนใจ ก็สามารถช่วยให้บทบาทที่สำคัญตรงนี้ได้มากยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

มีความสำคัญมาก ถ้ามองในมุมมองของผู้ที่จะมาทำการผังเฉพาะคือนักออกแบบชุมชน เมือง หากผังเฉพาะไม่เกิด การออกแบบชุมชนเมืองก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งการกำหนดขอบเขต ของประเภทของงานในแต่ละสาขานั้นยังไม่ชัดเจน บทบาทของนักออกแบบชุมชนเมืองจึงไม่ เด่นชัด ซึ่งหาก พรบ.วิชาชีพ ไม่ผลักดันภาครัฐในกฎหมายที่มีให้สามารถบังคับใช้ได้จริง จึงไม่ สามารถทำได้

(นายศรพิชญ์ เตียมกมลลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

ปัจจุบันกฎหมายผังเมือง พ.ศ.2518 นั้นกำลังมีการปรับแก้ไขใหม่ โดยจะเอื้อโอกาสให้ ผังเฉพาะนั้น สามารถออกมาใช้ได้ อีกทั้งการกระจายอำนาจด้านผังเมืองสู่ท้องถิ่นที่ ให้ท้องถิ่น รับผิดชอบในการวางผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะเอง ซึ่งกฎหมายฉบับใหม่นี้จะส่งเสริมในส่วน นี้ เพราะฉะนั้นบทบาทของนักออกแบบชุมชนเมืองต่อไปจะมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับ ของผังเมืองเฉพาะ โดยสามารถที่จะออกเป็นกฎกระทรวงให้สามารถบังคับใช้ได้เลย แม้กระทั่ง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ทำให้งานออกแบบชุมชนเมืองมีโอกาสที่จะเกิดมากขึ้น และในอนาคตบทบาท ของนักออกแบบชุมชนเมืองก็จะมีมากขึ้น

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

บทบาทหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมืองที่ผ่านมานั้นแทบไม่มีให้เห็น เมื่อไม่มีเจ้าภาพหรือเจ้าของงานก็ไม่มีตัวอย่างเกิดขึ้น ซึ่งเราต้องการ คนรุ่นใหม่ไฟแรงในการเดินหน้าเพื่อพัฒนาวิชาชีพต่อไปในอนาคต และควรจัดตั้ง “บรรษัทพัฒนาเมือง” ให้เห็นเป็นจริงเป็นจัง บทบาทของนักออกแบบชุมชนเมืองต่อไปก็จะไปอยู่ตามหน่วยงานราชการ เทศบาล หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

ประเทศเราต้องการนักออกแบบชุมชนเมืองมากมาย แต่จะต้องมีการสร้างกลไกให้นักออกแบบชุมชนเมืองเป็นที่ยอมรับในวงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวงการราชการ หรือเอกชน นักออกแบบชุมชนเมืองถ้าหากว่าไม่มีกลไกที่ช่วยส่งเสริมนั้นก็ยากที่จะทำให้เกิดได้ ซึ่งนักออกแบบชุมชนเมืองเองนั้นจะต้องทำให้เป็นที่ยอมรับก่อน ก็จะเกี่ยวข้องกับ สถาบันการศึกษาและองค์กรวิชาชีพที่จะเป็นแรงผลักดันหลักต่อไป

(นายอัษฎริยะ โรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

สาเหตุและปัญหาของวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองและการเกิดขึ้นของโครงการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทย

สถาบันการศึกษา

สาเหตุเพราะว่า ขาดช่วงของกฎหมายและอีกสาเหตุหลักก็คือ ประเทศไทยยังไม่มีเครื่องมือของหน่วยงานหนึ่งๆ ที่เรียกว่า “บรรษัทพัฒนาเมือง” ซึ่งก็คือการร่วมทุนกันระหว่างภาครัฐและเอกชนที่มีประสิทธิภาพ เพราะภาครัฐนั้นจำเป็นต้องควบคุมการพัฒนาของเมืองให้เป็นไปอย่างสอดคล้องทุกระดับ ในขณะที่ภาครัฐเองนั้นก็ไม่มีงบประมาณเพียงพอ อาจจะต้องมีการระดมทุนจากเอกชนหรือเจ้าของที่ดิน ซึ่งลักษณะของการทำงานโครงการออกแบบชุมชนเมืองนั้น หากจะทำให้เมืองมีการเติบโตที่ดีและมีประสิทธิภาพจะต้องมีขนาดใหญ่เพียงพอ ซึ่งเครื่องมือตอนนี้ยังไม่มีรองรับในลักษณะของบริษัทร่วมทุน

ควรวิพากษ์สังคมไทยโดยรวม ว่าทำไมประเทศไทยจึงไม่เกิดโครงการออกแบบชุมชนเมืองแต่ทำไมตะวันตกถึงสามารถเกิดขึ้นได้ แสดงว่ากระบวนการทางสังคมยังไม่เกิดโดยมูมมองจากบริบทสังคมของเรา ซึ่งหากมองในแง่ของตัวบริบทที่ใกล้เคียง ยกตัวอย่างเช่น ของประเทศ

ญี่ปุ่นที่เกิดจากกระบวนการทางสังคมให้ชุมชนมีความต้องการเร่งด่วนจริงๆ ส่วนใหญ่เมืองไทยจะเกิดจากบริบทความต้องการในพื้นที่หรือทำด้วยกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง งานก็จะไม่เกิด แต่ถ้ามีการให้ความรู้ต่อชุมชนก่อนแล้วค่อยต่อยอดด้วยกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง จึงมีความเป็นไปได้สูงกว่าที่จะเกิดเป็นงานออกแบบชุมชนเมืองจริง ๆ

(ผศ. ดร. ไชตรี ภัคดีสุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

สาเหตุคือเรายังไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของการออกแบบชุมชนเมือง หากย้อนไปถึงการกำเนิดวิชาชีพนั้นการออกแบบชุมชนเมืองนั้นเกิดมาหลังสุดหลังจากวิชาชีพทางด้านผังเมือง การเกิดวิชาชีพนั้นจะสัมพันธ์กับวิวัฒนาการของมนุษย์ เมื่อถึงขั้นพื้นฐานระดับความต้องการพื้นฐานแล้วจะเริ่มแสวงหาคูณค่าความงาม ซึ่งสังคมไทยนั้นยังไม่ถึงจุดที่เรียกว่า “การแสวงหาคูณค่าความต้องการพื้นฐาน” เพราะฉะนั้นจึงยังไม่เกิดวิชาชีพของการแสวงหาการสร้างคูณค่าความงามหรือออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งคงต้องรออีกสักกระยะหนึ่ง

(ผศ. ดร. นพพันธ์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

สาเหตุและปัญหา คือไม่มีการให้ความรู้ต่อสาธารณะ ซึ่งสาธารณะไม่รู้ว่าการออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร กระนั้นในวงการวิชาชีพเองสถาปนิกเองก็พยายาม เอาจการออกแบบชุมชนเมืองไปออกใบอนุญาตทางวิชาชีพ ซึ่งจริง ๆ แล้วการออกแบบชุมชนเมืองเป็นสาขาของการออกแบบสาขาหนึ่งที่มาเชื่อมต่อประสานช่วยส่งเสริมเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมของเมืองที่ดี และปัญหาทางวิชาชีพ คือ การขาดความรู้ความเข้าใจว่าการออกแบบชุมชนเมืองคืออะไรกันแน่ และระบบการบริหารจัดการที่ยังไม่เห็นความสำคัญ

(ศ.กำธร กุลชล, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

1. ส่วนใหญ่มาจากแนวคิดและความเชื่อที่ว่า เมื่อมีผังเมืองรวมแล้วเมืองจะมีการพัฒนาทางกายภาพที่ดีและเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งไม่เป็นความจริง

2. คิดว่า สถาปนิกทั่วไปสามารถวางผังโครงการพัฒนาเมืองขนาดใหญ่ได้ ซึ่งความเป็นจริงโครงการออกแบบสถาปัตยกรรมแตกต่างจากโครงการออกแบบชุมชนเมือง

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์ริน, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

สาเหตุและปัญหา เพราะว่ายังไม่มีคนรู้จักศาสตร์ทางการออกแบบชุมชนเมืองว่าคืออะไร จึงไม่มีโอกาสที่จะไปทำผลงานเกี่ยวกับเมือง ผู้คนจึงยังไม่รู้จักวิชาชีพออกแบบชุมชนเมือง ก็เลยต้องเป็นปัญหาของทางภาครัฐ เช่น ต้องมีการเปิดกรอบอัตรากำลังของท้องถิ่น โดยผลักดันการเปิดตลาดหรือตำแหน่งของนักออกแบบชุมชนเมือง เข้าไปในหน่วยงานต่าง ๆ นอกเหนือจาก ตำแหน่งสถาปนิกและนักผังเมือง ที่มีในปัจจุบัน

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

บทบาทสำคัญตอนนี้ เนื่องจากโครงการต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้ทำงาน ก็จะมีการคุยหรือปรึกษากับทางเทศบาล หรือพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งได้เข้าร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจริง เมื่อนักศึกษาสามารถเป็นเครือข่ายในลักษณะนี้ ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ จึงเริ่มเข้ามามีการพูดคุย ปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนามากขึ้น โดยการเข้ามาปรึกษากับทางคณะ และการทำโปรเจกต์ในพื้นที่เมืองต่าง ๆ โดยการติดต่อกับทางเทศบาล ซึ่งหากทางฝ่ายผู้บริหารการเมืองท้องถิ่นสนใจ ก็สามารถช่วยให้บทบาทที่สำคัญตรงนี้ได้มากยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

ปัญหาของวิชาชีพในขณะนี้เปรียบเสมือน เรือที่ไม่มีหางเสือหรือไร้ทิศทาง ซึ่งปัญหา คือ ขอบเขต ประเภทของงานที่ไม่สามารถกำหนดได้ เมื่อบทบาทไม่ชัดเจนจุดยืนตัวตนก็ไม่เกิดขึ้น

(นายคณาทิพย์ เขียมมกลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

สาเหตุเพราะว่า ขาดกระบวนการทางกฎหมายที่แน่ชัด ซึ่งพระราชบัญญัติ การผังเมือง ฉบับใหม่ จะสามารถส่งเสริมท้องถิ่นให้ทำการวางผัง ซึ่งหากท้องถิ่นขาดบุคลากรก็สามารถจ้างจัดทำผังกับภาคธุรกิจเอกชน และต่อไปจะเอื้อให้มีการบังคับใช้กฎหมายได้ง่ายขึ้น ปัจจุบันกฎหมายฉบับใหม่ก็มีการทำประชาพิจารณ์ ปรับปรุงให้ผังเฉพาะมีโอกาสบังคับใช้ได้ง่ายมากขึ้น ซึ่งก็จะทำให้งานออกแบบชุมชนเมืองเกิดขึ้นได้

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

สาเหตุเพราะว่าความไม่เข้าใจถึงวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง และการเกิดในลักษณะงานที่ใกล้เคียงกับงานออกแบบชุมชนเมืองนั้นจะมาจากความไม่ตั้งใจที่เกิดขึ้นโดยสถาปนิก ซึ่งไม่ได้เกิดจากนักออกแบบชุมชนเมือง ไม่ได้เกิดจากกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง อีกทั้งแนวคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่เป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้ไปไม่ถึงระดับผู้บริหาร 100% และสาเหตุอีกอย่างคือผู้บริหารไม่เข้าใจประโยชน์ของการออกแบบชุมชนเมือง

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

สาเหตุเพราะรัฐบาลไม่เห็นความสำคัญ สถาบันการศึกษาและวิชาชีพเองต้องสร้างความสำคัญให้เห็น ซึ่งของเรานั้นแตกต่างกับต่างประเทศที่จะมีงบประมาณมหาศาลสำหรับตรงนี้ ต่างประเทศจะใช้เครื่องมือนี้ในการนำพัฒนาประเทศ และในประเทศไทยนั้นก็แทบจะไม่มีโครงการออกแบบชุมชนเมืองที่เห็นได้ชัดเจนเลย

(นายอัจฉริยะ โรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

เมื่อมีการกำหนด พระราชบัญญัติ “ผังเมืองรวม” และ “ผังเมืองเฉพาะ” อยากให้ท่านอธิบายเกี่ยวกับ สาเหตุและปัญหาของการนำ “ผังเมืองเฉพาะ” มาบังคับใช้ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อโครงการออกแบบชุมชนเมือง

สถาบันการศึกษา

จากข้อนี้ จะเกี่ยวกับเรื่องของการจัดการกรรมสิทธิ์นั้นจะมีปัญหามากมาย หลายขั้นตอน ซึ่งการเกิดขึ้น สำหรับการบังคับใช้ “ผังเฉพาะ” นั้นยากมากและเสียเวลา อีกทั้งความสำคัญของ “การจัดรูปที่ดิน” ที่มีสัดส่วนที่เหมาะสมด้วย

(ผศ. ดร. ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

ผังเมืองเฉพาะ ในที่นี้คือ Project plan ซึ่งเป็นผังการดำเนินการ เนื่องจากสมัยนั้นเราไปให้ความสำคัญกับผังเมืองรวมโดยที่ไม่รู้ว่าผังเมืองเฉพาะนั้นมีความสำคัญเช่นกัน และไม่มีนักผังเมืองที่เข้าใจว่าผังเมืองเฉพาะคืออะไร นักผังเมืองจึงไปมุ่งเน้นที่ผังเมืองรวม ก็เลยเกิดปัญหาไม่มีการทำผังเมืองเฉพาะเพราะไม่มีใครเข้าใจผังเมืองเฉพาะและไม่เห็นความสำคัญ และปัญหาที่สำคัญคือนักผังเมืองส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจกฎหมายผังเมืองอย่างแท้จริง

(ผศ. ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

ก่อนอื่นต้องมาดู คำนิยามของ “ผังเมืองเฉพาะ” ว่าคืออะไร ซึ่งคำที่นำมาใช้นั้นต้องสร้างความเข้าใจให้แน่ชัด ซึ่งความหมายของผังเมืองเฉพาะของไทยนั้น คือการจัดทำผังบางพื้นที่ บางจุดอาจเรียกว่า Spot Zoning หรือ Spot Planning ซึ่งไม่ใช่ผัง Zoning แบบในต่างประเทศ ซึ่งจะต้องเข้าใจว่าผังเมืองเฉพาะที่ทำมานั้น มีความหมายอย่างไรและผังต้องการอะไร ซึ่งหากจะใช้แค่ผังเมืองรวม ในการทำงานออกแบบชุมชนเมืองนั้นก็สมารถทำได้

(ศ.กำธร กุลชล, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

ปัญหาของ “ผังเมืองเฉพาะ” มาจากการกำหนดรายละเอียดของผังลึกมากเกินไป และไม่มีคามยืดหยุ่น รวมทั้งการต้องประกาศใช้เป็น “พ.ร.บ” แต่ “ผังเมืองเฉพาะ” ไม่ใช่ “โครงการออกแบบชุมชนเมือง” เนื่องจากการออกแบบชุมชนเมืองเป็นแผนและผังที่เสนอแนะการพัฒนาเมืองทางกายภาพที่ยืดหยุ่น ไม่ใช่การบังคับ

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์ริน, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

ปัญหาของ “ผังเมืองเฉพาะ” อยู่ที่กระบวนการจัดทำ การทำ “ผังเฉพาะ” นั้นจะมีปัญหาตอนการบังคับใช้ สาเหตุเพราะว่า การทำผังเฉพาะส่วนใหญ่นั้นจะเป็นบริษัทที่ปรึกษา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นน้อยมาก ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะเป็น ตัวหลักที่สำคัญที่จะสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน หากได้รับการยอมรับที่ดี การประกาศบังคับใช้จึงสามารถทำได้โดยง่ายเพราะ ประชาชน เป็นฐานเสียงที่สำคัญ สาเหตุ ก็คือ 1.กระบวนการจัดทำผัง 2. กระบวนการมีส่วนร่วมโดยประชาชนเป็นสำคัญ

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

ปัญหาของผังเมืองเฉพาะนั้น ยังมีไม่ครอบคลุมถึงทุกพื้นที่ ควรให้แก่ออกแบบชุมชนเมือง ไปจัดทำผังเฉพาะในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งการประกาศบังคับใช้นั้น ค่อนข้างยุ่งยากและแตกต่างจากผังเมืองรวม จึงยากที่จะประกาศมาบังคับใช้ได้

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

ไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้ ซึ่งติดในเรื่องของการขอบังคับที่จะมากำหนดการใช้ผังเฉพาะ ซึ่งการผังเมืองไม่สามารถทำได้ จากประสบการณ์นั้นมีหลายประเด็นที่เป็นหาของการ

บังคับใช้ น่าจะต้องเพิ่มเติมระเบียบ ข้อบังคับออกมาเสริมใน พรบ.การผังเมือง 2518 ให้มีความสอดคล้องและเอื้อต่อการใช้งานที่ง่ายน่าจะดีกว่าการปรับปรุงแก้ไข ทำฉบับใหม่ และการขาดการทำผัง Zoning Ordinance ซึ่งมีความสำคัญมาก

(นายคณาทิพย์ เตียมกมลลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

กระบวนการผังเมืองของไทย จากพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 ได้แก่ “ผังเมืองรวม”และ“ผังเมืองเฉพาะ” ปัจจุบันผังเมืองเฉพาะ มีการจัดทำอยู่ 2 ผัง แต่ก็ไม่ได้มีการประกาศใช้ ปัญหาอยู่ที่ว่า การประกาศใช้นั้นต้องออกเป็นพระราชบัญญัติ ซึ่งผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย จึงไม่สามารถนำมาใช้ได้ ซึ่งจริง ๆ แล้ว ผังเมืองเฉพาะนั้นคือ ผังของการปฏิบัติ มีลักษณะเป็น 3 มิติ จึงทำให้การผังเมืองไม่สามารถนำมาใช้ได้ ผังเมืองรวมจึงถูกใส่ข้อกำหนดไปเยอะแยะมากมาย จึงกึ่ง ๆ ผังเฉพาะ จึงเกิดปัญหามากมาย เกี่ยวกับปัญหาของผังเมืองรวม ซึ่งจริง ๆ ผังเมืองรวมนั้นเป็นผังเชิงนโยบาย ที่ไม่จำเป็นต้องใส่ข้อกำหนดมากมายเช่นนั้น นั่นคือปัญหาสำคัญของข้อกำหนด

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

ปัญหาจากผู้บริหาร หรือเจ้าของงานที่มองว่า “ผังเมืองเฉพาะ” นั้นเป็นเรื่องยาก จึงพูดได้ว่า การจัดทำผังเมืองเฉพาะนั้นยังไม่มี การเริ่มต้น คือความยุ่งยากของกระบวนการ และ พรบ.ฉบับปี พ.ศ. 2518 ที่กำลังปรับปรุงแก้ไขอยู่นั้น ก็ไม่ได้ปรับแก้ไขให้เอื้อต่อโครงการออกแบบชุมชนเมือง จึงสรุปได้ว่า ปัญหาคือ การขาดความจริงจังและวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

สาเหตุเป็นในเรื่องนโยบายทางราชการ ที่จะกำหนดว่าเมื่อมีผังเมืองรวมก็ควรทำผังเฉพาะต่อ ซึ่งเป็นเรื่องของกลไกทางกฎหมาย เช่นผังเมืองรวมหนึ่งเมือง ควรมีผังเฉพาะเท่าไร เป็นต้น

(นายอัครวิริยะ โรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมไทยมากขึ้นได้อย่างไร

สถาบันการศึกษา

จะเหมือนกับ วิชาชีพสถาปัตยกรรมสาขาอื่น ๆ คือการสร้างความสำเร็จในสังคมให้ประชาชนรับรู้ว่าเป็นสาธารณะประโยชน์และกระบวนการทางผังเมืองซึ่งบทบาทหน้าที่ของนักผังเมืองหรือนักออกแบบชุมชนเมืองนั้นควรได้รับความร่วมมือหรือความเข้าใจของคน โดยต้องการนักผังเมืองที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ซึ่งหากต้องการใช้นักออกแบบชุมชนเมืองก็ต้องมีตัวอย่างที่ดีให้เห็น โดยการผลักดันโครงการตัวอย่างที่ดีเกิดขึ้นให้ได้ หากได้ตัวอย่างที่ดีแล้วก็จะทำให้รู้ว่าเมืองที่ดีที่มีเอกลักษณ์นั้นสามารถทำได้จริงและนำตัวอย่างอันนี้ไปประชาสัมพันธ์ให้คนอื่น ๆ ทั่วไปรู้ว่าการจัดการเมืองที่ดียุทธธรรมและมีประสิทธิภาพนั้นสามารถทำได้จริง เพราะฉะนั้นรัฐบาลจำเป็นต้องผลักดันโครงการทำพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่สำคัญให้เห็น โดยเฉพาะคนไทยต้องเห็นตัวอย่างจริง ๆ และที่สำคัญคือการเกิดของโครงการต่าง ๆ นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับเสถียรภาพทางการเมือง ทางด้านนโยบาย ความมั่นคง และงบประมาณที่เข้มแข็ง

(ผศ. ดร. ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

ต้องฝ่าทางตันและต้องมีตัวอย่างให้เห็นผลงาน ซึ่งให้สังคมเห็นว่ามีงานออกแบบชุมชนเมืองนั้น ดีอย่างไร ซึ่งจะต้องอธิบายให้สังคมรู้และเข้าใจถึงงานออกแบบชุมชนเมือง อย่างเช่นพื้นที่ Open Space ของสยามพารากอนที่ปัจจุบันคนเริ่มเห็นคุณค่าพื้นที่ตรงนี้ เพราะฉะนั้นเราจะต้องทำให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจเข้าใจว่า “พื้นที่กิจกรรมทางสังคมนั้นมีความสำคัญและคุณค่าอย่างไร”

(ผศ. ดร. นพรัตน์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

หากดูสถาบันการศึกษา ศิลปากรเปิดมาแล้ว 30 กว่าปี และจุฬาลงกรณ์ 10 กว่าปี และต่อมาก็คือมหาวิทยาลัย ต้องดูว่าแต่ละสถาบันการศึกษานั้น สอนไปในแนวทางเดียวกันหรือเปล่า ซึ่งต้องดูการผลิตบุคลากรนั้นว่าไปในแนวทางสากลเช่นเดียวกับต่างประเทศหรือไม่หรือเพื่อตอบสนองต่อกฎหมายวิชาชีพ หากเป็นเช่นเดียวกัน ก็จะเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองในประเทศไทยได้ และสังคมก็จะเข้าใจมากขึ้น

(ศ.กำธร กุลชร, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

1. รัฐต้องกำหนดนโยบายให้มี “การออกแบบชุมชนเมือง” ต่อจากการวาง “ผังเมืองรวม” และการออกแบบชุมชนเมืองนั้นต้องครอบคลุมการพัฒนาของภาครัฐและภาคเอกชน

2. นอกจากนี้ยังต้องกำหนดตำแหน่ง “วิชาชีพ” นักออกแบบชุมชนเมือง” ในหน่วยงานของภาครัฐ รวมทั้งการกำหนด บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบด้วย

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมโยธาธิการและผังเมือง โดยกระทรวงมหาดไทย ควรเป็นหน่วยงานหลักที่จะผลักดัน กรอบอัตรากำลังตำแหน่งหน้าที่ของนักออกแบบชุมชนเมือง เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้เข้าไปทำงาน เพื่อให้ผลงานได้เกิดขึ้นทั่วประเทศ เพราะการทำงานงานออกแบบชุมชนเมืองนั้น คือพื้นที่สาธารณะ โดยการควบคุมของ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เทศบาล ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ก็จะถูกสร้างสรรคขึ้นมาอย่างมีประสิทธิภาพและสวยงาม เป็นผลจากการกระจายอำนาจนี้เอง ส่วนภาคเอกชนนั้น มีความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่เหล่านี้ดีอยู่แล้ว จึงไม่ต้องเป็นห่วง

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

ตอนนี้ หากผลักดันสมาคมวิชาชีพนักออกแบบชุมชนเมือง ให้เทียบได้กับสมาคมสถาปนิก ก็จะช่วยในการพัฒนาวิชาชีพได้ ให้ประชาชนรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่และอาชีพของนักออกแบบชุมชนเมือง โดยการขับเคลื่อนของสมาคมของนักออกแบบชุมชนเมือง สิ่งสำคัญคือ การประชาสัมพันธ์ของโครงการออกแบบชุมชนเมือง พอประชาชนเข้าใจว่าจะเกิดอะไรในพื้นที่ ก็จะเกิดการยอมรับ

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างแท้จริง ควรทำให้งานออกแบบชุมชนเมืองเป็นรูปธรรม และจับต้องได้มากกว่านี้

(นายคณาธิพย์ เขียมมกลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

นี่เป็นเรื่องสำคัญของทางสมาคม ซึ่งก็พยายามจะทำเรื่อง ตั้งแต่การก่อตั้งสมาคม ซึ่งก็พยายามสร้างความเข้าใจว่าการออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร ให้ประชาชนรับรู้ ทางสมาคมพยายามประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนรู้จัก เท่าที่สมาคมสามารถทำได้ แต่ก็มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ซึ่งมีน้อย ซึ่งได้แก่ การให้รางวัลโครงการออกแบบชุมชนเมืองดีเด่น โดยการ

ออกไปสเตอร์ไปยังภาคเอกชนต่าง ๆ และการออกจดหมายข่าวไปยัง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ การจัดประชุมวิชาการปีละครั้ง รวมถึงการจัดทริปศึกษาดูงาน ด้านการพัฒนาการออกแบบชุมชนเมืองในต่างประเทศต่าง ๆ

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

ในฐานะนายกลสมาคมคนใหม่ ตามวิสัยทัศน์ คืออยากเห็นผลที่ออกมาเป็นเมืองน่าอยู่ เพื่อวิสัยทัศน์ที่ดีของประชาชน ให้เป็นนามธรรมที่สัมผัสได้ โดยมีนโยบาย(ขั้นต้น) อยู่ 5 อย่างคือ

1. เลือกสรรคนหนุ่ม เข้ามาดูแลตัวเองและวิชาชีพ (+พี่เลี้ยง)
2. เน้นการมุ่งสู่การปฏิบัติทาง Urban Design & Development
3. เสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และเจาะหาผู้ปฏิบัติ
4. ตั้งผู้แทนสถาบัน และมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรออกแบบชุมชนเมือง
5. เตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการพัฒนานาวิชาชีพ

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

1. ควรติดต่อหน่วยราชการ จัดสัมมนา นำเสนอผลงาน แสดงให้เห็นว่าออกแบบชุมชนเมืองมีประโยชน์และความสำคัญอย่างไร

2. สถาบันการศึกษาเองก็ต้อง แสดงให้เห็นเช่นกัน

(นายอัจฉริยะ โรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ของไทย

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ของสถาบันการศึกษาของประเทศไทยให้มีความสอดคล้องกับความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันและอนาคต (สถาบันการศึกษา)

สถาบันการศึกษา

เนื่องจากหลักสูตรในระดับปริญญาตรีนั้น เราเล็งเห็นว่า เมืองนั้นยังขาดรอยต่อระหว่างสถาปนิกและนักวางแผน ซึ่งต้องการนักออกแบบชุมชนเมืองสร้างความเชื่อมต่อระหว่างสถาปนิกและนักวางแผน เพราะลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมที่ดี นั้นจะเกิดขึ้นจากลักษณะทางกายภาพที่ดีเช่นกัน ซึ่งจะต้องเป็นกายภาพในลักษณะของเมือง นั่นคือจุดมุ่งหมายของการผลิตบัณฑิตที่มีความสอดคล้องอยู่แล้ว

(ผศ. ดร. ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ,, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

หลักสูตรในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น หากพูดตามชื่อสาขาวิชานั้น คือสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ซึ่งจริง ๆ แล้วจะแตกต่างจากการออกแบบชุมชนเมือง กล่าวได้ว่าจะไม่เหมือนกับการออกแบบชุมชนเมืองเท่าไรนัก โดยจะเน้นที่การออกแบบเนื้อเมือง หรือเรียกว่า Urban Architecture หรือ สถาปนิกที่ทำงานเกี่ยวกับเมือง, พื้นที่เมือง ซึ่งจะแตกต่างกับการออกแบบชุมชนเมืองซึ่งจะกว้างกว่า ซึ่งการเปิดหลักสูตรนั้น ประเทศไทยยังต้องการผู้ที่ทำงานด้านกายภาพค่อนข้างเยอะ ซึ่งจะเป็นในเชิงปริมาณ

ส่วนหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาการออกแบบชุมชนเมืองที่ปรับใหม่นั้น จะเน้นการรับสายตรงและสายที่ไม่ตรง ซึ่งผู้ที่จบสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง จะใช้เวลาเพียง 1 ปีการศึกษา หรือ 5+1 หากเป็นสายอื่น ๆ ก็อาจจะใช้เวลา 1 ปีครึ่ง

(ผศ. ดร. นพพันธ์ ตาปนานนท์,, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

เนื่องจากหลักสูตร การออกแบบชุมชนเมืองในช่วงต้นนั้น แม้แต่ในต่างประเทศเองนั้นก็เข้าใจไปคนละทิศคนละทาง จะเน้นไปในทาง Planning มาในช่วงระยะหลังนั้นจึงเริ่มที่จะแยกแยะ มาเฉพาะ Urban Design ซึ่งหลักสูตรเดิมใช้ระยะเวลาเวลานานมาก ต่อมาหลักสูตรศิลปากร

ได้แยก การปรับหลักสูตรให้แยกออกจากกันกับ หลักสูตรทาง planning จึงย่นระยะเวลาให้สั้นลง และเน้นเฉพาะองค์ความรู้ทางการออกแบบชุมชนเมือง จึงมีความเป็นเฉพาะทางมากขึ้น

(ศ.กำธร กุลชล,, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

1. เน้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมืองและการพัฒนาเมือง

2. เน้นความรู้ความเข้าใจด้านกระบวนการพัฒนาเมืองของภาครัฐและภาคเอกชน

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์ริน,, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

หลักสูตรระดับ ป.ตรี นั้นมีความสำคัญเนื่องจาก ถือเป็นสายปฏิบัติการในการที่จะไปแทรกซึมตามหน่วยงานต่าง ๆ จุดเน้นของมหาวิทยาลัยมหาสารคามจึงอยู่ที่ท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยหลักสูตรแต่ละที่นั้นจะขึ้นอยู่กับแนวความคิดที่แตกต่างกัน โดยหลักสูตรในระดับปริญญาตรีที่นี้นั้น จะต้องสร้างบุคคลรอบรู้ในเรื่องของสถาปัตยกรรมขนาดเล็กถึงขนาดกลาง จึงได้แบ่งหลักสูตรในช่วง 3 ปีแรกของการศึกษาเป็นอนุปริญญาทางด้านสถาปัตยกรรมและ 2 ปีหลังนั้นจะเน้นที่ความรู้เกี่ยวกับชุมชนในระดับที่กว้างขึ้น

(นายอนุวัฒน์ การถัก,, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

เนื่องจากหลักสูตรในระดับปริญญาตรีนั้น นั้นค่อนข้างเป็นที่ต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งหากนักศึกษาจบไปก็จะเข้าไปในหน่วยงานก็สามารถที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าใจมากขึ้น ซึ่งทั้งนี้จะสอดคล้องกับความต้องการ ทางสังคม ทางคณะก็ผลิตบัณฑิตโดยสอดคล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่นอยู่แล้ว ซึ่งหากมีนักออกแบบชุมชนเมืองกระจายอยู่ทั่วประเทศ การจะทำอะไรเกี่ยวกับก็จะง่ายมากยิ่งขึ้น ซึ่งการใช้งานของทางเทศบาลนั้น การใช้คุณวุฒิปริญญาตรีก็เพียงพออยู่แล้ว

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ,, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

คุณภาพนั้น แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ 1.ทางการศึกษา 2.การปฏิบัติทางวิชาชีพ ซึ่งทั้งสอง นี้มีความแตกต่างกัน ซึ่งปัจจุบันมีบุคลากรด้านการออกแบบชุมชนเมืองนั้นมีมากมาย แต่ไม่สามารถทำงานตามที่เรียนมาได้ ซึ่งที่ผ่านมานั้นความสำคัญควรมุ่งไปดูแลผลิตนักศึกษาที่ไม่

สอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคม หากดูจำนวนผู้ที่ได้ประกอบวิชาชีพ สถาปัตยกรรมผังเมือง มีอยู่จำนวนหนึ่งแต่ก็ไม่ทราบว่าสามารถทำอะไรได้บ้าง หากมองการปฏิบัติ การทำงานก็จะมี 2 อย่างคือ 1.งานทางวิชาการ 2.งานปฏิบัติ ซึ่งงานทางวิชาการถือว่าประสบความสำเร็จ แต่งาน ทางด้านการปฏิบัตินั้นยังไม่มี

(นายคธาทิพย์ เขี่ยมกมลลา,, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

เนื่องจากหลักสูตรนั้นมีการปรับเปลี่ยนตามเกณฑ์ของ คณะกรรมการอุดมศึกษา ใน ทุก ๆ 5 ปี คุณภาพของบัณฑิตของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นั้นก็ไม่มีปัญหา เพียงแต่ต้องปรับให้ สอดคล้องกับหลักสูตรของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา ซึ่งหลักสูตรควรเน้น ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางให้แน่ชัด และให้ตอบสนองต่อความต้องการบัณฑิตจริง ๆ ภาค การศึกษาจึงต้องควรศึกษาตลาดให้ชัดเจนสำหรับสภาวะการทำงานของหน่วยงาน ต่าง ๆ ด้วย และหลักสูตรก็ควรให้เน้นเกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมืองจริง ๆ

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

บัณฑิตที่เราผลิตนั้น สอดคล้อง แต่น้อยคนที่ได้ทำงานออกแบบชุมชนเมือง ส่วนมาก จะทำงานตามหน่วยงานราชการที่ใกล้เคียงแต่ไม่ได้ตรงสาย ซึ่งมักจะไปอยู่กับทีมสถาปนิกหรือนายช่าง ปัจจุบันมีหน่วยงานเอกชนที่เกิดขึ้นมาทางด้านผังเมือง แต่มักเกิดขึ้นในนามบริษัทวิศวกร ที่ปรึกษา ซึ่งเรามักจะไปแฝงอยู่มากกว่า ซึ่งนิสิต นักศึกษาจะต้องช่วยกันเป็นแรงผลักดันในส่วนนี้

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

คุณภาพของบัณฑิตจะผลิออกมาคุณภาพดีเท่าไร แต่ถ้าไม่ได้ปฏิบัติงานก็จะค่อย ๆ หายไปเปลี่ยนอาชีพ ซึ่งทางสถาบันการศึกษาก็มีความตั้งใจที่จะผลิตที่ดีตามหลักวิชาการ แต่ทั้งหมดนี้ก็จะอาศัยประสบการณ์ทำงานต่อไปถึงจะแสดงถึงคุณภาพของบัณฑิตได้ และสถาบันการศึกษาต้องรู้ว่าคุณสมบัติของนักออกแบบชุมชนเมืองนั้นจะต้องมีทางด้านใดบ้าง

(นายอัจฉริยะ โจรนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพ การศึกษาสาขาการออกแบบชุมชนเมือง ในประเทศไทย (สภาสถาปนิก)

สถาบันการศึกษา

การควบคุมคุณภาพของบัณฑิตสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองหรือการออกแบบชุมชนเมือง ทางสภาสถาปนิกนั้นควบคุมมาตรฐานและคุณภาพ ตามลักษณะของผู้ที่มาต่อยอดหรือทางเข้าที่จะมาสู่การเป็นนักออกแบบชุมชนเมืองโดยการควบคุมรายวิชาของการเรียนการสอน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วนั้น เราควรเน้นที่การควบคุมจากการปฏิบัติการทำงานทางด้านออกแบบชุมชนเมืองเป็นหลัก และการรับรองหลักสูตรต่าง ๆ นั้นควรรัดกุม ซึ่งทางสภาสถาปนิกก็ควรแบ่งแยกขอบเขตของงานและสร้างความเข้าใจระหว่างวิชาชีพแต่ละสาขาอื่น ๆ อย่างบูรณาการเข้าด้วยกันด้วย

(ผศ. ดร. ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

ทางสภาสถาปนิก ยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องของสถาปัตยกรรมผังเมืองหรือการออกแบบชุมชนเมืองเท่าไรนัก ซึ่งยังไม่เข้าใจในวิชาชีพอื่น ๆ เช่นภูมิสถาปัตยกรรม หรือตกแต่งภายในที่ยังเข้าใจอยู่บ้าง แต่ถ้ากล่าวถึงสถาปัตยกรรมผังเมืองแล้วยังไม่มีความเข้าใจ ซึ่งก็ยังมี ความสงสัยอยู่ว่า การออกแบบชุมชนเมืองนั้น จำเป็นต้องควบคุมทางวิชาชีพหรือไม่ เพราะในต่างประเทศนั้น จะมีแค่ใบรับรองว่าเป็นผู้ที่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญด้านนั้น ๆ ซึ่งหากทางสภาสถาปนิกจะทำการควบคุมวิชาชีพ ก็ควรทำให้ถูกต้องและมีประโยชน์ต่อประชาชน

(ผศ. ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

สภาสถาปนิกมีหน้าที่ควบคุมในวิชาชีพ ทั้ง 4 สาขา ซึ่งสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองยังไม่รู้ว่าคืออะไร การออกแบบชุมชนเมืองจึงเข้าไปสวมเป็นคำเดียวกับสถาปัตยกรรมผังเมือง ซึ่งความหมายของคำว่า สถาปัตยกรรมผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมืองนั้นแตกต่างกัน ซึ่งงานออกแบบชุมชนเมืองนั้น ไม่จำเป็นต้องเข้าไปควบคุมทางวิชาชีพก็ได้

(ศ.กำธร กุลชล, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

กรรมการสภาสถาปนิก มีความเข้าใจในเรื่อง การประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง น้อยมาก

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์รื่น, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

การควบคุมการบริหารจัดการของสภาสถาปนิกนั้น ยังไม่ดีพอ โดยเฉพาะการดูแลสถาปนิกส่วนภูมิภาค ที่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั้งนี้หากมีการจัดระบบ ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ของสาขาวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ให้เรียบร้อยชัดเจน ก็จะสามารถทำให้วิชาชีพต่าง ๆ มีความเข้มแข็งมากขึ้น เพราะนั้น 3 หน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพทางการศึกษา เช่น สกอ. สถาปนิกและ สกส. ควรจับมือกันโดยสร้างความเข้าใจในแนวทางเดียวกัน ส่วนระบบ CDI นั้นจะคล้ายคลึงกับต่างประเทศจึงมีความเหมาะสมในการนำมาปรับใช้ ในการพัฒนาวิชาชีพ

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

หลักสูตรสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน นั้นเป็นหลักสูตรค่อนข้างใหม่ ซึ่งปัญหาทางการปฏิบัติวิชาชีพก็คือความคลุมเครือระหว่างภูมิสถาปัตยกรรมกับการออกแบบชุมชนเมือง ในลักษณะการควบคุม ก็เลยยังไม่รู้หลักของขอบเขตงานที่แน่นอน ซึ่งหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาสารคามถือได้ว่าเป็นหลักสูตรนำร่องที่ผ่านการอนุมัติกับทางสภาสถาปนิก และได้รับการยอมรับจากความต้องการของตลาด หากมีการเปิดหลักสูตรในระดับนี้ต่อไปก็จะค่อนข้างง่ายขึ้น

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

สภาสถาปนิกมีหน้าที่ ในการเขียนหลักสูตรในการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาให้มีความชัดเจน เพื่อสร้างจุดร่วมให้แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีเกณฑ์ตรงนี้ จึงยากที่จะวางกรอบแนวทางในการควบคุมมาตรฐานของบัณฑิตสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองที่แน่นอนได้ เมื่อไม่มีแต่ละมหาวิทยาลัยจึงผลิตบัณฑิตในทิศทางของตนเอง

(นายคณาทิพย์ เขียมกมลลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

ข้อบังคับของทางสภาสถาปนิกนั้นเพิ่งออก เกี่ยวกับการควบคุมมาตรฐานการศึกษา ซึ่งหลักสูตรต้องผ่านการรับรองจากทางสภา เพื่อประเมินเรื่องบุคลากร รายวิชาต่าง ๆ ฯลฯ ในแต่ละสาขา ฉะนั้นคนที่เข้าเรียนในวิชาชีพก็ต้องตรวจสอบว่าสภาสถาปนิกนั้นรับรองปริญญาหรือเปล่า ซึ่งถือว่าดีแล้ว

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

สภาสถาปนิก ได้ดำเนินการควบคุมมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยการกำหนดรายละเอียดหน่วยกิตหรือรายวิชาของการศึกษา ซึ่งตรงนี้ความสำคัญเบื้องต้นคือ การผลิต “สถาปนิกเมือง” ที่สามารถทำงานได้ ก็เพียงพอแล้ว

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

ในต่างประเทศนั้นไม่มี ใบประกอบวิชาชีพ แต่เป็นการต่อยอดองค์ความรู้จากสถาปนิก ซึ่งการทำงานต่อไปก็จะเป็นในเรื่องของประสบการณ์ แต่ทางสภาสถาปนิกน่าจะมีเจตนาที่ที่ดี ในการที่จะให้สังคมยอมรับในการที่มีใบประกอบวิชาชีพ และคุ้มครองการเข้ามาทำงานของต่างชาติ ซึ่งก็มีทั้งดีและไม่ดี ส่วนที่ไม่ดีก็จะเป็นในเรื่องขอบเขตการทำงานที่มีความคาบเกี่ยวกันเยอะ

(นายอัจฉริยะ โรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับ “มาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง” ที่ออกโดยสภาสถาปนิก

สถาบันการศึกษา

หากมองจากกฎกระทรวง นั้นการกำหนดขอบเขตของงานออกแบบชุมชนเมืองหรือสถาปัตยกรรมผังเมืองมีความชัดเจนอยู่แล้ว ซึ่งได้กำหนดขอบเขตการทำงานหรือแบ่งแยกลักษณะการทำงานของสถาปัตยกรรมผังเมืองไว้อย่างชัดเจน โดยไม่คาบเกี่ยวกับสาขาวิชาชีพอื่น ๆ ตรงจุดนี้เองอยากให้ทางสมาคมวิชาชีพนั้นสามารถยื่นหยัดได้ในสาขาวิชาชีพของตนสร้างความเข้มแข็ง และควรแบ่งแยกระดับของการทำงานของผู้ที่จบหลักสูตรระดับปริญญาต่าง ๆ ให้ชัดเจน เพื่อให้การทำงานเป็นกระบวนการที่มีความสอดคล้องกัน

(ผศ. ดร. ไชศรี ภัคดิ์สุขเจริญ, สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2552)

ในฉบับ ปี 2549 เดิมทีประกาศใช้อยู่นั้นค่อนข้างดีและเห็นด้วย แต่ในฉบับที่กำลังร่างอยู่นั้นก็อาจจะยังไม่ค่อยเห็นด้วยเท่าไร

(ผศ. ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

หากมองจากกฎกระทรวง หรือมาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2550 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ซึ่งเกณฑ์ตรงนี้ เมื่อออกมาแล้วก็ต้องปรับเปลี่ยนอีก เพราะไม่ใช่แนวทางเดียวกับหลักสากลที่เป็นอยู่ จึงไม่น่าจะใช้ได้นาน ปัจจุบันนั้นเริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของงานที่ยังคาบเกี่ยวกันอยู่ ซึ่งการคาบเกี่ยวทับซ้อนในที่นี้นั้นคือการส่งเสริมซึ่งกันและกัน ไม่ใช่การแย่งงานกันระหว่างต่างสาขา แต่เปรียบเสมือนวงดนตรีที่ต้องบรรเลงประสานงานกันให้เกิด ความสวยงามไพเราะน่าฟัง

(ศ.กำธร กุลชล, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552)

มาตรฐานของสภา ที่ออกมาได้นำบริบทของการประกอบวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง มาประกอบด้วยจึงคิดว่าอยู่ใน ระดับที่ใกล้เคียงกับการทำงานจริง แต่ทั้งนี้ อาจต้องปรับปรุงเมื่อใช้ไปสักระยะหนึ่ง ซึ่งอาจมีปัญหาในทางปฏิบัติ เช่นการกำหนด ขนาดของพื้นที่ ที่จะถือได้ว่าเป็นการออกแบบชุมชนเมือง

(รศ.สิทธิพร ภิรมย์ริน, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2552)

ภาพรวม “มาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2550 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง” นั้นดีแล้ว หากมีการแบ่งแยกขอบเขตกับสาขาวิชาชีพอื่น ๆ ที่ชัดเจน แต่การแบ่งแยกระหว่างความรับผิดชอบระหว่างภาคีหรือสามัญ นั้นดูค่อนข้างแตกต่างกันมาก

(นายอนุวัฒน์ การถัก, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2552)

ขอบเขตของการปฏิบัติวิชาชีพยังไม่ชัดเจน หากมองจากกฎกระทรวงในเรื่อง การจัดรูปที่ดินและจัดสรรที่ดินนั้น สาขาวิชาชีพอื่น ๆ ต่างอ้างสิทธิที่จะปฏิบัติวิชาชีพ แต่หากมองดูถึงเรื่องความเหมาะสมนั้นควร เป็นสาขาการออกแบบชุมชนเมืองมากกว่า หากทางสภาสถาปนิกได้กำหนดขึ้นมาแล้วก็น่าจะดี เพราะได้ผ่านการอนุมัติตามกระบวนการขั้นตอนการพิจารณา

(ดร.ธราวุฒิ บุญเหลือ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2552)

องค์กรทางวิชาชีพ

ปัจจุบันเรามี พรบ.สถาปนิก 2543 และ กฎกระทรวง 2549 ซึ่งเพิ่งจะประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ไม่ควรต้องไม่มีปรับแก้อีกหากมองในแง่ของสมาคม สภาสถาปนิกนั้นยังคงยึดมั่นในฉบับเดิม เพื่อให้สมาชิกผู้มีใบอนุญาตวิชาชีพได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

(นายคธาทิพย์ เอี่ยมกมลลา, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552)

ตอนนี้มาตรฐานของทางสภาสถาปนิกนั้น ยังไม่ออกประกาศใช้ ตอนนี้ทางสมาคมนี้กำลัง จัดทำมาตรฐานเอง ซึ่งระหว่างรอมาตรฐานนี้ ทางสภาสถาปนิกก็ยังไม่ออกประกาศใช้ ทางสมาคมจึงจัดทำมาตรฐานขึ้น ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ รวมถึงขั้นสูงไว้ด้วย เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การออกแบบชุมชนเมือง การให้บริการ ถ้าถามถึงมาตรฐานของทางสภาสถาปนิกที่กำลังร่างอยู่นั้นก็ยังไม่ทราบความคืบหน้าว่าในขณะนี้ถึงไหนแล้ว จึงควรรายงานแก่ทางสมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทยให้ทราบด้วย

(นายเจตกำจร พรหมโยธี, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง (บริษัทเอกชน)

มาตรฐานการประกอบวิชาชีพ สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง นั้นทางสภาสถาปนิกนั้นพยายามแยกแยะขอบเขตงานอยู่ ซึ่งในความเป็นจริงนั้นวิชาชีพทั้งหมดนี้ไม่สามารถแยกออกกันได้เพราะขอบเขตงานนั้นจะเหลื่อมล้ำกันอยู่ ซึ่งวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองนั้นต้องการการบูรณาการระหว่างวิชาชีพต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดเป็นงานออกแบบชุมชนเมือง

(นายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2552)

ไม่มีความคิดเห็นครับ

(นายอัฉริยะ โรจนภิรมย์, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2552)

ภาคผนวก ข
เอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ

ตาราง 3-5 บุคลากรหลักในการวางแผนและจัดทำผังเมืองเฉพาะ

องค์กรท้องถิ่น	บุคลากร
เทศบาลขนาดใหญ่	<ul style="list-style-type: none"> - นักผังเมือง (สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบชุมชนเมือง) - สถาปนิก (สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต) - ภูมิสถาปนิก (ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต) - วิศวกร (วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาโยธา) - นักเศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์บัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์จุลภาค) - นิติกร (นิติศาสตร์บัณฑิต)
เทศบาลขนาดกลาง	<ul style="list-style-type: none"> - นักผังเมือง (สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบชุมชนเมือง) หรือ สถาปนิก (สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต) - วิศวกร (วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาโยธา)
เทศบาลขนาดเล็ก/ อบต.	<ul style="list-style-type: none"> - นักผังเมือง (สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบชุมชนเมือง) หรือ สถาปนิก (สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต) หรือ วิศวกร (วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาโยธา)

ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจขอรับการสนับสนุนบุคลากรจากหน่วยงาน (โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบุคลากร) กรณีไม่มีบุคลากรเฉพาะด้านตามที่กำหนดไว้ตามมาตรฐานนี้

3.4.2 มาตรฐานด้านวัสดุและครุภัณฑ์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสงค์จะวางแผนและจัดทำผังภาค ผังเมืองรวม หรือผังเมืองเฉพาะควรมีเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อม โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และโปรแกรมการสร้างภาพ 3 มิติ ทั้งนี้โปรแกรมที่จำเป็นต่อการใช้งานวางแผนผังเมือง ได้แก่ MS Word ,MS Excel และ MapInfo

3.4.3 มาตรฐานด้านงบประมาณ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการวางแผนทางกายภาพในระดับต่างๆ ดังนี้

- ผังภาค	งบประมาณ	5-15	ล้านบาท
- ผังเมืองรวม	งบประมาณ	1.5-3.5	ล้านบาท
- ผังเมืองเฉพาะ	งบประมาณ	5-50	ล้านบาท (รวมการออกแบบรายละเอียด)

กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ.2542)

ออกตามความใน พระราชบัญญัติวิชาชีพ สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508

หลักการและเหตุผล

ประกอบกฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2542)

ออกตามความใน พระราชบัญญัติวิชาชีพ สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508

หลักการ

ปรับปรุงกฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2521) ออกตามความใน พระราชบัญญัติ วิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 และ
กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2521) ออกตามความใน พระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 เพื่อปรับปรุงสาขา และ
ขนาดของวิชาชีพ สถาปัตยกรรมควบคุม รวมทั้งข้อกำหนด และเงื่อนไขในการประกอบ วิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม

เหตุผล

เนื่องจากปัจจุบัน มีการประกอบ วิชาชีพสถาปัตยกรรม ในสาขาต่างๆ แพร่หลาย อยู่เป็นจำนวนมาก แต่ วิชาชีพสถาปัตยกรรม
ควบคุม ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2521) ออกตามความใน พระราชบัญญัติ วิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ.
2508 ได้กำหนดวิชาชีพ สถาปัตยกรรมควบคุม ไว้เพียงสาขาเดียว คือ สาขาสถาปัตยกรรมหลัก ทั้งยังกำหนดลักษณะ และขนาด
ของงานวิชาชีพ สถาปัตยกรรมควบคุมไว้ไม่เหมาะสม สมควรปรับปรุงเสียใหม่ โดยเพิ่มเติมการกำหนดให้ วิชาชีพสถาปัตยกรรม
สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขานามิสถาปัตยกรรม และ สาขาสถาปัตยกรรมมณฑลศิลป์ เป็นวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมด้วย
รวมทั้งแก้ไขและกำหนดลักษณะและ ขนาดของงานวิชาชีพ สถาปัตยกรรมควบคุม ขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้
ข้อกำหนดและเงื่อนไขใน การประกอบวิชาชีพ สถาปัตยกรรมควบคุม ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2521) ออก
ตามความใน พระราชบัญญัติวิชาชีพ สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 ไม่เหมาะสม กับสภาวะการณ์ปัจจุบัน และไม่ครอบคลุมถึง การ
ประกอบวิชาชีพ สถาปัตยกรรมควบคุม สาขาที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว สมควรปรับปรุงข้อกำหนด และเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพ
สถาปัตยกรรมควบคุมจึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

กฎกระทรวง
ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2542)
ออกตามความในพระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 มาตรา 6 และมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติ วิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้ยกเลิก

- (1) กฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2521) ออกตามความใน พระราชบัญญัติวิชาชีพ สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508
- (2) กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2521) ออกตามความใน พระราชบัญญัติวิชาชีพ สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508

ข้อ 2 ชนิดงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม มีดังต่อไปนี้

- (1) งานออกแบบ หมายถึง การกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรม ที่ใช้ในการก่อสร้างหรือที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง รวมทั้ง การศึกษา การวางแผน การกำหนดขอบเขต และการพิจารณารูปแบบ สถาปัตยกรรม เพื่อการก่อสร้าง หรือเกี่ยวกับการก่อสร้าง
- (2) งานอำนวยความสะดวกก่อสร้าง หมายถึง การบริหารจัดการ หรือควบคุมเกี่ยวกับ การก่อสร้าง การซ่อมแซม การดัดแปลง การรื้อถอน หรือการเคลื่อนย้ายอาคาร ให้เป็นไปตามรูปแบบ และรายการสถาปัตยกรรม
- (3) งานพิจารณาตรวจสอบ หมายถึง การสำรวจ การค้นคว้า การวิเคราะห์ การทดสอบ รวมทั้งการหาข้อมูลและสถิติ ต่างๆ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ ประกอบการตรวจ และวินิจฉัยงานที่เกี่ยวข้อง กับงานสถาปัตยกรรม
- (4) งานวางโครงการ และงานแผนผังบริเวณ หมายถึง การกำหนด รูปแบบผังของ โครงการใน งานสถาปัตยกรรม
- (5) งานให้คำปรึกษา หมายถึง การให้ข้อแนะนำ หรือการตรวจสอบ เพื่อให้คำปรึกษาในงานสถาปัตยกรรม ตาม (1) (2) (3) และ (4)

ข้อ 3 ให้วิชาชีพสถาปัตยกรรมสาขา และขนาดดังต่อไปนี้ เป็นวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม

- (1) สาขาสถาปัตยกรรมหลัก หมายถึง ชนิดงานตามข้อ 2 ที่เกี่ยวกับสิ่งก่อสร้าง ที่บุคคลอาจเข้าอยู่ หรือเข้าใช้สอยได้ ซึ่งต้องขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลงรื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร ตามกฎหมายว่าด้วย การควบคุมอาคาร รวมทั้ง โบราณสถาน ตามกฎหมายว่าด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เว้นแต่
  - (ก) อาคารอยู่อาศัยที่มี พื้นที่ใช้สอยไม่เกิน 150 ตารางเมตร
  - (ข) อาคารเพื่อการเกษตร เช่น โรงนา อาคารเก็บวัสดุทางการเกษตร หรือยุ้งฉาง ที่มีพื้นที่ใช้สอยไม่เกิน 400 ตารางเมตร
- (2) สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง หมายถึง ชนิดงานตาม ข้อ 2 ที่เกี่ยวกับการออกแบบ และการวางผังโครงการ ของ อาคารหรือกลุ่มอาคาร ในกิจกรรมเกี่ยวกับ การกำหนดที่ตั้ง ความสูง พื้นที่อาคาร ขนาด ที่ว่าง รวมทั้งเค้า โครง สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ
- (3) สาขาภูมิสถาปัตยกรรม หมายถึง ชนิดงานตาม ข้อ 2 ที่เกี่ยวกับการ ก่อสร้างภายนอกอาคาร เพื่อการให้สอย และความสวยงามเป็น ระเบียบเรียบร้อยของบริเวณ รวมทั้งส่งเสริมคุณภาพชีวิต และสภาพแวดล้อมที่ดี เว้นแต่

(ก) งานที่อยู่ในเขตเทศบาล สุขาภิบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ดังนี้

1. งานที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ ซึ่งกำหนดเป็นที่ดิน ประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมไทย ตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง หรือเขตของโบราณสถาน ตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และงานที่เป็นโครงการสวนสาธารณะ หรือโครงการพัฒนาพื้นที่ว่าง เพื่อสาธารณะประโยชน์ ทั้งนี้ เฉพาะที่มีพื้นที่ ภายนอกอาคารไม่เกิน 1,600 ตารางเมตร

2. งานใด ๆ นอกเหนือจาก 1. ที่มีพื้นที่โครงการไม่เกิน 25 ไร่

(ข) งานที่อยู่นอกเขตเทศบาล สุขาภิบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ที่มีพื้นที่โครงการไม่เกิน 50 ไร่

(ค) งานที่เป็นโครงการเพื่อการรกรังกรรม

(4) สาขาสถาปัตยกรรมมณฑลศิลป์

หมายถึง ชนิดงานตามข้อ 2 ที่เกี่ยวกับสิ่งที่ ก่อสร้างขึ้นภายใน สิ่งก่อสร้างในงาน สถาปัตยกรรมหลัก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลง การใช้สอยจากวัตถุประสงค์ เดิมของงานสถาปัตยกรรมหลัก หรือมีผลให้งานสถาปัตยกรรมหลัก ระบบวิศวกรรมโครงสร้าง ระบบวิศวกรรมเครื่องกล ระบบวิศวกรรมไฟฟ้า ระบบวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม หรือระบบการป้องกัน อัคคีภัย อย่างหนึ่งอย่างใดเปลี่ยนแปลง ไปจากรูปแบบหรือระบบเดิมที่มีอยู่

ข้อ 4 ผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ต้องประกอบวิชาชีพ ตามสาขาและประเภทที่ระบุ ในใบอนุญาต โดยอยู่ภายใน ข้อกำหนดและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) สาขาสถาปัตยกรรมหลัก

(ก) ภาควิชาสถาปนิก

งานในสาขาสถาปัตยกรรมหลักตามข้อ 2 (1) (2) และ (3) ที่มีขนาดความสูงไม่เกิน 15 เมตร และมีพื้นที่ รวมกันทุกชั้นใน หลังเดียวกันไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร

(ข) สามัญสถาปนิก

งานในสาขาสถาปัตยกรรม หลักตามข้อ 2 (1) (2) (3) และ (4)

(ค) วุฒิสถาปนิก

งานในสาขาสถาปัตยกรรมหลัก ตามข้อ 2 (1) (2) (3) (4) และ (5)

(2) สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

(ก) ภาควิชาสถาปนิก

งานในสาขาสถาปัตยกรรม ผังเมืองตาม ข้อ 2 (1) (2) และ (3)

(ข) สามัญสถาปนิก

งานในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ตาม ข้อ 2 (1) (2) (3) และ (4)

(ค) วุฒิสถาปนิก

งานในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองตาม ข้อ 2 (1) (2) (3) (4) และ (5)

(3) สาขาภูมิสถาปัตยกรรม

(ก) ภาควิชาสถาปนิก

1. งานในสาขาภูมิสถาปัตยกรรมตาม ข้อ 2 (1) และ (4) ที่มีพื้นที่รวมกันไม่เกิน 50 ไร่

2. งานในสาขาภูมิสถาปัตยกรรมตาม ข้อ 2 (2) และ (3)

(ข) สามัญสถาปนิก

งานในสาขาภูมิสถาปัตยกรรมตาม ข้อ 2 (1) (2) (3) และ (4)

(ค) ภูมิสถาปนิก

งานในสาขาภูมิสถาปัตยกรรมตาม ข้อ 2 (1) (2) (3) (4) และ (5)

(4) สาขาสถาปัตยกรรมมัณฑนศิลป์

(ก) ภาควิชาสถาปนิก

1. งานในสาขาสถาปัตยกรรมมัณฑนศิลป์ตามข้อ 2 (1) และ (2) เฉพาะที่มีพื้นที่ใช้สอยตั้งแต่ 300 ตารางเมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร

2. งานในสาขาสถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ตามข้อ 2 (3) เฉพาะที่มีพื้นที่ใช้สอยไม่เกิน 2,000 ตารางเมตร

(ข) สามัญสถาปนิก

1. งานในสาขาสถาปัตยกรรมมัณฑนศิลป์ตามข้อ 2 (1) และ (2) เฉพาะที่มีพื้นที่ใช้สอยตั้งแต่ 300 ตารางเมตรขึ้นไป

2. งานในสาขาสถาปัตยกรรมมัณฑนศิลป์ตามข้อ 2 (3) (4) และ (5) ที่มีพื้นที่ใช้สอยไม่เกิน 50,000 ตารางเมตร

(ค) ภูมิสถาปนิก

งานในสาขาสถาปัตยกรรมมัณฑนศิลป์ ตามข้อ 2 (1) (2) (3) (4) และ (5)

ข้อ 5 ผู้ใดประกอบกรงานใดอันเป็น วิชาที่พลสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมหลัก ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2521) ออกตามความใน พระราชบัญญัติวิชาที่พลสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 ภายในข้อกำหนด และเงื่อนไขตาม กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2521) ออกตามความใน พระราชบัญญัติ วิชาที่พลสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 ในวันที่ กฎกระทรวงนี้ ใช้บังคับ ให้ผู้นั้นประกอบกรงานนั้น ต่อไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ แต่ทั้งนี้ ต้องขอรับใบอนุญาตเป็น ผู้ ประกอบวิชาที่พลสถาปัตยกรรมควบคุม ตามประเภทที่กำหนดในกฎกระทรวง นี้ภายในสองปีนับตั้งแต่วันที่ กฎกระทรวงนี้ ใช้บังคับ

ให้ไว้ ณ วันที่ 16 มีนาคม 2542

(นายธานี ศักดิ์เศรษฐ์)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ รักษาการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

งาน ประเภท และขนาด ที่ต้องมีสถานป็นักที่ได้รับใบอนุญาต แต่ละสาขา เป็นผู้ดำเนินการ

ตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 มาตรา 4

วิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามกฎหมาย พ.ศ. 2549					
1. งานศึกษาโครงการ		2. งานออกแบบ	3. งานบริหาร และการอำนวยความสะดวกสร้าง	4. งานตรวจสอบ	5. งานให้คำปรึกษา
สาขาสถาปัตยกรรมหลัก (สถ.) อาคารทุกประเภท และทุกขนาดอาคาร (ยกเว้นการออกแบบวางผังอาคาร ที่อยู่อาศัยส่วนบุคคลพื้นที่รวมกันไม่เกิน 150 ตรม. หรืออาคารเพื่อการเกษตรพื้นที่ไม่เกิน 400 ตรม.)	สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง (สพ.) การวางผัง สำหรับพื้นที่หรือกลุ่มอาคาร ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ <ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ตามผังเมืองรวมและการจัดทำผังเฉพาะ - จัดรูปที่ดิน, จัดสรรที่ดิน, นิคมอุตสาหกรรม - อนุรักษ์ศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อม - เขตเพลิงไหม้, ภัยพิบัติ, อุบัติภัย - กลุ่มอาคารพื้นที่รวมกันตั้งแต่ 30,000 ตรม. ขึ้นไป (อาคารขนาดใหญ่, ขนาดใหญ่พิเศษ, สาธารณะ, สูง, พิเศษ) 	สาขาภูมิสถาปัตยกรรม (ภส.) พื้นที่หรือบริเวณ <ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่สาธารณะหรือบริเวณอาคารสาธารณะ - พื้นที่ที่บุคคลทั่วไป เข้าใช้สอยได้ตั้งแต่ 1,000 ตรม. ขึ้นไปหรือชุมชนคนตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป - พื้นที่ที่มีการจัดสรรที่ดิน ยกเว้นพื้นที่เกษตรกรรมและที่พักอาศัยส่วนบุคคล 	สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ (สน.) ทุกขนาด เฉพาะในอาคารสาธารณะที่มีพื้นที่ใช้สอยสาธารณะตั้งแต่ 500 ตรม. ขึ้นไป		

1) งานศึกษาโครงการ หมายถึง การกำหนดรูปแบบผังของโครงการในวงสถาปัตยกรรม

2) งานออกแบบ หมายถึง การกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ใช้ในการก่อสร้าง หรือที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง รวมทั้งการศึกษา การวางแผน การกำหนดขอบเขต และการพิจารณาแบบสถาปัตยกรรม เพื่อการก่อสร้างหรือที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง

3) งานบริหารและการอำนวยความสะดวกสร้าง หมายถึง การบริหารจัดการ หรือควบคุมเกี่ยวกับกาก่อสร้าง การซ่อมแซม การปรับปรุง การรื้อถอน หรือการเคลื่อนย้ายอาคารให้เป็นไปตามรูปแบบและรายการสถาปัตยกรรม

4) งานตรวจสอบ หมายถึง การสำรวจ การวิเคราะห์ การทดสอบ รวมทั้งการหาข้อมูลและสถิติต่างๆ เพื่อเป็นหลักฐานแก่คณะกรรมการตรวจและวินิจฉัยข้อที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรม

5) งานให้คำปรึกษา หมายถึง การให้คำแนะนำหรือการตรวจสอบ เพื่อให้คำปรึกษาในวงสถาปัตยกรรมตาม (1) (2) (3) และ (4)

กฎกระทรวง

กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม

พ.ศ. ๒๕๕๕

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. ๒๕๔๓ อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๕ และมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในกฎกระทรวงนี้

“สาขาสถาปัตยกรรมหลัก” หมายความว่า วิชาชีพสถาปัตยกรรมที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการออกแบบวางแผนอาคารเพื่อสร้างสรรค์องค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ส่วนประกอบอาคาร และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับอาคาร

“สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง” หมายความว่า วิชาชีพสถาปัตยกรรมที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการออกแบบวางแผนเพื่อสร้างสรรค์องค์ประกอบและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ชุมชนเมือง ชุมชน และโครงการกลุ่มอาคารที่มีการใช้งานประเภทเดียวกันหรือหลายประเภท รวมถึงการวางแผนเพื่อกำหนดกิจกรรม พื้นที่ ขนาด ความหนาแน่น ความสูง ที่โล่งหรือที่ว่างระหว่างอาคาร และโครงสร้างระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการภายในพื้นที่ดังกล่าว

“สาขาภูมิสถาปัตยกรรม” หมายความว่า วิชาชีพสถาปัตยกรรมที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการออกแบบวางแผนบริเวณเพื่อสร้างสรรค์องค์ประกอบทางกายภาพของสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ในชุมชน และพื้นที่ธรรมชาติทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับอาคาร

“สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์” หมายความว่า วิชาชีพสถาปัตยกรรมที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการออกแบบเพื่อสร้างสรรค์องค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมภายในอาคาร

ข้อ ๒ วิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ได้แก่ วิชาชีพสถาปัตยกรรมในสาขา ดังต่อไปนี้

(๑) สาขาสถาปัตยกรรมหลัก ในงานตามข้อ ๓ ยกเว้นการออกแบบวางผังอาคารที่อยู่อาศัยส่วนบุคคลพื้นที่รวมกันไม่เกิน ๑๕๐ ตารางเมตร หรืออาคารเพื่อการเกษตรพื้นที่ไม่เกิน ๔๐๐ ตารางเมตร

(๒) สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ในงานตามข้อ ๓ ที่เกี่ยวกับการวางผังสำหรับพื้นที่หรือกลุ่มอาคาร ดังต่อไปนี้

(ก) พื้นที่ที่มีการใช้บังคับผังเมืองรวมและจัดทำผังเมืองเฉพาะตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง

(ข) พื้นที่ที่มีการจัดรูปที่ดินตามกฎหมายว่าด้วยการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่

(ค) พื้นที่ที่มีการจัดสรรที่ดินตามกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน

(ง) พื้นที่อนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(จ) พื้นที่ในเขตเพลิงไหม้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือพื้นที่ที่มีภัยพิบัติและอุบัติภัยตามที่กฎหมายกำหนด

(ฉ) นิคมอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือพื้นที่พัฒนาพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด

(ช) กลุ่มอาคารที่ประกอบด้วยอาคารขนาดใหญ่ อาคารขนาดใหญ่พิเศษ อาคารสาธารณะ อาคารสูง และอาคารพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารที่มีพื้นที่รวมกันตั้งแต่ ๓๐,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

(๓) สาขาภูมิสถาปัตยกรรม ในงานตามข้อ ๓ สำหรับพื้นที่หรือบริเวณ ดังต่อไปนี้

(ก) พื้นที่สาธารณะ หรือบริเวณอาคารสาธารณะ

(ข) พื้นที่ที่ให้บุคคลทั่วไปเข้าไปใช้สอยได้ที่มีพื้นที่ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป หรือชุมนุมคนได้ตั้งแต่ ๕๐๐ คนขึ้นไป

(ค) พื้นที่ที่มีการจัดสรรที่ดินตามกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน ยกเว้นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่พักอาศัยส่วนบุคคล

(๔) สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ในงานตามข้อ ๓ สำหรับพื้นที่ภายในอาคารสาธารณะที่มีพื้นที่ตั้งแต่ ๕๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป

ข้อ ๓ งานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมแต่ละสาขา มีดังต่อไปนี้

(๑) งานศึกษาโครงการ หมายถึง การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ การกำหนดความต้องการและข้อจำกัดเป็นโครงการย่อ การจัดทำสาระความต้องการสำหรับการออกแบบโครงสร้างของโครงการ การจัดทำแผนงาน และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

(๒) งานออกแบบ หมายถึง การกำหนดรายละเอียดโครงการ การกำหนดแนวความคิดในการออกแบบและวางผัง การพัฒนารูปแบบ การจัดทำแบบและเอกสารการก่อสร้าง การกำหนดรูปแบบและรายการวัสดุก่อสร้าง การประมาณราคาก่อสร้าง และการตรวจสอบรูปแบบระหว่างการก่อสร้างในงานสถาปัตยกรรมทั้งที่ก่อสร้างใหม่ ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย บูรณะ พื้นฟู หรืออนุรักษ์

(๓) งานบริหารและอำนวยการก่อสร้าง หมายถึง การบริหารจัดการและจัดทำแผนการบริหารโครงการ การกำหนดหลักเกณฑ์โครงการ การคำนวณราคาและควบคุมค่าก่อสร้าง การควบคุมการก่อสร้าง ดัดแปลง ซ่อมแซม รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารหรือสิ่งก่อสร้างให้เป็นไปตามรูปแบบรายการและสัญญา การวินิจฉัยแผนงานและวิธีการก่อสร้าง การรับรองผลการทดสอบวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการ และให้หมายความรวมถึงการวางแผนการดำเนินงาน การบำรุงรักษาและการบริหารจัดการทรัพย์สินอาคารในงานสถาปัตยกรรมทั้งที่ก่อสร้างใหม่ ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย บูรณะ พื้นฟู หรืออนุรักษ์

(๔) งานตรวจสอบ หมายถึง การสำรวจ การค้นคว้า การวิเคราะห์ การทดสอบ รวมทั้งการหาข้อมูลและสถิติต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ประกอบการตรวจสอบรูปแบบ อุปกรณ์ประกอบของอาคาร ระบบสุขอนามัยหรือสิ่งแวดล้อม ระบบป้องกันและระงับอัคคีภัย ระบบบริหารจัดการเพื่อความปลอดภัยในอาคารหรือสิ่งก่อสร้าง งานตรวจสอบความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัยในอาคารในด้านสถาปัตยกรรมควบคุม รวมทั้งงานระบบอาคารที่เกี่ยวข้อง และการออกเอกสารรับรองผลการตรวจสอบ

(๕) งานให้คำปรึกษา หมายถึง การให้ข้อเสนอแนะหรือการตรวจสอบเพื่อให้คำปรึกษาในงานตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔)

ข้อ ๔ ให้ผู้ซึ่งได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมในสาขาสถาปัตยกรรมหลัก สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม หรือสาขาสถาปัตยกรรมมัณฑนศิลป์อยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพในสาขาสถาปัตยกรรมหลัก สถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม หรือสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ตามกฎหมายนี้ตามลำดับ

ข้อ ๕ ผู้ใดประกอบกิจการงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมโดยไม่ได้รับใบอนุญาตอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ถ้าประสงค์จะประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมต่อไป ต้องยื่นคำขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามสาขาที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้ภายในสองปีนับแต่วันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ และเมื่อยื่นคำขอรับใบอนุญาตแล้วให้ผู้นั้นประกอบกิจการงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมต่อไปได้จนกว่าจะได้รับแจ้งการไม่ออกใบอนุญาตจากสภาสถาปนิก

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พลอากาศเอก คงศักดิ์ วันทนา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ข้อบังคับสภาสถาปนิก

ว่าด้วยการออกใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม
ระดับภาคีสถาปนิก ระดับสามัญสถาปนิก และระดับวุฒิสถาปนิก
สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์
พ.ศ. ๒๕๔๖

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ (๖) (ง) และมาตรา ๔๗ แห่งพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. ๒๕๔๓ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๙ และมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายสภาสถาปนิก โดยความเห็นชอบของสภานายกพิเศษแห่งสภาสถาปนิก ออกข้อบังคับไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า "ข้อบังคับสภาสถาปนิกว่าด้วยการออกใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมระดับภาคีสถาปนิก ระดับสามัญสถาปนิก และระดับวุฒิสถาปนิก สาขาสถาปัตยกรรม ผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ พ.ศ. ๒๕๔๖"

ข้อ ๒ ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามข้อบังคับนี้ต้องเป็นสมาชิกสามัญของสภาสถาปนิก

ข้อ ๓ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับแก่สมาชิกสามัญผู้ที่มีคุณวุฒิที่สำเร็จการศึกษาก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยได้รับ คุณวุฒิความรู้ระดับปริญญาตรีขึ้นไปในวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรม ภายในและมัณฑนศิลป์ ตามประกาศคณะกรรมการสภาสถาปนิกเรื่องการรับรองคุณวุฒิความรู้ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ข้อ ๔ ผู้ขอรับใบอนุญาตต้องยื่นขอรับใบอนุญาตในแบบคำขอที่สภาสถาปนิกกำหนด พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานดังนี้

- (๑) หลักฐานแสดงผลการศึกษา(Transcript) และสำเนาปริญญาบัตรหรือหนังสือรับรองการสำเร็จการศึกษา
- (๒) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ทะเบียนบ้าน หรือหลักฐานที่ทางราชการออกให้
- (๓) รูปถ่ายปัจจุบันไม่เกินหกเดือน หน้าตรงไม่สวมหมวก ไม่สวมแว่นตา ขนาด ๒.๕ เซนติเมตร หรือ ๑ นิ้ว จำนวน ๒ รูป
- (๔) บัญชีแสดงผลงานปริมาณงานตามแบบที่สภาสถาปนิกกำหนด

ข้อ ๕ ให้สภาสถาปนิกพิจารณาออกใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามข้อ ๒ ได้ ตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (๑) กรณีเป็นผู้มีคุณวุฒิ ระดับปริญญาตรี ตามหลักสูตร ๔ ปี
  - ก.ระดับภาคีสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์
  - ข.ระดับสามัญสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่าหกปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์
  - ค.ระดับวุฒิสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่าสิบสี่ปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

(๒) กรณีเป็นผู้มีคุณวุฒิ ระดับปริญญาตรี ตามหลักสูตร ๕ ปีขึ้นไป

- ก. ระดับภาคีสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามาก่อนวันที่ออกข้อบังคับนี้ออกใช้บังคับและเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์
- ข. ระดับสามัญสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามากแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์
- ค. ระดับวุฒิสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามากแล้วไม่น้อยกว่าสิบสามปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรม ภายในและมัณฑนศิลป์

(๓) กรณีเป็นผู้มีคุณวุฒิ ระดับปริญญาโทขึ้นไป

- ก. ระดับภาคีสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามาก่อนวันที่ข้อบังคับออกบังคับใช้ และเป็นผู้ประกอบ วิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์
- ข. ระดับสามัญสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามากแล้วไม่น้อยกว่าสี่ปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์
- ค. ระดับวุฒิสถาปนิก ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษามากแล้วไม่น้อยกว่าสิบสองปี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือภูมิสถาปัตยกรรม หรือสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

ข้อ ๖ ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ในระดับภาคีสถาปนิก สามัญสถาปนิก และวุฒิสถาปนิกตามข้อบังคับนี้ ต้องผ่านการอบรมและทดสอบความรู้เกี่ยวกับความพร้อมในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามหลักสูตรที่สภาสถาปนิกกำหนด

ข้อ ๗ ใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ให้มีอายุห้าปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๖

(นายปรีดี บุรณศิริ)
นายกสภาสถาปนิก

หมายเหตุ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่ม ๑๒๐ ตอนพิเศษ ๘๖ ง วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๖

ประกาศคณะกรรมการสภาสถาบัน
เรื่อง การรับรองคุณวุฒิปริญญาในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม
สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม
และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์
พ.ศ. 2546

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8(3) แห่งพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 คณะกรรมการสภาสถาปนิกออกประกาศเรื่อง การรับรองปริญญาในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ผู้สมัครเป็นสมาชิกสามัญสภาสถาปนิก จะต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิที่จบการศึกษา ได้รับปริญญาสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในหลักสูตรและสถาบันการศึกษาตามที่กำหนดในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ ก่อนปี พ.ศ. 2546

สำหรับผู้จบปริญญามหาบัณฑิต สาขาออกแบบชุมชนเมืองหรือสาขาใกล้เคียงที่เทียบเท่าจากสถานศึกษาที่ไม่มีชื่อในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ ต้องจบปริญญาบัณฑิต (ปริญญาตรี) จากสถานศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศ ในสาขาสถาปัตยกรรมหลัก หรือในสาขาภูมิสถาปัตยกรรม หรือในสาขาสถาปัตยกรรมอื่นที่สภาสถาปนิกรับรอง และต้องยื่นเอกสารหลักฐานสำเนาใบปริญญา และสำเนาหลักฐานแสดงผลการศึกษา (Transcript) เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาด้วย

ข้อ 2 สาขาภูมิสถาปัตยกรรม ผู้สมัครเป็นสมาชิกสามัญสภาสถาปนิก จะต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิที่จบการศึกษาได้รับปริญญาสาขาภูมิสถาปัตยกรรมในหลักสูตรและสถาบันการศึกษาตามที่กำหนดในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ ก่อนปี พ.ศ. 2546

สำหรับผู้จบปริญญามหาบัณฑิตสาขาภูมิสถาปัตยกรรมหรือสาขาใกล้เคียงที่เทียบเท่าจากสถานศึกษาที่ไม่มีรายชื่อในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ ต้องจบปริญญาบัณฑิต (ปริญญาตรี) ในสาขาสถาปัตยกรรมหลัก หรือในสาขาภูมิสถาปัตยกรรม หรือในสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ หรือในสาขาสถาปัตยกรรมอื่นที่สภาสถาปนิกรับรอง และต้องยื่นเอกสารหลักฐานสำเนาใบปริญญาและสำเนาหลักฐานแสดงผลการศึกษา (Transcript) เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาด้วย

ข้อ 3 สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ผู้สมัครเป็นสมาชิกสามัญสภาสถาปนิก จะต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิที่จบการศึกษาได้รับปริญญาในสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ในหลักสูตรและสถาบันการศึกษาตามที่กำหนดในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ ก่อนปี พ.ศ. 2546

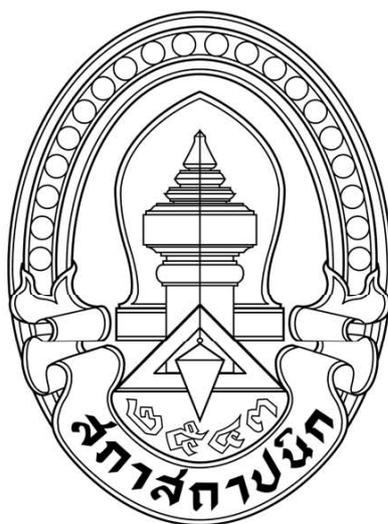
สำหรับผู้จบปริญญามหาบัณฑิตสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ หรือสาขาใกล้เคียงที่เทียบเท่าจากสถานศึกษาที่ไม่มีรายชื่อในบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ ต้องจบปริญญาบัณฑิต (ปริญญาตรี) จากสถานศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศในสาขาสถาปัตยกรรมหลัก หรือในสาขาภูมิสถาปัตยกรรม หรือในสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ หรือในสาขาสถาปัตยกรรมอื่นที่สภาสถาปนิกรับรอง และต้องยื่นเอกสารหลักฐานสำเนาใบปริญญาและสำเนาหลักฐานแสดงผลการศึกษา (Transcript) เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาด้วย

ข้อ 4 ในการพิจารณาตรวจสอบหลักฐานคุณวุฒิการศึกษา เพื่อรับรองคุณวุฒิของผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาสถาปนิก หรือผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ในแต่ละสาขาสถาปัตยกรรม ให้คณะกรรมการสภาสถาปนิกพิจารณาตามข้อมูลและเอกสารหลักฐานที่ได้รับการรับรองอย่างถูกต้องตามที่ผู้สมัครหรือผู้ขอรับใบอนุญาตแต่ละรายเสนอมาเป็นสำคัญ และเทียบเคียงกับคุณวุฒิระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี หลักสูตร 5 ปี หรือสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไปเป็นกรณีๆ ไป

ประกาศ ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2546

(นายปรีดี บุรณศิริ)

นายกสภาสถาปนิก

**มาตรฐานการประกอบวิชาชีพ
สถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2550
(ฉบับร่าง)**

คำนำ

พระราชบัญญัติสภาสถาปนิก พ.ศ. 2543 มาตรา 8 (6) (ฉ) ระบุว่าสภาสถาปนิกมีอำนาจ และหน้าที่ ในการออกข้อบังคับ ว่าด้วยมาตรฐานในการประกอบ วิชาชีพสถาปัตยกรรม ควบคุม

มาตรฐาน หมายถึง “เอกสารที่จัดทำขึ้นจากการเห็นพ้องต้องกัน และได้รับความเห็นชอบ จากองค์กรอื่น เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เอกสารดังกล่าววางกฎระเบียบ แนวทาง ปฏิบัติ หรือลักษณะเฉพาะแห่งกิจกรรม หรือผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมนั้นๆ เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ ใช้กันทั่วไป จนเป็นปกติวิสัยโดยมุ่งให้บรรลุถึง ความสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้” (ที่มา : กองส่งเสริมและพัฒนาด้านการมาตรฐาน สำนัก งานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม) ซึ่งโดยทั่วไป มาตรฐานไม่ได้บังคับให้ต้องปฏิบัติ แต่เมื่อใดที่ มาตรฐานกลายเป็นข้อบังคับ มาตรฐานนั้น ก็จะมีผลบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม

คณะกรรมการมาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการสภาสถาปนิกให้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบ วิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม และ โดยความร่วมมือของสมาคมวิชาชีพ 4 สมาคม ได้แก่ สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย สมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย และสมาคมมัณฑนากรแห่งประเทศไทย ได้บรรลุผลสำเร็จในการจัดทำมาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม รวม 6 ฉบับ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสภาสถาปนิก เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2550 เพื่อ ประกาศใช้ ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2550 ดังปรากฏในเอกสารฉบับนี้

สารบัญ

มาตรฐานการประกอบวิชาชีพ	
สาขาสถาปัตยกรรมหลัก	1
สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง	11
สาขาภูมิสถาปัตยกรรม	23
สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์	34
มาตรฐานการคัดเลือกสถาปนิกที่ปรึกษา พ.ศ. 2550	41
มาตรฐานการประกวดแบบสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2550	46
รายนามคณะผู้จัดทำ	63

ร่าง
มาตรฐานในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม
ว่าด้วย ขอบเขตและขั้นตอนงานในการปฏิบัติวิชาชีพ
สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

เพื่อให้การประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ดำเนินการไป อย่างมีคุณภาพ ตามหลักวิชาการและวิชาชีพ สอดคล้องกับลักษณะงานที่ประกาศไว้ในกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. ๒๕๔๕ สถาปนิกจึงกำหนด มาตรฐานในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมว่าด้วยขอบเขตและขั้นตอนในการปฏิบัติ วิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองดังต่อไปนี้

1) งานศึกษาโครงการ จำแนกออกเป็นรายละเอียด ดังนี้

1.1) ขอบเขตงาน จำแนกออกเป็นขอบเขตงาน โดยสังเขปดังต่อไปนี้

1.1.1) งานศึกษาโครงการเพื่อกำหนด นโยบาย แผนงาน โครงการ และกรอบงบประมาณ รวมทั้งอาจจะนำมาออก ข้อกำหนด ควบคุมทางกฎหมาย

1.1.2) งานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ เพื่อกระบวนการ พิจารณาตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการ

1.1.3) งานศึกษาเพื่อกำหนดความต้องการ และข้อกำหนดสำหรับการออกแบบ โดยจัดทำเป็นโครงการย่อ โดยอาจจะมี การศึกษากรอบงบประมาณกำกับอยู่ด้วย

1.2) ขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1) งานศึกษาโครงการ เพื่อกำหนด นโยบาย แผนงานงาน โครงการ และกรอบงบประมาณ รวมทั้งอาจจะนำมาออกเป็นข้อกำหนด ควบคุมทางกฎหมาย จำแนกออกเป็นรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(1) การกำหนดแนวความคิด แผนงาน ขั้นตอนรายละเอียด ต่าง ๆ และวิธีการดำเนินการศึกษา

(2) การรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่เป็นข้อมูลประเภท ปฐมภูมิ และ ข้อมูลประเภททุติยภูมิ การได้มาของข้อมูลว่าจะเป็น ประเภทใด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแหล่งที่มาของ

ข้อมูล ขนาดของข้อมูลและความเป็นไปได้ของการเข้าถึงข้อมูล รวมทั้งความเหมาะสมของงบประมาณ

- 2.1) การรวบรวมข้อมูลประเภทปฐมภูมิ ได้แก่ การดำเนินการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการใช้แบบสอบถาม แจกนับ รั้งวัดพื้นที่ โดยมีข้ออ้างอิงทางวิชาการสนับสนุนวิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล
  - 2.2) การรวบรวมข้อมูลประเภททุติยภูมิ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลที่มีผู้ดำเนินการจัดทำข้อมูลประเภทปฐมภูมิ และได้สรุปวิเคราะห์แล้วผู้ศึกษานำมารวบรวมทบทวนการวิเคราะห์ หรือนำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์เพิ่มเติม หรือใช้อ้างอิง โดยระบุแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างแน่ชัด
- (3) การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลประเภทปฐมภูมิหรือประเภททุติยภูมิ มาดำเนินการวิเคราะห์ในด้านคุณภาพและด้านปริมาณ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ได้แก่ การบรรยายวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ได้แก่ การใช้เทคนิค วิเคราะห์ทางสถิติ หรือวิเคราะห์โดยใช้สูตรจำลองที่มีผู้ค้นคว้าเป็นที่ยอมรับสามารถอ้างอิงได้ การวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็นสองส่วน ได้แก่
- 3.1) การวิเคราะห์แยกส่วนในแต่ละสาขาวิชา หรือแต่ละเนื้อหาการศึกษา
  - 3.2) การวิเคราะห์เชิงบูรณาการ ได้แก่ การนำแต่ละส่วนของข้อมูลมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาประมวลสรุปผลเพื่อการศึกษาขั้นต่อไป
- (4) การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ในเชิงบูรณาการ นำมากำหนดความต้องการของโครงการในด้านนโยบาย ยุทธศาสตร์ ความต้องการในเชิงปริมาณ
- (5) การกำหนดวิสัยทัศน์ การศึกษาเป็นแผน และการวางแผนแม่บทในลักษณะผังแม่บทในภาพรวม หรือผังแม่บทเฉพาะพื้นที่โครงการ ซึ่งอาจจะมีการกำหนดในการศึกษา

ทางเลือก โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์เพื่อพิจารณา
ทางเลือก

- (6) การกำหนดแผนงานรายละเอียดโครงการต่าง ๆ กำหนด
กรอบงบประมาณ และระยะเวลาดำเนินการ ได้แก่
แผนงาน หรือโครงการต่าง ๆ ที่ได้ผลจากกระบวนการ
รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ จนสามารถ
นำมาประมาณการเพื่อกำหนดกรอบงบประมาณ
- (7) ในกรณีการศึกษาโครงการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระและ
และการจัดทำเป็นข้อกำหนดควบคุมทางกฎหมาย
จำเป็นต้องมีขั้นตอน การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้
ส่วนเสียอาจจะรวมการศึกษาด้านความเป็นไปได้ทาง
เศรษฐศาสตร์ ศึกษาผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และ
สิ่งแวดล้อม สอดแทรกอยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ ตามความ
เหมาะสมของวิธีการ และข้อกำหนดความต้องการ
การศึกษาโครงการว่ามีส่วนใดที่ต้องศึกษา
- (8) การจัดทำรายงานเป็นเอกสาร และแผนผังต่าง ๆ ในการ
จัดทำรายงานตามขั้นตอนการศึกษาต่าง ๆ จะเป็นรายงาน
ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ :-
  - 8.1) เอกสารรายงานการกำหนดแนวความคิด แผนงาน
ขั้นตอนรายละเอียดต่าง ๆ และวิธีการดำเนินการ
ศึกษาแต่ละขั้นตอน
  - 8.2) เอกสารรายงาน ความก้าวหน้าการดำเนินงาน หรือ
เอกสารรายงานฉบับกลาง ประกอบด้วย การหา
ข้อมูล สรุปข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลของการ
วิเคราะห์
  - 8.3) เอกสารร่างรายงานการศึกษาโครงการ ฉบับ
สมบูรณ์ เป็นเอกสารแสดงสรุปผลการวิเคราะห์
ข้อกำหนดความต้องการของโครงการ กำหนด
วิสัยทัศน์เป็นแผนและผังแม่บท กำหนดแผนงาน
โครงการ และกรอบงบประมาณ
  - 8.4) เอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์ เป็นเอกสารฉบับ
สมบูรณ์ที่ได้ทำการสอบทานเนื้อหาต่าง ๆ ตาม

ข้อกำหนดของโครงการ รวมทั้งตรวจสอบแผนผังต่าง ๆ ความถูกต้องของที่มาของข้อมูล และเนื้อหาข้อมูล ในกรณีต้องจัดทำเป็นเอกสารเพื่อใช้เป็นข้อกำหนดควบคุมตามกฎหมายต้องจัดทำตามรูปแบบ เอกสารบรรยายและแผนผังตามระบบและรูปแบบของหน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ใช้เป็นข้อกำหนดควบคุมตามกฎหมาย

งานศึกษาโครงการ สามารถดำเนินการได้เต็มกระบวนการขั้นตอนการศึกษา หรือดำเนินการเป็นบางส่วน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดการศึกษา การจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานว่าเพียงพอหรือไม่ สำหรับการวิเคราะห์ รวมทั้งความเหมาะสมกับงบประมาณในการดำเนินการ

1.2.2) งานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ เพื่อการพิจารณาการตัดสินใจการดำเนินโครงการ ได้แก่ การศึกษาโครงการผ่านกระบวนการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ทางเลือกในด้านคุณภาพ ปริมาณเชิงเศรษฐศาสตร์ และผลกระทบต่อด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จำแนกออกเป็นรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงาน เป็น 2 กรณีดังต่อไปนี้

กรณีที่ 1 ในกรณีงานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการเต็มขอบเขตงาน ได้แก่ เริ่มดำเนินการตามขั้นตอนของการศึกษาโครงการ ตั้งแต่ 1.2.1(1) ถึง 1.2.1(4) ในส่วน 1.2.1(5) ในขั้นตอนการศึกษาทางเลือกจะต้องศึกษาขั้นตอน 1.2.1(6), (7) ไปพร้อมกันกับขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการด้านเศรษฐศาสตร์ การศึกษาผลกระทบต่อทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อหาข้อสรุปในขั้นตอนการศึกษาทางเลือก การจัดทำเอกสารรายงาน ดำเนินการเช่นเดียวกับขั้นตอน 1.2.1(8)

กรณีที่ 2 ในกรณีงานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการบางส่วน โดยได้มีการจัดเตรียมข้อมูล การวิเคราะห์ และสรุปเป็นข้อกำหนดความต้องการของโครงการเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ ขั้นตอนการดำเนินงานจะต้องเพิ่ม ขั้นตอนการทบทวน วิเคราะห์ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาเพื่อประมวล ทบทวนเป็นข้อสรุป ความต้องการนำมาศึกษาในขั้นตอนการศึกษา 1.2.1(5) ในขั้นตอนการศึกษาทางเลือก เช่นเดียวกับการศึกษาขั้นตอน 1.2.1(6), (7) และการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ทางด้านเศรษฐศาสตร์ การศึกษาผลกระทบต่อทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับกรณีที่ 2

งานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ สามารถดำเนินการเต็มกระบวนการขั้นตอนการศึกษา หรือดำเนินการเป็นบางส่วน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดการศึกษา

การจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานว่าเพียงพอหรือไม่ สำหรับการวิเคราะห์ รวมทั้งความเหมาะสมของงบประมาณในการดำเนินการ

1.2.3) งานศึกษาเพื่อกำหนดรายละเอียดความต้องการ และข้อกำหนดสำหรับการออกแบบ โดยจัดทำเป็นโครงการย่อย โดยอาจจะมีการศึกษากรอบงบประมาณกำกับอยู่ด้วย ประกอบด้วยรายละเอียดขั้นตอนงานได้เป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้ :-

กรณีที่ 1 งานศึกษาเพื่อกำหนดความต้องการ และข้อกำหนดสำหรับการออกแบบ โดยจัดทำเป็นโครงการย่อย ขั้นตอนการดำเนินงานเช่นเดียวกับงานการศึกษาโครงการข้อ 1.2.1(1) ถึง 1.2.1(4) และจัดทำรายงานเช่นเดียวกับข้อ 1.2.1 (8) ยกเว้นเนื้อหาในรายงานร่างฉบับสมบูรณ์ และรายงานฉบับสมบูรณ์รายละเอียดเนื้อหาให้สอดคล้องกับข้อกำหนดงานศึกษากรณีที่ 1

กรณีที่ 2 งานศึกษาในกรณีที่ 1 ที่มีขอบเขตงานการจัดทำกรอบงบประมาณกำกับอยู่ด้วยให้เพิ่มขั้นตอนการดำเนินงาน 1.2.1(5) และ 1.2.1(6) โดยในขั้นตอน 1.2.1(5) อาจจะมีขั้นตอนการพิจารณาจัดทำทางเลือกหรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดในงานศึกษาโครงการ

นอกจากนี้ การศึกษาโครงการตามรายละเอียดขอบเขตงาน สามารถจัดให้บริการในระดับ และขนาดพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

1. งานศึกษาโครงการระดับการจัดทำแผนนโยบายแผนงานโครงการ แผนงบประมาณโครงการของการพัฒนาขนาดชุมชนเมือง พื้นที่เฉพาะ และกลุ่มอาคาร
2. งานศึกษาโครงการ ระดับการจัดทำแผนปฏิบัติการโครงการ – แผนงานการจัดการ แผนการจัดองค์กร แผนงานจัดการด้านกฎหมายของการพัฒนาขนาดชุมชนเมือง พื้นที่เฉพาะ และกลุ่มอาคาร
3. งานศึกษาโครงการระดับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การใช้พื้นที่ของการพัฒนาขนาดชุมชนเมือง /พื้นที่เฉพาะ และกลุ่มอาคาร
4. งานศึกษาโครงการระดับการจัดทำแผน และออกแบบ และวางผังของการพัฒนาขนาดชุมชนเมือง พื้นที่เฉพาะ และกลุ่มอาคาร
5. งานตามข้อ 3 ที่เกี่ยวกับการวางผังสำหรับพื้นที่หรือกลุ่มอาคาร ตามกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ข้อ 2 (2)

บรรทัดฐานเพื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพอย่างน้อยจะมี ดังต่อไปนี้

1. มีการระบุข้อมูลที่จัดหา มีความเหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์ให้ได้ตามความต้องการของโครงการ ไม่นำข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องนำเสนอ
2. ระบุที่มาของข้อมูล วิธีการหาข้อมูล หากมีข้ออ้างอิงให้ระบุให้แน่ชัด
3. ระบุวิธีการวิเคราะห์ และเทคนิค หรือสูตรจำลองที่แน่ชัด
4. ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ นำไปใช้สอดคล้องกับความต้องการของโครงการที่ให้ดำเนินการศึกษา
5. มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบทางเลือก โดยแสดงวิเคราะห์ด้านคุณภาพหรือด้านปริมาณ รวมถึงข้อสรุปเป็นการออกแบบกายภาพเบื้องต้นตามความเหมาะสมของคุณภาพของข้อมูลในการจัดทำข้อสรุป
6. มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบทางเลือกในเชิงเศรษฐศาสตร์ ในกรณีมีความต้องการการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการตลาดและทางเศรษฐศาสตร์
7. มีการวิเคราะห์ผลกระทบ ของโครงการต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ สังคม และเศรษฐกิจ ในกรณีเป็นความต้องการของโครงการ โดยใช้บรรทัดฐานการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ เพื่อสรุปผลอาจจะเป็นลักษณะดัชนีชี้วัดเชิงคุณภาพหรือปริมาณเพื่อใช้พิจารณาในกระบวนการตัดสินใจ
8. มีการวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และกฎหมายที่ดำเนินการแล้ว ในกรณีศึกษาการออกข้อกำหนด ข้อจำกัด เพื่อใช้เป็น กฎหมายเพื่อการควบคุม
9. มีการวิเคราะห์ทางการตลาด เศรษฐศาสตร์ เพื่อการจัดทำงบประมาณโครงการ หรือการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการในด้านเศรษฐศาสตร์ในกรณีเป็นความต้องการของโครงการ
10. ในกรณีการศึกษาเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระณะต้องกำหนดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมสอดแทรกในขั้นตอนการศึกษา

2) งานออกแบบและวางผัง จำแนกออกเป็นรายละเอียดขอบเขตงาน มีเนื้อหาขอบเขตการให้บริการดังนี้

2.1 การกำหนดรายละเอียดโครงการ หมายถึง การได้ทบทวนข้อสรุปจากการศึกษาโครงการที่ได้จากงานการกำหนดความต้องการ รายละเอียดโครงการ ที่แสดงเป็นกิจกรรม ปริมาณพื้นที่ ที่สามารถนำไปใช้ในการออกแบบวางผัง การกำหนดรูปทรง ที่ว่างอาคาร

2.2 การจัดทำข้อกำหนดกรอบการออกแบบวางผังหมายถึง

- 2.2.1 ข้อกำหนดทางด้านข้อจำกัดทางสภาพภูมิศาสตร์ ของพื้นที่ ออกแบบและวางผัง
- 2.2.2 ข้อกำหนดมาตรฐานทางการออกแบบและวางผัง
- 2.2.3 ข้อกำหนดทางด้านกฎหมายต่าง ๆ ที่มีผลต่อการออกแบบและวางผัง
- 2.2.4 ข้อกำหนดทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น ที่สามารถนำมาใช้กับการออกแบบและวางผัง
- 2.2.5 ข้อกำหนดทางการออกแบบและวางผังสาธารณูปโภค สาธารณูปการ
- 2.2.6 ข้อกำหนดทางด้านเครือข่ายการสัญจรภายในกรอบการออกแบบและวางผัง
- 2.2.7 ข้อกำหนดทางด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการออกแบบและวางผัง

2.3 การกำหนดแนวความคิดการออกแบบและวางผัง หมายถึง การกำหนดรูปแบบแนวความคิดเป็นลักษณะเป็นแบบแผนผัง รูปภาพ หรือข้อเขียนในรูปเอกสารบรรยาย

2.4 การพัฒนารูปแบบเพื่อการออกแบบและวางผัง หมายถึง การพัฒนารูปแบบของการออกแบบที่ต้อง ประกอบด้วย บรรทัดฐาน โดยอาจแบ่งขั้นตอนอย่างน้อย ดังนี้

- 2.4.1 ขั้นตอนการจัดทำแบบร่างครั้งที่ 1
- 2.4.2 ขั้นตอนการจัดทำแบบร่างครั้งที่ 2 (พัฒนาจากครั้งที่ 1)
- 2.4.3 ขั้นตอนการจัดทำแบบร่างครั้งที่ 3 สรุปเพื่อการจัดทำรายละเอียดขั้นสุดท้าย

2.5 การกำหนดรูปแบบและรายการ หมายถึง แบบรายละเอียดที่มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเพียงพอที่จะใช้ในการคิดราคาเพื่อจัดทำงบประมาณ

2.6 การประมาณการค่าก่อสร้างและการจัดทำงบประมาณ หมายถึง การคิดประมาณราคาที่เกี่ยวข้องด้วย หน่วยปริมาณของพื้นที่ วัสดุที่ใช้ มูลค่าวัสดุที่ใช้ ค่าแรง แยกรายละเอียดเพียงพอ และการสรุปยอดรวมค่าใช้จ่าย ที่มีส่วนของค่าดำเนินการ ภาษีต่าง ๆ และส่วนเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่สามารถนำผลมาสรุปเป็นค่าก่อสร้างของโครงการ หรือการจัดทำงบประมาณโครงการ

2.7 การให้คำปรึกษาตรวจสอบรูปแบบ หมายถึง การมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาเข้าตรวจสอบรูปแบบ เป็นระยะ ๆ เพื่อพิจารณาปัญหาและอุปสรรค ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่กำหนด

2.8 การจัดทำข้อกำหนดการควบคุมทางกฎหมาย หรือข้อเสนอแนะการออกแบบและวางผัง หมายถึง แบบและแผนผังในการกำหนดกิจกรรมการใช้พื้นที่ ขนาดความหนาแน่น ที่ตั้ง ความสูง ที่ว่างระหว่างอาคาร ระยะร่น เค้าโครงอาคารรูปโกลก สาธารณูปการ โดยกำหนดในรูปแบบ และแผนผังต่าง ๆ มีข้อกำหนดการควบคุมหรือข้อเสนอแนะการออกแบบและวางผังเป็นเอกสาร ให้สอดคล้องกับรูปแบบมาตรฐานการจัดทำของหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่นำไปใช้เป็นข้อกำหนดทางกฎหมาย

ขั้นตอนของงานงานออกแบบและวางผังกำหนดขั้นตอนเพื่อเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดมาตรฐานอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

- 1) งานก่อนการออกแบบ ได้แก่
  - 1.1 การกำหนดความต้องการของโครงการ หลังจากที่มีการศึกษาโครงการแล้ว
  - 1.2 การจัดทำการศึกษาสำรวจและรังวัดทำแผนที่
  - 1.3 การพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้อง
  - 1.4 ข้อมูลจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในกรณีเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาธารณะ
- 2) การวางผังและออกแบบร่างขั้นต้น
  - 2.1 แนวความคิดการออกแบบและวางผังหรือแนวทางเลือกในการออกแบบและวางผัง
  - 2.2 แบบร่างผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และผังโครงสร้างพื้นฐาน
  - 2.3 แบบร่างกลุ่มกิจกรรมและโครงข่ายการบริการพื้นฐานต่าง ๆ
  - 2.4 แบบร่างผังบริเวณแสดงความสัมพันธ์ของอาคารหรือกลุ่มของอาคารกับ บริเวณข้างเคียง
  - 2.5 แบบร่างแสดงกลุ่มอาคารหรือกลุ่มกิจกรรมในรูปแบบสามมิติ รวมทั้งแสดงเส้นทางสัญจร ที่โล่ง หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
  - 2.6 เอกสารที่จำเป็นอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณา
- 3) การออกแบบร่างขั้นพัฒนา
  - 3.1 แบบพัฒนาผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน
  - 3.2 แบบพัฒนาผังบริเวณแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งของอาคาร

- 3.3 แบบพัฒนาผังแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มอาคารกับบริเวณข้างเคียง ตลอดจนความสัมพันธ์กับผังภูมิทัศน์และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐาน
- 3.4 แบบพัฒนาองค์ประกอบของกลุ่มกิจกรรม รวมทั้งตัวอาคาร
- 3.5 แบบพัฒนาแสดงกลุ่มกิจกรรมหรือกลุ่มของอาคารในลักษณะรูปตั้ง รูปตัดและแบบอื่น ๆ ที่จำเป็น
- 3.6 ร่างประมาณการมูลค่ารวมโครงการ
- 3.7 เอกสารอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อประกอบการพิจารณา
- 4) การออกแบบขั้นสุดท้าย
  - 4.1 แนวความคิดในการออกแบบและวางผัง
  - 4.2 ผังแม่บทหรือผังบริเวณ
  - 4.3 ผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และโครงสร้างพื้นฐาน
  - 4.4 ผังการแบ่งเขตพื้นที่การพัฒนา
  - 4.5 ผังการแบ่งระยะการพัฒนา
  - 4.6 ผังที่โล่ง ผังภูมิทัศน์และนันทนาการ
  - 4.7 ผังกลุ่มกิจกรรมและโครงข่ายการบริการพื้นฐานต่าง
  - 4.8 รูปแบบสามมิติ
  - 4.9 แผนงานโครงการของการพัฒนา
  - 4.10 ประมาณการมูลค่ารวมโครงการ
  - 4.11 เอกสารอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น แนวทางการออกแบบ และวางผังแนวทางการออกแบบในลักษณะสามมิติ เป็นต้น

การออกแบบตามรายละเอียดขอบเขตงาน สามารถจัดให้บริการตามขนาด

ของงาน ดังนี้

- 1) งานออกแบบและวางผังขนาดชุมชนเมือง
- 2) งานออกแบบและวางผังขนาดพื้นที่เฉพาะ
- 3) งานออกแบบและวางผังที่มีผลต่อการวางผังกลุ่มอาคาร
- 4) งานตามข้อ 3 ที่เกี่ยวกับการวางผังสำหรับพื้นที่หรือกลุ่มอาคาร ตามกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ข้อ 2 (2)

3) **งานบริหารโครงการและอำนวยความสะดวกก่อสร้าง** จำแนกเป็นรายละเอียดเนื้อหาและขอบเขตการให้บริการ ดังนี้

3.1 การบริหารจัดการและจัดทำแผนการบริหารโครงการ หมายถึง การกำหนดระบบคุณภาพงาน การวางแผน ขั้นตอนต่าง ๆ ของโครงการ การกำหนดบุคลากรรับผิดชอบ การกำหนดระยะเวลาโครงการ การบริหารสัญญาและเอกสาร

3.2 การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมในส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระ หมายถึง การวางแผนขั้นตอนการจัดการ การมีส่วนร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในขั้นตอนต่าง ๆ ของการศึกษาโครงการ การออกแบบ การบริหารโครงการ การเลือกเฟ้นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการที่มีเนื้อหาสาระที่ต้องร่วมรับรู้พิจารณา

3.3 การบริหารจัดการการกำหนดหลักเกณฑ์โครงการ หมายถึง การบริหารจัดการข้อกำหนดหลักเกณฑ์โครงการ ในส่วนการใช้เป็นข้อเสนอแนะหรือข้อกำหนดการควบคุมการใช้ในผังเฉพาะระดับต่าง ๆ

3.4 การประมาณการและควบคุมงบประมาณโครงการ และให้คำปรึกษาพิจารณาราคาโครงการ หมายถึง การประมาณการงบประมาณโครงการในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่งบประมาณในภาพรวม การแจกแจงรายละเอียดของโครงการตลอดจนให้คำปรึกษาการควบคุมงบประมาณโครงการ

งานบริหารโครงการ กำหนด ขั้นตอน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดคุณภาพมาตรฐาน อย่างน้อย ดังนี้

- 1) การจัดองค์กรการบริหาร และกำหนดบุคลากร
- 2) การจัดขั้นตอนการบริหาร และแผนระยะเวลาการปฏิบัติงาน
- 3) การจัดระบบคุณภาพงานและการควบคุมคุณภาพ
- 4) การวางแผนการควบคุมมูลค่างบประมาณโครงการ
- 5) การประสานงาน การประชุม และกำหนดขั้นตอนความเห็นชอบจากหน่วยงานของรัฐ
- 6) การประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องทางโครงการ ด้านศึกษาโครงการและการออกแบบ
- 7) การกำหนดระบบเอกสารและการใช้เอกสารควบคุมการบริหารฯ และการอำนวยความสะดวก
- 8) การประเมินและการปรับแผนการบริหารฯ

ทั้งนี้งานบริหารโครงการ สามารถให้บริการตามขนาดของโครงการ ดังนี้

- 1) งานบริหารโครงการขนาดของชุมชนเมือง

- 2) งานบริหารโครงการ ขนาดพื้นที่เฉพาะ
- 3) งานบริหารโครงการ ตามขนาดของพื้นที่ที่มีผลต่อการวางผังกลุ่มอาคาร
- 4) งานตามข้อ 3 ที่เกี่ยวกับการวางผังสำหรับพื้นที่หรือกลุ่มอาคาร ตามกฎกระทรวง กำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549 ข้อ 2 (2)

4) งานตรวจสอบ หมายถึง การสำรวจ การค้นคว้า การวิเคราะห์ การทดสอบ รวมทั้งการหาข้อมูลสถิติต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบงาน โดยจำแนกเป็นรายละเอียดเนื้อหา และ ขอบเขตการให้บริการ ดังนี้ :-

4.1 งานตรวจสอบดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงาน ขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานศึกษาโครงการ

4.2 งานตรวจสอบ ดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงาน ขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานออกแบบ

4.3 งานตรวจสอบ ดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงานและ ขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานบริหารโครงการและอำนวยการก่อสร้าง

งานตรวจสอบกำหนดขั้นตอนเพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับกำหนดมาตรฐานคุณภาพอย่างน้อย จะมีดังต่อไปนี้

- ก. จัดทำรายงานการดำเนินการตรวจสอบตามขั้นตอนของแต่ละขอบเขตงาน และรายละเอียด และขนาดของงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตกลงความรับผิดชอบในการดำเนินงาน
- ข. งานตรวจสอบควรกำหนดวิธีการตรวจสอบในเชิงคุณภาพและปริมาณ
- ค. มีข้อสรุปการตรวจสอบ จัดทำเป็นเอกสารรายงานผลการสำรวจ การค้นคว้า วิเคราะห์ การทดสอบ การหาข้อมูลสถิติต่าง ๆ ผลสรุปการตรวจสอบ การกำหนดขั้นตอนเอกสารและจำนวนเอกสารขึ้นอยู่กับ การตกลง

5) งานให้คำปรึกษา หมายถึง การให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้คำปรึกษาในงานศึกษาโครงการ งานออกแบบ งานบริหารโครงการและอำนวยการก่อสร้าง และงานตรวจสอบ โดยเสนอแนวความคิด แนวทาง ทางเลือกต่าง ๆ โดยแสดงความเห็นจากประสบการณ์ หรือการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและปริมาณเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจตัดสินใจ จำแนกเป็นรายละเอียดดังนี้

5.1 งานให้คำปรึกษาดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงาน และ
ขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานศึกษาโครงการ

5.2 งานให้คำปรึกษา ดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงาน และ
ขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานออกแบบ

5.3 งานให้คำปรึกษาดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงานและ
ขั้นตอนและให้บริการตามขนาดของงานบริหาร โครงการก่อนการดำเนินการก่อสร้าง

5.4 งานให้คำปรึกษา ดำเนินการตามการจำแนกรายละเอียดขอบเขตงานและ
ขั้นตอนงานตรวจสอบ

บรรทัดฐานเพื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพอย่างน้อย จะมีดังต่อไปนี้

- ก. จัดทำรายงานการดำเนินการทำให้คำปรึกษาตามขั้นตอนของแต่ละ
ละเอียดขอบเขตงาน และรายละเอียด และขนาดของงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
การตกลงความรับผิดชอบในการ
- ข. งานให้คำปรึกษาควรกำหนดวิธีการตรวจสอบ ในเชิงคุณภาพและ
ปริมาณ
- ค. มีข้อสรุปการให้คำปรึกษา จัดทำเป็นเอกสารรายงานสรุปผลการ
วิเคราะห์ โดยมีข้อมูล เหตุผลต่าง ๆ ประกอบรายงาน
การกำหนดขั้นตอนเอกสารและจำนวนเอกสารขึ้นอยู่กับตกลง

6) งานประกอบวิชาชีพ หมายถึง งานบริการที่นอกเหนือจากงานศึกษาโครงการ
งานออกแบบงานบริหารโครงการและอำนวยความสะดวกก่อสร้าง งานให้คำปรึกษา และงานตรวจสอบ
ซึ่งสถาปนิกสามารถให้บริการได้แต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดของกฎหมาย เช่น

- ก. การดำเนินการขออนุญาตต่อหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง
- ข. งานเจรจาต่อรอง ในฐานะตัวแทนในกรณีโครงการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา
สาธารณะ
- ค. การตรวจรับงาน
- ง. การเป็นพยานในฐานะผู้เชี่ยวชาญทาง สถาปัตยกรรมผังเมือง
- จ. การเป็นอนุญาโตตุลาการ

บัญชี 1

สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

ลำดับที่	สถานศึกษา	คุณวุฒิ	สาขา
1	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (สท.ม.)	การออกแบบชุมชนเมือง
2	มหาวิทยาลัยศิลปากร	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (สท.ม.)	การออกแบบชุมชนเมือง

บัญชี 2

สาขาภูมิสถาปัตยกรรม

ลำดับที่	สถานศึกษา	คุณวุฒิ	สาขา
1	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ภ.สท.ม.)	ภูมิสถาปัตยกรรม
		ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ภ.สท.ม.)	ภูมิสถาปัตยกรรม
2	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ภ.สท.ม.)	ภูมิสถาปัตยกรรม

บัญชี 3.1

สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

คุณวุฒิระดับสูงกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี

ลำดับที่	สถานศึกษา	คุณวุฒิ	สาขา
1	มหาวิทยาลัยศิลปากร	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ศ.บ.)	มัณฑนศิลป์
		ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ศ.บ.)	การออกแบบตกแต่งภายใน
		ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ศ.บ.)	การออกแบบภายใน
2	มหาวิทยาลัยรังสิต	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ศ.บ.)	ศิลปกรรม (การออกแบบภายใน)
3	มหาวิทยาลัย เกษมบัณฑิต	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ศ.บ.)	ศิลปกรรม (การออกแบบภายใน)
4	มหาวิทยาลัย เกษมบัณฑิต	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ศ.บ.)	ศิลปกรรม (การออกแบบภายใน)
5	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (ศูนย์กลางราชมงคล ปทุมธานี)	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (ศ.บ.)	การออกแบบภายใน

บัญชี 3.2

สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

คุณวุฒิระดับสูงกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี หลักสูตร 5 ปี

ลำดับที่	สถานศึกษา	คุณวุฒิ	สาขา
1	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (สท.ม.)	สถาปัตยกรรมภายใน
		ปริญญาโทบริหารศิลป์ (สท.บ.)	สถาปัตยกรรมภายใน
2	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (สท.บ.)	สถาปัตยกรรมภายใน
3	มหาวิทยาลัย (หรือสถาบัน) เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (สท.บ.)	สถาปัตยกรรมภายใน
4	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	ปริญญาโทบริหารศิลป์ (สท.บ.)	สถาปัตยกรรมภายใน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล : นายศิวพงศ์ ทองเจือ
 ที่อยู่ : 1/4 ม.2 ถ.เพชรเกษม ต.กะไหล อ.ตะกั่วทุ่ง จ.พังงา 82130
 Email Address : Siwa_thong@yahoo.co.th

ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ. 2549 : สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาสถาปัตยกรรม (เกียรตินิยมอันดับ 2)
 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 ปี พ.ศ. 2550 : ศึกษาต่อระดับปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

ปี พ.ศ. 2550 - 2552 : บริษัท ไทยวิคตอรีไซน์ จำกัด
 บริษัท Harperdesignstudio